

PŘEDMLUVA

Podíváme-li se podrobně na kteroukoliv kapitolu našich dějin, často zjistíme, že skutečnost byla tak trochu jiná, než nám říkali ve škole. Přírozeně učebnice dějepisu musí zjednodušovat, neboť žáci nemohou obsáhnout látku ve všech podrobnostech a souvztažnostech. Ale důvody jsou i jiné. Historie je považována za vědu, a tudíž se od ní očekává, že

se omezí pouze na jasná, ověřitelná, pokud možno do sebe zapadající fakta. Z hlediska vědy je naše minulost v zásadě mrtvé období, které se člení a kategorizuje do pomyslných schémat.

Málokdo se dnes dívá na historii jako na něco živého, s čím jsme vnitřně spojeni a co můžeme vnitřně zažít. To by bylo nevědecké. Vědecké myšlení, náš vlastní vynález, nás omezuje. Oklešťuje naši tvůrčí představivost a tím i naši svobodu. Zatímco ve 13. století byla pro **Rogera Bacona** věda především zvědavost a touha bádát, jeho jmenovec **Francis Bacon** o čtyři století později, když píše knihu **Nová Atlantida**, nechává tento ostrov řídit skupinou vědců. Stvoření pocházející od skryté a pradávné inteligence je nahrazeno stvořením vytvářeným lidmi. Začíná vylepšování přírody. Příroda je chápána jako mechanismus popsatelný mechanickými termíny. Po vzoru arabských univerzit vznikají obdobné instituce v Evropě, jejichž přednáškové síně se stanou kazatelny na oslavu racionálního myšlení a empirického bádání. Přichází doba osvícenství, kdy lidský rozum vítězí nad tmářstvím a kdy se od lidské bytosti očekává, že se

rozumně začlení do zjednodušeného a zmechanizovaného společenského systému. Přichází zlatý věk byrokracie a s ním vznikají nebo dostávají novou podobu instituce jako úřady, kasárna, školy, továrny, věznice, ústavy, nemocnice, ba dokonce i rekreační zařízení. Vzniká lépe manipulovatelný člověk, který se neptá po důvodech toho všeho. Vždyť všechno do sebe tak hezky zapadá.

Naštěstí existují kacíři. Těch sice v určitých obdobích kvapem ubývá, neboť jsou upalováni, zavíráni nebo, poněkud humanističtěji, vysmíváni a považováni za nevydařený kousek přírody, výjimku, která potvrzuje pravidlo. Ale za to stačí většinou napáchat nějakou neplechu. Formulovat nauku silně se odlišující od nauky státem a církví požehnané, zformovat společenství lidí žijících jinak, než je v kraji

zvykem, napsat knihu, namalovat neobvyklý obraz či vytvořit něco, co jaksi nezapadá do našeho pořádaného světa. Těm je věnována tato kniha. Zabývá se jejich životy, ať už konkrétními či anonymními, a snaží se poukázat na jejich myšlenky. O některých z nich se tvrdí, že byli šarlatáni a podvodníci (což je v některých případech alespoň částečně pravda), ale to nijak nesnižuje hodnotu jejich myšlenek a ideálů, byť by funkce těchto myšlenek byla „jenom“ provokativní či inspirativní.

Tato kniha se věnuje tématům, jimž se většinou oficiální věda vyhýbá. Pokouší se být průvodcem poutníkovi, který chce cestovat po skrytých oblastech evropské historie. Chce poukázat na možné pozadí událostí a souvislostí, jež jsou často opomíjeny. Ziskávání informací z těchto oblastí však není snadné. Hledáme-li v dílech starých autorů vysvětlení zasvěcovacích škol a jiných tajných institucí, setkáváme se v různých obměnách s opakujícím se jevem.

Herodot se odmlčuje s posvátnou bázní, **Platón** nechává promlouvat **Sokrata** v krátkých náznacích, **Apuleius**, jinak hovorný autor **Zlatého osla**, nenalézá slov pro veliká tajemství a novoplatonikové **Jamblichos** a **Porfýrios** vše halí do obširných mýtů a jinotajů. A tak je příslušný badatel v této oblasti odkázán na syntézu a rekonstrukci utajovaných myšlenek starých mystérií a tajných spolků a na srovnávání okultních čili esoterických nauk různých věků a různých národů. A informace jsou často matoucí, mnohdy zcela úmyslně.

V zásadě však všechny tyto tajné nauky mají cosi společného. Považují existenci člověka v hmotném světě za přechodnou. Podle nich je člověk poutník, marnotratný syn, který odešel do vyhnanství, aby poznal cenu vlastního domova. Návrat do původního stavu dokonalého bytí je vrcholnou touhou a cílem. Tyto nauky nám dále říkají, že člověk není nahodilým shlukem materialisticky pojímaných sil, nýbrž obyvatelem dvou světů, světa hmotného a světa duchovního. A že naším skutečným domovem je duchovní svět, který je často neproniknutelně skryt za tím hmotným. Tento duchovní svět před námi však nikdo neskrývá. Ten je jednak skryt svou podstatou, jednak jsme to my, kdo ho odmítáme vidět. Ten, kdo ho opravdu vidět chce, vždy najde cestu, aby pronikl temnými záhadami sebe sama a hmotného světa, a stane se právoplatným obyvatelem i toho drahého, duchovního světa.

ATLANTIDA

„Kontinent Atlantida byl ostrov, který se nacházel před velkou potopou v oblasti námi nazývané Atlantský oceán. Byla to tak velká oblast země, že její báječní námořníci, vyplouvající z jejího západního pobřeží, snadno dosahovali v lodích s barevnými plachtami Severní Ameriky. Na východě přes nevelkou úžinu moře jí byla sousedem Afrika.

Velká egyptská epocha byla jen pouhým pozůstatkem atlantské kultury. Králové Atlantidy kolonizovali svět. Všichni bohové vystupující v mytologických dramatech, legendy všech zemí jsou původem z krásné Atlantidy. Znajíce svůj osud, Atlantidáné poslali lodě do všech konců světa. Na palubě každé z nich bylo dvanáct členů posádky: básník, lékař, zemědělec, vědec, mág a ostatní takzvaní bohové našich legend. A opravdu to byli bohové. Avšak naši dávní předkové dali přednost slepotě. A tak se veselme, zpívejme a tancujme a zvěstujme nově. Bud' pozdravena, Atlantido!”

Takto poeticky popisuje legendu o ztraceném kontinentu Atlantidě zpěvák Donovan ve své stejnojmenné písni ze šedesátých let našeho století. A opravdu se zdá, že se mu podařilo jednoduše a hezky vyjádřit podstatu tohoto prastarého mýtu. Je to mýtus, který vzrušuje mysl Evropanů již přes dva tisíce let.

Poprvé v historii se dovídáme o Atlantidě od slavného řeckého filozofa **Platóna** (427-347 př.n.l.) v jeho dialozích **Timaios** a **Kritiás**, které sepsal ve 4. století před naším letopočtem. V prvním z nich uvádí, jak se athénský mudrc a politik **Solón**, jenž žil na konci 7. a v první polovině 6. století před naším letopočtem, dozvěděl o existenci Atlantidy od učeného kněze při návštěvě egyptského města Sais:

„Tu prý řekl jeden z kněží, už velmi starý: Ó, Solóne, Solóne, vy Řekové jste stále děti a není starého Řeka!”

„Jak to myslíš?“ zeptal se Solón.

„Mladí jste všichni svými dušemi,“ odpověděl, „neboť nemáte v nich žádné staré myšlenky, získané dávným podáním, ani žádné vědomosti, časem zešedivělé... A tu mezi mnoha velikými činy vaší obce, jež jsou u nás vypsány, jest předmětem obdivu a nade všechny vyniká jeden svou velikostí. Vypravují totiž písma, jak vaše obec zastavila kdysi velkou moc zpuště se valící od Atlantského moře na veškerou Evropu i Asii Tenkrát totiž bylo lze se dostatí přes ono moře, neboť ono mělo před svým ústím, které vy jmenujete ve své řeči Héraklovými sloupy, ostrov: ten ostrov byl větší než Libye (tehdy známá část Afriky - pozn. aut.) a Asie dohromady a tehdejší cestovatelé mohli se z něho dostatí na ostatní ostrovy a z těch ostrovů zase na celou protější pevninu, prostírající se kolem onoho pravého oceánu... A na tomto atlantském ostrově povstala veliká a neobyčejná královská moc, panující nad celým tímto ostrovem a nad mnoha jinými ostrovy a částmi pevniny. Mimo to pak ještě na této straně k nám vládla nad Libyí až po Egypt a nad Evropou až po Tyrrenii. Nuže, celá tato moc sebrala se kdysi v jedno a pokusila se naráz podrobiti si vaši i naši vlast i veškerou zemi na této straně úžiny. A tehdy se mohutnost vaší obce, Solóne, před celým světem zaskvěla statečností a silou: postavila se totiž na ochranu všech a jsouc zprvu v čele Helénů, ale pak po odpadnutí jiných donucena bojovat samojediná, podstoupivši krajní nebezpečství, svou odvahou a válečným uměním přemohla útočníky a dobyla vítězství. Tím zabránila, aby nebyli porobeni, kdo ještě nebyli v porobě, nás pak, ostatní obyvatele uvnitř Héraklových hranic, všechny nezištně osvobodila. Ale v posledním čase nastaly jednou neobyčejně silná zemětřesení a povodně. Přišel jeden osudný den a noc a propadlo se u vás všechno mužstvo schopné zbraně do země, právě tak ostrov Atlantis se propadl do moře a zmizel. Proto až dosud jest moře na oné straně nepřístupno plavbě a zkoumání, neboť překáží v cestě vysoko k povrchu nakupené bahno, které zůstavil klesající ostrov...“ (český překlad F. Novotný)

V druhém dialogu, **Kritiás**, popisuje Platón geografii a uspořádání ostrova a způsob vlády atlantských králů. Tento krátký dialog je však neúplný. Velký filozof přerušil své psaní uprostřed věty, a pokud víme, nikdy je nedokončil.

Hlavní město Atlantidy

Platón začíná příběh Atlantidy ryzím mýtem. Když si bohové rozdělivali zemi mezi sebou, Atlantida připadla bohu **Poseidónovi**. Ostrov již

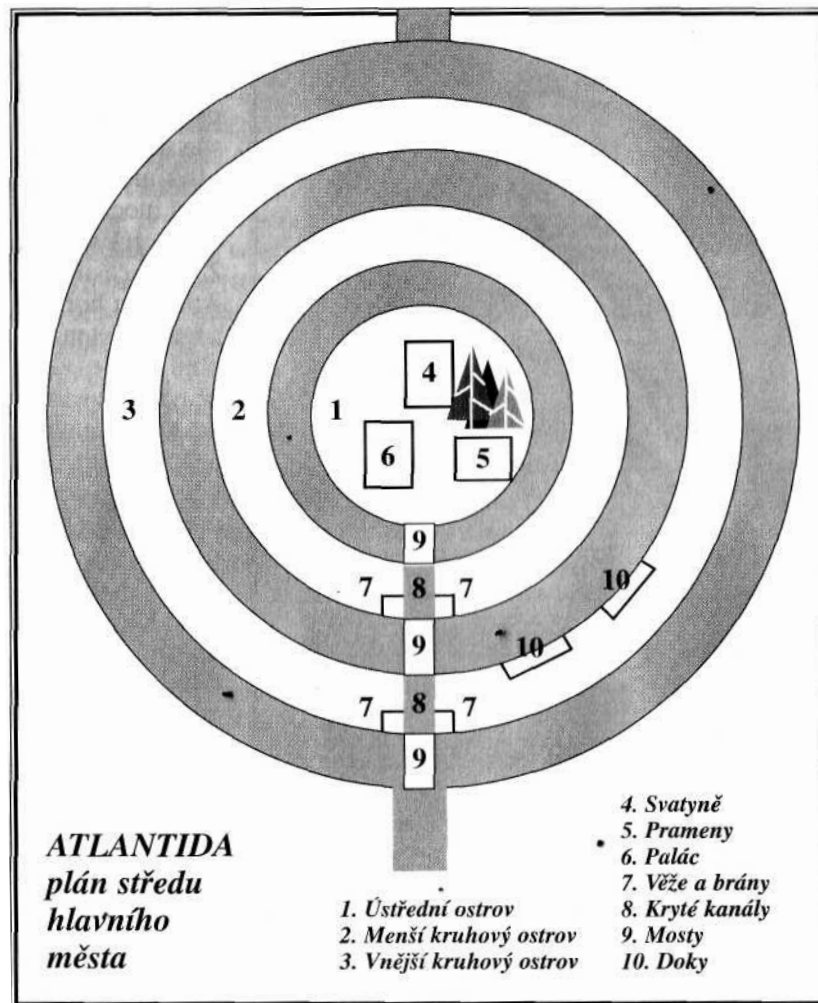
Neptun, vládce Atlantidy

měl nějaké pozemské obyvatele. Bůh moří Poseidon, Římany nazývaný **Neptun**, se zamiloval do **Kleito**, jedné z pozemšťanek. Výsledkem této lásky bylo pět dvojčat, která založila panovnické dynastie. Deset panovníků mělo absolutní moc nad tou částí, jíž vládli. Z větší části byla Atlantida hornatá a bohatá na minerální zdroje (včetně nám neznámého kovu nazývaného orichalc). Na kontinentě rostlo mnoho stromů, jejíž dřevo bylo vhodné k opracování, a také velké množství různých druhů zvířat (včetně slona, který nebyl Řekům doby Platóna příliš znám). Atlantida byla požehnána značným množstvím úrodné pů-

dy. Nejkrásnější a nejplodnější planina se nacházela uprostřed jižní části ostrova. Tam bylo situováno i hlavní město Atlantidy.

Kruhovitý tvar města byl určen samotným Poseidonem, který také obehnal nízký kopec, na němž žila Kleito, třemi kruhy vody a dvěma kruhy země. Nejdůležitější část hlavního města byl pochopitelně vnitřní ostrov, kde byly vystavěny svatyně Poseidona a Kleito a skvostný Poseidonův chrám, obehnané zlatou zdí. Dále se tam nacházely královský palác, lázně s horkými i studenými prameny (rozdělené na části pro vládce, prostý lid, ženy a koně) a Poseidonova jeskyně.

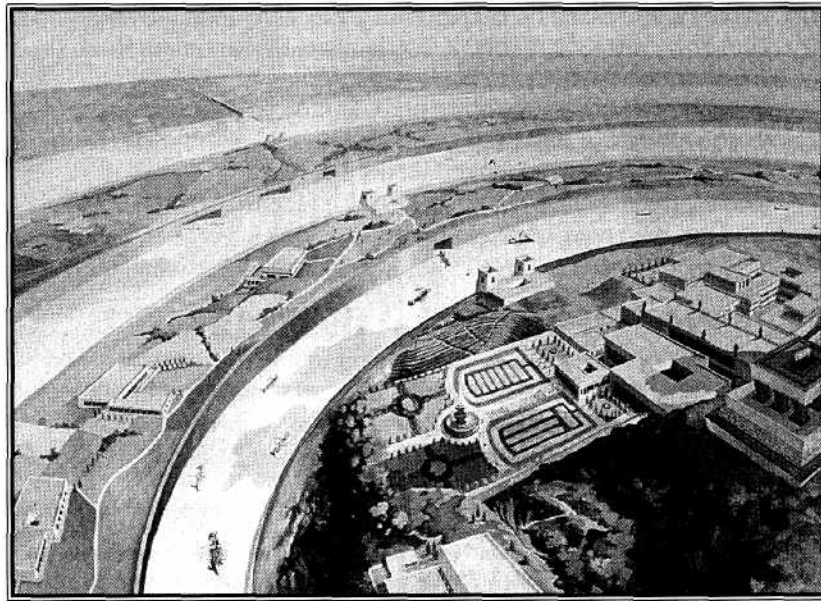
Dva kruhovitě ostrovy měly své chrámy, zahrady, tělocvičny a obytné prostory. Na vnějším, větším ostrově stál také stadión, kde se konaly koňské závody.

Atlantida jako alegorie

Když se zamyslíme nad Platónovým popisem Atlantidy, uvědomíme si, že jeho příběh je přinejmenším z části alegorický. Poplatónští

filozofové žijící na počátku našeho letopočtu jako **Origen**, **Porphyrus**, **Proclus** a **Jamblichos** zastávali názor, že mýtus o Atlantidě v sobě skrývá hlubší tajemství. Nicméně jejich názory se interpretací tohoto tajemství různí.

Umělecké ztvárnění hlavního města Atlantidy

Platónova Atlantida symbolizuje nejspíše trojitý charakter jak vesmíru, tak lidského těla. Deset králů Atlantidy by mohla být **pýthagorovská Tetraktys**, tedy čísla, zrozená jako pět protikladných párů. Čísla od jedné do deseti vládou (podle některých okultních nauk), každému živému tvorovi a sama jsou podřízena **monádě**, číslu jedna, prvnímu a nejstaršímu z nich.

Symbolem Poseidonovy moci nad obyvateli sedmi menších a tří velkých ostrovů bylo kopí se třemi hroty. Deset ostrovů spolu s trojzubcem symbolizuje trojjedinou moc **Nejvyššího boha** a sedm regentů či správců, kteří mu jsou přímo podřízeni.

Jestliže bychom považovali Atlantidu za jakýsi prapůvodní symbol vědomí, pak její propadnutí se do hlubin oceánu znázorňuje sestup racionálního, organizovaného vědomí do oblasti nevědomí. Anebo také sestup ducha do hmoty. Potom by tento mýtus mohl být paralelou k bib-

lickému příběhu prvního hříchu a představovat nutnou podmínku k vývoji vědomí člověka.

Podle legendy stála uprostřed Atlantidy nejvyšší hora světa, která vrhala stín na vzdálenost mnoha kilometrů a jejíž vrchol se dotýkal nebeských sfér. Tato hora, označující střed světa, je zároveň symbolem lidské hlavy. Na jejím vrcholu měl být chrám bohů, a tak v ní můžeme vidět prototyp řeckého **Olympu**. Hlavní město Atlantidy, „město se zlatými branami“, se objevuje v mnoha pozdějších legendách jako **Město bohů** nebo **Svaté město**. Je to prapůvodní **Nový Jeruzalém** z poslední knihy **bible**, **Apokalypsy**, který má ulice dlážděné zlatem a jeho dvanáct bran je vykládáno třpytivými drahokamy.

Historická Atlantida

Datování existence Atlantidy není o nic snazší než určení její polohy. Většina badatelů datuje zničení ostrovní říše mezi devíti až dvanácti tisíci lety před naším letopočtem. Co se týče původu Atlantidy, tam je vše včetně datování velmi nejasné.

Geografické umístění by se mohlo zdát na první pohled jednoduché: v **Atlantském oceánu za „Héraklovými sloupy“**, tedy za **Gibaltarskou úžinou**. Ani zde však není situace jednoduchá. Dosud se nenalezly žádné věrohodné pozůstatky tohoto ostrova. Rozhodně však nemáme nedostatek „zaručených“ teorií, upřesňujících polohu Atlantidy. Někteří odvážnější badatelé se domnívají, že se nacházela ve **Středozezemním moři** nebo dokonce v **Tichém** či **Indickém oceánu**. Nejpravděpodobnějším místem však zůstává oceán, který nese jméno této říše - Atlantský. Ale i zde narážíme na velké množství možných lokalit včetně **bermudského trojúhelníku**.

I když si nemůžeme být jisti existencí skutečné Atlantidy, je zajímavé, že průzkumy mořského dna mezi Amerikou a Evropou prokázaly existenci silné vulkanické činnosti. A dokonce jedna vědecká teorie tvrdí, že Golfský proud změnil před několika tisíci lety vlivem nějaké mimořádné erupce svůj původní směr. To by časově odpovídalo zániku Atlantidy.

Atlantida okultistů

Řada slavných okultistů věřila, že jim bylo odhaleno skutečné tajemství Atlantidy. Úspěšný americký léčitel a médium **Edgar Cayce**

(1877-1945) byl přesvědčen, že se ostrov nacházel někde nedaleko pobřeží **Floridy**. Cayce byl schopen ve stavu změněného vědomí vidět

*Americký okultista
Edgar Cayce*

minulé životy svých klientů. Z šestnácti set takto zkoumaných lidí identifikoval sedm set jako převtělené Atlantidaňany. Cayce také tvrdil, že vládci této ostrovní říše používali krystaly jako zdroj energie, pomocí níž dokázali mimo jiné vyrábět elektřinu a omlazovat živé tkáně včetně mozku.

Většina okultních badatelů se shoduje v tom, že si Atlantidaňané přestali vážit své vysoce duchovní civilizace, která byla vytvořena za pomoci nadpozemských bytostí. Odvrátili se od sil dobra a začali sloužit silám temnot. Nejvyšší kněží začali používat černou magii ve snaze podrobit si celý svět. A tak došlo i k válce s Athénami.

Americký okultista 20. století **R. S. Clymer** popisuje zánik Atlantidy, kdy se černí mágové pokusili komunikovat přímo s Bohem a tímto činem narušili rovnováhu přirozených sil. To mělo za následek tragické zničení celého ostrova. Pokud se vám tato teorie zdá úsměvná, přeložte šiji do řeči 20. století. Třeba jako neopatrné a nemorální zacházení s atomovou energií.

Ruská okultistka **H. P. Blavatská** (1831-1891), o které bude řeč později v samostatné kapitole, napsala ve své knize **Odhalená Isis**: „*Za pomoci ďábelských pokynů jejích démona Thevetata se stali Atlantidaňané národem černých mágů. Následkem toho byla vyhlášena válka, jejíž příběh je příliš dlouhý pro vyprávění, její podstatu můžeme nalézt v překroucených biblických příbězích Kaina obrů a také v příběhu praotce Noema a jeho spravedlivé rodiny. Konflikt byl ukončen potopením Atlantidy, což nachází své napodobení v biblické potopě: Obři a mágové a všechno živé zemřelo a všichni lidé. Všichni kromě Xisuthrus a Noema, kteří jsou v podstatě identičtí s velkým Otcem posvátné guatemalské knihy Popol Vuh, vyprávějící o jeho úniku ve velké lodi, stejně jako to bylo v případě indického Vaiswasvaty.*”

Našli se ale i slavní okultisté, kteří různé teorie o Atlantidě parodovali a zesměšňovali. Jak jinak chápat výroky mnohými uznávaného anglického mága **Aleistera Crowleyho** (1875-1947), jenž říká, že náboženství obyčejných obyvatelů Atlantidy „*byl v zásadě křesťanský protestantismus*” a že, přestože se Atlantidaňané ženili a vdávali, měli pohlavní styk pouze s osobami, s nimiž nebyli oddáni.

Poněkud vážněji se Atlantidou zabýval na přelomu 20. století německý okultista a filozof **Rudolf Steiner** (1861-1925), který tvrdil, že má

přístup k takzvané **Akašické kronice lidstva**, což je jakési univerzální informační pole, kde je zaznamenána veškerá historie lidské rasy. Steiner prohlásil, že Atlantidaňé byli potomky **Lemuřanů**, tedy obyvatelů jiného bájného kontinentu **Lemuria** nacházejícího se kdesi v Indickém oceánu, který byl údajně původní **rajskou zahradou** a kolébkou lidstva. Steiner dále tvrdil, že Atlantidaňé měli neuvěřitelnou paměť a přemýšleli v obrazech, ale že se u nich nevyvinulo logické myšlení. Jejich paměť jim umožňovala kontrolovat životní sílu a získávat energii z rostlin. Přemísťovali se ve zvláštních vozech, které se vznášely nízko nad zemí. Podle něj, na rozdíl od Lemuřanů, kteří byli schopni komunikovat telepaticky, potřebovali Atlantidaňé verbální komunikaci a dali tak vzniknout původnímu jazyku.

Živý mýtus

V roce 1882 oživil americký kongresman **Ignatius Donnelly** zájem o Atlantidu svou kontroverzní knihou **Atlantis: The Antediluvian World (Atlantida: Předpotopní svět)**. Donnelly předpokládal, že Atlantida, nacházející se uprostřed Atlantského oceánu, sloužila jako most a zdroj kultury pro ostatní oblasti světa. Studium světových kultur, zejména egyptské a americké, došel k závěru, že když podobné kultury vznikly v tak rozdílných a vzdálených místech, musely mít zřejmě společný původ.

Můžeme skutečně konstatovat, že úroveň středoamerické kultury se může snadno měřit s úrovní starého Egypta a Mezopotámie. Důkazy o její výši přežívají dnes ve velkých ceremoniálních střediscích, sochách, systémech cest a silnic a v nástěnných reliéfech. Připomeňme si jen, že co do objemu se největší pyramida světa nenachází v Egyptě, ale v **Cholule**, v Mexiku. Moderní badatelé jsou fascinováni tím, čeho bylo v těchto civilizacích v oblasti astronomie, matematiky a konstrukce kalendářů dosaženo. Mayové se pilně zabývali astronomií a matematikou, aniž by tyto oblasti oddělovali od duchovních nauk, jak se tomu stalo v několika posledních stoletích v Evropě.

Atlantida je živou součástí evropské kultury bez ohledu na to, zda skutečně existovala, nebo jestli byla intelektuálním výtvozem starých Řeků, a tedy snem o „zlatém věku“ a pradávne, původní, ušlechtilé civilizaci.

V mýtu o Atlantidě je obsažen neuvěřitelný potenciál, jež lidstvo má, a zároveň i jeho tragický osud. V minulosti jsme byli svědky vzniku a existence mnoha států, říší a kultur, které dosáhly neuvěřitelně vy-

soké technologické úrovni. Pokud byla tato úroveň v rovnováze s duchovní úrovní, civilizace prosperovala. Když však došlo ke korupci základních lidských hodnot a převládla touha po rozšiřování moci a podmaňování si sousedních společenství, nastalo tragické sebezničení stejně jako v Atlantidě. Nezbývá než doufat, že se jednoho dne poučíme z chyb, které tvoří naši historii.

HERMÉS TRISMEGISTOS

Na naší cestě za záhadami evropské historie se nemůžeme vyhnout odbočce do **Egypta**. Kultura egyptské civilizace ovlivnila a stále ovlivňuje evropské myšlení. Egyptská božstva, egyptské náboženství, tajné vědy a zasvěcovací obřady se dodnes prolínají do našeho života. Například málokdo si dnes uvědomí, že nám tak důvěrně známý obrázek **Panny Marie s malým Ježíškem** na klíně má svůj původ právě ve starém Egyptě, kde byla takto znázorňována dvojice **Ísis - Hóros**.

V každém kousku informace, jakkoliv úlomkovitě, která se dochovala ze starého Egypta, přežívá nezlomná a zářivá duchovní energie. I když se k nám tato energie často dostává neúplná a pozměněná spekulacemi, má stále silný vliv na naše jednání a myšlení. Egypt se stal zdrojem inspirace mnoha, často velice protichůdných náboženských, intelektuálních, okultních, filozofických a vědeckých skupin různých dob. A tak můžeme jenom souhlasit s výrokem, který je připisován jedné z nejslavnějších postav starého Egypta, **Hermovi Třikrát největšímu**: „*A tak jest pravdivé rčení, že naše země je chrám celého světa*” (Hermetika, Asklépios).

Egyptští bohové

AMEN-RÉ: nejvyšší státní bůh 18. dynastie, vznikl spojením bohů Amena a Réa;

AMUN nebo **AMÓN**: thébský bůh-stvořitel, bůh plodnosti spojovaný s beranem a husou;

ANÚBIS: bůh balzamování spojovaný se psem nebo šakalem, strážce podsvětí;

ÁPIS: posvátný býk držený v Memfidě, kde byl ošetřován kněžími, po smrti byl každý Ápis mumifikován;

BAST nebo **BASTET:** bohyně, jejímž posvátným zvířetem byla kočka;

BES: bůh štěstí, hudby, lásky a manželství, znázorňován jako trpaslík;

BUTO: hlavní bohyně Delt, spojovaná s hadem;

GEB: bohyně země (Héliopolis);

HAPI: zosobnění řeky Nilu;

HARPOKRATES: mladý Hóros, syn Ísidy;

HATHOR: bohyně radosti a lásky, společnice Hóra, její posvátné zvíře byla kráva;

HÓROS: syn Osírida a Ísidy, často znázorňován jako sokol;

IMHOTEP: bůh léčitel, původně skutečný člověk, poradce a architekt faraóna Zosera (28. st. př. n. l.);

ÍSIS: společnice Osírida, jeho sestra a žena;

KHNUM: hrnčír, bůh stvořitel, spojovaný s beranem;

KHONS: měsíční bůh, později bůh léčitel;

MA-AT: bohyně pravdy, spravedlnosti a vesmírného řádu, jejím symbolem je peří;

MIN: bůh plodnosti, později bůh cest a ochránce poutníků;

MNEVIS: posvátný býk chovaný v Héliopolis jako převtělení boha Atum-Réa;

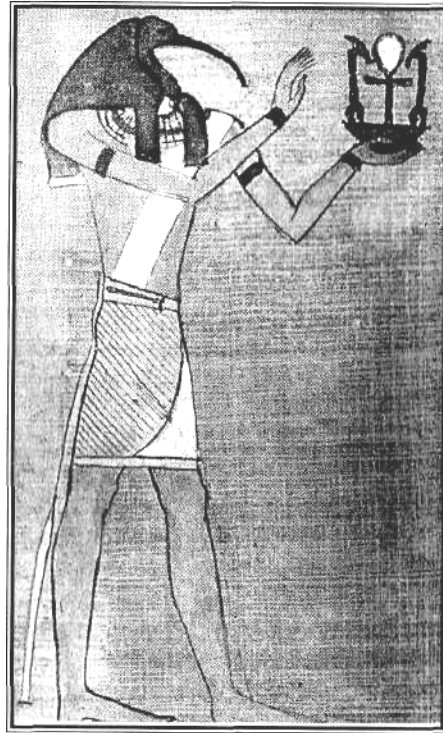
NUT: bohyně nebe (Héliopolis);

OSÍRIS: bůh vegetace, smrti a znovuzrození;

PTAH: bůh stvořitel v Memfidě, převtělen do býka Ápida;

RÉ nebo **RA:** bůh slunce, z jehož slz vzešli lidé a zvířata;

RENENET: bohyně dětí;

Egyptský bůh Thovt, Huneferův papyrus, asi 1310 př. n. l.

ŠEBEK: bůh-krokodýl;

SEKHMET: bohyně války, temný aspekt Hathor, společnice Ptaha, spojovaná se lvicí a horkem pouště;

SERAPIS: spojení Osírida a Ápida, bůh léčení a posmrtného života;

SETH: bratr a nepřítel Osírida, bůh zla, spojovaný s pouští a temnotou;

THOVT: bůh moudrosti, umění a věd (Hermopolis), spojovaný s ptákem Ibisem a opicí.

Merkur - Hermes

neposlední řadě si své pojmenování zasloužil tím, že, jak praví tradice, byl původcem alchymie, astrologie a magie.

V postavě Herma Trismegista se spojují tři slavná božstva: egyptský **Thoth (Thovt)**, řecký **Hermes** a římský **Merkur**. Odráží tedy v sobě boha obchodu, machinací a krádeže, patrona alchymistů, poutníků i lupičů, strážce křižovatek, poslíčka bohů a průvodce podsvětím. Říká se o něm, že je mostem mezi dávno zaniklými světy a naší civilizací. Podle

Tříkrát největší Hermes

Hermes Trismegistos je postava vpravdě záhadná. Nevíme, jestli někdo takový vůbec existoval, anebo zdali nejde o osobu, která v sobě spojuje různé mýty. Podle legendy byl králem, který vládl 3 226 let. Nosil při sobě dva symboly své moci. Jedním z nich byl nádherný a nesmrtelný **smaragd**, na kterém byla zaznamenána veškerá moudrost. Druhým byla magická hůlka, **kaduceus**, symbol mystického osvětlení. Byl nazýván Tříkrát největší, neboť ovládl tajemství všech tří přírodních říší, a také proto, že byl největším králem, knězem a filozofem. V

pověsti žil krátce před potopou a v očekávání této katastrofy nechal do dvou sloupů vyrýt celou předpotopní moudrost. Že takové sloupy existovaly, tvrdí řada starověkých spisovatelů. Například novoplatónský filozof **Jamblichos** na počátku 4. století cituje dopis egyptského kněze: „*Pronášíš-li nějaké pochybnosti, dáme ti rozhodnutí podle starých sloupů Hermových, jež poznal Platón a před ním už Pythagoras, kteří na nich založili svá učení.*” Nám tyto dva sloupy nápadně připomínají zednářskou symboliku, kde jsou zobrazovány dva sloupy biblického krále **Šalomouna, Jachin a Boaz**.

Hermes, zosobnění **univerzální moudrosti**, je zde znázorněn, jak stojí jednou nohou na zádech **Týfóna**, poraženého draka nevědomosti a zvrácenosti. Pro egyptské zasvěcence byl Týfón, požírač duší, alegorií nižšího světa, který polyká duchovní podstatu nedokonalého jedince, jenž musí sestoupit z vyšších sfér a znovu se narodit do hmotného světa. Být polknut Týfónem tudíž znamená pokračování procesu převtělování se do nových životů, ze kterého se člověk může osvobodit pouze vítězstvím nad Týfónem, tedy nad svou nižší, hmotnou podstatou.

V jedné ruce drží Hermes kaduceus, okřídlenou hůlku obtočenou dvěma hady. V druhé pak nesmrtelný smaragd, na jehož povrchu je sepsána veškerá moudrost. Hermes je oděn egyptskou zástěrou, která byla později převzata do zednářské symboliky. V kruzích po jeho stranách vidíme dva nejčastěji s ním spojované symboly. Ve vrchním ptáka Ibise, který je spojován s lékařským uměním. Ve spodním se nachází pes, spojovaný s Hermem pro svou inteligenci a oddanost.

Na čele Hermově je umístěn tajný symbol souhvězdí Štíra, který reprezentuje zušlechtěnou sílu, nacházející se v jiné formě ležící bezmocně pod jeho nohou. Skarabeus na hrudi a srdci reprezentuje přítomnost duchovního a regenerujícího světla uvnitř duše. Límeč znázorňuje dráhy nebeských těles. Týfónův trojklaný ocas indikuje tři ničivé projevy vesmírné energie: mentální, morální a fyzickou zvrácenost. Obrázek jako celek představuje dosažené mistrovství prostřednictvím regenerace těla, osvětlení mysli a přeměny citů.

Patron alchymistů

Nejslavnější dílo připisované Hermovi Trismegistovi je takzvaná **Smaragdová deska**. Tu považují alchymisté za základní dílo svého umění. Je to v podstatě krátká stať tvořená třinácti větami:

Hermes vítězí nad zlem, J. A. Knapp, 1928

„Jest pravdivé, beze lži a nejpravdivější, že to, co jest nahoře, jest jako to, co jest dole, a to, co jest dole, jest jako to, co jest nahoře, aby byly dokonány zázraky jediné věci.

A jako všechny věci byly učiněny z Jediného, za uvalování jediné, tak všechny věci zrodily se z této jediné věci přizpůsobením.

Slunce je toho Otcem, Luna je toho Matkou, vítr to nosil v břiše svém, země jest toho živitelka.

On jest zde Otcem univerzálního

Telesmatu celého světa.

Je ho síla je úplná, když byla proměněna v zemi.

Oddělíš zemi od ohně, jemné od hrubého, opatrně a nanejvýš moudře. Vystoupí to od země k nebi a opět sestupuje z nebe na zemi, čímž přijme sílu věcí hořených i dolejších.

Takto budeš mít slávu celého vesmíru. Veškerá temnota prchne před tebou.

Zde je síla ze všech sil nejmocnější, která překoná každou jemnou věc a pronikne každou věc pevnou.

Takto byl stvořen svět. Odtud vzejdou zázračná přizpůsobení, jejichž způsob jest zde.

Proto jsem nazván Hermes Trismegistos, maje tři části filozofie celého světa. Co jsem pověděl o Magisteriu Slunce, je úplné.”

(Český překlad Petr Kohout)

První věta Smaragdové desky má údajně shrnovat tajnou nauku, že veškerý vesmír je vlastně ukryt uvnitř člověka v jeho nesmrtelné duši. Člověk tak poznáním sebe sama může odhalit veškerá tajemství a záhady kosmu.

Návaznost platí i obráceně. Člověk svým konáním ovlivňuje celý svět a promítá do něj svou duši.

Hermetika a kniha Thovtova

Hermetika je název rozsáhlé literatury vzniklé od 1. století před naším letopočtem do 2. století našeho letopočtu. Její název je odvozen od Herma Trismegista, neboť se dlouhou dobu věřilo, že je jejím autorem. Tyto spisy mají většinou formu dialogu. Jejich posláním je učít porozumění Boha, člověka a vesmíru ve jménu moudrosti starého Egypta.

Nejslavnějším textem Hermetiky je **Poimandres, Pastýř lidí**. Poimandres je jméno velkého a jas vyzařujícího draka, kterého Hermes potká v astrálním světě a který se prohlásil za **Mysl vesmíru, Tvůrčí inteligenci a Absolutního císaře**. Drak Hermovi vysvětluje, že smrt neexistuje. Pouze pošetilí věří ve smrt, neboť znají jen tělo, které je předmětem smrti. Hlavní myšlenkou je opět poznání sebe sama. Poimandres zdůrazňuje, že když člověk zůstane zamilován do těla, zůstává v temnotě a ztrácí nesmrtelnost. A musí čekat na Velký den, kdy se vesmír zastaví a nesmrtelná jiskra unikne z pouzdra podstaty.

O takzvané **Knize Thovtově** toho moc nevíme. Podle legendy ji dal Hermes Trismegistos do opatrování svému žákovi. Údajně obsahovala popis tajných operací vedoucích k regeneraci lidstva a také to měl být klíč k jeho dalším knihám. Její stránky byly popsány hieroglyfickými symboly. Kniha popisovala „klíč k nesmrtelnosti“, to jest metodu, jak stimulovat určité části mozku, aby vědomí člověka bylo rozšířeno a bylo mu dovoleno spatřit „nesmrtelné“ a vstoupit do společnosti vyšších bohů.

Legenda vypráví, že stále existuje nepřerušovaná řada hierofantů (veleknězi) pečujících o tuto knihu. Kniha prý reprezentuje takzvanou Královskou cestu, vedoucí středem temnot k vykoupení lidstva. Má se skládat ze sedmdesáti osmi emblémů a my ji máme možnost poznat přeměněnou v karty **tarotu**.

Tarot je karetní systém, o němž mnoho okultních badatelů 19. a 20. století tvrdí, že má svůj původ právě v Egyptě a že v sobě skrývá tajemství egyptských zasvěcovacích obřadů. Pravdou však zůstává, že spojení tarotu s Egyptem nebylo nikdy uspokojivě dokázáno. Přestože se dnes tento karetní systém spojuje s vykládáním budoucnosti, neznáme jeho původní funkci. Nedochovaly se žádné původní záznamy, které by tuto oblast objasnily.

Dáme-li do souvislosti vyspělou egyptskou kulturu s bájnou ostrovní říší Atlantidou, můžeme ji vidět jako pokračování této zaniklé civilizace. Hermes Trismegistos by pak zcela přirozeně vystupoval v roli atlantského zasvěcence, velekněze Poseidonova chrámu, který zachoval dávnou moudrost prostřednictvím egyptských mystiků. Ať už to bylo jakkoliv, myšlenky zachované v dílech jemu připisovaných jsou světlými ukazateli na duchovní cestě. Aneb jak říkával Hermes Trismegistos: „*Človče, tvůj domov není na zemi, ale ve světle!*”

BOHYNĚ ÍSIS

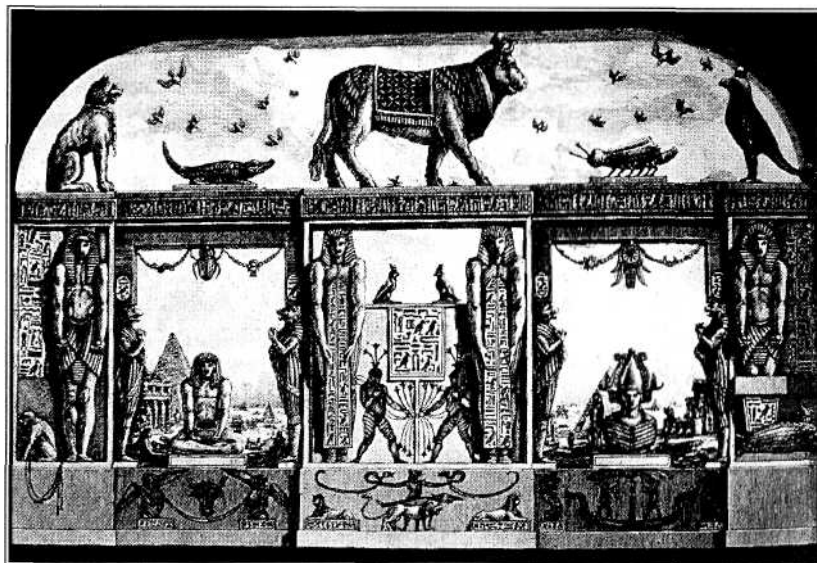

V třetí kapitole naší pouti evropskými záhadami zůstaneme ještě ve starém Egyptě, neboť za mnohou moudrost vděčíme právě této civilizaci. Egyptské duchovní nauky a tajné vědy tvoří základ evropské **esoterické** (skryté či tajné) tradice. Poznáváním této tradice pochopíme, že za naším každodenním životem leží jakási jiná realita. Něco skrytého, čekajícího na odhalení. Zasvěcenci všech věků považovali právě tuto realitu za důležitější část našeho života. Tam je možno nalézt odpovědi na ty nejhlubší otázky týkající se smyslu života, jeho skutečných pravidel a vesmírných zákonitostí.

Vše nasvědčuje tomu, že staří Egyptané rozuměli energii daleko lépe než my ve 20. století a také s ní uměli lépe pracovat. Pyramidy představují vlastně velké akumulátory takzvané čisté energie. V nejstarších dobách egyptské říše měli Egyptané údajně zvládnutou technologii bezdrátového přenosu této energie.

Neméně zajímavá je jejich znalost jemné, napůl neviditelné energie, kterou produkuje živé lidské tělo. Poloviční neviditelnost spočívá v tom, že za normálních okolností tuto energii zrakem nevnímáme. Pro většinu lidí, pokud jsou ji vůbec schopni vidět, je nutno nalézt vhodné prostředí a dívat se určitým způsobem, který většinou vyžaduje cvik. Jedná se o to, co dnes známe pod názvem **aura**. Její intenzita, velikost a barevná skladba se mění podle fyzického a duševního stavu člověka. Již od pradávna poznávali zasvěcenci a jasnozřivci duchovní úroveň pohledem do lidské aury. Zde se lidská kvalita nedá ničím zakrýt. Svatozáře, které vidíme na středověkých obrazech, nejsou ničím jiným než silným, intenzívním zářením, které je skutečně nejlépe rozpoznatelné okolo hlavy. Zcela se ztotožňujeme s názorem amerického léčitele a okultisty Edgara Cayceho, který tvrdí, že většina lidí, ne-li všichni, mohou auru vidět. Jedná se o jakýsi rozostřený pohled směřující za nebo před sledovanou osobu, umožňující vidění buď světelné kontury těla, nebo

dokonce barev. Aura je vlastně energetické vajíčko obalující lidské tělo. Je možné ji nejen vidět, ale i cítit rukama. Někteří jedinci ji zaznamenávají i ostatními smysly. Kočka má prý takzvaný elektrický zrak, a tudíž vidí aury zcela běžně. V této souvislosti je zajímavé si uvědomit, jak důležitou úlohu hrálo právě toto zvíře v egyptské kultuře.

Egyptané znali odpovědi na otázky, nad kterými se dnes z nevědomosti ani nepozastavujeme. Třeba proč máme každý prst jinak dlouhý. Jedná se totiž o pět různých antén, jež má člověk k dispozici. Pomocí nich můžeme vysílat pět různých druhů energií o rozdílné vlnové délce.

Také různé části egyptského odívání, které dnes považujeme za dekorativní prvky, měly přesnou funkci nebo vyjadřovaly konkrétní fenomén. Klobouky, šaty, insignie, klenoty a ornamenty, jež vidíme na obrazech egyptských bohů či faraónů, symbolizují energie vysílané lidským tělem. I dobře známá kobra nacházející se uprostřed čela, má svou přesnou funkci. Dnes bychom ji mohli nazvat třetím okem, tedy pomyslným mystickým čidlem, jímž vnímáme to, co známými smysly vnímat nelze. Kobra také připomíná probuzenou hadí sílu neboli zvláštní energii, která dřímá ve spodní části páteře. Tuto energii je možné probudit za pomoci mystických cvičení. Očekávaným výsledkem je energetické vzlínání podél páteře až nad hlavu. Její šestou a předposlední stanicí na cestě do vyšších sfér je právě zmíněné třetí oko.

Egyptští kněží, zvláště pak **kněží Ísidy**, upravovali svůj životní styl, aby mohli lépe pracovat s energií. Stříhali si vlasy nakrátko, oblékali se do lněných šatů, dodržovali značná omezení v jídelníčku a mnoho dalších tabu, jež, jak se zdá, měla čistě praktický charakter, neboť jim umožňovala lepší práci s čistou energií.

Neméně zajímavá je otázka balzamování těl. Staří Egyptané pevně věřili na převtělování duší a byli přesvědčeni, že jsou schopni tímto procesem do určité míry manipulovat. Z hmotného světa se lidská duše osvobozuje zánikem těla, neboť je na něj vázána. V mezidobí se duše dostává do vyšších sfér, kde setrvává až do doby, kdy se znovu narodí v novém těle. Znovunarození je nutné pouze pro nedokonalé duše, které neobstály ve zkoušce života. Proto se údajně snažili Egyptané zachovávat mumifikaci těla, aby tak zaručili setrvání duše ve vyšších sférách, neboť pokud existovalo tělo staré, nemohli se zrodit do nového.

Ta, která má deset tisíc jmen

Mirionymos - Desetitísícijmenná - je jednou z mnoha přezdivek **egyptské bohyně a královny Ísidy (Eset)**. Její různé podoby nacházíme v mnoha známých bohyních, jako byly Démétér, Persefoné, Nemesis, Afrodíté - bohyně lásky, či Artemis - bohyně lovu nebo dokonce Hekaté, patronka magických umění.

Od Plútarcha se dovídáme, že ve svatyni v egyptském městě Sais byl nápis: „*Já jsem vše, co bylo, je a bude, a žádný smrtelník neodhalil můj závoj.*“ Slavný šarlatový závoj je oblíbeným zasvěceneckým symbolem. Nejčastěji je vykládán jako symbol nevědomosti a emocí, stojící mezi člověkem a pravdou. Tento závoj je odhalován pouze opravdovým a moudrým hledačem pravdy, kteří chtějí upřímně a pokorně porozumět záhadám života a vesmíru, tedy pouze těm, kteří si to opravdu zaslouží. Tímto činem překračuje zasvěcovaný svou pozemskou smrtelnost. Ten, komu je závoj poodhalen, je pak vázán mlčenlivostí o tom, co viděl.

Původ Ísidy není jasný. Snad byla nejstarší dcerou boha **Saturna**, zvaného též **Kronos**. Plútarchos překládá její jméno jako **Sofia - Moudrost**. Jiná teorie tvrdí, že jméno Ísis má původ v hebrejském **iso** - zachránit, spasit. Další teorie se přiklání k původu severskému od slova **isa** - krystalická voda, tedy led. Zde může být souvislost s původem skandinávských bohů, kteří byli doslova vylízáni z ledu matkou krávou zvanou **Audhuhla (Audumla)**. V této souvislosti je zajímavé, že jedním ze symbolů Ísidy je kráva či její rohy.

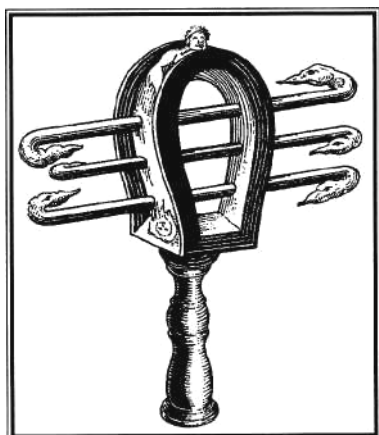

Ísis. A. Kircher, *Oidipus Aegyptiacus*, 1652, dřevořez od Rosela

Neohrožená vdova

Nejznámější mýtus týkající se Ísidy je pověst o **egyptském králi Osíridovi**, jehož byla sestrou i ženou. Plútarchos tvrdí, že Osíris, který je často symbolizován sluncem, je vlastně **Dionýsos (Bakchus)**, bůh vegetace a vína. Podle legendy byl Osíris moudrý vládce a pod jeho vedením nastala v Egyptě doba osvětlení, která se šířila i za hranice říše. Jeho temný bratr **Seth**, známý též jako duch zla Týfón, však nebyl spokojen s bratrovou vládou a se svou druhořadou pozicí. Ve snaze uchvátit moc zosnoval Seth spiknutí. Nechal vyrobit krásnou truhlici přesně na míru Osíridova těla. Na velké slavnosti pak prohlásil, že ji daruje tomu, kdo se do ní přesně vejde. Zkoušeli to všichni, ale bez úspěchu, až přišla

Sistrum

řada na Osírída. Jakmile do truhlice ulehl, Seth a jeho komplicové přiklopili víko a zatloukli je. Potom shodili bednu do Nilu, po němž doplula až do moře.

Neohrožená, věrná a milující královna Ísis po dlouhém hledání truhlu s tělem svého manžela našla na pobřeží u řeckého města **Byblosu**. Zlý Seth se však nevzdal a opět se zmocnil Osíridova těla. Nechal je rozřezat na čtrnáct (nebo šestnáct, pozn. aut.) částí, které rozházel po celém světě. Věrné a trpělivé Ísidě se podařilo shromáždit třináct (nebo patnáct) částí manželova těla. Poslední díl, pohlavní orgán, který spolkla nilská ryba, nahradila zlatou kopií.

Osíris znovu ožil jako bůh podsvětí a jeho nehodný bratr Seth došel spravedlivé odplaty. Mladý princ **Hóros**, syn královského páru, zabil v zuřivé bitvě o moc svého strýce Setha. V boji byl Seth vykastrován a Hóros přišel o oko, které mu později bůh Thovt navrátil. „**Oko Horovo**“ je jedním z nejtajemnějších zasvěcenských symbolů.

Od té doby se řeka Nil stala symbolem Osírida a úrodná země okolo něj symbolem Ísidy. Vyschlý Nil představuje mrtvého krále, zabitého zrádným Sethem, jehož symbolizují vysušující, teplé pouštní větry. Každoroční objevení hvězdy **Sirius**, zasvěcené Ísidě, ohlašuje povodně přinášející úrodnou půdu. Vzestupem Nilu, symbolizujícím vzkříšení

Osírída, pak začíná posvátný nový rok Egyptanů. Z hlediska zasvěcenské symboliky můžeme v tomto mýtu tušit možnou souvislost mezi vdovou Ísídou a zednářským označením svých členů jako „synů vdovy”.

Panna světa

Ísis je prototypem věčné panny, která zahaluje svou nevinnost závojem tajemství. Její inspirace zasahuje až do našeho století. Vždyť i známá okultistka Blavatská nazvala svou slavnou knihu **Odhalená Ísis**. O této dámě a její knize bude řeč v jedné z dalších kapitol.

Uctívání bohyně Ísidy mělo velký dopad. Ve 3. století před naším letopočtem, za dob **Alexandra Velikého** (356-326 př. n. l.), byl její kult pořečten a rozšířen do Středomoří. Řecký charakter si kult zachoval i za římské nadvlády, neboť Římané ponechali v Egyptě řeckou administrativu. Od roku 312, kdy římský císař **Konstantin** po vítězné bitvě u Miliánského mostu učinil křesťanství státním náboženstvím, začal kult Ísidy ztrácet své postavení a nakonec byl zakázán.

I přes veřejné potlačení kultu Ísidy se tato záhadná egyptská bohyně dostala do křesťanské symboliky, kde získala v pozměněné podobě významné postavení. Jako matka Hóra byla často znázorňována sedící se svým synem na klíně. Tato podoba se přeměnila do nám dobře známé **Panny Marie s Ježíškem**. Srpek měsíce, na kterém je často Panna Marie zobrazována, jsou ve skutečnosti kravské rohy, jeden ze základních symbolů Ísidy.

Zasvěcovací rituály Ísidy

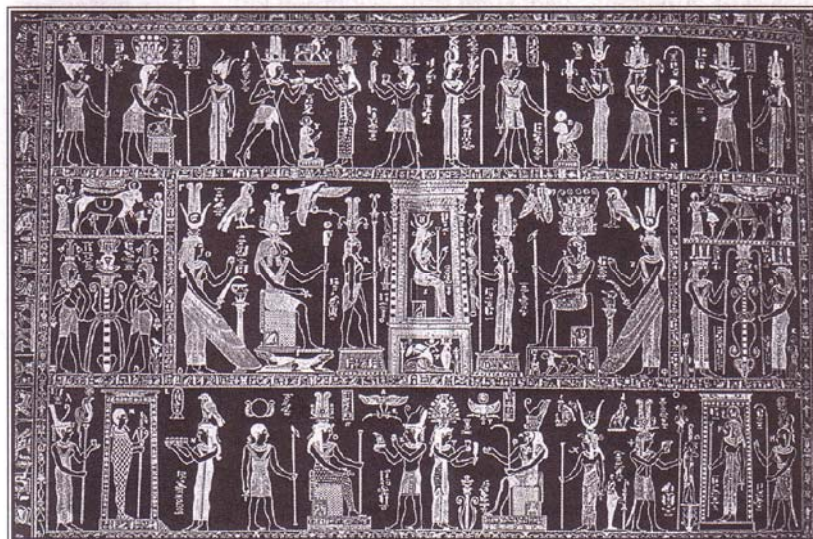
V období řecké a římské civilizace se kult Ísidy rozšířil daleko za hranice Egypta. Pozůstatky jejího uctívání můžeme nalézt od řeky Eufratu až po Británii. Údajně byly její zasvětitelské obřady přejaty i keltskými druidy. Z egyptské královny se stala univerzální bohyně, jednotou obsahující vše.

V Hellespontu byla známa jako **Mystis**, „**Dáma mystérií**”. V jedné oslavné písni sama o sobě říká: „*Odhalila jsem mystickou cestu lidstvu.*” V mystériích Ísidy bylo rituálně rekonstruováno Osíridovo utrpení, její smutek a šťastné zakončení příběhu, aby se zasvěcenci naučili překonávat nesnáze a získali nesmrtelnost.

V díle spisovatele Apuleia (2. st. n. 1.) **Zlatý osel** se dochoval popis zasvěcení do kultu Ísidy. Hrdinovi novely je ukázána posvátná kniha a je pokřtěn a očištěn. Apuleius přirozeně neprozrazuje mystická tajemství, ale přece jenom nám dává představu o podstatě tohoto tajemného úkonu. Hrdina knihy říká, že jeho původní „já“ zemřelo, že měl ex-tatickou vizi vesmíru, v níž zažil osvětlení jasným světlem. Slib, který mu Ísida dala, zněl: „*Budeš žít v požehnání, tvůj život bude skvělý pod mou ochranou, a když vyprší čas přidělený tvému životu a sestoupíš do podsvětí, tam mě opět uvidíš tak, jak mě vidíš nyní, zářící uprostřed temnot a panující hloubkám Hádů. Budeš žít v Elysejských polích (v ráji - pozn. aut.) a budeš mě uctívat za mou laskavost. A když mně prokážeš svou oddanost tím, že budeš plnit své obřadní povinnosti a budeš žít čistě, zjistíš, že já sama jsem ti umožnila prodloužit tvůj život za období, které ti určil osud.*”

Bembínská deska

Jezuita **Athanasius Kircher** vydal v Římě v letech 1652 až 1654 knihu *Oedipus Aegyptiacus*, v níž popisuje Mensa Isaica, též známou jako Deska Ísidy či Bembínská deska. Bronzová deska, která se nedochovala, byla rozdělena na tři rovnoměrné horizontální části.

Deska Ísidy, detail, A. Kircher, Oedipus Aegyptiacus, 1652

Vrchní díl obsahoval dvanáct domů nebes rozdělených čtyřmi sezónami, znamení zvěrokruhu a guvernéry světa. Dolní část zobrazovala různé práce během roku. Střední sekce byla rozdělena do sedmi dílů a obsahovala jedenadvacet posvátných znaků abecedy boha Thovta, které jsou údajně popisem zasvěcovacího obřadu a také původním symbolismem karetního systému tarot, o němž jsme se zmínili v předešlé kapitole.

ELEUSÍNSKÁ MYSTÉRIA

Ve čtvrté kapitole se konečně dostáváme na evropskou pevninu, a to přímo do kolébky evropské civilizace - **Řecka**. Zde naše civilizace dostala pevný řád a základy, na nichž dodnes stavíme. Zjednodušeně bychom mohli říci, že po dvouapůl tisíciletích stále řešíme stejné problémy a snažíme se nalézt odpověď na stejné otázky jako staří Řekové. Když se ohlédneme zpět a uvědomíme si, jaký skok nastal v naší civilizaci díky tomu, čeho bylo dosaženo ve starém Řecku, zmocní se nás pocit méněcennosti. Musíme dokonce přiznat, že i naše nejskvělejší výsledky spočívají takřka výlučně na těchto prastarých, ale stále platných základech.

Jedno z nejproblematictějších dědictví, kterého se nám od starých Řeků dostalo, je ztráta víry. Na rozdíl od velkých duchovních civilizací starověku, jako jsou například Izrael, Indie a Čína, se vrcholní představitelé řecké společnosti trápili protikladem víry a rozumu. Tento rozpor dohnal Řeky a jejich dědice, Římany, k tomu, že nahradili svůj náboženský systém nejprve abstraktními principy různých filozofických škol. A nakonec vedla tato situace k přijetí kultu, který přišel z jiné, velice odlišné kultury, tedy křesťanství. Skutečný dopad dědictví rozporu víry a rozumu začínáme pořádně chápat teprve teď, kdy zjišťujeme jeho skutečné následky.

Nezapomínejme však, že řečtí bohové měli a stále mají velkou moc a vliv. Řecké náboženství bylo základnou, na níž vzkvétaly umění a filozofie způsobem, jaký můžeme dnes jenom závidět. A ani dnes nejsou svrchovaní vládci Olympu bezmocní. Znovu ožívají v mýtech, které mají stejnou přitažlivost jako kdysi. Setkáváme se s nimi v astrologii, kde vládou planetám, znamením a dnům v týdnu. Dokonce když si pustíte rozhlas, je velmi pravděpodobné, že uslyšíte určitě píseň opěvující Venuši či její pozemský ekvivalent. A na nejedné z dnešních

bank uvidíme sochu Herma-Merkura. Nicméně Řekové ztratili svou víru a v dnešním Řecku nalezneme bohy pouze v muzeích a nikoliv v každodenním náboženském životě.

Co tedy způsobilo tuto změnu? Kolem 6. století před našim letopočtem se odehrává něco mimořádného. Nastává období, jež se občas, i když jen zřídka, v historii lidstva opakuje. Bez rozpaků můžeme tuto dobu nazvat **sezónou gigantů**. V tomto období totiž současně žije několik velikánů, kteří posouvají civilizaci výrazně kupředu. V přibližně stejném údobí žijí takové postavy jako **Buddha, Lao-C'**, možná i perský **Zarathuštra**, bibličtí proroci a v neposlední řadě řečtí myslitelé jako **Pýthagorás**. V Řecku se v té době začíná projevovat nový přístup k vesmíru. V myslích obyvatel přestává být svět hračkou v rukou různých bohů a bohyň. A místo toho začínají vidět svět z racionálního, mechanistického pohledu. Velký filozof Platón shrnul tuto filozofii větou: „*Říkají, že nikoliv intelligence či umění byly příčinou všeho, nýbrž příroda a náhoda.*” Zde začíná změna, jež přinese své skutečné ovoce v renesanci a v následujících stoletích po ní.

Přestože názory řeckých filozofů té doby se od sebe značně lišily, většinou je klademe do jedné skupiny označované jako **předsókratovská**. Hlavním znakem její filozofie byla spekulace o člověku a vesmíru. Později, po Sokratovi, se důraz řecké filozofie obrací směrem k člověku samému a k tomu, jak může vést co nejlepší život. I tento nový směr nachází své plné uplatnění v renesanci a následky z jeho přeměně podoby pocítujeme plně v dnešní době. Římské *carpe diem* (užij dne) se dá vykládat přinejmenším ve dvou základních polohách. Jednou z nich je moudré naplňování života a druhou pak podřizování všeho lidským slastem a podmaňováním si svého okolí včetně přírody samé, k sobeckému zisku.

Když se zamýšlíme nad důvody, které umožnily vůdčím duchům řecké civilizace otevřít svou mysl vůči povaze vesmíru více než třeba v Egyptě, Babylónu či Palestině, nacházíme jednu základní příčinu. Kněží měli relativně malý vliv na řeckou společnost. Řecké náboženství se dá zjednodušeně nazvat náboženstvím bez kněží. Ve své době zaznamenává Hérodotos s údivem, že Peršané nemohou konat oběti bez přítomnosti kněze. Zatímco mezi Řeky bylo běžné, že oběti mohly být přinášeny kýmkoliv včetně žen a otroků. Na rozdíl od velkých civilizací Egypta a Mezopotámie neměli Řekové kastu kněží, jež jediná by měla právo být prostředníkem mezi lidmi a bohy. Řečtí kněží neměli monopol na matematiku, astronomii a psané slovo, který zaručoval jejich egyptským a babylónským kolegům výsostné postavení.

Dalším vážným důvodem otevřenosti mysli byl nedostatek nedotknutelných posvátných knih, jako je třeba bible či korán. Je sice pravda, že básně Homéra a Hésioda měly přímý vliv na řecké náboženství a vzdělání Řekové je znali, ale nebyly považovány za posvátný a nedotknutelný text. Homérské epeje zajisté zaujaly výjimečné místo v srdcích Řeků, ale ti nezapomínali, že se jedná v podstatě o básně. A jak řečtí filozofové rádi připomínali, básníci si občas vymýšlejí.

Vzhledem k relativně nevýznamnému postavení kněží a neexistenci posvátných textů kombinovanými se zdravou dávkou řecké skepse není divu, že Řekové chtěli odhalit skutečnou povahu vesmíru. Samozřejmě, že jejich nové myšlenky nenašly okamžitou a snadnou cestu do veřejného povědomí. Kritika nebo zpochybňování bohů nebyly jednoznačně tolerovány. Spisy filozofa **Prótagora**, který pochyboval o jejich existenci, byly veřejně spáleny v Athénách a **Anaxagorás** byl souzen za bezbožnost v témže městě, „*protože trval na tom, že Slunce je masa žhnoucího kovu*“. Nové a nebezpečné myšlenky nebyly vážně přijímány veřejností, dokud jí nebyly předány zprostředkovaně prostřednictvím Eurípidových tragédií. To nám jakoby náhodou připomíná dnešní moc hromadných sdělovacích prostředků, zvláště televize. Dnes ovšem tato média neovládají lidé jako Eurípidés.

Řecké náboženství prostě umírá na úbytě. Zeus se svou partou z Olympu je nahrazen platónským **Démiúrgem** (stvořitelem světa hmotného) a **Aristotelovým Nehybným hybatelem**. A tak v řecké společnosti vidíme dva protipóly. Na jedné straně neemocionální, filozofické náboženství intelektuálů a na druhé straně populární náboženství dávající výraz citovým potřebám, avšak bez vyšších, duchovních tužeb. Někde mezi těmito dvěma extrémů, které můžeme velice dobře sledovat i v dnešní společnosti, se nacházejí **mysterijní školy**.

Ty bývají někdy označovány jako esoterické náboženství. Přes veškeré informace o nich víme velice málo, neboť tato zasvěcovací střediska byla zcela neveřejná a chráněná přísnou podmínkou mlčení. Byla otevřená pouze malému počtu lidí, kteří chtěli upřímně nahlédnout do nejhlubších pravd vesmíru. Tato tajemství byla odhalována pouze lidem hodným takové znalosti a pouze těm, kteří na to byli patřičně připraveni.

Elefsína

Kdybyste dnes navštívili skutečnou Eleusínu, asi by vás nenapadlo, že v sobě kdysi skrývala ty největší záhady světa a vesmíru. **Elefsína**, jak ji

dnes nazývají Řekové, leží několik kilometrů na západ od Athén. Hledáme-li zde slávu a atmosféru původní Eleusíny, dostane se nám velkého zklamání. Město je oděno smogem a vévodí mu rozsáhlé naftové rafinérie. I jeho přímořská poloha ztratila svůj lesk kvůli moderní zástavbě a celkovému znečištění.

Avšak s určitou dávkou fantazie můžeme vykouzlit ve své mysli na dochovaných základech velkolepé budovy, chrámy, podzemní chodby a divadla, které utvářely nejvýznamnější zasvěcovací školu v evropské historii. Abychom se pokusili rekonstruovat smysl a funkci Eleusíny, musíme si připomenout mýtus o bohyni **Démétér** a její dceři **Persefoné**. Víme, že v této lokalitě žili první osídlenci již asi před čtyřmi tisíci lety. Nicméně náš příběh začíná někdy okolo roku 1500 před naším letopočtem, v helénském období, kdy toto místo obýval legendární král **Céleus**.

Únos Persefoné

Homérský hymnus oslavující **bohyni zrna a úrody Démétér** (Ceres) pochází asi ze 6. století před naším letopočtem. V něm se dovídáme o její lásce k její dceři Persefoné (Koré, Proserpina) a jejich strastiplném osudu.

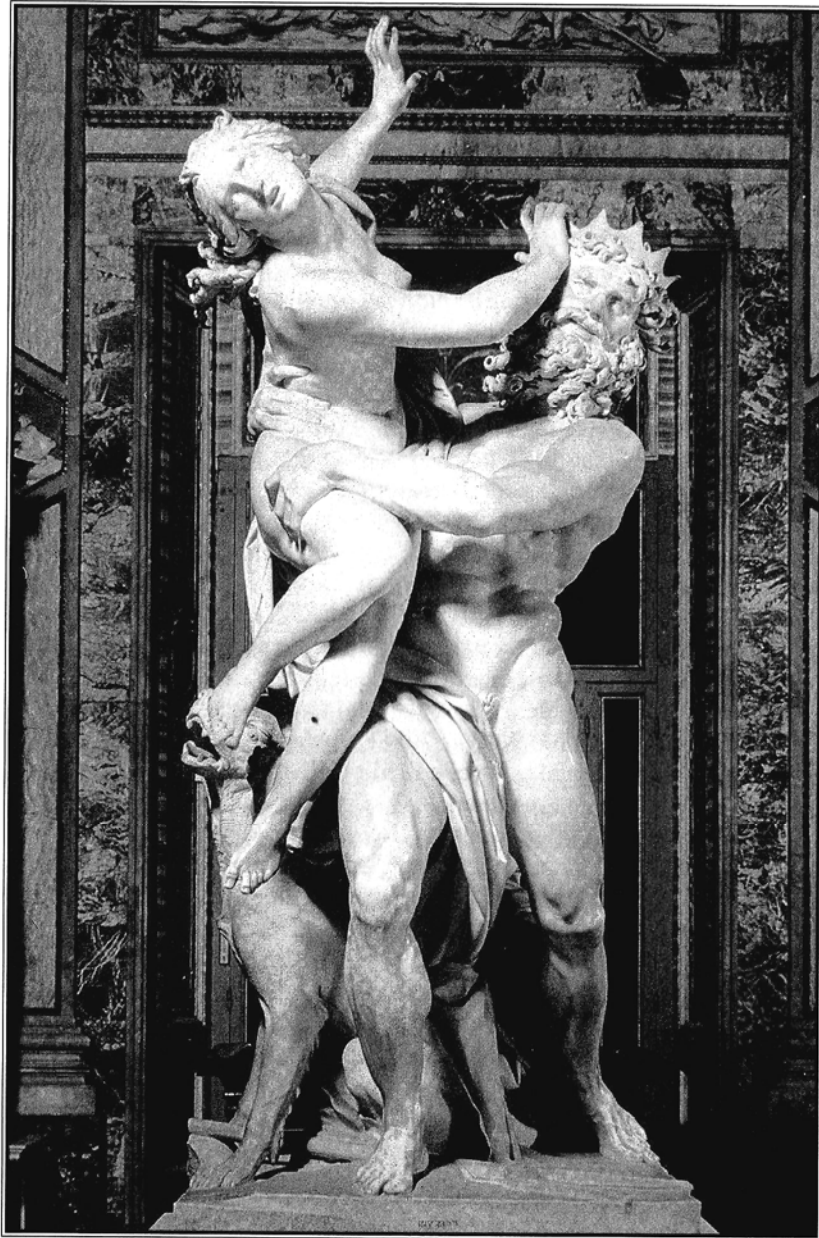
Krása mladé Persefoné učarovala bohu podsvětí. Obávaný **Hádés** (Plutón) se tedy rozhodl, že pojme Persefoné za svou ženu, a to i proti její vůli. Když se jednoho dne Persefoné procházela, utrhla nic netušíc narcis - květinu smrti. A v tu chvíli se před ní z hlubin země vynořil Hádés a unesl ji za ozvěny jejího zoufalého výkřiku s sebou do podsvětí, kde z ní učinil královnu v zemi mrtvých. Tam se z Persefoné stala velmi nelítostná vládkyně, která neměla v lásce takřka nikoho, ani bohy, a která v myslích lidí vzbuzovala úzkost - mimojiné proto, že důtklivě dbala o to, aby se každý smrtelník dostal do jejího království včas.

Její nešťastná matka Démétér se ji vydala hledat v převleku za starou ženu. Na svých cestách dorazila až do Eleusíny. Tam, zoufalá a unavená, spočinula k odpočinku. **Dcera krále Célea** ji tam našla a nabídla jí přístřeší. Bohyně se z vděčnosti ujala péče o králova syna. Ve snaze odvděčit se, chtěla jej učinit nesmrtelným, a proto ho mazala ambrózií a v noci ho tajně držela nad plameny. Matka královna, jsouc udivena neobvyklým vývojem svého syna, jednou v noci tajně starou chůvu sledovala. Když viděla, co se děje, zděsila se a vyhnala Démétér z paláce.

Číše trpělivosti nešťastné bohyně přetekla. Již nebyla schopna unést nespravedlnost bohů i lidí. Projevila svou pravou totožnost a rozkázala králi Céleovi, aby jí postavil chrám na kopci za městem. Byla tak rozhněvaná, že se v chrámu uzavřela a přivodila celé zemi sucho a hladomor.

Žila o samotě v chrámu, zatímco úroda vadla a usychala a lidé a zvířata umírali. **Zeus**, vida takovou spoušť, poručil Hadovi, aby Persefoné propustil. Ten tak učinil s podmínkou, že jeho žena cestou z podsvětí nic nepozře. Ta se však neudržela a na cestě snědla posvátné granátové jablko. Díky tomuto incidentu bylo dosaženo kompromisu, který uspokojil Hada i Démétér: Persefoné bude trávit půl roku v podsvětí a půl roku na zemi se svou matkou. Démétér byla z tohoto byť jen částečného osvobození své dcery velice šťastná. Učinila zemi opět plodnou. A dokonce každý rok se na počest návratu své dcery zasadila Démétér o to, aby se příroda zazelenala (zelenaje tradiční barvou zasvěcení), aby začaly růst důležité plodiny a aby rozkvetly ty nejkrásnější květiny. Od té doby také celý svět radostně vítá jaro. Mimoto ještě učinila další významné rozhodnutí. Začala v Eleuíně vyučovat mystéria, ve kterých instruovala zasvěcence, jak si vylepšovat hmotnou prosperitu a jak se povznést nad vlastní smrtelnost. To byl legendární začátek zasvětitelského střediska.

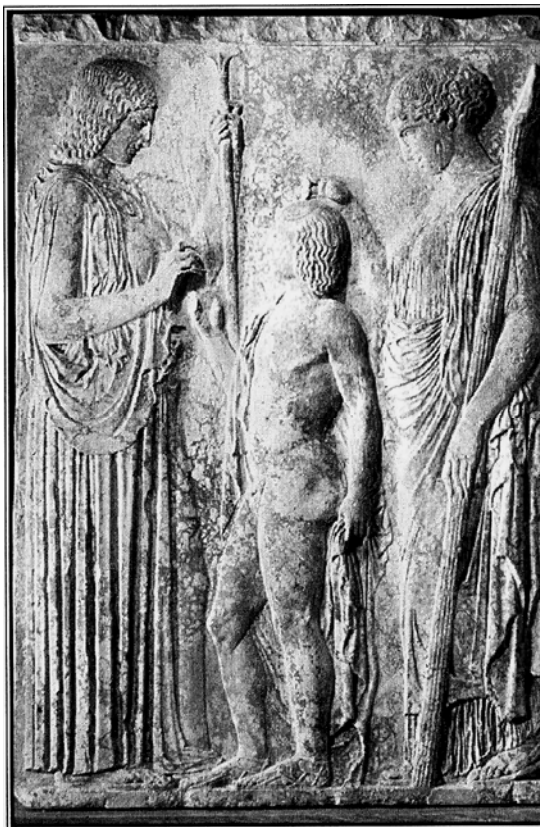
Pluton unáší Perséfoné, mramorová socha ze 17. století, G. L. Bernini, Museo Borghese, Řím

Tajné obřady

Zasvěcení do kultu Démétér se mohli účastnit pouze vybraní kandidáti, kteří museli pod hrozbou trestu smrti přísahat, že nikdy neprozradí vyjevená tajemství. Díky této přísnosti neznáme mnoho podrobností. Kult byl tradičně spravován dvěma rodinami, Eumolpos a Kérýx, z nichž pak tradičně vycházeli všichni ceremoniáři. To byli Hierofant (nejvyšší kněz), jeho asistent, Světloň, Herald (ohlašovatel), Oltářní kněz, hlavní Démétéřina kněžka a ostatní kněžky.

Skutečný rozmach zažila Eleusís až pod patronací města Athén asi v 5. století před naším letopočtem, kdy byl postaven čtvercový chrám zvaný **Telestrion** čili Síň mystérií. Z tohoto původně rodinného kultu se tak stal kult celorecký a později pod římskou nadvládou kult celosvětový.

Díky příslovečné tajnosti kultu se můžeme jenom dohadovat o jeho skutečné podobě. Většina toho, co víme, je odvozeno z rituálů, které byly prováděny veřejně. Mystéria se slavila dvakrát do roka. Na jaře v měsíci zvaném **Anthesterion** (březen) na předměstí Athén Agra blízko řeky Ilissos se odehrávala takzvaná nižší mystéria. V

Démétér a Persefoné zasvěcují Triptolema, krále Eleusíny, do mystérií. 5. století př. n.l., Národní muzeum Athény

nich byli kandidáti připravováni pro zasvěcení do vyšších mystérií. Ta se odehrávala v měsíci **Boedromion** (září) a trvala devět dní, podle vzoru devíti dní, během nichž Démétér hledala svou dceru.

Dnes se můžeme jenom dohadovat, jakou podobu měla tato velká mystéria. Prvního dne, to jest 14. dne měsíce Boedromion, sezval Herald k zasvěcení všechny, kdo měli „*čisté ruce, srozumitelnou řeč (řečtina) a vedli spravedlivé životy*“. Vrazi, znesvěcovači hrobů a ti, co neuměli řecky, byli vyloučeni ze zasvěcení. Během dalších dní se konaly oběti bohům a očišťování účastníků. Pátého dne se pořádalo velké procesí z Athén do Eleusíny, v jehož čele jel Bakchův kočár, na němž byly vezeny posvátné symboly. V posledních několika dnech se odehrávaly dva nejvyšší stupně zasvěcení, **teleté** (naplnění) a **epopteia** (patření). První z nich představoval rekonstrukci únosu Persefoné.

Obsahem obřadů a rituálů byla též posvátná dramata (někdy probíhající současně na dvou jevištích), hudba, písně, zjevování bohů a nejrůznější zvukové a světelné efekty. Součástí byly i posty, které předcházely nočním obřadům. Byla zde inscenována i rituální smrt a znovuzrození. Údajně byl zasvěcovaným dopřán zážitek opravdové smrti a nahlédnutí do říše nevtělených duší.

Persefoné měla v těchto dramatech nejspíše symbolizovat Psýché, lidskou duši, a její cesta do podsvětí byla pádem duše do hmoty ve shodě s Platónovým výrokem, že tělo je hrom duše. Zasvěcenec sestoupil s Persefoné do světa mrtvých a povstal do bohatšího, lepšího života. Základní podmínkou tohoto zasvěcení byla morální čistota.

Slavný římský filozof Cicero řekl po svém zasvěcení: „*Naučili jsme se žít a umírat s větší nadějí.*“ Jiný zasvěcenec si nechal na svůj náhrobní kámen vytesat: „*Skvělé jest vskutku tajemství strážené bohy, neboť smrt není příkořím smrtelníkům, ale dobro!*“ To bylo v době ještě trvajících rozkvětu Eleusíny. Postupem doby však ztrácela mystéria svou váhu. Je znám i případ, kdy pro vlivnou osobu bylo zasvěcení zkráceno na jediný den. Úpadek se dostavil především s nástupem křesťanství, které bylo ve své oficiální formě značně netolerantní k ostatním druhům náboženství a jejich projevům.

DELFSKÉ ORÁKULUM

Antický svět kladl velký důraz na **orákula**, na nejrůznější média, s jejichž pomocí bylo možno nahlédnout do tajemství minulosti, současnosti i budoucnosti. Orákulum mohlo mít nejrůznější charakter. Věštilo se z vnitřností zvířat, letu ptáků či rozhozených kamenů. Zvláštní kapitolu pak tvořily konzultace za pomoci přírodních útvarů jako například skalních formací, jeskyň, stromů. Ze stromů patřil tehdy k nejslavnějším dub v Dódóně zasvěcený Diovi, kde kněží interpretovali šustění listů. Toto orákulum bylo údajně zřízeno již 1 400 let před naším letopočtem egyptskými kněžími. Nicméně ani dódónský dub ani žádné jiné orákulum se nevyrovná jedinému, které převyšuje ostatní svým věhlasem, důležitostí a dokonce i geografickou polohou. Nejvlivnějším z nich byla **slavná věštírna v Delfách**.

Delfy si na rozdíl od Eleusíny uchovaly svou kouzelnou atmosféru dodnes. Je dána i jejich nádhernou polohou. Delfy jsou situovány v horách nad mořem, s horou Parnas na straně jedné a přístavem Itea na straně druhé. Ještě dnes zde můžeme cítit tu magickou energii, která inspirovala naše předky a která z tohoto místa učinila mimo jiné i společenské centrum, střed tehdy známého světa, nebo jak se jednoduše říkalo, **Pupek světa**. Ze zbytků staveb a z rekonstrukcí si můžeme udělat dobrou představu, jak asi místo vyhlíželo v době svého největšího rozkvětu. Mimo jiné tam stálo i divadlo pro pět tisíc návštěvníků a na samém vrchu stráně stadión, kde se pořádaly závody vozatajů. Když přemýšlíme o rozsahu, mnohosti a nádheře původních staveb, napadne nás, zda stavitelé Delf neporušili jedno ze dvou základních pravidel orákula, která byla vytesána nad vchodem do hlavního chrámu: *Ničeho příliš*. Druhým pravidlem bylo *Poznej sám sebe*.

Triumfující Apollón

Neolitičtí osadníci přišli do Delf pravděpodobně již v pátém tisíciletí před naším letopočtem. Druhá vlna osídlování nastala o dva tisíce let později. Prastarí obyvatelé uctívali bohyni Země **Gé**. Jejich kultovní střediska, která se nacházela ve starém Řecku v seizmicky aktivních oblastech, jsou spojována s kamennými kultovními předměty. V Delfách se dochoval dodnes **Omfalos neboli Pupek světa**. Nikdo nezná jeho přesnou funkci či původ.

Podle legendy se jedná o kámen, který pozřel Kronos (Saturn) v domnění, že hltá svého syna Dia. Kámen mu podstrčila jeho manželka, aby zachránila život svého dítěte, a tím ukončila ohavný zvyk manžela pojídat své děti. Zeus tak přežil a naplnil staré proroctví, že Kronovo dítě převezme jeho vládu nad světem. Zeus donutil svého otce vyzvrátit dříve pohlcené syny a dcery i tento kámen, který pak uložil v Delfách. Jiná legenda praví, že záhadný kámen určuje místo, kde se prolíná náš svět se světem bohů. Měl to také být náhrobek boha Dionýsa či již zmíněné bohyně Gé anebo dokonce jejího syna, **hada Pýthóna**, který hraje klíčovou úlohu v delfském věštění.

Pupek světa, takzvaný Omfalos, mramor, helénistické období, Muzeum v Delfách

Před zasvěcením **bohu Apollónovi** bylo toto místo doménou bohyně Gé a jejího manžela boha **Poseidona**, původně pána podzemních vod a geologických událostí, čemuž nasvědčuje i jeho přezdívka Zemětřas. Teprve později byla jeho kompetence rozšířena na vládce moří. A my si připomeneme, že byl i vládcem bájně Atlantidy.

Delfy se původně jmenovaly **Pýthó** podle hada **Pýthóna**, jenž střežil svatyni své matky Gé a sužoval okolní obyvatele. Jeho řádění učinil konec sám sluneční bůh Apollón. Pýthóna zabil a svrhl do pukliny v zemi. Výpary, které pak vycházely z Pýthónova tlejícího těla, měly být ony pověstné „inspirační páry“, jejichž prostřednictvím byly vyjevovány věštby. Dokonce se nám dochoval jejich popis od Plútarcha, který byl po několik let knězem v Delfách: „*Čas od času to vydává sladkou vůni jako nejvzácnější parfém. Nemá však vždy stejnou intenzitu. Děšť a hrom výpary rozeženou a zemětřesení by mohlo způsobit jejich zmizení.*” Něco podobného se nejspíše stalo, neboť dnes již puklinu v základech Apollónova chrámu nenalezneme. Právě tam, v nitru, ve svatyni, se odehrávaly věštby ovlivňující osudy jedinců i celého Řecka. Právě v Delfách, podle sofoklovské tragédie, byl král **Oidipús** varován před návratem do vlasti, protože tam zabije vlastního otce a pojme za manželku vlastní matku.

Po zabití hada Pýthóna se Apollón stal hlavním bohem a jméno místa, Pýthó, bylo změněno na Delfy. Podle jedné pověsti sem byli zavedeni Kréťané z města Knóssos delfinem navigujícím jejich loď. Proto delfin, živočich zasvěcený Apollónovi, dal místu nové jméno.

Zvídavý bůh

Apollón se podle legendy narodil již jako mladý, zdatný muž. Byl považován za dárce světla, symbol zdatnosti, věšteckého umění, hudby, lukostřelby a všeho přesného a harmonického. Plútarchos o něm říká: „*Že není náš bůh o nic menší filozof než věstec, předvedl a ukázal podle mínění všech správně Ammónios na každém z jeho jmen. Neboť Apollón je Pýthios, Zvídavý, pro ty, kdo se začínají ptát a vyzvídat. Pro ty, jimž se již částečně objasňuje a vyjevuje pravda, je Délios (Jasný) a Fanáios (Zjevující). A je Isménios (Vědoucí), pro ty, kdo nabyli vědění, a Leschénorios (Rozmlouvající), pokud nacházejí aktivní požitky v potřebě vzájemného rozmlouvání a společného filozofování.*”

Božský syn samého **Dia** a Titánky **Léto** (Latona), Apollón, však nezískal Delfy jako svůj **temenos** (posvátné území zasvěcené bohu) tak zcela snadno. Po zabití hada Pýthóna měl výčitky svědomí a byl nucen nějak vyrovnat účty s ostatními bohy. Proto se také kajícím staral po několik let o stáda krále Admeta. Očista po spáchaném hříchu se tak stala ústřední myšlenkou delfského orákula.

Pupek světa

Delfy byly považovány za střed tehdejší Evropy. Delfské orákulum bylo v antickém světě drženo ve velké vážnosti. Mnoho vládců i významných duchovních osobností tehdejší doby si tam chodilo pro radu. Patří k nim i athénský soudce a vladař **Solón**, filozofové **Sokrates** a **Platón**, dramatik **Aischylos** a další. Delfy tehdy měly mimořádný po-litický vliv, hrály významnou úlohu v sociálních a politických reformách jako stoupenec demokracie a protivník tyranie.

Kněží v Delfách se zabývali především morálním jednáním člověka jako jedince i jako člena společnosti. Kladli mimořádně velký důraz na zodpovědnost jedince za svůj osud. Nikdy nevyvinuli žádné náboženské dogma a byli schopni žít v souladu s jinými náboženstvími a kulty. Důkazem toho je, že Delfy nebyly zasvěceny pouze Apollónovi. Druhým bohem zde byl **Dionýsos** (Bakchus), tvořící jakýsi protiklad Apollóna. V Delfách vládl během tří zimních měsíců. V tu dobu se v Delfách konaly „božské orgie“, kultovní tance plodnosti a vegetace. Kromě chrámů patřících Apollónovi a Dionýsovi tam stály přinejmenším ještě další dva chrámy zasvěcené bohyni **Athéně** a již zmíněnému vládci moří Poseidonovi.

Pýthia a věštby

Hlavními aktérkami věštek se staly příslušnice řádu kněžek, nazývané **Pýthie**. Kněžky se původně vybíraly z řad mladých panen. Později tam působily nejčastěji ženy starší. Jak takové věštění probíhalo? Podle dochovaných zpráv můžeme alespoň částečně tento proces rekonstruovat.

Tři dny před přesně stanoveným termínem započala Pýthia očišťovací přípravu. Koupala se v posvátné Kastaliánské studni, nejedla a pila pouze z posvátné fontány. Jediné, co pozřela těsně před věštbou samou, byly listy vavřínu, stromu zasvěceného Apollónovi. Pak byla oblečena do obřadního roucha a posazena na třínožku ve svatyni uvnitř Apollónova chrámu. Třínožka byla postavena nad puklinou, z níž vycházely věštecké výpary. Tři nohy této stoličky nejspíše symbolizovaly roli Apollóna jako pána minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Na třínožce byla znázorněna jeho tvář. Okolo pukliny byla ve tvaru kruhu vytesána

podoba propleteného hada Pýthóna, nám pripomínajúceho alchymistického Urobora, hada tvořícího kruh. Na kamenném hadovi byla třínožka ukotvena.

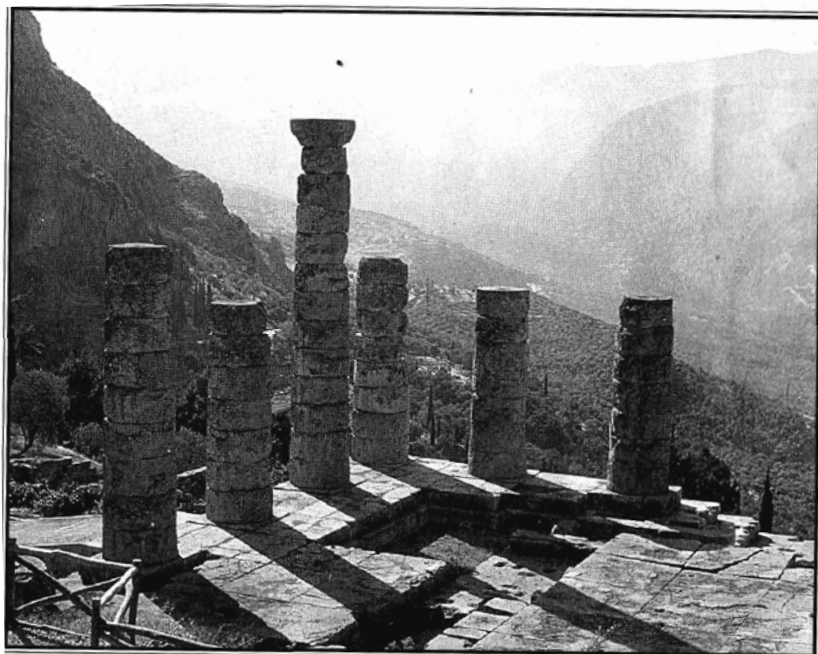

Pýthia věští uvnitř Apollónova chrámu, J. A. Knapp, 1928

Vdechováním výparů se Pýthia dostávala do stavu vytržení. Zdálo se, jako by někdo nebo něco vstoupilo do jejího těla. Zpočátku sebou křečovitě zmítala a někdy dokonce ze sebe strhala roucho. Postupem času určeného k věštění se uklidnila, jako by ji prostoupila určitá vznešenost. Tělo měla ztuhlé a oči upřeně hleděly do prostoru před sebe. Třinožka se během věštek zachvívala a kymácela. Tajuplné zvuky rezonovaly svatyní, podobnou jeskyni. Tyto seance byly nebezpečné. Někdy se dokonce stávalo, že při nich Pýthia přišla o život.

Věštecké výroky Pýthie tvořily neartikulované a nesrozumitelné zvuky. Proto v Delfách existovala kasta kněží, kteří během věštek převáděli hrdelní zvuky a výkřiky do srozumitelné řeči a interpretovali je. Interpretované věštby měly charakter podobenství, symbolů a hádanek. Každý si je musel rozluštit sám. Delfská prorocství nevyslovovala zřetelnou odpověď na kladenou otázku, protože by chtěla zakrývat pravdu. Pravým důvodem nejspíše bylo přenechání skutečného rozhodnutí v rukou tazatele, aby tak nebyla sňata jeho zodpovědnost za rozhodnutí. Filozof Hérakleitos z Efesu o tom řekl: „*Vládce, jehož věštírna je v Delfách, ani nemluví, ani neskrývá, ale naznačuje.*”

Zbytky Apollónova chrámu v Delfách

Postupem času však věštírna delfská upadala, a když v roce 362 našeho letopočtu chtěl císař Iulianus obnovit tradici Delf a pověřil svého osobního lékaře Oreibasias tímto úkolem, dostal od něj tuto odpověď: „...řekni císaři, že kdysi nádherný chrám se změnil v zříceninu. Jasný Apollón nemá střechu nad hlavou ani věštecký vavřík, ani mluvící pramen, jehož jasnovidné vody utichly navždy.“ O něco později, v roce 395, pak další římský císař Theodosius zakázal svým ediktem pohanské klanění se různým bohům. A tím byla učiněna definitivní tečka za Oreibasiovým smutným vzkazem.

PÝTHAGORÁS

Tradičně se datuje počátek řecké filozofie rokem 585 před naším letopočtem a její konec rokem 529 našeho letopočtu. První letopočet je spojován s předpovědí zatmění Slunce, která vzešla od prvního řeckého filozofa **Thaleta z Milétu** a již moderní astronomové datují dnem 28. května 585 př. n. l. A konec s událostí, kdy křesťanský císař **Justinián** zakázal veškerá učení pohanské filozofie na athénské univerzitě. Toto časové ohraničení je přirozeně zjednodušením. Řekové se zabývali filozofickými myšlenkami před Tháletem a Justiniánův výnos nezamezil dalšímu vývoji pohanské filozofie. Nicméně toto zjednodušení pomáhá snazšímu pochopení vývoje řecké filozofie.

Její tisícileté období můžeme dále rozdělit do tří různě dlouhých úseků. **V prvním z nich, od roku 585 zhruba do roku 400 před naším letopočtem**, byly definovány základní otázky a problémy filozofie, začaly se vyvíjet filozofické koncepce a nástroje a upevňovat struktura filozofie. Pak přišlo **období filozofických škol**, ve kterých byly rozvinuty obsáhlé myšlenkové systémy. Do tohoto období, které skončilo zhruba **rokem 100 před naším letopočtem**, patří **Platón, Aristoteles, epikurejci, stoikové a skeptikové**. Ve **třetím a nejdelším období** filozofičtí myslitelé studovali učení svých předchůdců a pokoušeli se z něj vytvořit souvislý a jednotný myšlenkový systém.

Řecká filozofie se narodila na jihozápadním pobřeží dnešního Turecka, v tehdejší řeckém městě **Milétu**, kde žili první tři filozofové **Thalés, Anaximandros a Anaximenés**. Podle Aristotela byl Thalés „*zakladatelem přírodní filozofie*“. My víme, že působil i jako státník a možná i jako geometr. Co tvořilo jeho filozofii, si můžeme pouze domýšlet na základě záznamů ostatních autorů. Od nich víme, že Thalés tvrdil, že magnety „*mají duše*“, tedy že jsou živé. A že ve všem jsou obsaženi bohové. Domníval se také, že celá naše planeta pluje na vodě a že vše je stvořeno z vody, která je „*hmotným principem*“ a „*arche*“ (původ a řídicí princip) všeho. Anaximandros nespojoval arche s

konkrétním živlem, považoval ji za nekonečnou a nedefinovatelnou. Anaximénés se ztotožnil s nekonečností arche, ale definoval ji jako vzduch.

Jinak tomu bylo u dalšího filozofa a jednoho z nejvýznamnějších osobností antického Řecka. Do středu jeho zájmu patřila lidská duše a nikoliv příroda. Podle jeho koncepcí byla duše nesmrtelná a procházela vtěleními v různých živých bytostech. Tento proces, stejně jako celá historie světa, je nekonečný a neměnný, stále se opakující v cyklech. Všichni tohoto filozofa důvěrně známe ze základní školy, kde nám při hodinách matematiky vštěpovali do hlavy, že „čtverec nad přeponou rovná se součtu čtverců nad oběma odvěsnami“. Neřekli nám však, že tato matematická poučka pouze zjednodušeně vyjadřuje daleko hlubší pravdy. Konkrétně, že jedno potřebuje druhé, aby se od sebe odlišilo a aby mohlo vzniknout třetí, které je víc než pouhý součet prvního a druhého. Pokud se vám tato myšlenka zdá příliš komplikovaná, nermuťte se. Nejste jediní, kdo tápe v temnotách, když se setká se životem a uče-ním mudrce zvaného **Pýthagorás**.

Pojmenován podle Média

Pýthagorás se narodil někdy začátkem 6. století před naším letopočtem na ostrově **Samos**. Podle pověsti rodiče navštívili těsně před jeho narozením věštitrnu delfskou, aby konzultovali své plány ohledně obchodní cesty do Sýrie. Místo toho jim však kněžka Pýthia sdělila, že Parthenis je těhotná a porodí syna, který předčí všechny muže v kráse i moudrosti a přinese lidstvu mnoho dobrého. Na paměť této významné věštby změnil Pýthagorův otec Mnesarchus jméno své manželky na Pýthasis a svému synovi dal jméno Pýthagorás.

O životě velkého mudrce toho moc nevíme, ale existují dohady, že procestoval celý tehdy známý svět. Říká se, že byl zasvěcen do mystérií Ísidy v Thébách a do mystérií babylónských a chaldejských, ba dokonce snad doputoval i do Indie, kde studoval u brahmínů. Měla to být právě tato země, kde se seznámil s myšlenkou reinkarnace. **Metempsychosis, transmigrace duší** neboli **nauka o putování duší mnoha životy** se stala součástí jeho učení.

Pýthagorás měl být první, kdo pojmenoval vesmír, pro nějž použil výraz **kosmos**, tedy „**souhrn všeho**“ a také systém mající řád. Nebyl to *však* ledajaký vesmír, nýbrž krásný a příjemný pro meditaci. Ozdobná funkce kosmu se nám zachovala lingvisticky ve slově kosmetický.

Pýthagorovi se také připisuje první použití slova **filozof - milovník moudrosti** či pravdy. To vycházelo z názoru, že nikdo není moudrý kromě Boha. Člověk může pouze tíhnout k moudrosti, milovat ji a přibližovat se k ní.

Pýthagorovská škola

Po návratu z cest se Pýthagorás usadil v dórské kolonii v městě Krotonu, dnešním Cotrone, v jižní Itálii. Tam založil organizaci, která je někdy nazývána univerzitou. Nešlo však o později obvyklý typ školy, ale o zasvěcovací středisko, kde Pýthagorás zastával funkci zasvětitel a laického kněze boha Apollóna. Vychovával zde aristokraty ducha, předvoj obnovy řádu, podřízeného vládě dobra.

Stát se členem pýthagorovské školy nebyla snadná záležitost. Pýthagorás přijímal žáky až poté, co se podrobili přísným zkouškám. Nejprve zkoumal kandidáty z hlediska fyziologického, což vyplývalo z názoru, že vzhled člověka, způsob jeho chování, jeho gesta a různá znamení na těle a obličeji prozrazují skryté povahové vlastnosti. K jedné z nejtěžších zkoušek mělo patřit pětileté mlčení. Mlčení a neplýtvání slovy bylo pro Pýthagora mimořádně důležité. Zasvěcovaní byli vázání slibem mlčenlivosti, který znemožňoval vynášení informací mimo školu. Dokonce i uvnitř školy samé bylo dbáno na to, aby se nemluvilo zbytečně.

Pýthagorás v sobě slučoval postavu vědce, jasnovidce a vůdce. Za základ všech umění a věd považoval matematiku, hudbu a astronomii. Pozorování tvořilo hlavní zdroj znalosti a moudrost se rovnala vyzdvihování intelektu do výšin, kde je možné vidět či intuitivně poznat neviditelné, které se manifestuje prostřednictvím viditelného. Tedy spojování intelektu spíše s duchem věcí než s jejich formou.

Údajně se oženil až ve věku šedesáti let se svou žačkou, mladou dívkou jménem **Theano**, a měl s ní sedm dětí. Péči o tělo a životospráve přikládal velkou váhu. O masu tvrdil, že zatemňuje mysl, a doporučoval soudcům, aby před soudním jednáním nejedli masité pokrmy. Sám měl být vegetariánem. Pýthagorovci se dělili o společný majetek a chodili oblečení velice prostě v bílém lněném rouše, protože vlněné oblečení bylo považováno za nečisté.

Jednou ze základních nauk bylo i již zmíněné učení o nesmrtelnosti duše a její schopnosti oddělit se od těla a procházet různými převtělováními. Pýthagorás též učil umírněnosti ve veškerém konání a dokonce přehnanou ctnost považoval za nectnost. Jeho oblíbeným rčením podle tradice bylo: „*Musíme se snažit vyplenit nemoc z těla, nevědomost z duše, nadbytek z břicha, buřičství z města, neshodu z rodiny a přemíru ze všech věcí.*”

Kvalitou ve vztazích, kterou považoval za nejskutečnější a nejbližší dokonalosti, bylo přátelství. Říkal, že v přírodě je přátelství pro všechny: bohů k lidem, učení jednoho k učení druhého, duše k tělu, rozumových částí k nerozumovým, filozofie k její teorii, mezi krajany, ale i cizími lidmi, mezi mužem a ženou a k jejich dětem a služebníkům. Ne

mezihra a komunikace. I planety a hvězdy jsou živé. Mají duši, mysl a ducha.

Pýthagorás také přišel na to, že veškerá hudba může být zredukována na matematické symboly. Z této myšlenky vznikla i jeho teorie o harmonii sfér. Je založena na harmonickém vztahu všech nebeských těles, která tím, že krouží vesmírem, tvoří hudbu. Božská hudba však nemůže být slyšena, pokud je lidstvo ve svém pokleslém, materiálním stadiu. Pýthagorás měl být jediným ze smrtelníků, který tuto hudbu sfér byl schopen slyšet. Na základě této teorie odhalil léčebné účinky pozemské hudby, tedy že určité harmonie léčí určité nemoci.

Politické ambice

Pýthagorovo společenství mělo také velký politický vliv. Tvrdilo se, že pýthagorovci se snažili učinit své společenství politickým centrem jižní Itálie. Pýthagorás byl však, díky svému vysoce morálnímu přístupu k životu, trnem v oku jak stoupcům aristokracie, tak zastáncům demokracie. Někdy v 5. století před naším letopočtem bylo jeho středisko vypáleno, mnoho stoupců pobito a vyhnáno. Údaje o Pýthagorově konci se různí. Podle některých zemřel při napadení střediska, podle jiných těsně poté žalem nad úmrtím svých blízkých. Jiná legenda vypráví, že odešel do nedalekého města Metapontum, kde se dožil sta let.

Zlatá slova

Dochovalo se nám mnoho přísloví a pouček, které jsou připisovány Pýthagorovi. Některé jsou nám dobře známé i srozumitelné, jiné patří k neobvyklým a jsou zahaleny do symbolů. Mezi ty první patří výroky jako: *cti své rodiče; peníze uměj získat i utrácet; nečiň nic neslušného; snášej svůj úděl a nermuť se z něho; nedej se ovlivnit ničím a nikým, abys vyslovil a vykonal jenom to, co je pro tebe nejlepší.* Mezi ta další patří:

NEHRABEJ MEČEM V OHNI. Nezhoršuj špatnou situaci. Nepodporuj svár, ustup před ním.

NEJEZ SVÉ SRDCE. Netrap sám sebe.

NECHOŇ PO ŠIROKÝCH ULICÍCH. Nenásleduj dav.

SEJDI Z VEŘEJNÝCH CEST A PROCHÁZEJ SE PO MÁLO FREKVENTOVANÝCH CESTÁCH. Moudrost je třeba hledat v samotě.

HLÍDEJ SVŮJ JAZYK JAKO BOHOVÉ. Mlčeti zlato. Když si nejsi jist, raději mlč.

KDYŽ VANE VÍTR, OBDIVUJ JEHO ZVUK. Bůh je obsažen ve zvuku živlů.

POMÁHEJ BLIŽNÍM V NAKLÁDÁNÍ BŘEMENA, ALE NE S JEHO ODKLÁDÁNÍM. Pomáhej pilným, ale ne těm, kteří se chtějí vyhnout povinností.

NEHOVOŘ O PÝTHAGOROVSKÝCH VĚCECH BEZE SVĚTLA. K tomu je třeba mít duchovní a intelektuální osvětlení.

NEVRACEJ SE, KDYŽ SI JEDNOU OPUSTIL SVŮJ DŮM. Je lepší zůstat nevědomým, než se naučit jen málo a pak přestat.

KRM KOHOUTA, ALE NEOBĚTUJ HO. Kohout reprezentuje lidské tělo. Život je posvátný, a proto pečuj o tělo. Ublížení těla a sebevražda jsou znesvěcením.

NEPŘIJÍMEJ VLAŠTOVKU VE SVÉM DOMĚ. Přelétavé myšlenky a přelétaví lidé mají špatný vliv. Obklop se inspirujícími lidmi, kteří mají svědomí.

NEPODÁVEJ SNADNO SVOU PRAVOU RUKU. Nedávej radu a moudrost těm, kteří to nejsou schopni přijmout.

KDYŽ VSTÁVÁŠ Z PROSTĚRADLA, SROLUJ JE A ZNIČ OB-TISK TĚLA. Zapuď vzpomínky na dřívější duchovní temnotu. Moudrý za sebou nenechává žádnou formu, aby se jí méně inteligentní neklaněli.

Pýthagorovské ypsilon

Písmeno Y, zvané **Litera Pýthagorae** je hlubokým symbolem, který můžeme číst na různých úrovních. Může znamenat životní křižovatku, bílou a černou magii, dvě stezky: ctnost a neřest. Může být i symbolem života a zdraví, vzhůru nohama pak reprezentuje smrt.

S pýthagorovským ypsilonem se setkáváme v mysterijních školách, kde znamená možnost výběru, která je dána svobodnou vůlí. Je to rozdělení cesty doprava a doleva. Pravá cesta je božskou a levá pozemskou moudrostí. Zasvěcovaný kráčí po cestě života (noha, spodní část Y) a dostane se do místa, kde se cesty rozdvíhají. Tam se musí rozhodnout buď pro cestu levé ruky (nižší přirozenost, bláznovství, sebezničení), či cestu pravé ruky (počestnost, pracovitost, upřímnost) a znovu tak získat spojení s nesmrtelnými ve vyšších sférách.

Pythagorás, J. A. Knapp, 1928

PLATÓN

Platón (427/6-347 př. n. l.) je bezesporu jedním z nejslavnějších a nejvlivnějších filozofů všech dob. I jeho učení bylo ovlivněno pythagorovskými naukami, s nimiž se setkal mimo jiné v Thébách a jihoitalském Tarentu. Narodil se v Athénách ve významné aristokratické rodině. Jeho všestranné vzdělání zahrnovalo studium Homéra a jiných básníků, hudby, geometrie, astronomie, malířství, náboženské výchovy. Pravidelným tělesným cvičením získal zdatnosti. Ve dvaceti letech se stal žákem **Sókrata**, jenž po sobě nezanechal žádné písemnosti a jehož učení známe především díky **Platónovým dialogům**. S ním zůstal osm let až do Sókratovy sebevraždy v roce 399 př. n. l., kdy byl Sókrates donucen soudním rozsudkem pozřít jed. Po dlouhých cestách, které zahrnovaly i Egypt a Sicílii, se ve čtyřiceti letech opět usadil v Athénách, kde založil školu zvanou **Akademie**. Mezi jeho žáky patřil i **Aristoteles**, další slavný filozof a vychovatel **Alexandra Velikého**. Platón zemřel ve věku osmdesáti let. Legendy tvrdí, že skonal v den svých narozenin, které prý připadají na den Apollónova příchodu na Zemi. Platón byl po své smrti dokonce považován za Apollónova syna zrozeného z panenské matky a lidé ho uctívali jako polobožského mudrce.

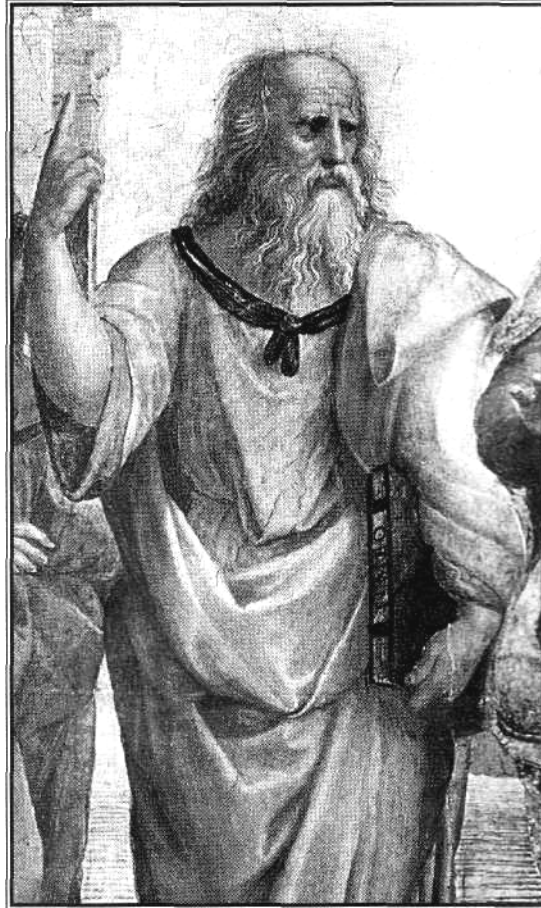
Z Platónových filozofických alegorií je nejznámější **dialog o jeskyni**. Patří také k jeho klíčovým dílům. Filozof v něm poukazuje na nutnost osvobodit se od otrockého života v jeskyni, tedy vymanit se z našeho každodenního života naplněného často bezduchou rutinou. Na tuto myšlenku navázali později **gnostikové**. Jejich nauka hovoří o lidském duchu, který je uvězněn ve hmotě, v těle a v hmotném světě. Život člověka lze podle nich přirovnat k životu pod vodou, kdy si jedinec neuvědomuje, že nad ním svítí světlo a prohánějí se vzdušné proudy. Stačilo by vyplavat na povrch a navrátit se tak do svého skutečného prostředí. Lidé, kteří mají gnósis (znalost či moudrost), dokáží na povrch doplavat a mohou to učít ostatní.

Umístění tohoto obrazu do jeskyně připomíná sestup do podsvětí v zasvětitelských mystériích.

Zasvěcovaný se dostává „za svět”. Umírá, aby se znovu zrodil a vystoupil do světla.

Podle některých antických a sou-dobých interpretů je tento obraz převzat z eleusínských mystérií, z podzemního zasvěcovacího obřadu, kde dochází ke konfrontaci stínového divadla s divadlem živým a s přírodní skutečností.

Nelze nepostřehnout ani souvislost s kacířskou gnostickou sektou adamitů, jejichž shromaždištěm často jeskyně bývala. O této sektě si povíme v jedné z dalších kapitol.

Platón drží v ruce svůj dialog Timaios, ve

kterém se poprvé zmiňuje o Atlantidě. Detail z fresky Athénska škola od Raffaela v Sixtinské kapli, Vatikán (1510-1511)

Podobenství o jeskyni

(Ústava, VII. kniha)

Platón začíná svůj obraz popisem toho, jak my, lidé, žijeme uvěznění v jeskyni našeho každodenního světa. Jako obvykle zvolil formu dialogu.

„Dále porovnej, pravil jsem, naši přirozenou povahu jak v její vzdělanosti, tak i v její nevzdělanosti s touto situací. Představ si lidi v podzemním jeskyňovitém obydlí, které má na celou šířku jeskyně směrem ke světlu rozevřený vstup. Zde jsou tito lidé od svého dětství připoutáni za stehna a za šíje tak, že zůstávají na stejném místě a hledí pouze dopředu a že pro svá pouta nemají možnost otáčet hlavou. Světlo mají z ohně, který plane za jejich zády seshora a z dále, mezi ohněm a připoutanými lidmi si představ cestu, kolem níž vede hrazení vybudované tak, jak mají před diváky své zábradlí kejklíři a provádějí za ním své kousky.“

„Už jsem si to představil,“ pravil.

„Ted' si však představuj, že podél tohoto hrazení nosí postavy rozličné nářadí, které přesahuje přes tu přepážku, potom sochy v podobě lidí, různá kamenná a dřevěná zvířata i rozmanité výrobky. Zdá se, že z lidí nesoucích podél zdi ty předměty se jedni ozývají svým hlasem a druzí zas mlčí.“

„O zvláštním obrazu tu mluvíš a zvláštní jsou ti zajatci,“ podotkl.

„O nám podobných, já na to. Pomysli sis snad, že takoví lidé by mohli vidět, ať ze sebe samých či ze svých druhů, něco jiného než stíny, které vrhá oheň na protilehlou stranu jeskyně?“

„Jak by mohli, řekl, jsou-li nuceni držet po celý život hlavu bez hnutí?“

Platón dále Sókratovými ústy vysvětluje svému druhovi, jak zajatci nazývají stínové předměty jmény v domnění, že pojmenovávají skutečné věci. A jak slyšíc hlasy nosičů si myslí, že hlasy vycházejí ze stínů, které jsou podle nich skutečné. Dialog dále pokračuje popisem toho, co se stane, když se zajatec uvolní z pout.

„Uvažuj nyní, pravil jsem opět, o jejich vyproštění z pout a o uzdravení z nerozumnosti! Jaké věci by asi nastaly, jestliže by u nich k tomu docházelo přirozenou cestou! Jestliže by někdo byl vyproštěn a nucen se náhle postavit, otáčet šíjí, dělat kroky a hledět vzhůru ke světlu, tu by při tom všem pociťoval bolest a pro mžitky v očích by se nemohl dívat na ony předměty, jejichž stíny viděl předtím. Co by podle tebe pověděl, jestliže by mu někdo říkal, že tehdy zřel přeludy, nyní však že vidí přesněji, protože je o něco blíže skutečnosti a je obrácen ke skutečnějším předmětům? A jestliže by mu potom ten člověk ukazoval každou z těch mijejících věcí a u každé ho nutil odpovědět na otázku, co to je, tu by podle tebe nebyl z toho zmatený a nepovažoval všechno, co tehdy viděl, za pravdivější věci, než jsou ty, které se mu předvádějí nyní?“

„Ba za mnohem pravdivější,“ pravil.

„A v případě, že by ho někdo nutil, aby se díval přímo do světla, nepocíťoval by v očích bolest a nezamířil by zpátky k těm věcem, na něž je schopen pohlížet, v domnění, že tohle jsou věci opravdu zřetelnější, než jaké se mu právě ukazují?“

„Je to tak,“ přisvědčil.

„Já na to: Jestliže by ho potom někdo bez ustání a násilně vlekl odtud oním hrbolatým a srázným východem, až by ho vytáhl na sluneční světlo, nebude on při tom vláčení zavalen těžkými bolestmi? A po příchodu

na světlo by svými zcela oslněnými očima nemohl vidět vůbec nic z toho, o čem se tu nyní hovoří jako o opravdovém?“

Dialog dále popisuje, jak si objevitel světla musel navykat na přechod ze tmy na horní svět. Bylo by pro něho lepší, kdyby na nebeské jevy a na samo nebe raději pohlédl v noci, když by hleděl ke světlu hvězd a Měsíce, než za dne, kdy by zíral ke Slunci a k jeho světlu. Nakonec by mohl pohledět na samo Slunce, nikoli však na jeho zdánlivé podoby ve vodní hladině či na nějaké jiné ploše, nýbrž na opravdové a na svém místě stojící Slunce.

„A potom už by docházel k závěru, že ono je právě tím, co nám dává roční období i oběhy let, co ve viditelném světě všechno řídí, a že i pro všechno to, co oni viděli tam dole, je ono jakousi příčinou.“

„Zřejmě by poté došel až k tomuto závěru,“ dodal.

„A co potom? Že kdyby si vzpomínal na svůj první příbytek a na tamní vědění i na tehdejší spoluvězně, tu, myslíš, by z té změny neprožíval pocit blaženého člověka a nelitoval by své bývalé druhy?“

V tomto místě se Platón dostává k důležitému bodu, kdy vzniká rozporuplná situace mezi životními hodnotami toho, kdo viděl světlo, tedy pravdu, a těch, kteří žijí v temnotách jeskyně. Jejich hodnoty a uznání jsou v rozporu se skutečností, kterou oni neznají. Vystavěli si svůj život a společenskou hierarchii na „stínech pravdy“. Zatímco člověk, který prohlédl, by si přál v souladu s výrokem Homéra, aby jako „venkovský nádeník u toho sloužil, kdo svá pole nemá“, a raději by učinil cokoliv, než aby měl falešné představy a žil tak, jako se žije v jeskyni.

Platón dále poukazuje na potíže, jaké by měl takový jedinec, kdyby se vrátil mezi lidi, kteří žijí v jeskyni a neznají skutečný svět.

„A uvaž potom i toto, pravil jsem zase. Jestliže by takový člověk opět sestoupil dolů a usedl na totéž místo, nezalily by se mu oči temnotou, když by sem náhle přicházel ze světla?“

„To jistě,“ pravil.

„A kdyby potom znovu musel soutěžit v rozpoznávání oněch stínů s tamními věčnými spoutaná, a to ještě v době, kdy před sebou vidí mžitky a oči ještě nemá v klidu - a doba pro toto přivyknutí by nebyla nijak krátká nezavdal by tím důvod ke smíchu a neříkalo by se o něm, že přichází se zničeným zrakem, jelikož vystoupil vzhůru, a že výstup vzhůru proto nestojí ani za pokus? A toho, kdo by se pokoušel je osvobodit a vést vzhůru ven, by nezabili, pokud by měli v rukou sílu uchopit jej a zabít?“

„Docela tak“, pravil.

„Milý Glaukone, řekl jsem, nyní je třeba tento obraz spojit jako celek s předešlým výkladem. Místo, které se pro nás otevírá díky zraku, se podobá žalářnímu příbytku, kdežto světlo ohně, planoucího uvnitř, síle slunce. Budeš-li výstup a pohled na předměty nahoře pokládat za vzestup duše do prostoru poznatelného myslí, potom ovšem dospěješ zcela určitě k mé domněnce, jelikož tu si přeješ slyšet. Snad ví bůh, je-li právě ona pravdivá. To, co se jeví mně, se jeví tedy takto: v poznatelné oblasti je až na samém konci a jen s obtížemi viditelná idea dobra. Je-li spatřena, je nutno udělat o ní závěr, že právě ona je příčinou všeho, co patří mezi správné a krásné, jelikož ve viditelném světě rodí světlo a jeho vládce, kdežto ve světě poznatelném myslí je vládkyní, která přivedla pravdu a rozum, ona sama. A že ji musí nutně spatřit také ten, kdo chce jednat rozumně, ať už v soukromých, nebo obecních záležitostech.“

Plátón zdůraznil myšlenku, že duše touží po „cestě vzhůru“, po osvobození se ze světa stínu a nepravdy. Duše je božského původu, a proto má přirozenou tendenci vracet se, odkud přišla. Nicméně životem ve hmotě jaksi ztratila směr i paměť. A proces návratu je pro ni bolestivý a matoucí.

„A dále? Pomysli si, co je divného na tom, řekl jsem, projevuje-li někdo poté, co přešel od pohledu na věci božské k lidským ubohostem, neobratnost a zdá se být naprosto pro smích - v době, kdy má ještě před očima mžitky a ještě si dostatečně nenavykl na současnou temnotu a kdy bude nucen v soudních dvorech či někde jinde svádět zápas o stíny spravedlnosti nebo o obrazy, z nichž stíny vycházejí, a vést o to spor s názorem těch, kteří samu spravedlnost nikdy nespatrili?“

„Divného na tom není naprosto nic,“ pravil.

„Ale pokud by kdo měl rozum, řekl jsem já, pamatoval by si, že zrak je zde narušen dvojmo, a to ze dvou důvodů: přechází-li se ze světla do tmy a naopak ze tmy do světla. Uzná-li, že se totéž děje i s duší, už by se nerozumně nesmál, když by některou spatřil, jak je zmatená a neschopná

na něco hledět, nýbrž přihlížel by k tomu, zda ona duše přichází z jasnějšího života a je z nezvyku oslepená tmou - nebo zda naopak vchází z větší nevědomosti do jasnější oblasti a je naplněna zářnějším třpytem. Potom by jedné z nich pro její stav a životní běh blahořečil, ale druhou by litoval - a kdyby se jí chtěl smát, byl by jeho smích méně směšný než smích nad tou, která sestupuje ze světla.”

ŘÍMSKÁ MYSTÉRIA

V raném období římské civilizace a jejího náboženství nenalézáme žádnou mytologii, která by se týkala uctívání duchovních sil s nějakou specifickou funkcí. Římané převzali většinu svých bohů od Řeků, kteří se usadili nedaleko Říma v neapolské zátocce. Původní římská božstva byla asimilována s jejich řeckými protějšky, jimž byla dána latinská jména. Mezi významnými bohy Římanů existuje jen několik výjimek, které by mohly poukazovat na určité původní římské božstvo spojené se zasvěcovacími obřady. Mezi takové patří **Janus**. Jeho jméno pochází z výrazu *ianua* - dveře. Byl to bůh bran, vstupů, cest a začátků. Nacházíme ho zobrazeného se dvěma obličejí, ten druhý má umístěn na temeni hlavy, takže vidí oběma směry. Janusova hlava zdobila vrchol starořímského mezníku, hraničního kamenného sloupu rozdělujícího pozemky. Jako bůh počátků byl vzýván na začátku nějakého podniku, na počátku měsíce nebo roku (proto *January*). Jeho atributem se stal had v podobě kruhu, symbol spojení a cykličnosti.

Mezi Římany žili skvělí vypravěči, kteří Januse a ostatní římské bohy skvěle popularizovali. Za nejlepšího považovali **Ovidia** (43 př. n. l. až 17 n. l.). Jeho nejvýznamější dílo týkající se mytologie a zasvětitelských alegorií jsou **Metamorphoses** (Proměny), ve kterých uvedl padesát delších a dvě stovky kratších příběhů, volně propojených mistrně prezentovanými proměnami tvarů. Ovidiovi také vděčíme za skvěle vyprávěný příběh o únosu Evropy bohem Jupiterem/Diem.

Římští a řeční bohové

Řím / funkce / Řecko

Jupiter / bůh nebe, otec bohů a lidí / Zeus
Iuno / společnice Jupiterova, bohyně ženství / Héra
Áres / bůh války / Mars
Ceres / bohyně zemědělství a plodnosti / Démétér
Apollo / bůh světla, intelektu, umění a věštění / Apollón
Venuše / bohyně lásky a krásy / Afrodíté
Minerva / bohyně řemesel a moudrosti / Athéna
Merkur / bůh obchodu a komunikace, poslíček bohů / Hermes
Diana / bohyně lesů, zvířat a lovu / Artemis
Neptun / bůh moře / Poseidón
Vulkán / bůh kovář / Héfaiostos
Vesta / bohyně krbu a ohně / Hestiá
Liber / bůh plodnosti, extáze a vína / Dionýsos, Bakchus
Saturn / bůh zemědělství a času, vládce Zlatého věku / Kronos
Dis Pater / bůh smrti a podsvětí / Hádés, Plútón
Janus / bůh vchodů, cest a začátků /
Faun / bůh lesů / Pan
Castor a Pollux / božská dvojčata, blíženci / Kastor a Polydeukés
Cupido / bůžek lásky, syn Venuše / Erós

Vestálky

Příklad specificky římského rituálu můžeme vidět ve **vestálských pannách**. Bývalo jich šest a vybíraly se ve věku od šesti do deseti let, aby sloužily v chrámu Vesty po třicet let. Po celou dobu musely setrvat ve stavu nevinnosti a jakékoliv porušení této zásady se krutě trestalo upálením nebo pohřbením zaživa. Teprve po ukončení služby, si mohly najít partnera. Detaily vestálských rituálů jsou neznámé, přestože šlo o dlouhotrvající kult. Máme k dispozici jen okrajové informace. Víme třeba, že voda, kterou používaly k mytí, pití a vaření, musela pocházet pouze z čistých pramenů a oheň rozdělávaly jen třením dvou dřívěk.

Podle legendy jednu z Vestálek jménem **Rhea Silvia**, znásilnil bůh Mars. Z nedobrovolného spojení se narodili **Romulus a Remus**, kteří v roce 753 před naším letopočtem založili město **Řím** (archeologové zjistili, že římské kopce byly obydleny již 2 000 let před naším letopočtem). Těsně po svém zrození byla dvojčata uložena do košíku a poslána v něm po řece Tibeře, jejíž vlny je dopravily na místo, kde rostl fíkový keř. Nedaleko se nacházela jeskyně zvaná **Lupercal** (vlčí místo). Dvojčata odchovala vlčice a sourozenci se posléze dostali do péče pastýře jménem **Faustulus**, který je přijal za své. Řím založili na místě, kde byli zachráněni. Soužití dvojčat však nedopadlo dobře. Romulus zabil Rema, údajně za to, že přeskočil jeho nedostavěné zdi. To bylo považováno za špatné znamení, skok přes nedokončené hradby symbolizoval nepřítele a jeho snahu dobýt město. Remus byl zabit se slovy. „*A takto zhyne každý, kdo překročí mé zdi!*“ Děti plovoucí v kolébce a jejich odkojení divokým zvířetem jsou prastaré motivy, které naznačují, že založení Říma se uskutečnilo spojením dvou prvků, lidského a zvířecího.

Věštění a osudová znamení

Antické legendy vyprávějí o několika Sibyllách, ženách vydávajících svá proroctví v extázi. Jedna z nejznámějších žila ve svatyni v Cumae blízko Neapole. Podle jedné legendy požádala boha Apollóna o věčný život, avšak zapomněla požádat i o věčné mládí, a tak nekonečně stárla. Nakonec sama poprosila o možnost zemřít.

Další legenda spojená s jinou Sibyllou vypráví o tom, jak věštkyně prodávala devět sepsaných proroctví Římanovi Tarquinovi za přemrštěnou cenu, a on ji odmítl zaplatit. Sibylla musela zničit tři a pak ještě další tři předpovědi, než lakomce donutila zaplatit původní cenu. Tarquin měl obavy, že Sibylla zničí i zbývající prognózy. Zbylé tři knihy proroctví byly předány do opatrování zvláště vybrané skupině kněží a nahlíželo se do nich pouze v případě národního ohrožení, a to ještě jen na základě rozhodnutí senátu.

I s mnoha císaři byly spojeny nadpřirozené úkazy. Bylo tomu tak i v případě **Gaia Iulia Caesara**. První ze dvou nejvýznamnějších osudových znamení jeho života přišlo v podobě vize, jíž se nechal inspirovat k překročení řeky Rubikon a podrobení si Říma. Druhé souviselo s událostmi kolem jeho zavraždění v roce 44 před naším letopočtem, kdy se pohřbu vladaře účastnily dvě božské bytosti. Zároveň se na nebi objevila kometa, o které se tvrdilo, že je jeho duší stoupající do nebe.

Řím jako věčné město ovlivnil historii Evropy a jeho mýty a legendy přežívají až do našich dnů. Existuje dokonce proroctví, předpovídající, že „*Řím bude stát tak dlouho, jak bude stát Colosseum, a až ono padne, padne i Řím a s ním celý svět*“. Když byla vyvrácena západní část říše římské, Colosseum zůstalo stát a Řím přetrval jako náboženské centrum Evropy. V roce 800 přijal král Karel Veliký titul římského císaře - vládce Evropy a tím zajistil pokračování říše římské.

Dionýsos a Villa zasvěcení

Dionýsos byl stejně jako Démétér bůh přírody. Byl uctíván již v časném období řecké civilizace, ale svou velkou popularitu získal až později. Římská civilizace ho přijala za svého již v době, kdy patřil mezi olympské bohy a měl mnoho stoupenců.

Bakchus, což je Dionýsovo druhé jméno, je bohem vegetace, zvláště pak vína. Jako bůh spojený se zvířaty na sebe bere podobu býka, hada, lva, koloucha a kůzlete.

Bakchanálie, nástěnná malba, Villa Pamfili, Řím, 1. století n. l.

Jeho následovnice známe jako **bakchantky** nebo též **mainady**, šílené ženy upadající do extáze. Za jejich mužské protějšky lze považovat

Satyry. Bakchantky se odívaly do listí a zvířecích kůží. Jako symbol uctívaly thyrsos, hůl obtočenou vinnými listy nebo břečťanem. Své obřady většinou provozovaly pod širým nebem v horách a do extáze se přiváděly divokými vířivými tanci. Při vyvrcholení transu rozsápaly živé zvíře a zasyrova je snědly. Ve svých extázích ignorovaly nepřízeň počasí i hranice svých fyzických sil.

Dionýsův kult dostával postupně organizovanou formu. Dokonce známe jména některých jeho hodnostářů: **Pán mystérií, Hlavní pastevec, Nositel falusu, Nositel mléka, Nositel pochodně.** Jeden z hlavních symbolů tohoto divokého boha byl takzvaný liknon, košík naplněný ovocem a v něm látkou zahalený falus. Představoval nejen symbol plodnosti a potence, ale ve svém skrytém významu vytvářel i nový, nesmrtelný život získaný prostřednictvím rituální smrti.

Jedna z nejvýznamnějších dochovaných památek spojených s Dionýsem je takzvaná **Villa mystérií** na předměstí Pompejí. V jedné místnosti nacházíme nástěnné malby zobrazující zasvěcovací obřady tohoto kultu. Na zářivě rudém podkladě ožívají scény, v nichž majitelka domu majestátně předsedá rituálům, **Silénos** hrající na lyru a **Pan** na flétnu. Jiný výjev znázorňuje zasvěcování žen bičováním přes obnažené pozadí, což bylo součástí rituální smrti. Z těchto ilustrací je zřejmé, že rituály končily mystickou svatbou, ve které se zasvěcovaná žena stala boží nevěstou a získala božský život po vzoru Ariadné, Dionýsovy společnice.

Orfeus a Kybelé

Určitou variantou Dionýsova kultu jsou **mystéria Orfeova**, která ovlivnila myšlení Platóna i Pýthagora. Orfeus se zdá být složen ze dvou božstev. Jedním z nich je zmíněný Bakchus a druhým sluneční bůh Apollón. Orfeus byl legendárním antickým trubadúrem, jehož hudba okouzlovala zvířata a stromy. Jednou se mu dokonce podařilo přesvědčit svou hudbou vládce podsvětí, aby mu vrátil jeho zemřelou družku **Euridiku**. Jeho pozemský život však ukončilo násilí, bakchantky ho v extázi roztrhaly na kusy. Nicméně jeho hlava byla schopna zpívat i po této hrůzostrašné smrti. Orfické zpěvy byly považovány za něco výlučného, určeného jen pro „čisté“.

Orfeus byl tak přirozeným kandidátem pro představitele kultu, ve kterém byl zasvěcovaným nabídnut život po smrti. Podle orfických nauk je člověk složen ze dvou částí. Jedna je tělesná - hrubá a smrtelná, druhá je duchovní - jemná a božská, tudíž nesmrtelná. Podle orfické legendy

lidstvo vzniklo z popele Titánů, které zničil vládce bohů Zeus za to, že zaživa roztrhali a snědli jeho syna Zagrea. Následkem toho je lidstvo zčásti božské a zčásti obsahuje síly temnot. Orfická mystéria nabízela cestu ze smrtelného života a osvobození se od temné stránky lidské podstaty prostřednictvím očišťování, vegetariánské stravy, určitých asketických praktik a morálního žití. Orfikové věřili na reinkarnaci, putování duší z jednoho těla do druhého. Dokonce jedna legenda praví, že když Orfeus měl příležitost znovu se narodit, tentokrát jako žena, vybral si raději formu labutě. Důvodem k tomuto rozhodnutí byla jeho násilná smrt v rukách bakchantek.

Podstatu orfických nauk tvoří mýtus o tom, že lidské tělo (sóma) je „náhrobním znamením“ duše (séma). Tělo zde symbolizuje vymoženost, konečnost a vazbu k vnějšímu světu, v němž je duše uvězněna.

Velká matka-bohyně byla uctívána pod mnoha různými jmény v západní Asii. Do řeckořímského světa vešla jako **Kybelé**, hlavní božstvo jedné z dalších mysterijních škol.

Kněží tohoto kultu byli eunuši a kastrace, kterou si prováděli sami, byla součástí jejich zasvěcovacího rituálu do kněžského stavu. Důvod kastrace není zcela jasný. Podle jednoho názoru tím nabízeli Velké bohyni své genitálie jako symbol plodnosti. Jiný názor tvrdí, že varlata byla tehdy považována za kanál emise semene, nikoliv za jeho zdroj. Kněží se tudíž domnívali, že odstraněním varlat si zachovají své semeno, životodárnou sílu, uvnitř svých těl.

Zasvěcování do kultu Kybelé se u Římanů odehrávalo prostřednictvím křtu býčí krví (taurobolium). Někteří zasvěcenci, kteří tímto obřadem prošli, popisovali jeho výsledek jako „znovuzrození na věky“. Víme také, že někteří tento obřad po dvaceti letech opakovali. Zasvěcovaný při něm přijímal mléko jako symbol svého znovuzrození. Účastnil se společného jídla, při němž hudebníci hráli na kultovní hudební nástroje, tamburínu a činely.

Rival křesťanství

Zatímco do mysterijních kultů Dionýsa a Kybelé měli přístup i ženy, bylo tomu zcela opačně v případě zasvěcovacích obřadů **Mithry** - slunečního boha. Kult perského boha Mithry, který se do Evropy dostal někdy v 1. století našeho letopočtu, byl v římské říši velice rozšířen, a kdyby nebylo vítězné bitvy římského císaře Konstantina v roce 312 a následné přijetí křesťanského náboženství, mohla mít historie a kultura Evropy jinou podobu.

Když se perská mystéria rozšířila do jižní Evropy, místní obyvatelstvo je rychle přijalo. Mithrův kult získával své příznivce především mezi obchodníky a římskými vojáky, kteří ho během expanzivních válek roznesli po velké části Evropy. V samém Římě se dostal až do nejvyšších kruhů, mezi jeho vyznavače patřili i někteří římscí císaři.

Základem perského náboženství je boj mezi Řádem a Chaosem, mezi silami světla a temnot. Tyto dvě protikladné síly zosobňují dvě božstva: **Ahura Mazda** (Ohrmazd), představitel dobra, a **Angra Mainyu** (Ahriman), představitel zla. Mithrás, který je součástí sil světla, byl „zrozen ze skály“. Podle legendy soupeřil se Sluncem a získal je jako spojence. Řada jeho hrdinských činů je pořádně dlouhá. Zabil například divokého býka, z jehož krve vzešlo požehnání plodnosti celého světa, a zachránil lidstvo před potopou a obdobím sucha. Svými stoupenci byl považován za spasitele a prostředníka mezi lidmi a vyšším světem.

Podstatou jeho mystérií je putování duše. Duše je nesmrtelná. Při narození sestupuje nebeskými sférami na zem a nabírá tak na sebe a do sebe různé nečistoty. Život na zemi je časem zkoušek. Duše má příležitost oprostit se od nečistot prostřednictvím morálního života a odhalování moudrosti. Po smrti síly světla a temnot bojují o každou duši. Mithrás se v tomto boji staví na stranu zasněnců.

Mithraistický bůh času **Aion** je někdy zobrazován jako člověk se lví hlavou a křídly, držící dva klíče. Jeho klíče otevírají dvě brány **Slunovratu**. Stříbrný klíč patří k „Bráně Raka“, ze které vychází „Cesta předků“ vedoucí k dalšímu přetělování. Zlatý klíč otevírá „Bránu Kozoroha“ a tím „Cestu bohů“, která vede ven z „Kruhu nutnosti“, tedy osvobozuje z „Kruhu rození a umírání, vzniku a zániku“. Možná, že právě zde nacházíme spojení s pozdější organizací svobodných zednářů, kde symbol lva a „stisk lví tlapy“ hrají významnou roli. Stejně tak může existovat spojení se stupni zasvěcení v zednářství a v tomto kultu. Někteří badatelé tvrdí, že obojí má svůj původ v symbolismu stupňů pyramid.

Zasvěcení do tohoto kultu mělo sedm stupňů. Nejnižší tři se jmenovaly **Služebníci**, Havran, Ženich a Voják. Vyšší čtyři, **Účastníci**, sestávaly z Lva, Peršana, Posla slunce a Otce. Zasvěcování do každého stupně vyžadovalo projít zkouškami výdrže. Zasvěcenci nosili zvláštní oblečení podle dosaženého stupně. Scházeli se v podzemních kaplích známých jako „jeskyně“. Za hlavní symbol si zvolili zobrazení Mithry, jak zabíjí býka.

Mithrás zabíjející býka

Je nejznámějším motivem kultu, který se zachoval v mnoha sochách a reliéfech. Na nich je zobrazen Mithrás opírající se kolenem o umírajícího býka, jehož hrdlo prořezává krátkým mečem nebo dýkou. Rituální poprava býka znamená, že paprsky slunce, symbolizované mečem, uvolňují v době jarní rovnodennosti životní sílu země. Tato síla oplodňuje vše živé na zemi. Pes lízající krev tekoucí po býčím hrdle je symbolem upřímnosti, věrnosti a důvěry. Had a štír (někdy zakousnutý do varlat) pod břichem býka znázorňují síly zla ztělesňované

Ahrimanem. Z hlediska astrologie představuje býk znamení zvěrokruhu Taurus, které je v opozici znamení Scorpia.

Mithrás zabíjí býka, římský reliéf z 2. – 3. století n. l.

ZÁHADNÍ KELTOVÉ

Touto kapitolou se dostáváme mezi naše dávné předky - **Kelty**. Keltským kmenem, který patrně obýval větší část Čech někdy od 7. století před naším letopočtem a zřejmě dal této zemi jméno - **Bóiohaemum, Bohemia** - byli **Bójové**. Také názvy mnoha našich řek, hor a míst jsou keltského původu. Mezi ně patří třeba Jizera, Haná, Labe, Doksy a Týn. Bójové byli neobyčejně pilní lidé, skvělí řemeslníci, stavitelé, organizátoři a umělci. Na počátku nového letopočtu však vyspělou keltskou civilizaci u nás vyvrátili útoční **Germáni**. Většina Keltů byla z Čech vypuzena, ale je pravděpodobné, že část keltských Bójů zůstala a stala se tak součástí pestré mozaiky českého genetického kódu.

Keltové se objevili ve střední Evropě jako samostatné skupiny klanů nebo kmenů mezi lety 1 000 až 500 před naším letopočtem. Tyto kmeny mají mnoho společného s indoevropskými skupinami bojovníků, jež ovládly část Indie zhruba o 1 000 let dříve. Není tedy vyloučeno, že Keltové pocházejí právě odtamtud. Keltové nejspíše nepatřili mezi homogenní národy, ale tvořili směs různých národnostních skupin, přestože mluvili různými dialekty stejného jazyka. Neexistovala mezi nimi ani politická jednota.

Největší známá keltská migrační vlna vycházela z jižního Německa a Čech a valila se přes Francii směrem na západ. Do Španělska dorazila před rokem 450 př. n. 1.. V téže době se jiná vlna pohybovala přes Alpy

a dostala se na jih od Říma a jedna její část dokonce až na Sicílii. V roce 279 před naším letopočtem se některé keltské kmeny přesunuly východním směrem přes Makedonii do Řecka, kde dokonce vyplenily Apollónův chrám v Delfách. Ve 3. století před naším letopočtem keltští žoldáci představovali celkem běžnou záležitost v řeckých válkách. Na západním pobřeží Evropy se Keltové dostali díky námořním obchodním cestám ze Španělska do Británie, Irska a Skotska. Tam dorazila i poslední velká migrační vlna, tentokrát ale přímo ze severní Evropy.

Keltské náboženství a duchovní život jsou stejnou záhadou jako jejich původ. Skrývá se kdesi za romantickými pohádkovými příběhy zabydlenými vílami, skřítky, čarodějnicemi a kouzelníky. Zákony, legendy a kmenová učení se předávala ústním vyprávěním, stejně jako v mysterijních školách antiky. Cvičená paměť privilegované skupiny básníků a kněží zcela vyloučila nutnost psaných dokumentů. Nicméně víme, že Keltové znali řeckou abecedu a používali ji pro jiné účely než náboženské. V duchovním životě Keltů bylo vše svěřeno výhradně ústní tradici a tabu týkající se sakrálních písemností se stala nedílnou součástí jejich civilizace.

Rohatý bůh Cernunnos sedící mezi býkem, jelenem, vlkem a psem a držící v rukou hada. Nádoba z naleziště v Dánsku, 2. století n. l.

Keltové si během svého putování Evropou nevytvořili žádný přesný pantheon bohů, nicméně byli vždy spjati s přírodou, jejími živly a všeprostupujícím **Velkým duchem**. Jejich básníci promíchali místní božstva s velkými bohy řeckých a asijských legend a upravili si je tak, aby zapadali do jejich příběhů. Mnoho starobylých bohů, folklorních tradic a rituálů se stalo součástí mystického a snového světa **Keltů**. Pro Kelty bylo asi důležitější konkrétní místo a jeho přírodní energie. Posvátná místa nabitá různými energiemi obývaly bytosti ze „světa nikoho“, pro který mají Irové, potomci Keltů, výraz **Sidh**, což je určité území, kde se prolínají dva světy, ten náš a ten jiný, budoucí. Keltská posvátná místa si podržela svou magickou moc do dnešních dní. Existuje mnoho lokalit, kde lze zažívat čarovné působení energií, stejně jako to prožívali naši předkové. I dnes se můžeme vydat hledat zlaté kapradí. Keltští bůžkové s námi stále žijí v pohádkách a dokonce i v křesťanské mytologii. Jeden z nejpůsobivějších křesťanských symbolů, svatý grál, je pravděpodobně částečně odvozen z keltských legend.

Neohrožení válečníci

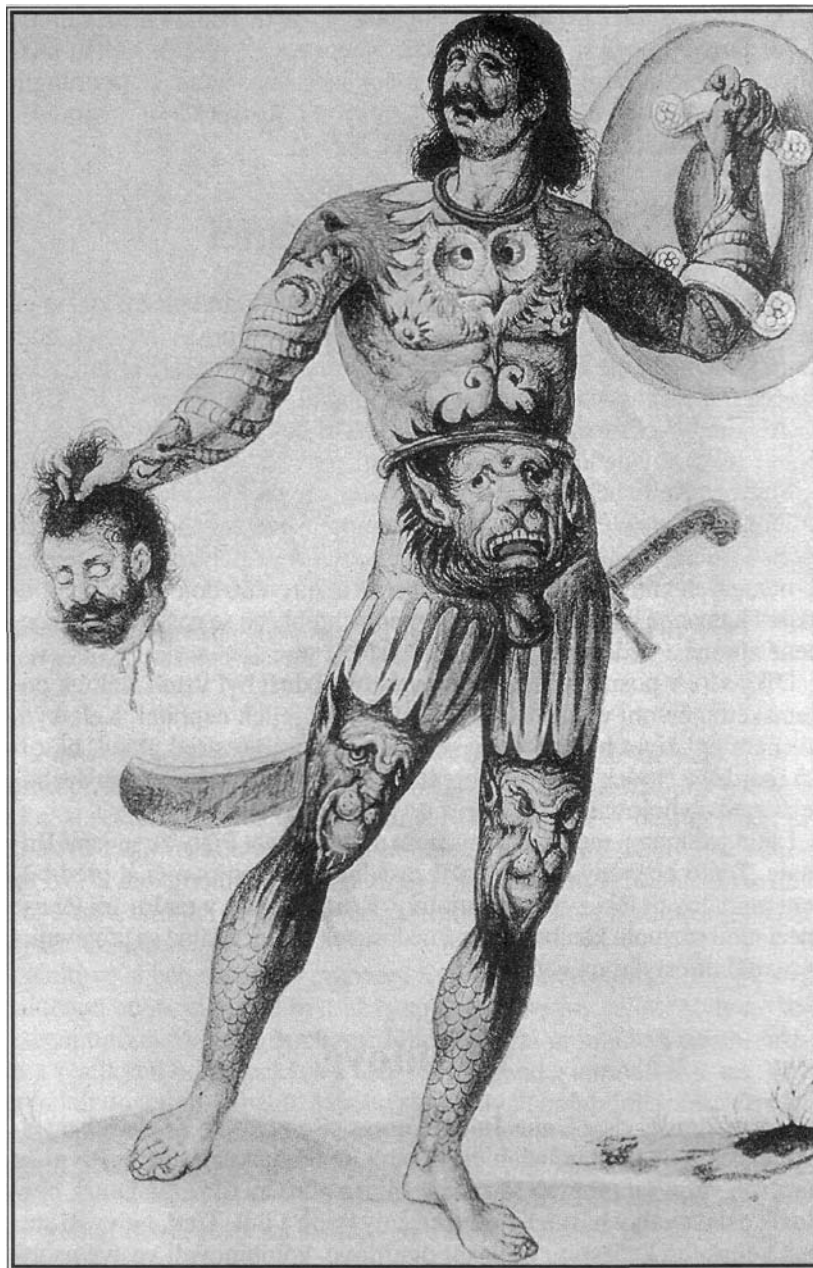
Keltové měli pověst neohrožených bojovníků. Tato keltská vlastnost nejspíše souvisela s jejich vírou v putování duší. Lhostejný vztah vůči smrti v bitvách ještě umocňovala rituální vyzývavost vůči nepříteli, zdůrazňovaná vojenským oblečením a ozdobami. Legenda praví, že když se Alexandr Veliký ptal, čeho se bojí keltští bojovníci, dozvěděl se, že pouze toho, aby nebesa nespadla na zem.

Meč pro Kelty nebyl pouhým nástrojem, ale jakýmsi slibem cti a statečnosti a obvykle nesl přezdívku známou pouze jeho vlastníkově. Keltští válečníci si zachovávali svou působivost i v pohřebních rituálech. U některých kmenů bylo zvykem pochovat mrtvého bojovníka do podzemní kamenné komory na voze. V mnoha hrobkách se našly bohatě zdobené zbraně a ozdoby ze železa a bronzu.

Díky víře v posmrtný život a převtělování duší byl vztah Keltů k pozemskému životu výrazně odlišný od mnoha jejich nepřátel. Keltským ideálem byl život bojovníka a jeho smrt v boji uprostřed přátel, básníků (bardů) a stovek mrtvých nepřátel. To se považovalo za nejušlechtlejší způsob bojovníka, jak odejít do nového života.

Elitní jednotkou mezi Kelty bychom mohli nazvat Pikty ze severní Británie. Tento obávaný kmen útočil zásadně nahý, bojovníci si před bitvou pomalovali těla zvířecími motivy. Kromě záliby v malování těla

se mezi nimi rozmohl kanibalismus a nedostatek studu, údajně se projevující v sexuálním styku na veřejnosti.

Bojovník kmene Piktů, akvarel, John White, konec 16. století

Druidové

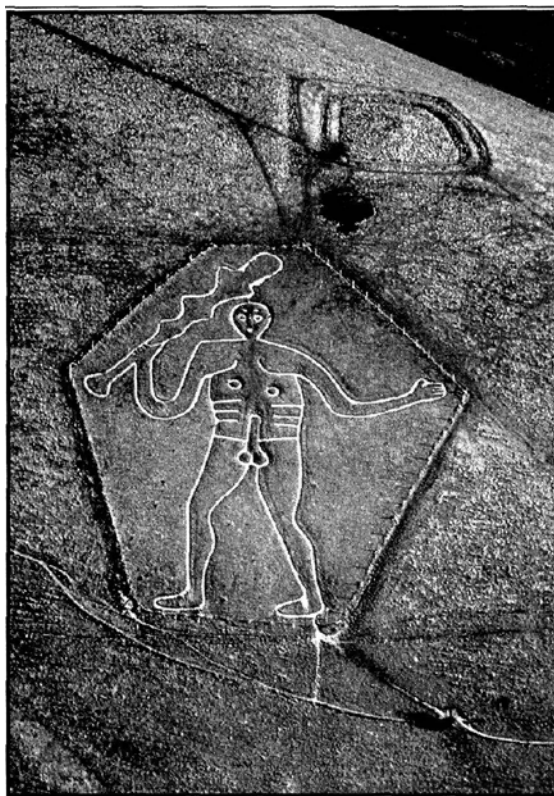
Slavný římský císař **Gaius Iulius Caesar** píše ve svých **Zápiscích o válce galské** o třech skupinách či hierarchiích keltských kněží. První se nazývali **vatové** a zabývali se zařikáváním a přírodní filozofií. Druzí, **bardové**, oslavovali v básních hrdinské činy bohů a lidí. Třetí, nejvyšší stupeň keltského kněžstva, věhlasní **druidové**, kombinovali ve své osobě šamana, kněze, filozofa, lékaře, soudce a proroka. Příslušníci všech skupin se od sebe odlišovali i barvou oděvu. Zatímco vatové se odívali do zelené a bardové do modré, druidové nosili bílou, symbol své čistoty. Druidové se stejně tak jako keltští bojovníci těšili velké vážnosti v očích okolního světa. Řecký spisovatel Sotian přirovnal druidy k perským mudrcům a indickým brahmínům.

J. F. Clarke napsal ve své knize **Deset velkých náboženství**: „*Druidové věřili ve tři světy a v putování duší mezi nimi. V prvním, vyšším světě vládne štěstí. Druhý, nižší svět je naplněn nicotou a utrpením. Třetí svět je ten náš. Putování duší mezi nimi hraje úlohu trestu nebo odměny a vede k očišťování duše. V současném světě je Dobro a Zlo tak přesně vyváženo, že člověk má naprostou volnost přiklonit se k jednomu, nebo druhému.*” Clarke dále píše, že podle druidů má putování duší trojí význam: poznání všech stránek bytí, získání znalostí všech věcí a získání síly k překonání zla.

Podstatou keltského náboženství bylo uctívání přírody. Proslulé anglické **Stonehenge** můžeme označit za jedno z míst spojované s druidskými rituály. Takových lokalit ovšem nacházíme po Evropě, včetně naší země, mnoho. Megalitické monumenty jako Stonehenge jsou symboly dávného vědění. Byly postaveny jako solární a lunární pozorovatelný. Znalosti dnů, kdy přichází slunovrat, rovnodennost nebo zatmění Slunce a Měsíce, byly nezbytné pro fungování starobylých společenských řádů, spojujících jedince s kosmickými rytmy. V nejstarším zaznamenaném vysvětlení původu těchto velkých center energie, které popisuje velšský duchovní **Geoffrey z Monmouthu**, přinesl mohutné kamenné bloky až z Irsku právě kouzelník Merlin, mág a vychovatel krále Artuše. Obrovské kameny se prý dostaly na „zelený ostrov” z Afriky díky obrům, „kteří byli kouzelníky”. Nicméně jakýkoliv pokus o vysvětlení původu těchto monumentů přináší pouze další otázky. Prozatím Stonehenge, stejně jako velká pyramida v Gize, zůstává zahalený tajemstvím.

Druidové uctívali mužské a ženské božstvo, které představovalo zosobnění přírodních sil. Za svůj posvátný strom a rostlinu považovali dub a jmelí.

Keltské umění a pověsti také obsahují bohatý rejstřík zvířat. Mezi nejoblíbenější patří jelen, býk, kanec a kůň. Povaha keltských šamanských rituálů týkajících se zvířat, což je mimochodem velice stará indoevropská tradice, naznačuje, že zvířata byla identifikována s duchy předků, kteří drželi ochranou ruku

Keltský obr z Cerné Abbas v Anglii byl vytesaný do křídového podloží asi v 1. století našeho letopočtu

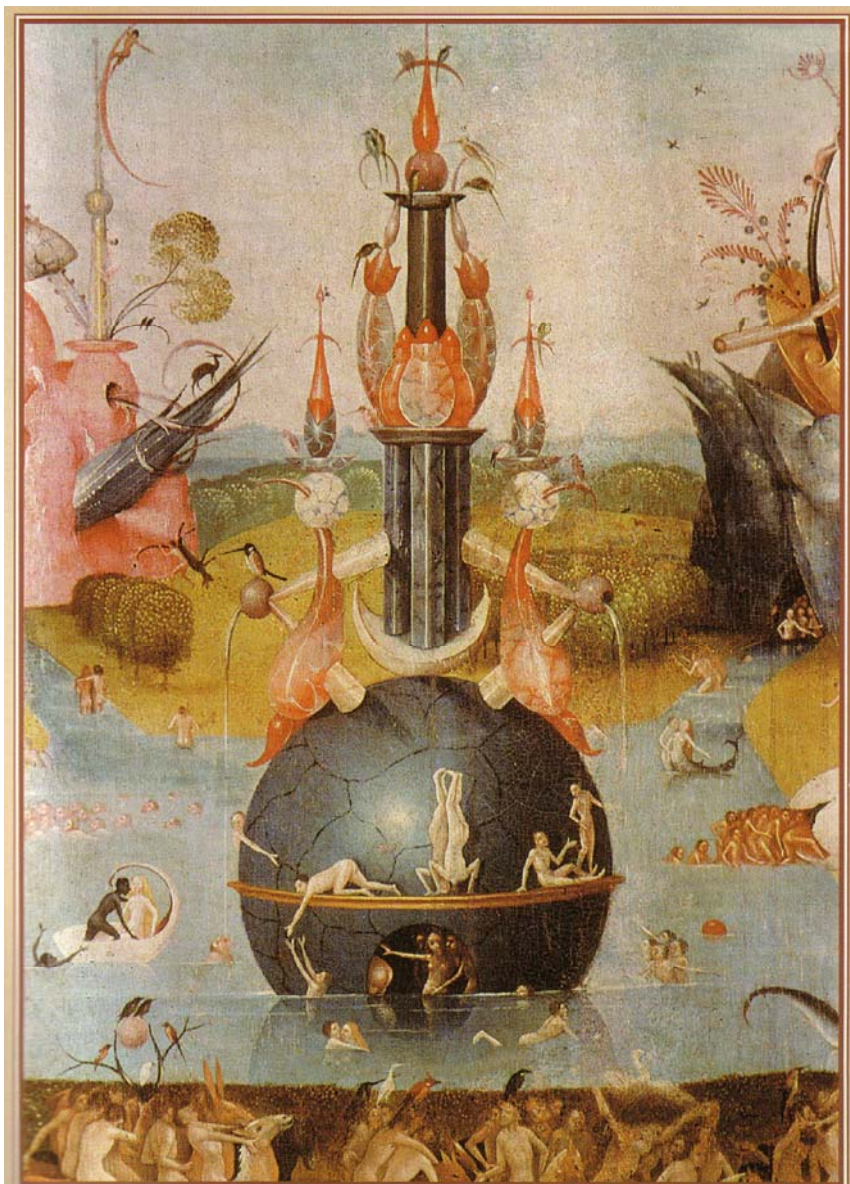
nad osudem kmene. Býk působil jako ochránce pasteveckých kmenů. Jelen a kanec plnili stejnou úlohu pro lovce, zatímco kůň ochraňoval původní keltské nomády. Agresivní Piktové uctívali jako svého ochránce vlka, věčně slídícího po oběti. Posvátná úcta ke zvířatům se odráží v příbězích, které často popisují přeměny lidí či magických bytostí v živočichy a obráceně a také v povídkách o začarovaných honech.

Je velmi pravděpodobné, že součástí keltských rituálů byly i lidské oběti. Gaius Iulius Caesar popisuje upalování lidí i zvířat v jakýchsi ohromných panácích vyrobených z proutí.

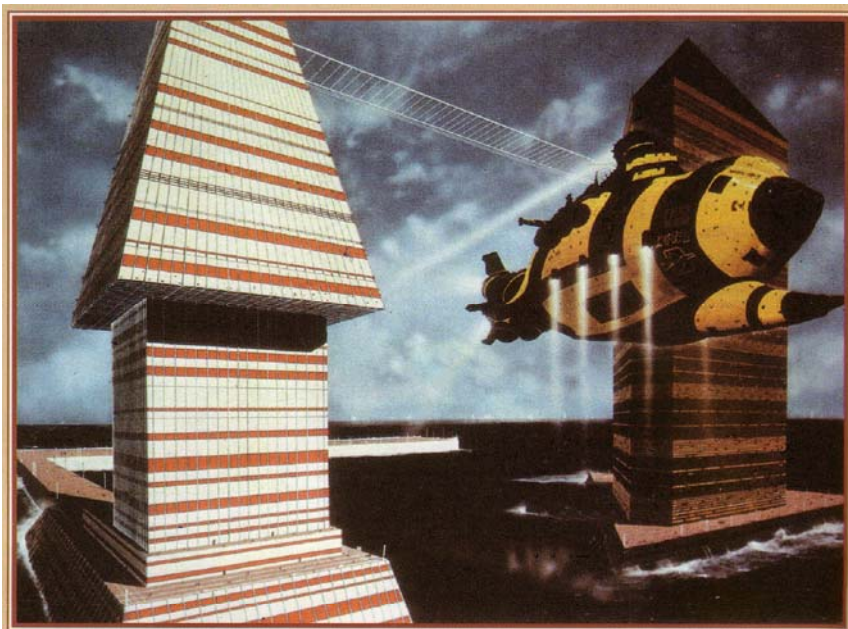
Kult hlav

Lidská hlava jako centrum duchovní síly měla mimořádný význam pro všechny keltské kmeny. S určitým kultem hlavy se setkáváme všude, kde narazíme na keltskou kulturu. Příkladem je fascinující kamenná hlava ze Mšeckých Žehrovic, nacházející se ve sbírkách Národního muzea v Praze. Lidská hlava hrála významnou roli v keltských rituálech, přibězích a tvořila významnou součást zbrojních ozdob. Jako symbol se hlava objevuje v keltském umění od nejranějších dob až po iluminované rukopisy irských křesťanů. Keltové uchovávali hlavy svých nepřátel jako trofeje. To jistě mělo širší význam a funkce než pouhé chlubení se zabitým nepřítelem. Používání skutečných anebo vyrobených hlav jako dekorace v triádách nebo v jiných kombinacích posvátných čísel poukazuje na ochrannou moc, která byla nejrůznějším hlavám a jejich podobám přičítána.

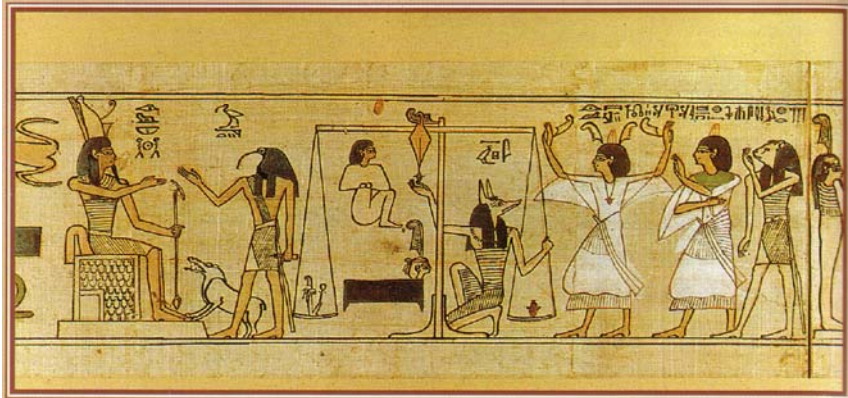
*Detail z triptychu Zahrada pozemských rozkoší, Hieronymus Bosch,
začátek 16. století.
Muzeum Prado v Madridu*

*Umělecká koncepce
vyspělé civilizace
Atlantidy*

*Vstup duše do říše mrtvých. Lidské srdce je váženo na
miskách s peříčkem bohyně Maat. Šakalohlavý bůh
Anúbis dohlíží, zatímco lidská duše Ba se vznáší
a čeká, zda bude vpuštěna na věčnost či vydána
požírači duší. Egyptská kniha mrtvých, 11.-12. století
př. n. l., Kunsthistorisches Museum ve Vídni*

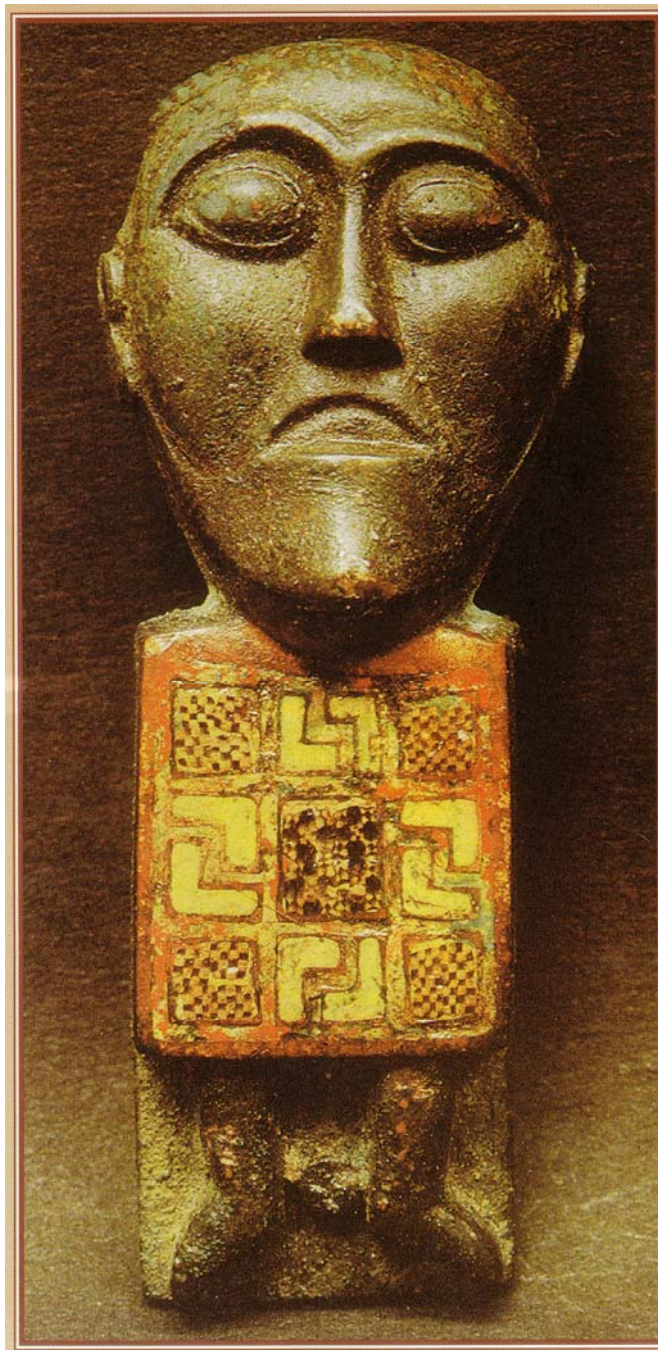

*Tholos, chrám
Athény Pronaiai
v Delfách
ze 4.-5. století př. n. l.*

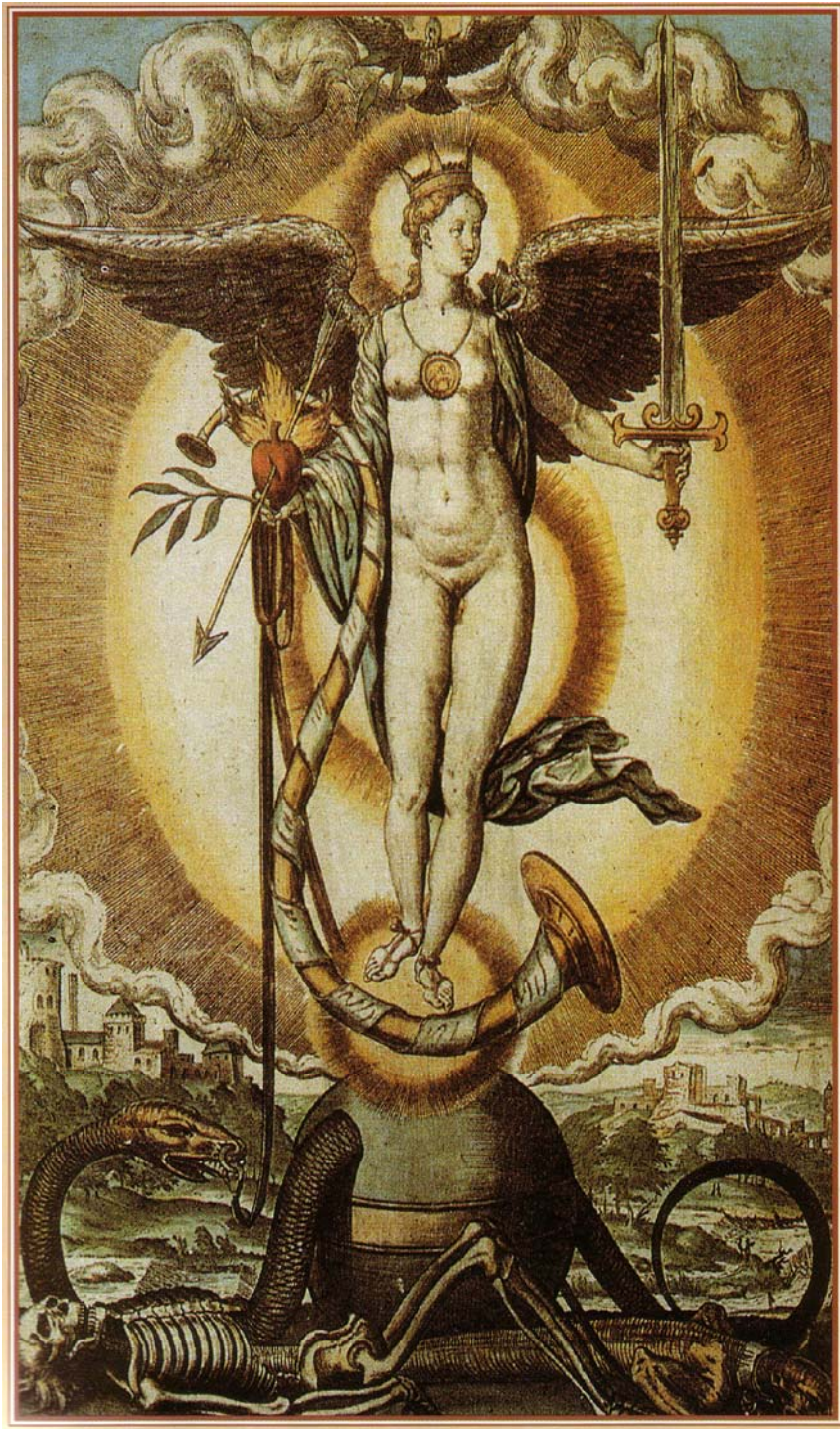

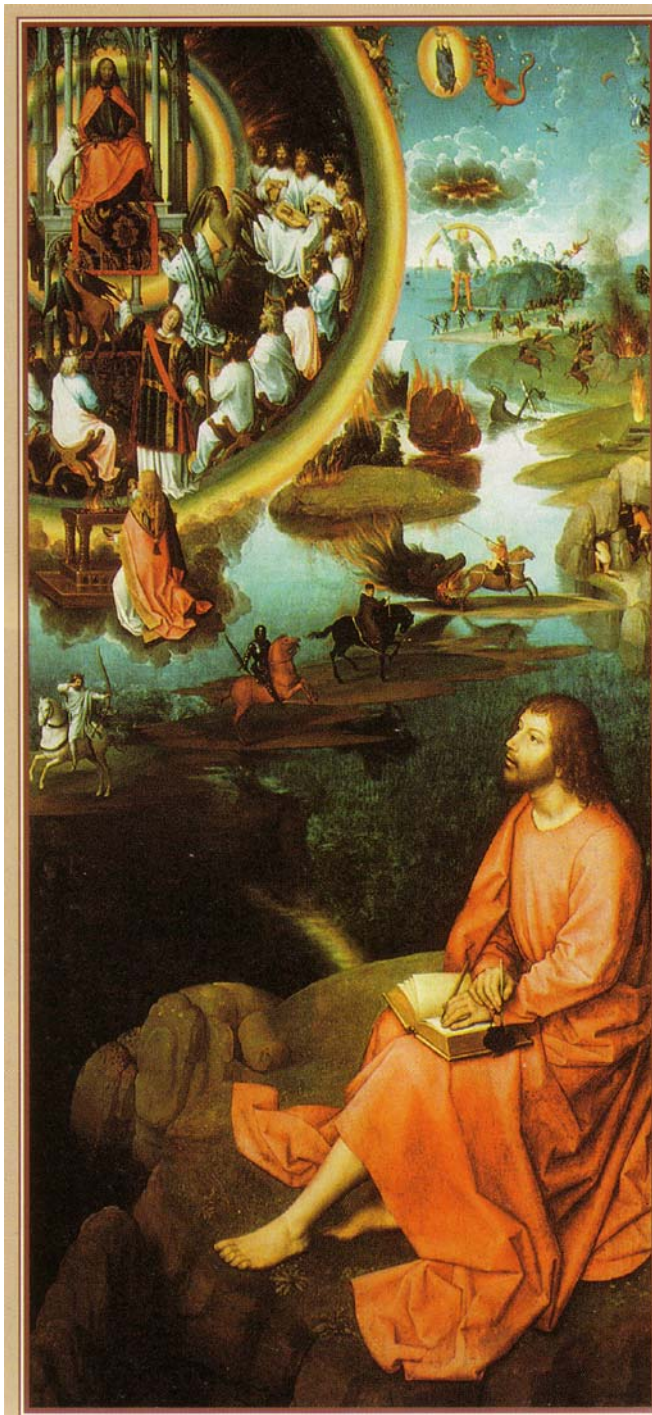
*Bakchantka
(Menáda) s lyrou
a Satyr s flétnou,
římská mozaika
ze 3. století n. l.
Římsko-germánské
muzeum
v Kolíně n. R.*

*Lidská hlava
byla u Keltů
ceněna jako
nejvyšší zdroj
duchovní síly.
V trojbarevném
provedení
vidíme čtyři
čtverce, z nichž
každý má uvnitř
osm řad čtverců
na výšku i na
šířku. Uprostřed
se nachází pátý
čtverec,
symbolizující
mystický střed.
Rukověť irské
misky z 9. století*

►
*Sofia z Knihy
zázraků od
Davida Jorise,
16. století*

Vize
apokalypsy sv.
Jana na
ostrově
Putmu. Hans
Memling,
15. století.
Memling
Museum
v Brugách

Křížáci
nakládají
své lodě
před
odjezdem do
Svaté země
(ilustrace
k dobovému
rukopisu)

Astrální
bitva sv.
Antonína,
detail
z triptychu
Pokušení sv.
Antonína,
Hieronymus
Bosch,
začátek
16. století

GNOSE

Triumf křesťanství, nástupce a dědice řecké a římské civilizace, nebyl žádnou náhodou. Křesťanský Bůh splňoval mnohá kritéria řeckých filozofů. Je Démiúrgem, tvůrcem a „řemeslníkem“, jak ho popisoval Platón. Je i Aristotelovým Nehybným hybatelem. A stejně jako Xenofanův bůh je vševidoucí, všeslyšící a všepojímající. To jistě není náhodné. Původní křesťané úmyslně používali výrazy blízké řeckým uším. V úvodu **Evangelia sv. Jana** se dozvídáme, že „*na počátku bylo Slovo*“ (logos) a že „*všecky věci skrze ně učiněny jsou, a bez něho nic není učiněno, což učiněno jest.*“ To připomíná názor před Sokratovského filozofa **Hérakleita**, tvrdícího, že „*všechny věci se odehrávají podle tohoto Slova*“.

Křesťanství obsahovalo rovněž prvek, který scházel řeckému pohanskému náboženství: posvátnou, autoritativní knihu, v níž všechny zaznamenané události se dogmaticky považovaly za skutečnost, že se tedy opravdu odehrály tak, jak jsou v knize popsány. Nemravní a rozmařilí bohové z Olympu byli nahrazeni vševědoucím a ušlechtilým křesťanským Bohem, vymyšlené příběhy básníků pravdou evangelia.

Křesťanství očividně uspokojilo řecký rozpor mezi vírou a rozumem. Jednak přišlo se sebevědomým Bohem, který naplňoval to, co hledali filozofové, a za druhé posvátná kniha nahradila básnické spekulace historickými fakty. Navíc, křesťanský Bůh byl učiněn přístupným, dokonce lidským, čímž odpovídal lidové potřebě Boha, jenž mohl milovat a být milován. Hlava a srdce byly propojeny.

Nicméně pochybnosti starých Řeků se po čase opět objevily. Přestože křesťanská historie a kosmologie uspokojila řecké námitky po mnoho století, s příchodem renesance a osvícenectví a s upevněním a centralizací moci církve se staré námitky opět vrátily. Lidé jako Darwin nám našeptávají, že je docela možné, že Země nebyla stvořena v jednom týdnu roku 4004 před našim letopočtem, a bibličtí badatelé poukazovali na skutečnost, že mnoho událostí a jevů ze života Krista, tak jak byly popsány v evangeliích, patří pravděpodobně pouze k legendám. Tím ale poněkud předbíháme v čase. Raději se vrátíme do doby, od které jsme

začali počítat náš letopočet, k počátkům křesťanství, které tehdy však představovalo jen jednu novou židovskou sektu.

Co je gnose?

Gnose patří k nejobtížněji pochopitelným jevům duchovních dějin Evropy. **Gnósis** je řecké slovo a znamená poznání, zvláště poznání Boha. Myšlenka, že jedinec se může spojit s božskou podstatou a tak „poznat“ či zažít Boha, tvoří základ mystiky. **Mystika**, jak sám název naznačuje (od řeckého *myein* = zavírat oči), spočívá v nahlížení za smyslový svět a logiku rozumu. Je to určité sjednocení s Bohem a slovy ho lze jen nedokonale popsat.

Gnose také znamená základní zdroj pro kacířství, které se během věků stavělo proti ortodoxní církvi, proti skupinovému monopolu na Boha. Čas od času se stávalo, že společensky přijatá a někdy i vnucovaná církevní tradice neodpovídala duchovním potřebám lidí, kteří nedokázali najít své místo v takzvaném středním proudu. Jinými slovy lidí, kteří nebyli spokojeni s tím, co bylo předloženo k masové konzumaci. Takoví jedinci, a někdy i celé skupiny, byli nuceni vnitřně hledat pravdu, skutečnou podstatu věcí čili, řečeno náboženskou terminologií, přímé spojení s Bohem.

Z tohoto hlediska představovala gnose nebezpečí ohrožující ortodoxní křesťanství. Gnostici cítili, že musejí získat osobní zkušenosti, které by způsobily vnitřní změnu vedoucí k duchovnímu povznesení. Gnose pravděpodobně vznikla z této potřeby a sama o sobě se stala inspirací pro mnoho kacířských sekt, o nichž bude řeč později.

Gnose zahrnuje syntézu různorodých proudů jako například **hermetismus, křesťanství, mysterijní tradice, učení Pýthagora a Platóna** a v neposlední řadě **myšlenky starého Orientu, především perské, syrské a židovské.**

V nejširším slova smyslu reprezentuje gnose mýty, filozofii, životní styl a metody duchovního vývoje nezlomných jedinců, vizionářů, kteří se odvážili přistoupit k Bohu osobně a přímo. V užším slova smyslu gnose zahrnuje různé skupiny prvotních křesťanů z období zhruba kolem let 100-400 n. l., věřící v tajné učení, které měl Ježíš Kristus předat svým žákům.

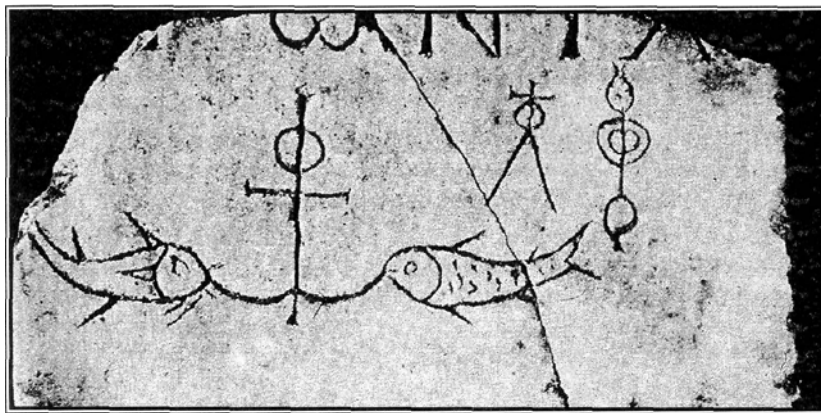
Gnosi je velmi příbuzný **manicheismus**, jenž, protože ostře odmítal židovské náboženství a spojoval pohanské - perské a indické - ideje s křesťanskými, se dokonce počítal k pohanskému směru gnose. Směr

založil Peršan **Máni** (latinsky **Manichaeus**), který se narodil v roce 215 a v roce 273 byl ukřižován.

Gnostické ideály a symboly jsou velmi důležité pro pochopení skrytých proudů evropské historie, neboť se průběžně objevují v nejruznějších obdobích a spojují rozdílné skupiny a jedince představující evropskou esoterickou (skrytou) tradici.

Gnostický Ježíš

Pravděpodobně nejzajímavější rozměr dodala prvotnímu křesťanství duchovní pestrost a různost v přístupu k poznání Boha a v jeho interpretacích. Termín **prvotní nebo rané křesťanství** může být poněkud zavádějící, protože mezi původními křesťanskými komunitami neexistovala žádná ideologická jednota. Proto je někdy lepší hovořit o **židovském křesťanství, Pavlově křesťanství, Janově křesťanství** či **gnostickém křesťanství**. Každá skupina obhajovala své vlastní názory a představy, a teprve když církev politicky zesílila, začalo sjednocování názorů a pálení nežádoucích knih, případně osob.

Kotva, raně křesťanský symbol, připomínající Hieroglyfickou monádu Johna Deeho

Jedna ze silných a vlivných osobností rané církve **Irenaeus**, biskup z francouzského města Lyonu, se snažil zdiskreditovat esoterické formy křesťanství v knize známé pod zkráceným názvem **Proti kacířství**. Polemiku namířil proti gnostikům, prohlašujícím o sobě, že ovládají „esoterickou duchovní gnosi“. To znamená, že místo aby se odevzdali víře či

přijali určitý, všeobecně platný názor, chtěli dojít spasení prostřednictvím duchovního poznání a konkrétní zkušenosti. Gnostický přístup k Bohu se samozřejmě církvi líbit nemohl. Pokud je totiž možné dojít spasení individuálně a přímo, proč by pak bylo zapotřebí církve a k čemu by jí byla úloha dogmatického zprostředkovatele mezi jedincem a Bohem? V gnostických rituálech plnili funkci kněze střídavě jeho jednotliví účastníci a gnostický přístup k ženám jako ke zcela rovnoprávným partnerům se z hlediska církve jeví revoluční i dnes.

Církevním autoritám byl trnem v oku i gnostický nezájem o historickou osobu Ježíše. Místo nahlížení na Syna božího jako na bytost z masa a kostí spatřovali v Ježíšovi kosmický princip či funkci, božské Slovo (logos) reprezentující život a světlo, které je možno vnitřně zažít. Přirozeně, že tento názor vedl ke spekulacím, zda Ježíš, Člověk-Světlo, se během své pozemské mise pouze jevil jako skutečný, tělesný člověk. Gnostikové jednoduše kladli větší důraz na duchovní podstatu než na fyzické aspekty života včetně života Ježíšova.

Stejně jako rané křesťanství byla i gnose nejstejnorodým hnutím. Většina dnešních badatelů se přiklání k názoru, že gnose je předkřesťanského původu. Někteří dokonce považují Ježíše Krista za gnostického duchovního vůdce.

Z nebe svržený čaroděj

Za zakladatele gnose je často považován **Šimon-Mág**, známý z Nového zákona. I jeho odpůrci mu přiznávali nadpřirozené schopnosti. Neopomněli však dodat, že mu je propůjčili ďábelští duchové a démoni.

Nejzajímavější legendou vážící se k Šimonu-Mágovi je intelektuální pře mezi ním a apoštolem **Petrem**. Oba kázali v Římě, oba přicházeli se svými, tedy diametrálně odlišnými naukami. Církevní hodnostáři rozhodli, že Šimon musí dokázat vyšší duchovní úroveň názorů své nauky tak, že vystoupí na nebe v ohnivém kočáru. Na jeho pokyn ho démoni skutečně vyzvedli a vznesli se s ním do velké výše. Když to svatý Petr viděl, poručil démonům, aby nešťastného čaroděje pustili. Temní duchové pekelní museli poslechnout svatého muže, a tak se Šimon zřítíl z nebes na zem. Pádem se nejen zabil, avšak také potvrdil nadřazenost křesťanských sil.

Šimon se zabýval nejen provozováním magických umění, ale rovněž filozofií. Myslitel raného křesťanství psal i o vesmírných silách, jeho následující výroky údajně zaznamenal Hippolytos. „*Tobě tudíž říkám, co říkám, a píši, co píši. A píši následující. Vesmírné Aeony (věky, úrov-*

ně nebo cykly tvořivého a stvořeného života, nebeské bytosti - pozn. aut.) mají dva výhonky, bez začátku a konce, vyrůstající z jednoho Kořene, který je neviditelnou silou, nepochopitelným mlčením. Z těchto dvou výhonků se jeden manifestuje seshora. To je Velká moc, Vesmírná mysl řídící všechny věci, mužský princip. Druhý se pak manifestuje zezdola. To je Velká myšlenka, ženský princip, rodící všechny věci. A tak, když se spolu páří, spojují se a vyjevují Střed, nepochopitelnou Vzdušnou látku, bez začátku a bez konce.”

Popis říká, že „vyjevení se” je výsledkem pozitivního a negativního principu, reakcí jednoho s druhým, což se odehrává ve střední úrovni čili v místě rovnováhy, které se nazývá **Pleroma**, zvláštní látka vzniklá míšením duchovních a hmotných Aeonů. Říkalo se jí též Plnost nebes. Z ní vznikl Démiúrgos (doslova řemeslník, přeneseně stvořitel), nesmrtelný smrtelník, stvořitel hmotného světa, jemuž skládáme účty ze svého života.

Kořen všeho, ze kterého vyrůstají dvě polarity, pozitivní a negativní princip, je nepojmenovatelný. Přestože tento prapůvodní zdroj všeho nemůže být pojmenován, je někdy nazýván **Hlubina (Bythos)**, **Prazačátek (Proarche)** a **Praotec (Propator)**. **Valentinus Alexandrijský**, jeden z největších a nejvlivnějších gnostických učitelů, ho nazýval **Nevyslovitelný**.

V gnostickém systému vznikají nebo lépe řečeno jsou vyzářeny z nadčasového **Prazdroje** tři dvojice protikladů. Spolu se **Zdrojem** vytvářejí **posvátné číslo sedm**. Tři páry skládající se ze šesti Aeonů jsou popsány v knize **Philosophumena**. První dvojici tvoří **Mysl (Nous)** a **Myšlenka (Epinoia)**, druhou **Hlas (Phone)** a jeho protějšek **Jméno (Onomu)** a třetí **Rozum (Logismos)** a **Reflexe (Enthumesis)**. Ze tří prapůvodních dvojic, spojených **Věčným plamenem**, vznikají další **Aeony (andělé)**, stvořitelé nižších světů podle pokynů Démiúrga.

Démiúrgos je vlastně esoterickou interpretací biblického boha **Jehovy**. Je mu přisuzována funkce nižšího boha, stvořitele hmotného světa. Nazýval se také žárlivým bohem, neboť prohlašoval, že není jiných bohů mimo něj, a nechtěl dopřát lidem poznání. Z tohoto hlediska se pak jeví Starý zákon v úplně jiném světle. Moudrý, byť někdy těžko pochopitelný bůh se tak stává žárlivým žalárníkem a tyranským vládcem.

Šimon-Mág svržený z nebes. Norimberská kronika z 15. století

Sofie: bohyně moudrosti

Již zmíněný Valentinus Alexandrijský (100?-180 n. l.) předkládá poněkud jiný popis vzniku vesmíru než bible. Jeho **Nevyslovitelný**, tedy **Praotec** čili **Hlubina** má společnici nazývanou **Ticho (Sige)**, již není možné popsat a již se někdy říkalo **Myšlenka (Ennoia)** nebo **Ušlechtilá (Charis)**. Oba společníci spolu tvoří vesmír. Mužský prvek je „*rozhodnut vyslat ze sebe počátek všech věcí,*“ a tak „*uložit svůj produkt ve společnici Sige, tak jako semeno je uloženo v děložce*“. Tak vznikají další Aeony. Třicátým a nejmladším z nich je **Sofia (Moudrost)**. Silně toužila poznat Praotce, ale s každým nezdařeným pokusem se její touha měnila ve vášně a pak dokonce v agónii z nepoznatelnosti. Působení čtyř vášní - **Smutku, Strachu, Zmatku a Nevědomosti** - ji zcela vyčerpalo a zničilo. Z těchto čtyř Sofiiných trýznitelů vznikl Démiúrgos, stvořitel nižšího světa a živly hmotného vesmíru.

Sofie se objevuje v nejrůznějších podobách v mnoha evropských legendách. Můžeme ji nazvat nekorunovanou královnou starého kontinentu. Setkáváme se s ní v nejrůznějších duchovních systémech a hnutích. Má svou pohanskou i ortodoxní podobu - křesťanskou, židovskou, islámskou. Je svatou jako pravoslavná svatá Sofie a je také hříšnicí, neboť právě v gnostické tradici je často reprezentována Máří Magdalénou. Ve filozofické tradici ji nacházíme jak u Platóna, kde představuje Duši světa, tak u Goetha (Věčné ženství). Sofie v sobě zahrnuje i vlastnosti egyptské bohyně Ísidy, jejíž jméno se v evropské tradici objevuje jako bohyně spásy. Je též „*dámou dokonalé černě*“ v alchymistické tradici. Sofie se stala součástí středověké křesťanské mystiky.

Legenda o stvoření lidí

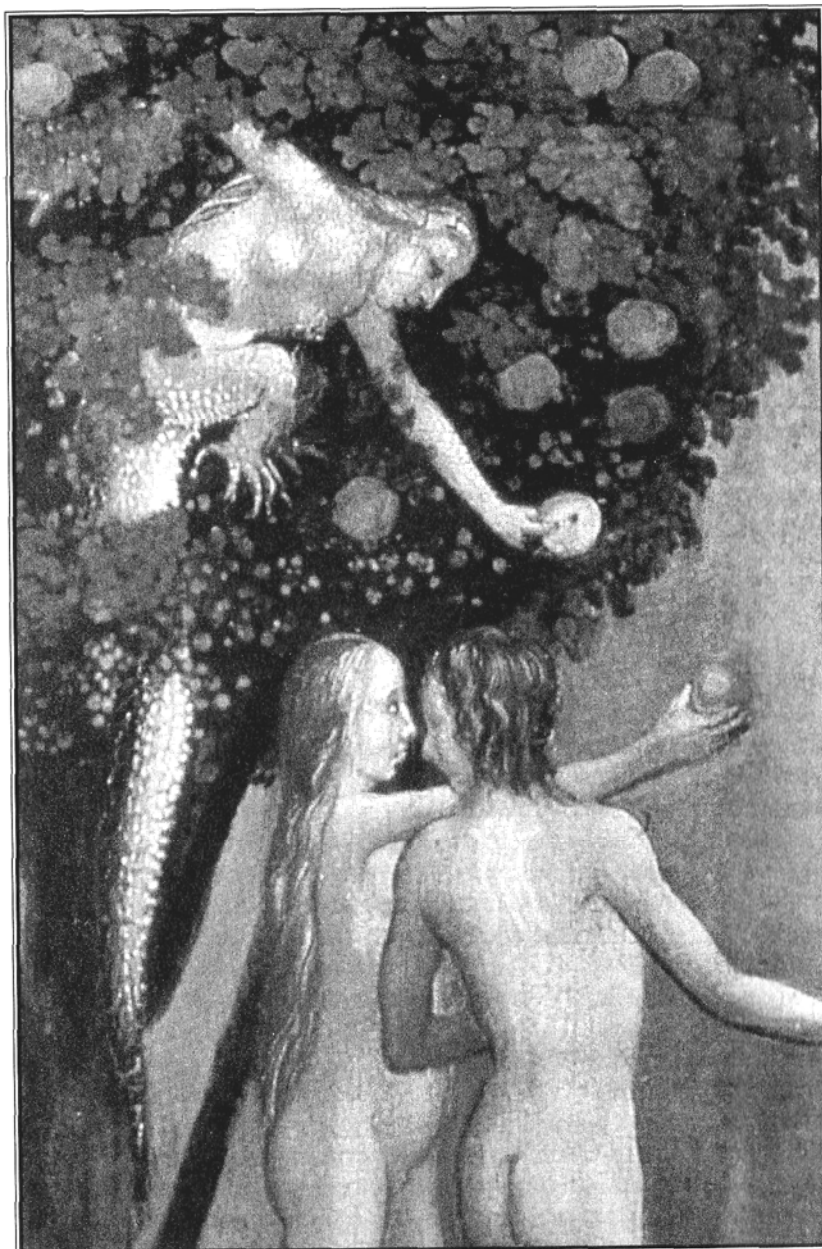
Velmi zajímavá úloha připadla Sofii v anonymní gnosticko-křesťanské legendě o stvoření prvních lidí. Podle této verze byl Nejvyšší bůh pasivní a nejevil zájem o průběh tvoření. Sofie - v legendě povýšená na ženskou boží společnici - začala tedy vytvářet svět sama. Její myšlenka se změnila v **Obraz nebes**, který však vrhal **Stín** - nová a neplánovaná bytost postrádající duši, protože na jeho tvorbě neparticipoval Nejvyšší bůh. Ze samooplovného Stínu vznikla hmota. Současně se objevil Démiúrgos, autor našeho hmotného světa.

Když Sofie viděla svůj neúspěch, stvoření bez ducha, sestoupila do světa hmoty. Tam ji přemohli, poskvrnili a oslepili služebníci Démiurga. Ve svém utrpení se stala kajnicí. Nejvyšší bůh uslyšel její pláč a seslal k ní Krista, aby napravil její nedostatky a učinil ji opět celistvou.

Strom poznání, který žárlivě střeží Démiúrgos, je v tomto mýtu představen jako strom Gnose. V legendě vystupují další postavy, například jakýsi nebeský **Muž-Bůh**, původní člověk **Anthrópos**, který udržuje těsné kontakty s Nejvyšším bohem a je nadřazen Demiurgovi, neboť vznikl před ním vyzářováním Nejvyššího boha. **Anthrópos** je prvním **Adamem** a jeho družka nebeská **Eva** vznikla vyzářováním ze Sofie. Kapka světla, která přešla ze Sofie do nebeské Evy, z ní činí „instruktora života“. Později se nebeská Eva přeměnila v hada v ráji a stala se moudrým rádcem prvního hmotného člověka, **druhého Adama**. Stvořil ho **Démiúrgos** podle obrazu prvního Adama. Druhotný Adam však v sobě nemá skutečný život, pokud není prodehnut božským duchem. Když se tak z vůle boží stalo, dostává se v gnostické hierarchii nad Demiurga a disponuje schopností vykoupení.

Když síly temnot viděly, že druhý Adam žije, obávaly se, že nad nimi získá moc. Vrhly se na nebeskou Evu, chtěly ji oplodnit a tak kontrolovat její potomky místo Adama. Eva se vtělila do stromu poznání a ponechala s Adamem pouze svou podobu. Temné síly nechaly Adama usnout spánkem zapomnění a v něm mu sdělily, že Eva vznikla z jeho žebra, a je mu tedy podřízena. Pod trestem smrti zakázaly první lidské dvojici jíst plody ze stromu poznání (Gnose).

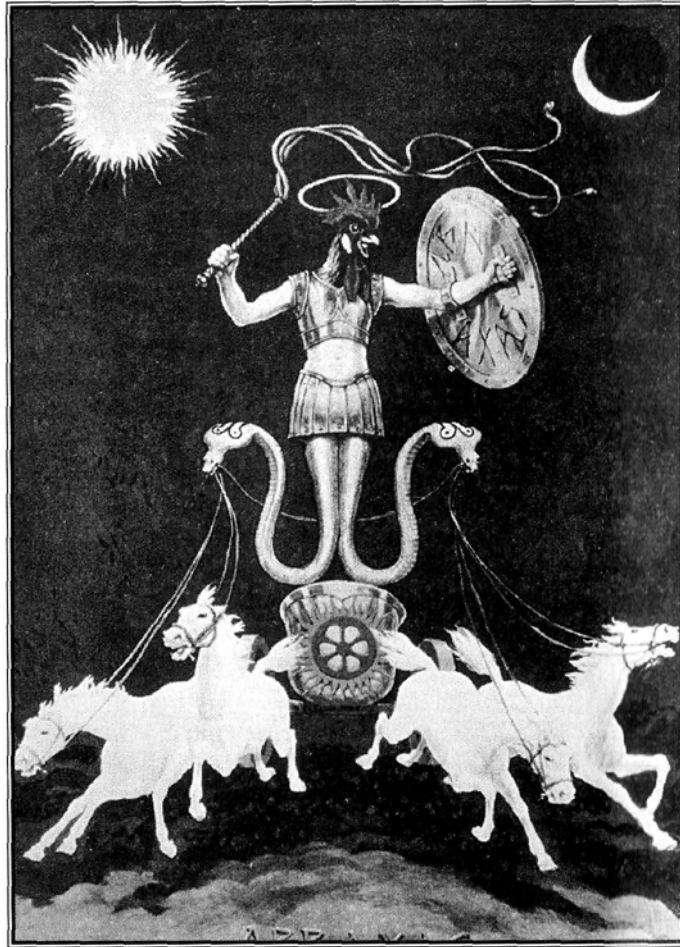
V gnostické verzi stvoření prvních lidí hraje had veskrze pozitivní úlohu, když Evě řekl: „*Pojíte-li ovoce ze stromu poznání, vystřízlivíte a budete jako bohové, neboť budete znát rozdíl mezi dobrem a zlem. Bůh-Stvořitel (Démiúrgos) vám to zakazuje, neboť je žárlivý.*“ Když Démiúrgos zjistil, že Adam s Evou překročili jeho zákaz, poručil svým služebníkům, aby je vyhnali z ráje. V hněvu obklopil strom poznání ohnivými cherubíny, aby se k němu nemohl nikdo přiblížit.

Had nabízí jablko poznání prvním lidem v ráji. Detail z triptychu Poslední soud, Hieronymus Bosch, kolem roku 1500

Abraxas

Jeden z nejstarších gnostických emblémů je postava zvaná **Abraxas**, správně **Abrasax**. Je to souhrnný symbol nejvyššího, všemohoucího a věčného Boha a jeho abstraktních vlastností. Postava sama je složena z různých nesourodých částí.

Abraxas, J. A. Knapp, 1928

Nese kohoutí hlavu, tělo má lidské, ukryté v římském brnění, a nohy tvoří dva hadi. V rukou drží Abraxas štít a bič.

Podle jedné interpretace symbol představuje aspekty moci, která dohromady tvoří nadřazenou, všemocnou inteligenci. Tělo znázorňuje člověka. Kohout zastupuje inteligenci, protože tento pták vzdává hold světlu při rozbřesku. Brnění znázorňuje potřebu boje, jehož smyslem je dospět k poznání. Předměty v rukou symbolizují ochranu a sílu v boji. Štít představuje moudrost či pevnost a hůl (někdy také bič) moc nebo energii. Dva hadi mohou znamenat Nous (Tvůrčí mysl) a Logos (Myšlenku či Slovo) nebo Vhled a Porozumění. Někdy bývá kolem figury sedm hvězd (i jméno Abraxas má sedm písmen) symbolizujících sedm tvůrčích sil, sedm planet a planetárních Aeonů.

Kořen názvu figury tvoří hebrejský výraz **abra** pro číslovku čtyři. To naznačuje, že význam celého jména je synonymem řeckého výrazu **tetragramaton (čtyřpísmenný)**, tedy názvem všemohoucího Boha. **Jahve (Jehova)**, jehož užívali počtělí Židé, neboť výraz Jehova v běžném životě nesměli užívat. K arba byla připojena řecká koncovka - s a celé slovo bylo doplněno písmeny A a X, aby celkový počet písmen dosáhl magické sedmičky a aby součet číslic, přiřazených k jednotlivým písmenům, dosáhl čísla 365, tedy počet dnů v roce. Z téhož kořene vzniká i známá kouzelná formule abrakadabra (správně abracacabra), oblíbené zaklínadlo mágů, které zní stejně při čtení zprava i zleva.

ANTONÍN EGYPTSKÝ

Svatý Antonín Egyptský (přibližně 251-356), někdy zvaný Veliký či Opat, je prvním historicky doloženým poustevníkem, nepočítáme-li v jeho životopise zmíněného **Pavla z Théb**, o jehož existenci panují vážné pochybnosti. Antonín je tedy pravzorem poustevníka a mnišského života. Poustevník žijící na poušti je symbolem odvahy a fyzické vytrvalosti vyvážené mentální a citovou pevností. Za pomoci těchto vlastností se poustevník utkává s démonickými silami temných oblastí duše. Svatý Antonín se díky svým zkouškám stal „*zasvěcencem posvátných mystérií*“ (Athanasios), poznal neviditelný svět a naučil se ho ovládat. Antonín nepotřeboval formální zasvěcení do mysterijního kultu, neboť si našel své vlastní cesty. Legenda o životě svatého Antonína byla ve středověku velmi populární. Jejím hlavním zdrojem se stalo dílo **Život sv. Antonína od sv. Athanasia**, které bylo přeloženo z řečtiny do latiny v roce 374 a začleněno do knihy **Vitae Patrum (Život svatých otců)**. Pro Athanasia byla zjevně důležitější oslava Antonína a mnišského způsobu života než přesný a pravdivý popis jeho života. Dalším zdrojem informací je **Legenda Aurea (Zlatá legenda)**, sepsaná ve 13. století dominikánským knězem, pozdějším arcibiskupem italského města Janova, **Jacobem de Voragine**. Kniha obsahuje soubor legend ze života svatých.

Oheň svatého Antonína

Již brzo po své smrti považovali Antonína za významného svatého muže. Krátce poté, co byl objeven jeho hrob, byly jeho ostatky převezeny v roce 532 do Alexandrie a později, v roce 635, do

Konstantinopole. V roce 1070 dostal francouzský hrabě Geilin II. z Dauphine povolení od byzantského císaře převést tyto ostatky do Francie.

Jižní Francie byla v roce 1089 zachváčena těžkou epidemií. Jednalo se o takzvaný **ignis sacer, ergotismus** čili otravu námelem. Někteří badatele tuto epidemii identifikují jako **erysipelu** (růži), což je infekční onemocnění vyvolané streptokoky a postihující kůži a podkožní vazivo. Charakterizuje je rudé zbarvení kůže.

Ergotismus způsoboval nemocným velké utrpení a většinou skončil smrtí. U napadených částí těla docházelo k bolestivému ubývání svalové tkáně. Postižený byl doslova pohlcen ohnivým žářem. **Gaston, šlechtic z Dauphiné**, jehož syn také onemocněl touto zákeřnou nemocí, se v zoufalství obrátil ke svatému Antonínovi, jehož pozůstatky byly krátce před tím převezeny z Konstantinopole do Dauphiné. Gaston slíbil svatému, že po uzdravení syna oba zasvěti své životy péči o oběti ignis sacer. Syn se skutečně uzdravil a hrabě slib splnil. To vedlo k založení antonínského řádu. Po prvním klášteře **Saint-Antoine de Viennois v Dauphiné** brzy následovaly další po celé Evropě. Hlavním úkolem mnichů bylo starat se o oběti epidemie růže. V 16. století svou péči rozšířili na syfilitiky a oběti moru.

Jako svatý patron byl Antonín jak uctíván, tak i obáván. Mohl totiž nejen ochránit před obávanou nemocí, známou též jako „**horečka sv. Antonína**“, ale také touto chorobou trestat. Časem byl Antonín vzýván nejen proti této ohnivé nemoci, ale i proti skutečným požárům.

Není snadné určit, která z charakteristik svatého Antonína byla ve středověku a renesanci převládající. Zda bojovný mnich, odolávající všem nástrahám zla, nebo léčitel, který dokáže uhasit vnitřní i vnější oheň. Ve výtvarném umění, jež se nám dochovalo, však jednoznačně převládá symbol bojovníka proti pokušení.

Antonínův život

Antonín se narodil v Egyptě ctihodným a bohatým rodičům. Již od útlého dětství byl veden ke zbožnému životu. Když osiřel, rozdal své dědictví chudým a začal žít pod vedením jistého mudrce poustevnickým životem. Brzy se stal známým pro svůj čistý život a křesťanské zásady. Dábel, který se obával, že by ostatní mohli následovat Antonínova příkladu, se rozhodl, že mu nechá pocítit sílu své moci.

Nejprve se dábel převtělil do přitažlivé ženy, v noci Antonína navštívil a pokusil se ho svést k tělesnému hříchu. Když byl neúspěšný, opa-

strašidelné seanci se otevřela střecha a vzniklým otvorem proniklo do temnot jasné světlo.

Sv. Antonín a jeho atributy: prase, zvonek a kříž

útokem se ptal: „...kdes byl, když byl jsem takto bit, proč nepřišels mi na pomoc hned v počátku a nevyléčils má zranění a hořká utrpení?“ Božský hlas vycházející ze světla mu odpověděl: „Antoníne, Antoníne, já byl zde po celou dobu. Přál jsem si vidět tvou bitvu a jestli zvítězíš, a jelikož jsme tě viděl snažit se tak mužně a rozhodně, je mou vůlí, že tvé jméno se stane známé po celém světě!“ A jak Antonín uslyšel tato slova božského hlasu, postavil se a jeho tělo se stalo tak mocné, že pociťoval, jako by v celém svém životě neměl tak dobrého zdraví.

I po této příhodě ho ďábel nadále pronásledoval nejrůznějšími způsoby. Mimo jiné se ho snažil odvrátit od zbožnosti pomocí zlatých a stříbrných pokladů. Ale i ty byly Antonínem odhaleny jako pouhá iluze.

koval své snahy v podobě mladého muže. Ale ani takto nepochodil. Dosáhl jen toho, že Antonín se přestěhoval do opuštěné hrobky, kde ho navštěvoval pouze přítel přinášející mu jídlo. Tam provozoval s ještě větším zápalem svá duchovní cvičení.

Ďábel změnil taktiku a chtěl zdolat svatého muže pomocí bolesti a strachu. Jednou ho nechal zmlátit do bezvědomí. Jindy poručil démonům, aby ho vynesli do velké výše a nechali spadnout. Někdy pokušitel napadl Antonína přímo v jeho obydlí, mocně jím otřásal a vyluzoval v hrobce strašidelné zvuky, při nichž se různí démoni zjevovali v podobách fantastických zvířat. Při jedné

Démoni okamžitě zmizeli a bolest náhle ustoupila. Antonín pochopil, že ho navštívil sám Ježíš Kristus. Ještě zubožený

Ve věku pětatřiceti let se Antonín přestěhoval dále od města a hlouběji do hor. Důvodem k tomu bylo setkání se ženou, která se koupala nahá v řece. Když se jí zeptal, zda se nestydí koupat nahá před poustevníkem, odpověděla, že když si opravdu přeje samotu, měl by žít v neobydlených koutech země. A tak si Antonín našel útulek v opuštěné pevnosti v horách.

Mezitím se pověst o jeho svatém životě a léčivé síle roznesla po celé zemi. Mnoho mnichů za ním přicházelo, aby naslouchali jeho myšlenkám a učili se od něho správnému způsobu života. Sjížděli se k němu nemocní z širokého okolí, aby ve staré pevnosti našli útěchu a byli vyléčeni.

Legendy popisují několik příhod, které bychom mohli označit jako astrální cestování. Dovídáme se, že Antonín cítil, jak se jeho duch oddělil od těla. Dokonce prý mohl pozorovat sám sebe jako cizí osobu. Andělé ho vynesli do nebes, ale tam je zastavily roje démonů. Chtěli Antonínovi ublížit a jako důvod udávali některé jeho mladistvé hříchy. Andělé odmítli poslouchat obvinění z dávných dob, neboť od té doby Antonín nezhřešil, a zvolna ho snesli opět na zem.

Při další podobné příležitosti, kdy se opět ocitl mimo své fyzické tělo a viděl pod sebou celý svět, spatřil, že Země je obalena hustou mříží. Zeptal se, jak může kdokoliv proniknout skrze tuto mříž na nebesa. Hlas mu odpověděl jedním slovem: „Pokorou”.

Z příběhů o Antonínovi vyplývá jeho vlídnost a mírnost. Například jednou potkal se svými žáky lučištníka a požádal ho, aby skupině ukázal, jak napíná svůj luk před výstřelem šípu. Když požádal lučištníka o totéž potřetí, vyjádřil bojovník obavu, že by se luk mohl zlomit. Antonín na tomto příkladu vysvětlil mladým mnichům, že stejně jako lučištník musí cítit, co vydrží jeho luk, tak i mnich nesmí překračovat meze své síly, aby se nezničil přehnaným duchovním zanícením.

Již jako starý muž měl Antonín vizi, která ho převelice trápila. Viděl nebeský oltář obklopený mulami kopajícími do posvátné nádoby. Tuto vizi si vyložil jako alegorii skutečnosti, že církev se dostala do rukou lidí, kteří se chovají podobně. Konkrétně se mělo jednat o ariánskou sektu, proti níž Antonín podle legendy bojoval s veškerou silou až do konce svého života. Zde však nejspíše autor legendy **Athanasios** využívá Antonínův příběh, aby bojoval jeho bitvu. Athanasius předchůdce ve funkci alexandrijského biskupa, **Arius**, zastával názor, že Kristus není totožný s Bohem Otcem, nýbrž je mu podřízen a stojí jako prostředník mezi Bohem a člověkem. Toto gnostické učení mělo v tehdejší církvi velkou podporu, stejně jako učení o putování duší. Nicméně oba tyto

názory byly církevní synodou (koncilem) prohlášeny za mylné a kacířské, první v roce 325 a druhý v roce 553.

Lucas Cranach st: Sv. Antonín vynesen do vzduchu démony. Rytina ze 16. století

Antonín se stal slavným již za svého života, a to právě díky způsobu, jakým ho prožil, díky bitvám se Satanem a démony, disputacemi s kacíři a pohany a v neposlední řadě díky konání zázraků a schopnosti léčit. Prý zemřel ve věku 105 let. Andělé odnesli jeho duši na nebesa a jeho následovníci pohřbili tělo v opuštěné krajině.

Satanská královna

Setkání se satanskou královnou patřilo k nejzákladnějším nástrahám, jaké kdy byly na Antonína připraveny. Po skoro pětadesátiletém životě v poušti se Antonín setkal s ďáblem, který na sebe vzal podobu pře-krásné královny. Když ji poustevník poprvé spatřil, koupala se zrovna se svými dvorními dámami v řece. Chtěl okamžitě odejít. Královna ho však laskavě požádala, aby setrval a poučil ji, jak najít cestu k Bohu. Antonín svolil. Vládkyně odvezla poustevníka do překrásného města, kde je uvítali radostní obyvatelé. Bohatství a krása města nechaly Antonína chladným, ale velice se podivil nad královninou schopností léčit nemocné a mrtvé probouzet k životu. Zeptal se jí, díky které ctnosti jí bylo dopřáno tak vzácného daru. Královna odpověděla, že tomuto umění se naučila, protože velmi miluje své bližní. Rozdává jídlo chudým, navštěvuje opuštěné, utěšuje zoufalé a koná další dobré skutky. Snažila se mu vysvětlit, že jeho poustevnický život mu neumožňuje aktivní službu bližním, a požádala ho, aby si ji vzal za ženu, neboť jenom on mohl být důstojným nástupcem jejího zesnulého manžela. Antonín se bránil dvěma argumenty: Jednak je příliš stár a jednak jeho poustevnický život ho učinil odolným vůči smyslným svodům. Královna se nevzdala a dokazovala, že všichni mužové Starého zákona měli ženy. Když viděla, že její dobře vykonstruované intelektuální argumenty nemají žádný účinek, pokusila se na Antonína působit svým ženským půvabem. Ze zoufalství učinil poustevník ochranné znamení kříže. V tom okamžiku se projevila pravá podstata ďábelské ženy. Proměnila se v černou horu, ze které šlehaly plameny a stoupal dým. Celé město se proměnilo v hnízdo plné démonů, s nimiž musel Antonín podstoupit nerovnou bitvu.

Naštěstí příběh skončil dobře, protože mu v bitvě přišel na pomoc sám Kristus. Po zápolení s démony byl Antonín s pomocí archanděla Michaela přenesen do Egypta, kde se setkal s poustevníkem Pavlem. Oba staří mužové byli šťastni z neočekávaného setkání a objali se. Vzápětí k nim přilétl krkavec a přinesl každému bochník chleba. Pavel svému návštěvníkovi vyprávěl, že tento pták mu po třicet let každý den

přinášel půl bochníku. V malířství 13. století je tímto ptákem někdy holubice, symbol Ducha svatého.

Staršímu **Pavlovi** bylo v době setkání obou poustevníků už přes sto let. Antonín byl posléze svědkem Pavlova nanebevzetí a zůstal mu úkol pohřbít přítelovo mrtvé tělo. Poustevníkovi se však nedostávalo sil na vykonání této práce, a tak se za něho smutného úkolu ujali dva lvi.

Prase, zvonek a kříž tau

Dva základní atributy svatého Antonína Egyptského jsou prase a kříž tau. Přestože je v hebrejském zákoně **prase** nečisté zvíře a ve středověku bylo často symbolem nenasytnosti, žádostivosti, nestřídmosti a lenosti, získává ve spojení s Antonínem zcela jiný význam.

Podle legendy si Antonín ochočil prase, které se stalo jeho společníkem. Proto středověcí řeholníci žijící po způsobu svatého Antonína chovali prasata. Sádlo zvířete prý užívali jako léčivý prostředek proti ohni svatého Antonína. V 17. století požívali prasata náležící špitálním bratřím svatého Antonína zvláštních práv při výběru pastvin.

Prase svatého Antonína je také někdy znázorňováno se zvonečkem na krku. Podle některých výkladů poukazuje **zvonek**, který obvykle sloužil k zahánění zlých duchů, nepřímo na Antonínovo pokušení. Vyzvánění zvonku má schopnost očistit uzavřené prostory od nežádoucích energií. Co by otec mnišství je Antonín obvykle zobrazován jako vousatý starý, oblečený v mnišskou kutnu s kápí, opírající se o hůl s rukojetí ve tvaru T (tau). Písmeno tau se také objevuje v bílé nebo modré barvě na vrchní části jeho pláště. Původ a smysl jeho použití u Antonína není zcela jasný. Může reprezentovat podporu a pomoc, nebo duchovní obranu.

Hůl ve tvaru písmena tau může také znázorňovat **kříž tau**, jehož symbolika je komplikovaná. Víme, že u druidů existoval zvyk podseknout posvátný dub v určité výši nad zemí a useknutou část na něj položit kolmo a tak vytvořit symbol, který měl představovat keltského boha Hua. Existuje teorie, že tento symbol vznikl u Egyptanů odvozením od býčích nebo beraních rohů (znamení Taurus nebo Aries), přičemž vertikální část kříže vznikla z obličejce.

Někdy se také tento kříž nazývá „kladívkový kříž“, neboť se podobá tvaru kladiva. V jedné z kabalistických zednářských legend dostává **bájný zakladatel zednářství Chiram Abiff** kladivo ve tvaru tau od svého předka **Tubala-Kaina**. Kříž tau je zachován v moderním zednářství v pravítku ve tvaru T. Tato forma kříže může být

prapůvodním křížem, z něhož byly odvozeny ostatní druhy křížů jako třeba křesťanský kříž či takzvaný Crux Ansata. Je dokonce pravděpodobné, že Kristus byl ukřižován na kříži ve tvaru tau.

Kříž tau byl prý vyznačen na čele zasvěcenců perských mystérií boha Mithry. Když byli egyptští králové zasvěceni do mystérií, byl kříž tau přiložen na jejich rty. V Egyptě představoval také symbol nesmrtelnosti. Pro kabalisty má tau znamenat nebesa a pro pýthagorovce tetraktys. Také Hermův kaduceus je nejspíše odvozen právě z něj.

SVATÝ GRÁL

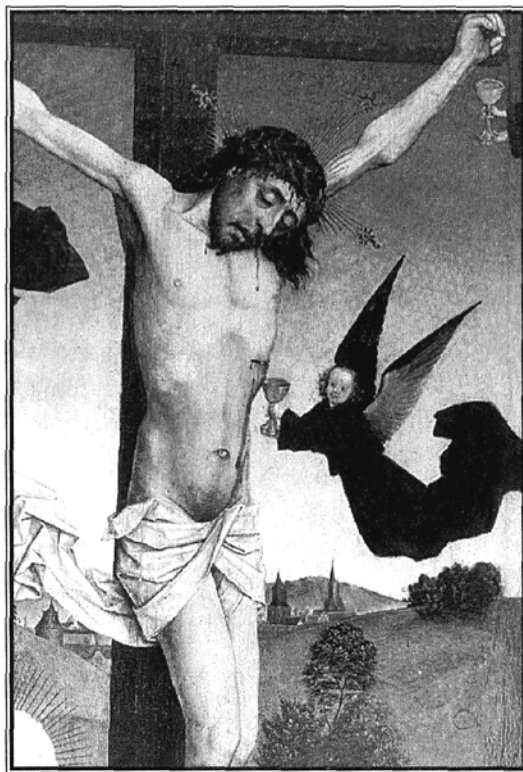
Křesťanská legenda o **svatém grálu** má své kořeny hluboko v dávné minulosti lidstva. **Grál, nádoba spasení a požehnání**, je symbolický objekt výjimečné důležitosti objevující se ve středověkých legendách, ale hrající také důležitou úlohu v náboženství a mystice. Věčně inspirující příběh **svatého grálu a družiny rytířů krále Artuše** je častou předlohou pro výtvarná díla, knihy a filmy. Prameny této legendy můžeme nalézt v prastarém a univerzálním motivu posvátné nádoby, která je symbolem síly a zdrojem zázraků. Takové nádoby nacházíme ve védských, egyptských, antických a keltských mytologiích. Jsou to poháry a kotlíky mající magickou schopnost inspirace, znovuzrození, obnovy a uzdravení. Svatý grál má svou paralelu v alchymistickém kameni mudrců a elixíru věčného mládí a v pradávne báji o rohu hojnosti.

Nádoba s krví Kristovou

Apokryfní **Nikodémovo evangelium** se zmiňuje o poháru použitým Kristem při poslední večeři, který byl posléze upotřeben k zachycení krve tekoucí z jeho ran při ukřižování. Toto pojetí grálu je nejpopulárnější. **Josef z Arimatei**, který měl za úkol připravit Kristovo tělo pro uložení do hrobky, použil tento pohár k zachycení krve tekoucí z ran mrtvého těla Kristova. Josef pak pohár podle legendy odvezl ze Svaté země do Evropy.

Samo slovo grál pochází z řeckého **krater** (latinsky cratera), které později dostalo význam mísa nebo talíř. V souvislosti s tímto lingvistickým původem je grál někdy dáván do spojitosti s geologickým původem území **Čech** vzniklých dopadem velkého meteoritu a následným mohutným kráterem, **Českou kotlinou**, jež se stala tyglíkem, lavicí miskou různých národů tvořících obyvatelstvo Čech.

Původní pohanský příběh ze 6. století vypravuje o magickém kotlíku, který opatrovalo devět panen a o který usiloval rytíř krále Artuše. Podle jiné verze, sepsané ve 13. století **Wolframem von Eschenbachem**, je grál smaragd, který vypadl Luciferovi z koruny při bitvě s Bohem, v níž došlo ke svržení neposlušných andělů.

Anděl nabírá Kristovu krev do kalicha. Německý obraz z 15. století

Nejodvážnější z teorií tvrdí, že „nádobu s krví Kristovou“ představoval Kristův syn, jehož matkou byla Máří Magdaléna. Josef z Arimatei pak měl tohoto syna odvézt do Evropy, aby zachoval pokračování Kristova rodu.

Hledání svatého grálu je také alegorie hledání království nebeského a osvicení. Ve východní mytologii je protipólem našeho evropského grálu váza obsahující elixír života zvaný **soma**, o kterém se zmiňují vědy. Je to váza, kde je uložena pozemská a duchovní životní síla. Jinou analogií tvoří pohár nebo kotlík, s jehož pomocí lze vidět vzdálená místa, minulost i budoucnost či vyvolávat skryté síly.

Byla to nejspíš neúnavná honba za touto relikvií v době křížáckých výprav, která přispěla k popularizaci grálu, o němž psalo mnoho tehdejších autorů. Mimo jiné to byli **Chrétien de Troyes**, **Robert de Boron**, již zmíněný **Wolfram von Eschenbach** a **Thomas Malory**.

Podle švýcarského psychologa **Carla Gustava Junga** je snaha po získání grálu hledáním pravdy a opravdového Já. V Jungově psychologii

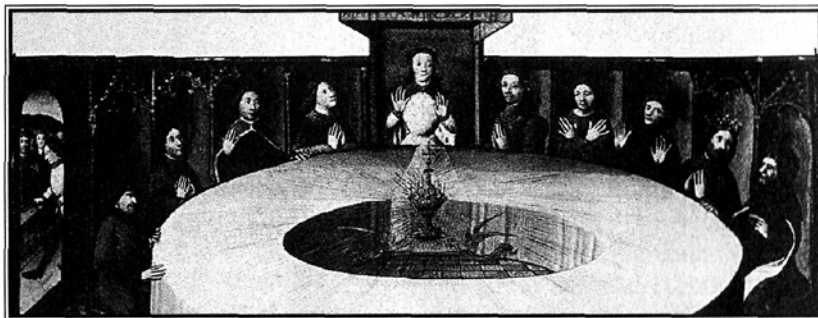
je grál symbolem ženského principu, jenž přijímá, ale také dává, tedy jakýsi druh duchovního lůna otevřeného všem, kteří se snaží odhalit záhady života.

Grál může být viděn jako pravzor duchovní cesty k obnově a dosažení úplnosti. Existuje mnoho různých cest ke grálu. Ten však může být spatřen pouze tím, kdo se povznesl nad hmotnou úroveň a dosáhl duchovní dokonalosti.

Rytíři kulatého stolu

Podle legendy se stal **Artuš** králem **Británie** roku 516 ve svých patnácti letech, když se mu podařilo vytáhnout královský meč vetknutý do velkého kamene. Jeho druhý meč, získaný s přispěním kouzelníka **Merlina**, je ovšem slavnější. Věhlasný a zázračný **Excalibur** mu věnovala vodní víla zvaná **Jezerní dáma**.

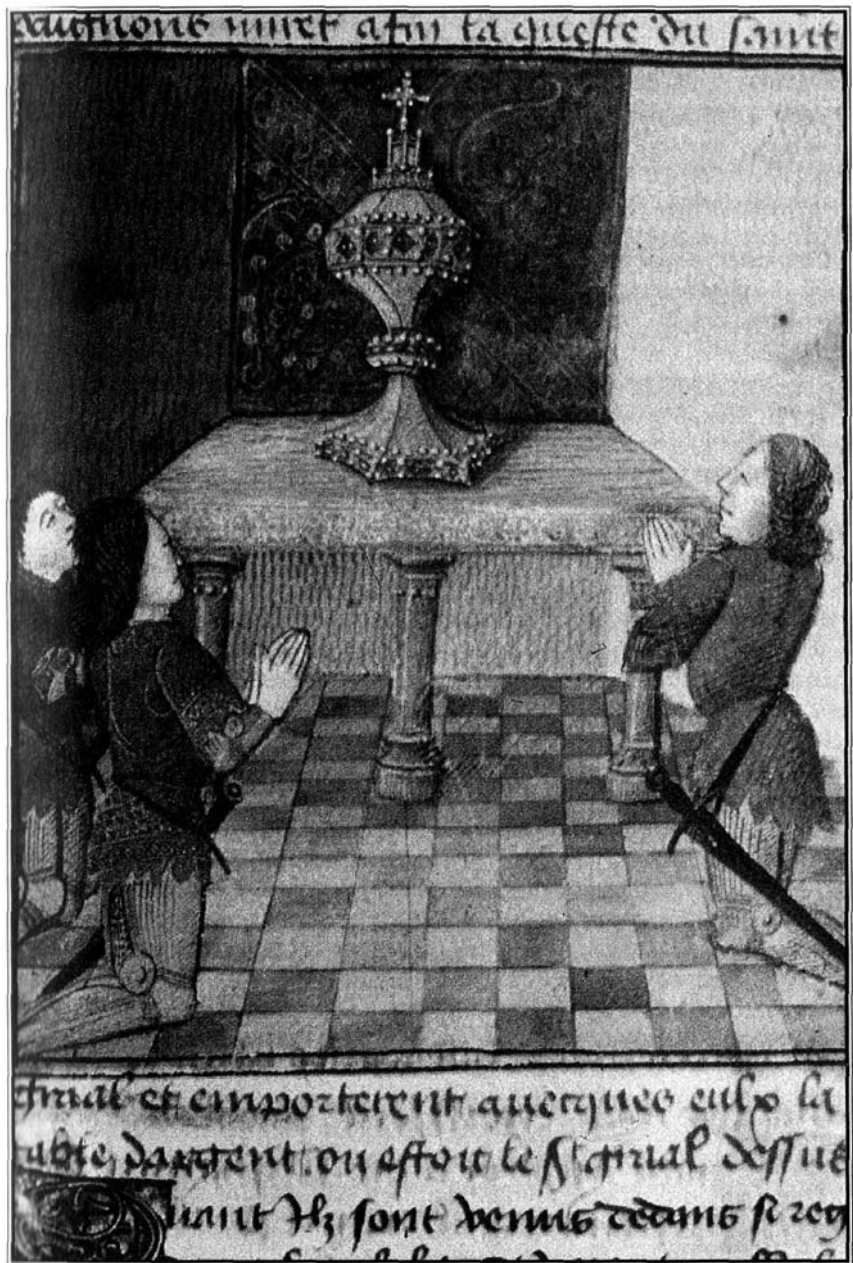
Brzy po své korunovaci založil král Artuš **řád rytířů kulatého stolu**. Ze všech konců Evropy se sjížděli nejudatnější bojovníci na jeho hrad **Kamelot**, aby požádali o přijetí. Podmínky členství v řádu obsahovaly urozenost, bezúhonnost a chrabrost. Artuš vybral dvacet čtyři nejlepších. Každý z nich byl tak vznešený, ctný a odvážný, že žádný nemohl mít významnější místo u stolu než ostatní. A tak nechal Artuš zhotovit kulatý stůl, kde každé místo má stejnou důležitost.

Kulatý stůl rytířů krále Artuše

*Tři rytíři, kteří našli svatý grál:
Galahád, Parsifal a Bors.
Francouzský rukopis z 15. století* ➤

U kulatého stolu se nacházelo jedno místo navíc. Nazývalo se „**nebezpečná stolička**“ (siegge perilous). Tu směl zaujmout jenom ten rytíř, který byl úspěšný v hlavním poslání řádu - nalezení svatého grálu.

Podle pověsti svatý grál přinesl Josef z Arimatei těsně po ukřižování Krista do britského **Glastonbury v Somersetu**. Tam založil kostel zasvěcený Panně Marii, jenž sloužil jako svatyně grálu. Později, v době krále Artuše, se grál nacházel v hradní pevnosti zvané buď **Muntsalvathe** (nebo **Montsalvatge**) (Hora spásy), či **Carbonek**. Tento hrad, patřící napůl do „jiného světa“, museli rytíři hledající svatý grál teprve nalézt. Na cestě k hradu je čekalo mnoho nebezpečí a zkoušek.

Legendy o hledání grálu jsou hlavním zdrojem informací o grálu samém. V jedné z nich se grál objevuje na hradě Kamelotu v záři oslňujících paprsků a všichni rytíři jsou napojeni a nasyceni nápoji a jídlem podle jejich vlastního výběru. V jiné legendě se vyskytuje grál mající pět různých podob. Legendy se v mnohém různí a popis grálu je často nejasný.

Grál našli pouze tři z Artušových mužů: neposkvrněný **Galahád**, bláhový **Parsifal** a skromný **Bors**. Jedině oni našli cestu do hradu záhadného **krále rybáře**, který byl vážně raněn na stehnech, symbolizujících genitálie a plodnou sílu. Jeho uzdravení bylo podmíněno tím, že se objevitel grálu zeptá určitou otázkou a dostane odpověď. Obvykle se jedná o otázku „*Komu slouží grál?*“ nebo „*Kdo slouží grálu?*“. Když rituál proběhl, král se uzdravil a země, kde vládl a která se stala pustinou, byla obnovena do původní plodnosti.

Podle jedné verze tři rytíři odnesli grál na loď a odpluli do svatého místa Sarrasu na východě. Tam se uskutečnila oslava mystérií grálu, při níž ten nejčistší z nich, Galahád, zemřel a jeho duše vystoupila na nebesa. Parsifal se vrátil do hradu svatého grálu, aby se stal novým králem, a Bors odjel do Kamelotu, aby zvěstoval příběh hledání grálu.

Tento příběh má mnoho často odlišných verzí. Existuje také bezpočet zaznamenaných dobrodružství rytířů, kteří svatý grál hledali, ale nenašli. Nicméně podstata příběhu a duchovní symbolika grálu zůstávají velmi podobné.

Wolframův Parsifal

„Když se lidské srdce probouzí z nevědomosti do pochybnosti, je to pro duši hořká medicína. Duše se cítí současně zahanbena i povznesena a je jako straka, napůl havran a napůl holubice. V tom může duše nalézt spásu a požehnání, když se v ní mísí obojí: temnota pekel i světlo nebes.“

Těmito slovy začíná nejmystičtější legenda o hledání svatého grálu *Parsifal*, sepsaná Wolframem von Eschenbachem. V úvodních větách díla obsahujícího kolem pětadvaceti tisíc veršů připomíná, že vývoj lidské duše má tři stadia: **nevědomost, pochybnost a osvětlení**.

Wolfram sepsal svou knihu někdy okolo roku 1220 v němčině. Její děj se odehrává na jevišti rozprostírajícím se od Bavorska až po Dálný východ. Zatímco ostatní verze legendy jsou časově nejasné, Wolfram je přesnější. Uvádí, že Parsifalova matka žila jedenáct generací před ním. Tak můžeme datovat děj někdy kolem roku 870.

Wolfram sám žil pravděpodobně ve starém městě Ober-Eschenbach, blízko Ansbachu v Bavorsku. Sám na sebe prozradil, že nebyl šlechticem. Pokud byl rytířem, pak jen chudým, čemuž nasvědčuje žert v textu, pravící, že i myši v jeho domě měly problém najít něco k jídlu. Wolfram dokonce o sobě tvrdil, že neumí číst ani psát, což může být buď určitá ironie, či nám nesrozumitelný jinotaj. Nicméně se zdá, že se mu nedostalo klasického vzdělání. Z jeho díla vyplývá neznalost autorů, jejichž díla se vyučovala v tehdejších latinských školách. Zato je zjevné, že znal většinu současné německé a francouzské literatury. Je jistě zajímavé, že autor se zřídka uchyluje k citacím z jiných děl. Nikdy nepíše „četl jsem“, ale jenom „slyšel jsem vyprávět“ nebo „podle příběhu“.

Wolframův Parsifal je podle vlastního svědectví autora sepsán na základě prastarého rukopisu pohanského žida **Flegetanise** dvanáct set let před Kristem. V knize praví, že jeho mistr Kyot našel tento text ve španělském Toledu. Flegetanis znamená v perském jazyce „obeznámen s hvězdami“, což naznačuje, že celé dílo má astrologický základ.

Wolfram tvrdí, že Kyotovo bádání v tomto rukopise odhalilo spojitost mezi příběhem grálu a příchodem Krista, předpovězeným Flegetanisem. Wolfram je také schopen odvodit celá pokolení rodinného stromu grálu. Ve svém díle píše: „*A synové pokřtěných mužů ho uchovávají a stráží s pokorným srdcem a ti nejlepší z lidí budou tito rytíři.*“ To jsou strážci grálu, jejichž pokolení a osud jde u Wolframa až ke **Kainovi**, synu prvního člověka Adama.

Hlavní hrdina knihy, Parsifal, se stává strážcem grálu, neboť jeho srdce je čisté. Jeho jméno má údajně pocházet z výrazu **perce á val** - proniknout údolí mezi dvěma proti sobě stojícími vrcholy. To připomíná první závan východního konceptu tao v evropské literatuře. Více než dva tisíce let před sepsáním románu Parsifal popsal čínský mistr Sosan něco, co měl asi Wolfram na mysli: „*Velká cesta není těžká pro ty, kdož nedávají ničemu přednost. Když láska a nenávisť jsou nepřítomny, pak*

se vše stane jasné a ne zamaskované. Když však učiníš sebemenší rozlišení, nebesa a země budou nekonečně vzdálená.”

Kouzelník Merlin

Artuš by se nikdy nestal slavným králem a šampionem grálu, kdyby nebylo jeho ochránce a vychovatele Merlina. Dokonce by se ani nenarodil. Podle legendy v magii zběhlý Merlin zprostředkoval Artušovo početí, protože umožnil králi **Utheru Pendragonovi** strávit noc s Artušovou matkou **Ygernou** (Igraine).

Merlin je často interpretován jako keltský mystik a šaman, nebo také jako archetyp Kejklíře. V mysterijní tradici je spolu se svou společnicí **Vivianou**, **Jezerní dámou**, reprezentován jako **Jachin** a **Boaz**, mužský a ženský princip kosmu, síla a tvar. Ve svobodném zednářství jsou **Jachin** (Bůh je náš základ) a **Boaz** (Síla je v něm) bronzové sloupy Šalomounova chrámu představující dva pilíře lidstva - **spravedlnost** a **shovívavost**.

Jméno Merlin vzniklo polatinštěním velšského jména Myrddin. Není vyloučeno, že tato záhadná a rozporuplná postava je spojením skutečné a mytické osobnosti. Může mít svůj pravzor v božstvu zvaném Mabon či Maponos, což je britská verze řeckého Apollóna. A taky to mohl být nějaký skutečný keltský prorok či druid.

Ve 12. století velšský duchovní **Geoffrey z Monmouth** zmiňuje Merlina ve třech knihách, **Merlinova proroctví**, **Merlinův život a Historie králů Británie**. Podle něj byl Merlin zázračný chlapec, jehož lidská matka byla znásilněna drakem či hadem (symbolem moudrosti, který se však ve starozákonní tradici mění na symbol zla). Geoffrey označuje Merlinova otce za démona. Tento výraz, který je odvozen z řeckého daimon, původně znamenal ducha, nikoliv zlého démona. Merlinův otec byl podle legendy sám Antikrist, který měl zabraňovat Kristově práci. Od Merlina se očekávalo, že bude v této činnosti pokračovat. Kouzelník však nesloužil silám temnot. Byl obrácen na pravou víru světla, nechal se pokřtít a snažil se osvobodit svět od otroctví zla.

„**Filozofický syn**” hada neboli draka byl titul přidělovaný zasvěcencům mystérií, kteří uznávali Přírodu jako jejich smrtelnou matku a Moudrost, ve formě draka, jako jejich nesmrtelného otce.

O Merlinovi se říká, že byl jedním článkem v řetězu zasvěcenců, kteří znali tajemství skrytá v architektuře Šalomounova chrámu v Jeruzalémě. Také měl být skutečným zakladatelem řádu rytířů kulatého stolu a dokonce měl sám tento kulatý stůl navrhnout a zkonstruovat podle tajných instrukcí. Merlin je také považován za stavitele anglického **Stonehenge**.

Údaje o Merlinově konci se různí. V nejznámější verzi jeho společnice Viviana (někdy zvaná Nimue) zlákala Merlina k tomu, aby ji zasvětil do magie, a posléze tohoto umění použila k jeho uvěznění. Jako místo, kde byl podvedený kouzelník uvězněn, je někdy uváděna vzdušná věž, jeskyně nebo strom. V jiné verzi Merlin jednoduše mizí z pozemského života, aby pokračoval svou existenci jako stín, který může komunikovat s lidmi. V další variantě dobrovolně odchází do kamenné skrýše, kde se uzavřel zevnitř. To nám připomíná legendu sv. Jana, autora Apokalypsy. A ještě další možností je, že byl pohřben zaživa pod velkým kamenem v Brocelindském lese.

TEMPLÁŘI

Jeruzalém byl inspirací i cílem **první křížové výpravy** (1096 až 1099). Když papež **Urban II.** vyzval na koncilu v Clermontu křesťanskou Evropu k osvobození Svatého hrobu, byla to právě vize Svatého města Jeruzaléma drženého v nekřesťanských rukou, jež podnítila tisíce mužů a žen a dokonce i děti k odvážné cestě do Svaté země.

Přestože je jisté, že takovou ohromnou migraci neměl papež na mysli, je nesnadné určit jeho přesný úmysl. Zprávy o jeho řeči a následných událostech byly napsány až po dobytí Jeruzaléma. Urbanovy dopisy zmiňují Jeruzalém, ale hovoří také o osvobození východní církve, což je připomínka, že křížácká výprava byla připravována jako odpověď na žádost **byzantského císaře Alexia I.** o pomoc proti Turkům. Samozřejmě, že v celé záležitosti muselo figurovat mnohem více faktorů a důvodů. Nešlo asi jenom o „svatou věc“, ale také o získání nových území, bohatství a moci v „zemi zaslíbené“. Přesto však na počátku tohoto výjimečného období v historii Evropy stála myšlenka, která dokázala inspirovat idealisty stejně jako ziskuchtivce a která oslovila nejširší vrstvy Evropanů. Byla to myšlenka získání svaté půdy a Svatého hrobu, kde odpočívají ostatky člověka-Boha, zakladatele náboženství tmelícího celý kontinent. A dost možná, že zde svou velkou úlohu hrála podvědomá touha po návratu ke kořenům křesťanství, k původnímu nezkorumpovanému učení Ježíše Krista.

Papež nemohl předvídat tak širokou odezvu své výzvy, směřující především k rytířstvu. Rytíři náleželi ke zvláštní společenské skupině šlechticů-bojovníků. V té době rytířstvo procházelo přeměnou a hledalo

své místo ve společnosti. Charakter rytířské kultury byl utvářen nejen přirozeným vývojem této skupiny bojovníků, ale i něčím nehmotným, duchovním. Byl to křesťanský ideál nacházející svůj výraz v mytologii svatého grálu a v romantické gnostické poezii trubadúrů, jenž ve velké míře utvářel obsah a charakter rytířské kultury středověku. Tyto dva prvky stojí však v protikladu. Na jedné straně bojovník jako symbol lidského násilí a na straně druhé ideál lásky. Dualita hmotného světa našla svůj výraz v této zvláštní společenské skupině. Násilí a politická roztržitost 11. století tak zplodila ve Francii skupinu lidí, jejíž smysl života byl boj, zatímco církve hlásala boží mír. Sám název křesťanský rytíř či křesťanský bojovník si vlastně protirečí. Papež Urban však přišel s řešením tohoto dilematu: připojením se ke křížové výpravě mohl rytíř provozovat své řemeslo s požehnáním církve.

Původ templářského řádu

Přes veškeré úspěchy první křížové výpravy nebyla křesťanská okupační armáda schopna zajistit zcela bezpečný průchod pro poutníky a obchodníky cestující do Jeruzaléma. Tato situace donutila skupinu rytířů k rozhodné akci. V roce 1118 (nebo 1119), tedy skoro dvacet let po založení **Království Jeruzalémského Godefroyem de Bouillon** a jeho křížáky, přijelo do Svaté země devět rytířů pod vedením **Huguese de Paynse**. Přišli sem, aby vytvořili řád, jenž byl současně vojenský i mnišský. Příslušníci řádu nejprve museli složit slib čistoty, chudoby a poslušnosti. Stalo se tak v přítomnosti **Theoclea**, jeruzalémského patriarchy. Protože nový řád mnichů-bojovníků sídlil v místě původního **Šalomounova chrámu**, jeho členové se stali známí pod názvem **vojenský řád rytířů Šalomounova chrámu (templu)**, zkráceně **templáři**. Za nejdůležitější veřejný cíl si organizace vytkla ochraňovat poutníky, kteří přišli navštívit svatá místa, zvláště pak cestu spojující Jeruzalém a St. Jean d' Acre. Za deset let počet templářů vzrostl na 300 rytířů velící armádě dalších 3 000 mužů.

Templáři byli podporováni jedním z nejmocnějších mužů své doby, **sv. Bernardem z Clairvaux**, hlavou cisterciáckého řádu. Tento řeholník už jako mladý muž založil opatství v Clairvaux na pozemku darovaném Huguesem de Champagnem, který později opustil svou rodinu a statky, aby mohl spolu s Huguesem de Paynsem založit řád templářů. Sv. Bernard byl důvěrným přítelem tehdejšího papeže **Honorio II.**, a tak pro něj asi nebylo těžké získat podporu pro církevní souhlas s novým rytířským řádem.

V roce 1128 se konal koncil ve francouzském Troyes. Tam byla připravena konstituce nového řádu. Sv. Bernard byl, přes své špatné zdraví, jednou z hlavních hnacích sil koncilu a aktivně spolupracoval na přípravě pravidel, která upravovala život řádových rytířů. Řád založený na těchto pravidlech se stal úzce semknutým bratrstvem, za jehož členy byli přijímáni pouze urození mužové. Tvořili ho rytíři, kaplani a seržanti, k nimž patřilo značné množství řemeslníků a manuálních dělníků. V čele řádu stál **Vel mistr**, jemuž byl podřízen zástupce a jemu pak **Maršál** a **Velitel**. Řád byl rozdělen na provincie a velitelství. Jeho působnost se neomezovala pouze na Svatou zemi, **komendy** (velitelství) byly rozesety po celé Evropě včetně Čech a Moravy, jež spadaly pod německy mluvící provincie.

Pravidla schválená koncilem zaručovala řádu prakticky nezávislost na

místní vládě a místních církevních autoritách, ať už sídlil ve Svaté zemi, nebo Evropě. Řád neplatil žádné daně, dokonce mu bylo povoleno vybírat daně vlastní. Templáři také měli právní imunitu a mohli vykonat na svých územích vlastní spravedlnost. Ve vztahu k církvi podléhali pouze

papeži a měli právo určovat si vlastní hodnostáře. *Pečeť rytířského řádu templářů*

Kandidát na členství v řádu musel před svým přijetím projít přísnými testy. Musel vydržet dlouhou zkušební lhůtu, během níž se zkoušela jeho upřímnost a síla charakteru tím, že uchazeč musel vykonávat mnoho nepříjemných povinností. Bojovou standartu řádu tvořil rudý osmicípý kříž na pozadí černobílé šachovnice. Válečný pokřik templářů zněl „Vive Dieu, Saint Amour” a za heslo si zvolili slova „Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini Tuo da gloriam” (Ne pro nás, Bože, ne

pro nás, ale dát tvému jménu slávu). Na pečeť si nechali vyrýt dva jezdce na jednom koni, což mělo značit chudobu a službu.

Během necelého století řád zmohtnul a zbohatl. Templáři vybudovali početnou a silnou nadnárodní armádu. Jejich hrady a pozemky se nacházely po celé Evropě a Středním východě. Vystupovali také jako významní mezinárodní bankéři a vydělávali na křížových výpravách a obchodování se Svatou zemí obrovské jmění. Můžeme je tedy považovat za zakladatele moderního bankovníctví. Díky templářům bylo tenkrát možné uložit peníze v Evropě a vyzvednout si je na základě písemného potvrzení třeba přímo v Jeruzalémě.

Díky této vojenské a finanční síle patřil Velmistř řádu k nevlivnějším mužům tehdejšího světa. Úspěch templářů byl zasloužený. Od ostatních armád ve Svaté zemi je odlišovala disciplína, organizace a schopnost přizpůsobit se životnímu stylu místa, kde působili.

Úpadek řádu

Těsné sepětí templářů s křížovými výpravami nebylo jen výhodou. Neúspěch **druhé křížové výpravy** (1147-1149) inspirované ztrátou křesťanského města Edessa položil i začátek konce slavného řádu. Žárlost a rivalita **špitálních, řádu rytířů svatého Jana**, známějších pod názvem **maltézští rytíři**, a postupný úpadek templářské disciplíny a ideálů také přispěl k jejich úpadku. Pád Jeruzaléma v roce 1244 a St. Jean d'Acre v roce 1291 do muslimských rukou ukončil přítomnost křížáckých armád ve Svaté zemi. Templáři i špitálníci museli postupně opustit dobytá území. Templáři se vraceli do Francie po etapách přes Kypr a Sicílii, zatímco špitálníci našli své konečné útočiště na ostrově Malta.

Ve Francii prožili templáři jen krátké období nerušeného života. Francouzský král **Filip IV.**, známý jako **Filip Sličný**, se rozhodl zmocnit majetku řádu. Králi stále chyběly prostředky, a tak využil klesající popularity templářů a uskutečnil plán navržený jedním z jeho rádců, **Guillaumem de Nogaretem**. Základ plánu tvořila idea zdiskreditovat templáře tak, aby papež **Klement V.**, který vděčil za své zvolení právě Filipovi, řád zakázal a umožnil francouzskému králi získat jeho majetek.

Bratrstvo mágů

Již zanedlouho po svém založení byli templáři podezříváni z nejrůznějších přestupků a zločinů. Proslýchalo se, že rytíři uzavírali spojenectví a tajné dohody s různými skupinami muslimských bojovníků, někdy i proti zájmům křesťanských panovníků. Údajně měla jádro templářů tvořit tajná organizace, jejíž kořeny sahaly ještě do pohanských dob před počátky křesťanství. Později byli rytíři řádu obviňováni z pořádání magických rituálů a klanění se démonickému symbolu nazývanému **Bafomet**.

Dochovaly se i nejrůznější popisy tajných templářských rituálů, jejichž pravdivost se ovšem nedá potvrdit. Nejlegendárnějším z těchto rituálů bylo přijímání novice. To se mělo odehrávat v nočních hodinách za přítomnosti vysoce postavených rytířů. Nejprve musel novic slíbit absolutní mlčenlivost pod trestem smrti. Pak byl vysvěcen a u oltáře s podobou démona Bafometa přísahal věrnost řádu, jež měla přednost před veškerými jinými autoritami. Na závěr musel políbit přijímajícího ceremoniáře, rovněž nahého, na ústa, pupek, konec páteře a penis.

Velmistrova kletba

V pátek 13. října roku 1307 **Filip IV.** poručil zatknout všechny templáře v zemi a zabrat jejich majetek. V roce 1312, po pěti letech legálních vytáček, papež **Klement V.** oficiálně templářský řád zrušil a převedl jeho majetek na špitálníky. Mnoho templářů bylo skutečně zatčeno a krutě mučeno, většina ostatních přešla do jiných křižáckých řádů. Existuje dokonce i teorie, podle níž celé skupiny templářů, kterým se podařilo uprchnout, přešly do ilegality a založily zcela tajné bratrstvo, jež se o tři sta let později stalo základem jiné tajné organizace, **svobodných zednářů**.

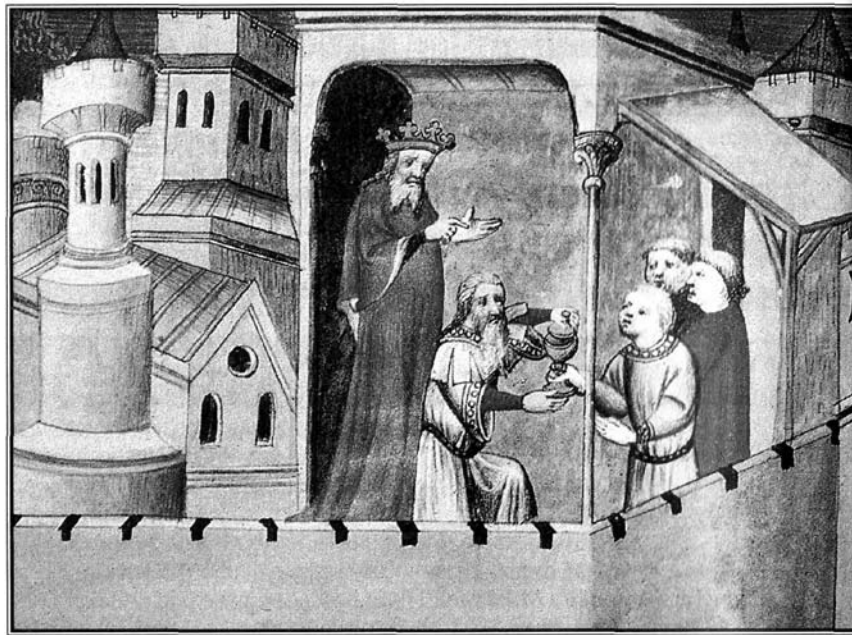
Celé templářské drama vyvrcholilo soudem s posledním velmistrem řádu **Jacquesem de Molayem**. Hodnostář se nejprve pod nátlakem přiznal ke vzneseným obviněním, ale na poslední chvíli své doznání odvolal. Přesto byl dne 18. března roku 1314 na Iledes-Javiaux, ostrůvku na řece Seině v centru Paříže, veřejně upálen. Těsně před svou smrtí proklel francouzského krále i papeže a povolal je, aby se do roka zodpovídali ze svých zločinů před Bohem. Není bez zajímavosti, že oba prokletí skutečně během dalšího roku náhle zemřeli.

V ostatních zemích mimo Francii nenabralo potírání templářského řádu takového tempa a intenzity. Králové Španělska a Portugalska odolávali pod různými záminkami Filipovým i Klementovým tlakům. Na-

konec problém vyřešili tak, že vytvořili nové řády, aby do nich mohli templáři přejít a byli tak chráněni před pronásledováním.

Společnost úkladných vrahů

Jak už bylo řečeno, udržovali templáři ve Svaté zemi nejrůznější kontakty. Je doloženo, že se stýkali i s příslušníky záhadné a obávané organizace **asasínů**. Tito muslimští radikálové uzavřeli skutečně při mnoha příležitostech spojení s templářským řádem. Asasíni se odštěpili od hlavního muslimského proudu a často se ocitli v přímém konfliktu s vládou. Většinou se vyhýbali přímým bojům na válečném kolbišti, ale snad právě proto dovedli k naprosté dokonalosti „umění“ úkladné vraždy.

První velmistr asasínů Hasan-i Sabbah podává víno s drogami svým stoupencům. Francouzský obraz ze 14. století

Slovo *asasín* zakotvilo v některých evropských jazycích jako pojem pro úkladného vraha. Nejspíše vzniklo francouzským přepisem výrazu

„hašišun“, který se objevuje v islámské literatuře a má znamenat „požívač hašiše“. Slovo pak proniklo do západoevropských jazyků ve svém dnešním významu koncem 13. století. Do literárního jazyka je uvedl geniální Dante. V jednom ze svých raných sonetů naráží na asasínskou věrnost, když říká, že „*milenec je oddán své lásce dokonce více než asasín svému vůdci*“. Poněkud přesněji pak definuje toto slovo v **Božské komedii** (Inferno, XIX, 40-50), kde je používá v kontextu s nejobhavnějšími zločiny.

Nejnámější popis sekty asasínů nacházíme v cestopise **Marka Pola**. V roce 1273 Polo navštívil horskou pevnost Alamut, která v období let 1090 až 1256 sloužila jako hlavní sídlo sekty. V jeho cestopise se dozvídáme o pověstném „starci z hor“, vůdci, jemuž byli členové sekty bezmezně oddáni. Marco Polo prozradil i způsob, jakým si vůdce tuto oddanost získával. Hluboko v horách existovala tajná zahrada, údajně snad nejkrásnější na světě. V ní rostly nádherné stromy a keře, dozrávaly lahodné plody, stály paláce zdobené zlatem, vedly kanály s tekoucí vodou, medem a vínem. Žily tam nejsvůdnější ženy světa, těšily návštěvníky hrou na různé nástroje a zpěvem. Zahrada byla postavena podle vzoru ráje popsáného prorokem Mohamedem. Vůdce vychovával své bojovníky již od mladého věku. Po určité době jim umožnil pobyt v zahradě, o jejíž existenci neměli ani tušení. Nejprve jim byl podán hašiš a v nastalém spánku pak byli přeneseni do zahrady, kde se probouzeli v domnění, že se nacházejí ve skutečném ráji. Po prožití nejružnějších slastí byli opět uspani a přeneseni zpět do pevnosti. Vůdce jim pak řekl, že skutečně navštívili ráj. Pokud zemřou smrtí chrabřích v jeho službách, opět se do ráje dostanou a budou tam žít navěky. Takto si zajistil bezmeznou oddanost a neuvěřitelnou odvahu svých bojovníků.

O skutečné organizaci a učení asasínů toho víme velice málo, neboť jejich obsáhlá knihovna byla při dobytí hradu spálena. Pravděpodobně si hierarchii uspořádali do sedmi kruhů. Na nejnižším stupni stáli bojovníci úkladní zabijáci a na vrcholu nejvyšší zasvěcenci, hierofanti.

Další nejslavnější asasínská legenda vypráví o „skoku smrti“. Jeho popis se objevuje opakovaně v mnoha evropských kronikách. Čas od času vydal vůdce asasínů rozkaz, aby se přesvědčil o oddanosti svých bojovníků. Nejslavnější popis skoku je spojen s návštěvou hraběte **Jindřicha Šampaňského, titulárního krále jeruzalémského**, u vůdce asasínů v jeho pevnosti. Aby dokázal Jindřichovi své tvrzení, že žádný z křesťanských bojovníků nemůže být tak oddaný jako jeho muži, dal pokyn dvěma mladíkům, stojícím na vrcholu vysoké věže. Ti se bez váhání vrhli stěmhlav do hloubky pod nimi, kde se roztržili o skály.

Obětovat svůj život na pokyn vůdce bylo pro asasíny povinností a zemřít při plnění rozkazů vůdce znamenalo okamžitý návrat do ráje.

TRUBADÚŘI A KACÍŘI Z ALBI

Během středověku vytryskly v úrodné půdě jižní Francie souběžně dva duchovní proudy: **trubadúrská poezie** a **albigenské kacírství**. Přestože vznikly ve stejné oblasti, jsou na první pohled velice rozdílné. **Trubadúři** oslavovali mimomanželskou lásku, a to často velice hříšně, zatímco **albigenští** kázali sexuální askezi a stranění se světského života. Na druhé straně se ale musíme zeptat, jestli tato zjednodušená charakteristika obou proudů opravdu odpovídá skutečnosti a zda oba proudy nemají spolu více společného, než by se zdálo na první pohled.

Trubadúři

Období let 1100 až 1300 znamenalo velký rozkvět **provensálské kultury**. V té době byl jih Francie politicky vzdálen od severu. V obou oblastech se dokonce hovořilo rozdílnými jazyky. Na severu to byl „langue d’oail” a na jihu „langue d’oc”. Languedoc je také alternativní název pro Provence, jak byla tehdy nazývána celá jižní Francie. Společ-

nost této oblasti, organizovaná kolem vévodských dvorů, byla otevřená vlivům přicházejícím ze Středomoří. Můžeme v ní tedy nalézt latinské, maurské a židovské prvky. Oblast byla pověstná bohatstvím, rozmařilým životem šlechty, nádhernými zámky, úrodnými vinicemi a krásnými ženami.

Právě ženy hrály klíčovou úlohu v trubadúrské poezii a kultech dvorní lásky. **Trubadúr** (z provenzálského slovesa trobar: nalézt, vynalézt) je podle definice potulný básník a zpěvák. Trubadúrem byl většinou šlechtic, skládající písně a básně na oslavu Vznešené dámy. Obvykle trubadúr-skladatel veřejně své výtvořiny neinterpretoval, to obstarávali jeho učedníci, nazývaní jongleuri, kteří ovládali hru na hudební nástroj (violu nebo loutnu). Občas přednášel své písně sám trubadúr a jongleur ho hrou na loutnu doprovázel. Mechanismus trubadúrských představení přímo souvisel s feudální strukturou a komunikacemi spojujícími jednotlivé dvory.

Přestože trubadúrská poezie byla těsně spjata s místními poměry, její vliv pociťovali daleko za hranicemi Provence. I božský Dante přiznal, že ho často inspirovala. Prostřednictvím básníků jako Dante, Cavalcanti a Petrarca se trubadúrský ideál lásky a písně opěvující lásku staly modelem pro další evropské umělce.

Trubadúrské básně a písně byly většinou věnovány konkrétní šlechtici, čímž se stala objektem téměř nábožného uctívání i předmětem poměrně přesného popisu ženských vnaď a obdivu k ženině kráse, což často vedlo k obviněním trubadúrů ze smyslnosti a hřichu. Klíčovým motivem děl byla nenaplněná touha. Opěvovaná dáma byla nedostupná. Na osobní úrovni byla povýšená či domýšlivá a na úrovni společenské většinou patřila někomu jinému, mocnějšímu. A dokonce i kdyby bylo možné získat její srdce, společenská norma takový vztah neumožňovala.

Dante a tajný jazyk

Dante (1265-1321) převzal spolu s dalšími básníky princip trubadúrské poezie a na jejím základě vytvořil vlastní působivé verše. Přestože Dantova **Božská komedie** není pouhou lyrickou básní, zaznívá v ní i trubadúrský motiv. Jeho Beatrice je vrcholným vyjádřením nedosažitelné ženy, která umělce inspiruje. Obecně se soudí, že vysněná Beatrice skutečně žila, jmenovala se **Folca dei Portinari** a byla dcerou významného florentského měšťana. S básníkem se setkala ještě jako maličké děvče a Dante, podle vlastního líčení v Novém životě, k ní

okamžitě zahořel láskou, která přetrvala i po její smrti ve věku pouhých dvaceti čtyř let.

Dante sice přiznával umělecký vliv trubadúrů, ale distancoval se od nich a odsoudil jejich morálku. Jeho čin ovšem mohl být vynucen morálkou počínajícího 14. století. Ve 13. století byla totiž provensálská kultura zničena křížovou výpravou namířenou proti albigenskému kacířství a trubadúrská poezie tím získala příchut' hereze.

Přestože Dante potvrdil oddanost katolické víře, pochybnosti o něm v církevních kruzích zůstaly. Sympatizoval s provensálským kacířstvím? Byl dokonce sám kacířem a zasvěcencem tajné sekty? A není vůbec trubadúrská poezie vyjádřením určité kacířské nauky?

Kolem roku 1900 se rozproudila debata, zda trubadúři neskryvali ve svých básních a písních různá tajemství. **Josephin Péladan** tvrdil ve své knize **Tajemství trubadúrů**, že jejich poezie skrytě popisuje tajné náboženství existující v Provinci. Něco podobného tvrdil Luigi Valli v knize **Dantův tajný jazyk** vydané v roce 1928. A tentokráte to byl Dante, kdo měl zakódovat do své poezie informace vztahující se k určitým tajným naukám. Jména jako Beatrice a Rosa, která se často opakovala v dílech Danta a jeho okruhu, měla být ve skutečnosti zakódovanými názvy kacířského, ať už gnostického či hermetického, učení. Takže když Dante truchlí nad smrtí Beatrice, ve skutečnosti může naříkat nad potlačením tajné církve.

Tristan a Isolda pijí nápoj lásky, rukopis z 15. století

Milostné písně a „dvory lásky”

První známý trubadúr se jmenoval **Guillaume, sedmý hrabě z Poitiers a devátý vévoda z Aquitaine** (1071-1127). Guillaume začal skládat po návratu z křížové výpravy. Jeho písně se staly populární, ale zároveň mu vynesly konflikt s církví. Byly totiž otevřeně až skandálně „tělesné”. Nicméně jejich obscénnost vyvažoval popis duchovní blaženosti. Guillaume prostě použil slovník a citový náboj vyjadřující lidskou lásku vůči Bohu k uctívání žen a ženského principu.

Guillaume nepatřil jen tak k leccakým šlechticům. Jeho vnukem byl sám **Richard Lví srdce**, anglický král, vůdce jedné z křížových výprav a také trubadúr. Jeho dcera, Richardova matka, **Eleanor z Aquitaine**, se vdala za **Henryho Plantageneta** a stala se královnou Anglie. Eleanor hrála v trubadúrské kultuře významnou úlohu. Byla silnou a vlivnou osobností a také tvůrkyní „dvorů lásky”.

Eleanor vyrůstala na požívačném a kosmopolitním jihu Francie. A jako mnozí její krajané si udržovala přezíravý vztah k římskokatolické církvi a k jejím různým politickým seskupením. Církev na oplátku příliš

nemilovala Eleanor. Bernard z Clairvaux, zakladatel cisterciáckého řádu a tvůrce templářské ústavy, ji považoval za „neplodnou hampejznicí“, protože nebyla schopna dát francouzskému králi Ludvíku VII. (prvnímu manželovi) mužského potomka.

V roce 1170 Eleanor opustila svého druhého manžela Henryho a nastěhovala se do rodinného sídla v Poitiers. Sídlo přeměnila v jakousi akademii dvorních umění. Šlechtici a šlechtičny z celé Evropy se tam sjížděli, aby se učili rytířskému kódu lásky. Tam byli posuzováni, zda se chovají podle jedenatřiceti článků „zákona lásky“ sestavených mužem jménem **Andreas Capellanus**.

„Dvory lásky“ se mohou na první pohled zdát jen rozmarnou a romantickou záležitostí pro ukrácení dlouhé chvíle dvořanů. Dáme-li si je však do souvislosti s ustálenými společenskými pravidly, začínají se jevit jako hnutí odporu proti stávajícím poměrům. K protipólům stávajícího společenského pořádku, jako byly papež - císař, kněz - lid a Bůh - duše, tak přibyl ještě jeden: dáma a její vyvolený, milenec, jehož oddanost patřila pouze jí. Srdce se tak stalo posledním útočištěm proti vladařům a silám světa. Sňatek byl pro společnost té doby důležitou politickou a obchodní transakcí, ve které nebylo místa pro lásku. Dost možná, že vysoce urozené dámy a jejich intimní obdivovatelé si byli vědomi neudržitelnosti tohoto systému, v němž zcela chybělo místo pro cit. A možná, že chtěli vybudovat základy pro nový věk, kde by si každý ušlechtilé vychovaný člověk, který pochopil skutečné umění lásky a její zákony, mohl organizovat svůj vlastní život.

Kataři čili albigenští

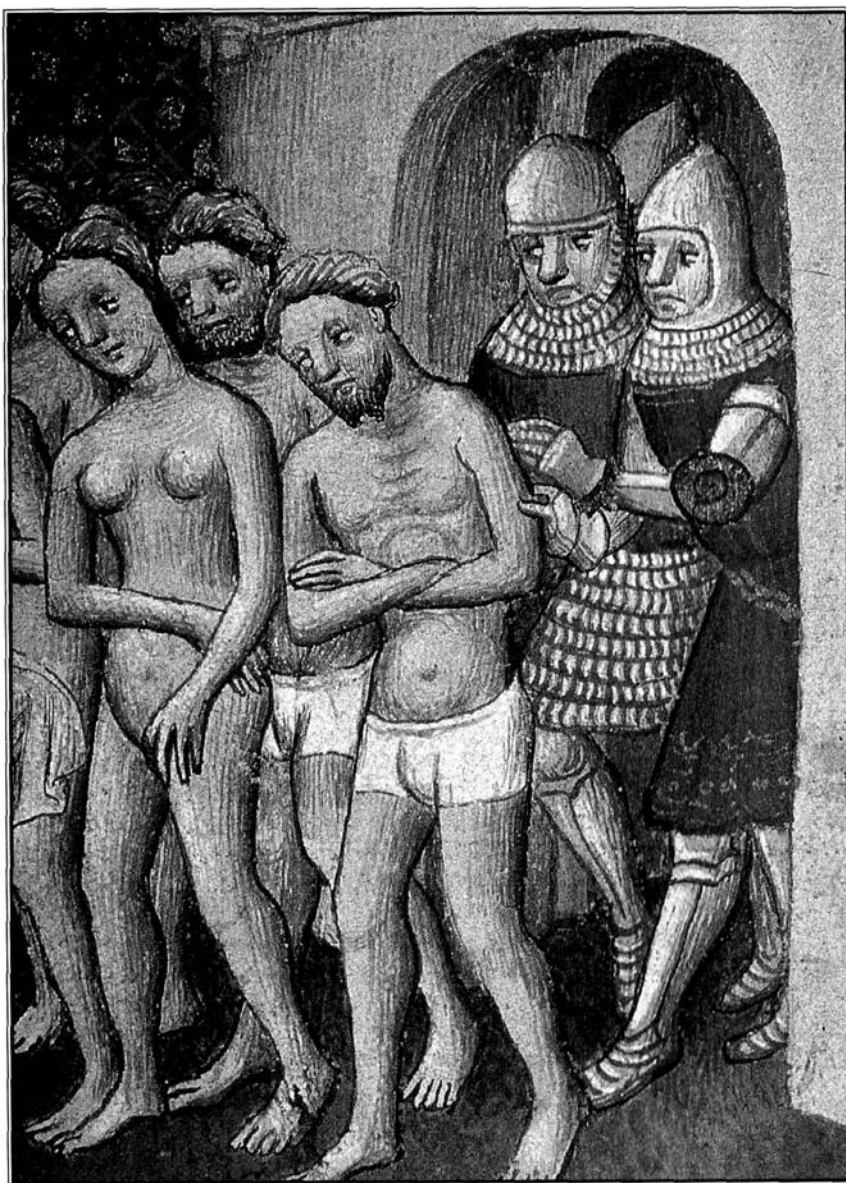
S prohlášením, že každý, kdo se pokouší vytvořit osobní názor na Boha, musí být bez slitování upálen, rozhodl papež Inocenc III. v roce 1208 o křížové výpravě. Tentokrát neměli křižáci namířeno do Svaté země. Jejich úkolem bylo vykořenit albigenké kacířství na jihu Francie. Papež předtím pověřil cisterciácké mnichy, aby v této oblasti kázali pravou víru. V roce 1206 se k nim připojil **Dominie Guzman**, pozdější sv. **Dominik**, zakladatel dominikánského řádu. Přesvědčování očividně nepomohlo.

V letech 1208 až 1229 tak byla rozpoutána vyhlazovací válka. První papežovy výzvy slibující dva roky odpustků neměly velký ohlas. Když však bylo svatým bojovníkům umožněno vlastnit půdu, kterou dobyli, a slíbeno, že rabování a znásilňování bude laskavě přehlédnuto, rozjela se křížová výprava na plné obrátky. Tímto činem se také značně posunul původní ideál těchto výprav. Křížová výprava byla vypravena proti křesťanům přímo v Evropě a osvobození Svaté země se tak stalo druhořadou záležitostí. Podobná situace se opakovala o dvě stě let později, kdy papež poslal křížáky do Čech proti křesťanským husitům.

Zprávy z albigenké křížové výpravy jsou hrůzné a otřesné. V katedrále St. Nazaire bylo zabito dvanáct tisíc kacířů, když se probořila střecha chrámu. V Toulouse poslal biskup Folques, sám dřívější trubadúr, na smrt deset tisíc lidí obviněných z kacířství. V Berziers bylo vybito všechno obyvatelstvo - dvacet tisíc lidí se stalo obětí křížové výpravy. Když se kdosi chtěl informovat, jak má při zabíjení rozlišit katolíky od kacířů, měl abbé z Citeaux údajně odpovědět: „*Zabijte je všechny, on si je potom Bůh roztrídí.*”

Kdo vlastně byli tito odpadlí křesťané? Název albigenští získali podle města **Albi** v jižní Francii, kde bylo jedno z jejich největších center. Také se jim říkalo **kataři**. Cathar znamená čistý nebo dokonalý. Z tohoto slova je odvozen i český výraz kacíř. Tato odnož křesťanství měla své předchůdce v **gnosticích** a **bulharských bogomilech** a byla označována jako **manichejská hereze** (kacířství). Manichejské náboženství je pojmenováno podle perského mudrce **Máni** (215-237), jehož nauka je syntézou učení jiného perského mudrce Zoroastra (Zarathuštry) a křesťanství. Zjednodušeně řečeno, je to učení o dualitě, kdy stvořitelem našeho světa je Ahriman, bůh zla. Podobně tomu je i v gnostických naukách.

Albigenští kladli mimořádný důraz na chudobu, jednoduchost a jednotlivce. Tedy naopak toho, co reprezentovala katolická církev. Být opravdovým katarem, tedy opravdovým čistým a dokonalým člověkem, znamenalo odmítnutí katolické církve, světa a jakékoliv světské marnivosti a zkaženosti.

Zatýkáni katarů v Carcassone. Kronika francouzská ze 14. století

Obsah albigenského učení

Albigenští byli, jako mnoho jiných křesťanských sekt obviněných z kacířství, zcela vyhubeni, a tak rekonstruovat jejich skutečné učení je nesnadné. Souběžně s nimi existovaly i jiné velice podobné skupiny kacířů jako třeba **valdenští** nebo poněkud extrémnější **adamité**, o kterých si povíme více v jedné z dalších kapitol. Z různých pramenů, především ze zaujatých záznamů inkvizice, můžeme zjednodušeně shrnout jejich nauky do bodů:

1. Stvoření hmotného světa je práce boha zla anebo boha, který v sobě zahrnuje dobro i zlo. Nazývá se Démiúrgos.

2. Existuje nejvyšší Bůh, který je reprezentován dobrem a světlem. Ten je však neosobní a nachází se mimo náš svět.

3. Lidské duše jsou to jediné v celém stvoření, co není jeho součástí. Duše pocházejí z vyšších oblastí dokonalosti. Jejich pozemské vtělení je vězením a Démiúrgos, nižší bůh stvořitel, je věznitelem.

4. Lidské duše jsou padlí andělé.

5. Zájmy duše jsou v přímém rozporu se zájmy Démiúrگا, který je totožný s Jehovou, bohem Starého zákona.

6. Cílem duší je osvobodit se z Démiúrgovy moci. Jednotlivé duše na tom pracují svým vlastním způsobem a tempem. Dva základní směry osvobození jsou askeze a popření světských mravních zákonů. Ve své extrémní podobě má první způsob, uzavření se před světem, formu rituální sebevraždy a druhý se projevuje libovolným chováním, pro které neexistují žádné meze.

7. Převtělování se ze života do života je strategie duší, aby život v těle byl snesitelnější a aby se mu eventuálně dalo vyhnout.

8. Stejně jako je Démiúrgos stotožněn s bohem Starého zákona a jeho tvrdou vládou, je Kristus a Nový zákon stotožněn s Láskou a je viděn jako přicházející z vyšších oblastí, aby napravil Démiúrgovy činy anebo mu oponoval.

9. Protože hmota je nečistého původu, boží vtělení je odmítnuto. Kristus je viděn jako čistě duchovní síla. Ukřižování se buď nikdy neodehrálo, nebo je výrazem Démiúrgovy krutosti.

10. Panna Marie má také zcela jiné, významnější postavení. Stejně jako gnostická Sofie je ženským aspektem nejvyššího Boha a prostředníkem s nižším světem.

HILDEGARDA Z BINGENU

„**P**od povrchem všech textů a všech posvátných žalmů jsou tekoucí mnohosti zvuků a ticha, někdy děsíci, záhadné, vířivé a někdy konejšivé a něžné. Musí být cítěny v rytmu, struktuře a toku hudby, která ve mně zpívá. Moje nová píseň se musí vznášet jako peříčko na dechu božím.“

Vlastní slova **Hildegardy z Bingenu** prozrazují výjimečnost její osob-

Bernard z Clairvaux, Jeptiška-léčitelka, dobová ilustrace

nosti. Tato žena by byla stejně jedinečná dnes jako ve 12. století, kdy žila. Hildegarda měla široký rejstřík zájmů. Aktivně se zajímala o vědu a lékařství. Napsala dvě lékařské knihy, které předběhly svou dobu. Její přístup k léčení byl stejně všestranný jako její přístup k životu. Kombinovala přirozené metody s duchovní moudrostí.

Předepisovala nemocným bylinné směsi a úpravu jídelníčku tak, jak je spatřila ve svých vizích. Zнала i léčivou

moc kamenů a zanechala po sobě popis jejich vlastností a způsobů aplikace.

Byla si vědoma i blahodárných účinků hudby. Právě hudbu považovala za vrcholnou oslavu Boha. Za svého života složila sedmdesát sedm písní, které dodnes neztratily nic na své působivosti a něžné přitažlivosti. Hildegarda považovala hudbu za lepší způsob vyjadřování moudrosti než slova. „*Moudrost,*“ říkala, „*sidlíci v srdci Boha, je částí všetrořivé snahy a je to unikající poklad vyhledávaný silnými a čistými dušemi.*“

Byla také plodnou básnířkou a spisovatelkou. Zanechala po sobě církevní hry, více než sedmdesát básní, tři stovky dopisů a devět knih. Z nich je nejznámější soubor vizí nazvaný **Scivias** (Znej cestu). Další dvě významné knihy, **De Operatione Dei** a **Liber Vitae Meritorum**, se týkají teologie. Hildegarda také napsala dva životopisy svatých a komentář k evangeliím. Dokonce vynalezla svůj vlastní jazyk, který používala k popisu vědeckých výrazů. O svých literárních dílech prohlásila, že její veškerá tvorba jí byla nadiktována svatým Duchem.

Život plný vizí

Hildegarda se narodila v létě roku 1098 v německé vesnici Bickelheim (nebo Bockelheim) na řece Nahe v rýnském údolí, tedy v krajině, která v sobě dodnes nese atmosféru Keltů a starých Římanů. Přišla na svět jako desáté dítě ve vznešené a zbožné rodině. Ve svých osmi letech byla zasvěcena církevnímu životu. Její rodiče ji dali do klášterní péče abatyši jménem Jutta.

Božské vize, které ji provázely po celý život, se začaly projevat už před jejím vstupem do kláštera. Ve svém díle uvádí, že první vize k ní přišla ve věku tří let. Již od útlého věku byla schopna vidět to, co je většinou ostatních skryto, včetně budoucnosti. Protože reakce okolí na její výjimečný dar byly různorodé, zpočátku se svých vizí bála. Po nějakém čase se s tímto problémem svěřila abatyši Juttě, která ji podpořila. Tak začala vzrůstat nejen její sebedůvěra, ale i postavení v klášteře. Když Jutta v roce 1136 zemřela, byla Hildegarda zvolena novou abatyší.

Přestože Hildegarda měla své vize již od dětství, její skutečné duchovní probuzení přišlo až po čtyřicátém roce života. V té době začala zažívat opravdu silné vizuální a zvukové zážitky či poselství. Vize se týkaly podstaty Boha, lidské duše, všeho živého a propojenosti všech věcí ve vesmíru. Mívala také vize o hříchu, vykoupení a povaze kosmu.

V jedné z jejích vizí ji hlas vybídl, aby začala hovořit a psát o svých mimořádných zážitcích. To jí dodalo potřebnou odvahu k dalším krokům. Poradila se se svým zpovědníkem, který zase konzultoval arcibiskupa v Mainzu. Nakonec skupina vybraných kleriků potvrdila její vize jako skutečné. To vedlo Hildegardu k napsání její první knihy Scivias (Znej cestu), kde zaznamenala dvacet šest vizí. Scivias jsou psány v latině a mají vysoce intelektuální a symbolický charakter. Některé z vizí jsou prorocké, v jiných kritizuje hříchy a v dalších popisuje vesmír jako vejce nebo kouli. Jejich hlavní myšlenkou je Bůh jako živé světlo: „*Všechny živé bytosti jsou, abych tak řekla, jiskry vzešlé z vyzařování božího jasů a tyto jiskry vycházejí z Boha jako paprsky slunce.*” Scivias byly dokončeny kolem roku 1152 a schváleny papežem Eugeniem III.

Když byly Scivias publikovány, Hildegarda se stala známou a získala přezdívku „rýnská Sybilla”. Sám Eugenius III. ji vybídl k dalšímu psaní. I přes papežovo požehnání však neustávala ani v kritice papežství a ve snaze o církevní reformu.

Kolem roku 1147 Hildegarda a její jeptišky opustily Disibodenberg a usídlily se v rupertsberském klášteře, kde měly lepší podmínky k životu a práci. V roce 1165 založila další klášter v Eibingenu, který stál na druhém břehu řeky. Od té doby dělila svůj čas mezi oba kláštery.

Hildegarda aktivně pracovala až do své smrti v pozhnaném věku jedenaosmdesáti let. Tento svět opustila 17. července roku 1179. Během svého života cestovala po Evropě, kde kázala klerikům stejně jako šlechticům, učencům i veřejnosti. Její vize a názory ovlivnily mnoho mocných té doby, například Bernarda z Clairvaux, zakladatele cisterciáckého řádu, a císaře Fridricha I. Barbarossa, účastníka druhé křížové výpravy.

Ženský princip Boha

V Hildegardiných dílech často nacházíme snahu znovu definovat úlohu ženy a ženství v životě i v teologii. Vyjadřovala se i k úloze Evy v prvotním hříchu. Tvrdila, že nešlo o Evinu chybu. Byl to ďábel, který Evu použil, aby ovlivnila Adama. Ve svém díle Hildegarda oslavovala lidskou sexualitu jako krásné duchovní spojení dvou bytostí.

Hildegarda se ve svých pracích často zabývá ženským principem. Ženy jsou v jejích vizích mocné, zářící a krásné. I Pokora je pro Hildegardu mocná osoba situovaná na vrcholu sloupu ctností, ozdobená

drahokamy. Hildegarda vidí božské ženství jako nevinnost a všechny pozemské ženy povznesené do duchovních výšin jsou panny.

Božské ženství je důležité téma v jejích spisech. Vidí ho jako Sofii, Ecclesiu, Pannu Marii anebo jako různé ctnosti. Pro Hildegardu je základním úkolem božského ženského principu dát konkrétní výraz podstatě Boha.

Sofie jako Moudrost je ženský obraz skrytého Boha. Je spolutvůrkyní s Bohem. Je to právě ona, která vytváří a udržuje duši. *„Ctnost (Moudrost) byla v nejvyšším Otci přede všemi ostatními a dávala mu radu ve tvoření všech tvorů na nebi a na zemi, takže je... s ním spojena ve sladkém sepětí tance opravdové lásky...a tato postava představuje Moudrost Boha, neboť skrze ní byly všechny věci stvořeny a ovládnány Bohem.“*

Duchovní bitvy

Hildegarda neváhala kritizovat korupci církve a úplatky ve světském životě. Prohlásila svorně o křesťanské, židovské a muslimské církvi, že Jsou „vyprahlé“, postrádající soucit a péči o druhé. Mnohokrát vystupovala proti učení církve i jejím praktikám.

Jako opravdový svatý bojovník útočila proti z pohodlnějším a morálně pokleslým příslušníkům církve. Neváhala se postavit proti samému císaři a označit ho za šíleného pro jeho antipapežské postoje. Nešetřila však ani druhou stranu. Napadla i mocného Bernarda z Clairvaux, když svou autoritou podpořil křížovou výpravu a pomohl vytvořit templářský řád mnichů-bojovníků: *„Jak může být správné, že muži ostříhaní dohola a v mnišských kutnách by měli mít zbraně a vojáky kolem sebe?“*

V posledním roce života svedla jednu ze svých nejtěžších bitev s církevními autoritami. Dala pohřbít na půdě klášterního hřbitova mladého muže, který byl vyobcován z církve. Tím porušila církevní zákon, který zakazoval pohřbívání exkomunikovaných jedinců na posvěceném území. Biskup jí poručil, aby tělo vykopala. Hildegarda odmítla s odůvodněním, že mladík se kál ze svých hříchů a zemřel po křesťanském způsobu. Vysvětlení nebylo přijato a klášter byl dán do klatby. Hildegarda a jeptišky nesměly konat církevní obřady a ani naslouchat duchovní hudbě, která byla jejich inspirací a silou. Statečná abatyše se však nevzdala. Pár měsíců před její smrtí z ní byla klatba sňata.

MISTR ECKHART

Když středověk překročil svůj zenit, nastala v Evropě zajímavá situace. Na jedné straně církev konsolidovala svou sílu a křesťanská zvěst byla čím dál tím více podřizována potřebám této instituce. Zájemem církve bylo přirozeně stát mezi Bohem a lidmi, neboť jako výlučný prostředník spasení měla vliv nejen na duchovní život svých oveček, ale ovlivňovala i světskou moc. Jak už to tak u podobných institucí bývá, moc a majetek se staly rozhodujícími faktory. Tato situace však měla na druhé straně značný podíl na rozkvětu mystiky, tedy na snahách o přímé, nezprostředkované a upřímné spojení s Bohem. Kolem roku 1300 se v Evropě šíří pocit odcizení, který připomíná situaci ve starém Řecku, kde filozofové hledali přímou a skutečnou cestu k jednomu zdroji. Tato situace v tehdejší Evropě má zajisté více důvodů, ale upevňování moci církve, které se projevuje i vznikem inkvizice a přísnějším pronásledováním odchylek od ortodoxního učení, spolu s neúspěchem křížáckých výprav jsou ty významnější. Vzniká paradoxní situace, kdy je duchovní život křesťanů do značné míry oklešťován, avšak zároveň vzniká a prosperuje mystika, jež nemá v evropské historii obdoby. Mnoho nespokojených s tím, co nabízí církev svatá, se obrací ke svému nitru, ke svému duchovnímu životu a prostřednictvím svého nitra vzhůru k nebi. Jedním z takových je **mistr Eckhart**. V lůně církve sice zůstal po celý svůj život, ale jeho učení ho zákonitě dovedlo k rozporu s touto institucí. Podobnost jeho myšlenek s těmi, které byly odsouzeny jako jednoznačně kacířské, dosáhla té míry, že dlouhou dobu bylo dílo sekty **svobodného ducha**, známé jako **adamité**, **Schwester Katrei** (Sestra Kateřina), považováno za jeho výtvor.

Život

Eckhart se narodil někdy kolem roku 1260. O jeho původu toho moc nevíme, neboť se o něm nedochovaly žádné písemné záznamy. Snad pocházel ze šlechtické rodiny. Ve věku patnácti let se stal členem dominikánského řádu. Tento řád bratří kazatelů byl nazván po svém zakladateli svatém Dominikovi z Guzmánu (zemřel roku 1221). Řád vznikl v roce 1215 v Toulouse v jižní Francii, kde Dominik jako kazatel a misionář bojoval proti kacířské sektě albigenských (katarů). Roku 1233 byl dominikánský řád pověřen výkonem inkvizice, to znamená vyhledáváním a vyvracením názorů a postojů, odporujících učení církve. Zajímavé je, že tato neblaze proslulá církevní instituce byla původně zavedena papežem Inocencem III. jako disciplinární postup proti kněžím a církevním hodnostářům, kteří neplnili své povinnosti. V průběhu 13. století se působnost inkvizice rozšiřovala a její postupy i prostředky se stále zostřovaly. Zvláště když byla prosazena myšlenka, že bludné učení je urážkou majestátu božího, a tedy skutečným zločinem.

Z erfurtského kláštera byl záhy mladý Eckhart poslán do dominikánské vyšší školy v Kolíně nad Rýnem, aby studoval teologii. Do Erfurtu se vrátil někdy mezi lety 1290 a 1298 a byl jmenován představeným kláštera. V letech 1300 až 1302 studoval na univerzitě v Paříži, kde dosáhl titulu mistra, nejvyššího univerzitního stupně, který ho opravňoval, aby samostatně přednášel a vedl studenty, a vyjímal ho z podřízenosti místním církevním představeným. V roce 1300 byl jmenován zemským představeným nově zřízené saské řádové provincie, která zahrnovala celé severní a východní Německo. V roce 1307 se stal generálním vikářem pro Čechy a dostalo se mu úkolu napravit v naší zemi uvolněné způsoby kněží a utkat se s kacířskými názory.

V roce 1311 se Eckhart vrátil do Paříže a odtud po dvou letech přešel do Štrasburku, kde se stal velice populárním kazatelem a učitelem. Davům lidí, které přitahovalo jeho kázání, přednášel v němčině. V roce 1322 se vrátil do Kolína nad Rýnem.

Rok před svou smrtí byl Eckhart obviněn z kacířství. To mohlo mít dva hlavní důvody, kromě skutečného obsahu jeho učení. Zdá se, že se stal jednou z mnoha obětí politických zmatků zapříčiněných sporem mezi Ludvíkem IV. Bavorským a papežem Janem XXII. Druhým důvodem byly neshody mezi dominikány a františkány. Král Ludvík neuznával pravoplatnost papežova zvolení a nejvyšší církevní hodnostář ho za to exkomunikoval, tedy vyloučil z církve. Kolínský arcibiskup,

sám františkán, využil sporu k omezení vlivu dominikánů a přivedl Eckharta před inkvizici.

Eckhart byl obviněn v září roku 1326 ze skoro stovky kacířských přestupků a jeho učení bylo prohlášeno za nebezpečné obecnému lidu. Přestože Eckhart nepodléhal kolínskému arcibiskupovi, cítil se povinován bránit sebe i svůj řád. Proto se podvolil církevnímu procesu. Eckhartovi žalobci však zdaleka nedosahovali jeho úrovně a soud se vlekl skoro rok. Eckhart se odvolal k papeži Janu XXII., který si vyžádal soudní dokumenty k přezkoumání papežskou komisí. Krátce po příjezdu k papežskému dvoru do Avignonu v roce 1327 se Eckhart rozstolal a zemřel.

Po jeho smrti papežská komise posoudila jeho údajně kacířské výroky. Jedenasedmdesát z nich sice očistila od kacířství, ale patnáct prohlásila za kacířské a jedenáct za sporné. V roce 1329 vydal papež bulu odsuzující celkem sedmnáct údajně kacířských nebo sporných výroků. V dokumentech se rovněž pravilo, že těsně před svou smrtí Eckhart odvolal všech dvacet šest předmětných výroků. Takže nakonec nebyl za kacíře prohlášen, i když k tomu mnoho nechybělo.

Eckhartovo učení

Dominikánský teolog a mystik **Johannes Eckhart** je obecně znám jako mistr Eckhart nebo prostě jako *mistr*. Je považován za nejdůležitějšího středověkého německého mystika a za jednu z nejdůležitějších postav křesťanské mystiky vůbec. Vztah církve k němu byl rozporuplný. Uznávala ho za velikého myslitele a dosáhl v církvi vysokého postavení. Zároveň však církevní autority nahlížely na jeho učení s podezřením, že se až nebezpečně blíží tomu, co hlásaly některé pro církev nebezpečné kacířské sekty.

Eckhartova důležitost spočívá v tom, že jako první formuloval tyto výroky:

- *Dosáhnout osobního rozvoje lze prostřednictvím sebepoznání. To znamená být si vědom toho, že sami o sobě jsme nic, a přesto máme významné postavení, neboť pocházíme z Boha.*

- *Mystika ve své nejvyšší formě není pasivní a teoretická, ale vede k akci.*

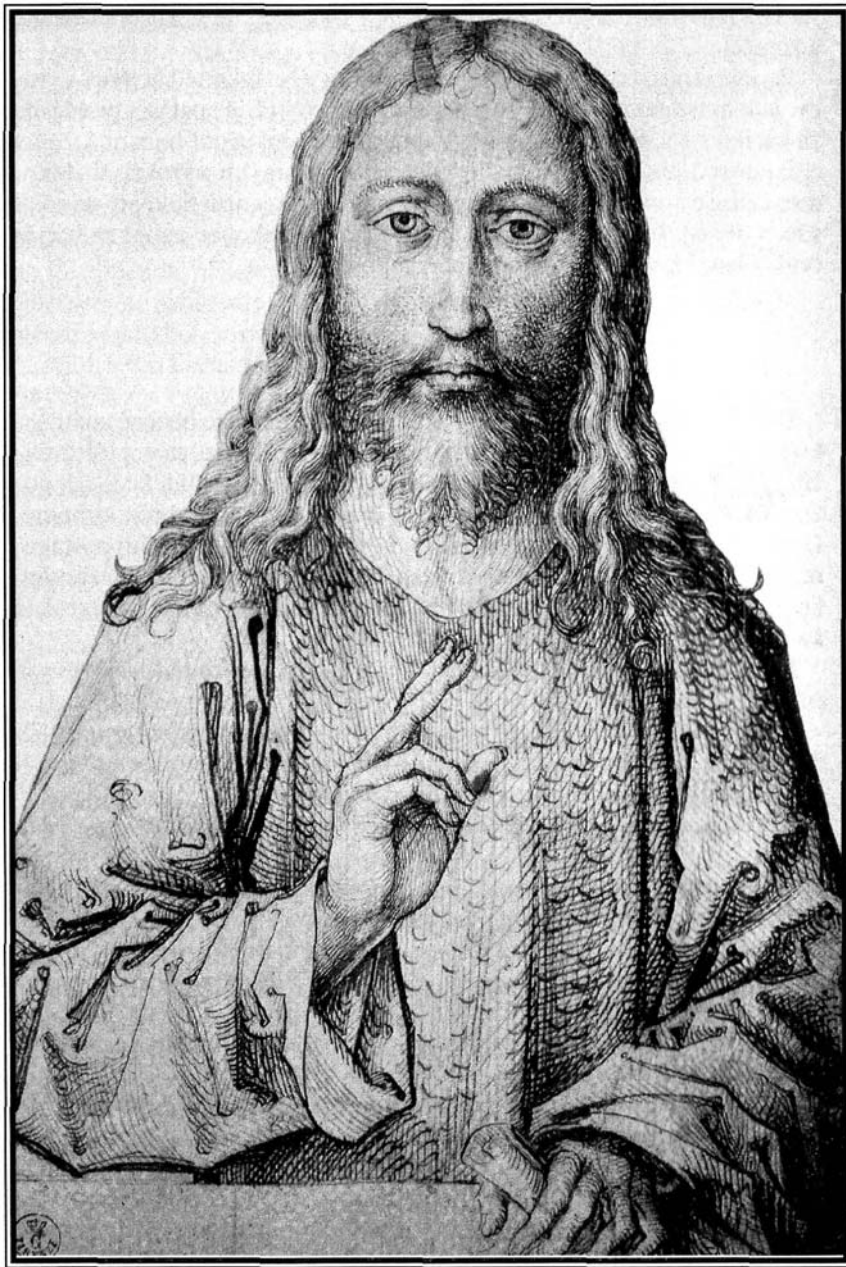
- *To nejvyšší, podle čeho můžeme hodnotit své jednání, je v nás. „Země“, ze které se rodí Bůh, je v nás. Je to naše mysl.*

- *Měli bychom být sami s Bohem a „opustit Boha výměnou za Boha“. Tedy opustit ho jako koncept něčeho, co vlastníme či po čem toužíme.*

- *Stažení se z vnějšího světa (askeze) je v souladu s otevřeností ostatním lidem a se vším v každodenním životě.*

- *Mystika je oboustranný proces: Bůh do nás vstoupí do té míry, do jaké jsme schopni soustředit vše v sobě na „zemi“.*

Eckhartův druh mystiky je očividně přístupný širokým vrstvám obyvatel, nejen omezené skupině církevních teologů. Je to výzva všem, kdo chtějí slyšet, výzva směřovaná k individuálnímu vědomí jednotlivce. Je to výzva k uskutečňování duchovní ušlechtilosti v každodenním životě.

Kristus, kresba ze 14. až 15. století

Eckhartovo učení je obsáhlé a komplexní. Eckhart sice přijímá Boha jako starozákonního Jehovu, který říká Mojžíšovi „Jsem, který jsem”,

ale rozlišuje mezi božskou přirozeností a Bohem. Božská přirozenost je „jsoucno“ a Bůh je stvoření, „vznikání“ všech věcí. Bůh se může zrodit v duši a naplnit ji. Duše pak zrcadlí božské v ní nazpět k Bohu, ale přitom si zachovává svou vlastní identitu. Mystické spojení mezi Bohem a duší se odehrává v hlubinách duše, odkud vyzařuje jiskra, která oba spojuje a zároveň jim umožňuje oddělenost. Tato jiskra je podle Eckharta nezničitelná, je nad časem a prostorem a sídlí v ní vědomí.

Eckhart viděl podpovrchovou a plynulou jednotu všech věcí existujících ve vždypřítomném **nyní**. To je koncepce, kterou nacházíme nejen ve východní mystice, ale i v kvantové fyzice. Dále tvrdil, že duše se trápí tím, že vnímá stvořené věci jako oddělené. Člověk musí v sobě probudit „absolutní vidění“, ve kterém jsou věci přijímány jako „jsoucno“, a přestat do věcí promítat své vlastní myšlenky. Eckhart zdůrazňoval potřebu stát se nedílnou součástí všeho, co se zrovna odehrává.

Eckhart nebyl nijak unesen dobrodiním. Pro něj byl důležitý vnitřní postoj, tak jak to opravdu člověk cítí. Odstup od světa je základní téma nacházející se ve všech jeho pracích. „*Musíš vědět, že být prázdný (oddělený od všech stvořených věcí) znamená být plný Boha; a být plný stvořených věcí je být oddělený od Boha,*“ napsal v krátkém pojednání nazvaném **O odstupu**. Z toho vyplývá, že duše může přijmout či zažít Boha, pouze když je vyprázdněná. Eckhart zdůrazňoval vnitřní odstup dokonce i od náboženských praktik. Podle něj ti, kteří „*jsou přimknuti ke svým pokáním a vnějším cvičením*“, nemohou porozumět božské pravdě.

Přes zdůrazňování nutnosti odstupu od všech věcí Eckhart nikterak nesnižoval důležitost každodenního života a naopak ho velice oceňoval. Když posuzoval jednání lidí, kteří dávají přednost uzavření se do kostelů nebo do svého nitra, říká, že to není to nejlepší. „*Když se člověk ožení, Bůh je stále v něm a s ním všude na ulicích a mezi lidmi, stejně jako v kostele nebo na poušti či v klášterní cele.*“

Jeden z jeho dalších a nejkontroverznějších názorů se týká zrození Syna božího v duši. Otec Bůh nechává zrodit Syna ve věčnosti, a tak je neustále rozen. A jelikož duše má základ v Bohu, Syn se rodí v duši. Spravedlivý člověk se tedy podílí na vnitřním životě svaté Trojice. To je základ Eckhartova učení o jednotě Syna božího se Synem božím ve spravedlivém člověku.

Jedna z jeho nejkacířtějších myšlenek se týkala odmítnutí názoru, že lidstvo je tím nejvyšším stvořením. Argumentoval tím, že všechno stvo-

řené je sobě rovné, neboť se v Bohu od sebe nijak neliší, jelikož je to Bůh sám.

„Stěžuj si jenom na to, že si stěžuješ,“ říká Eckhart. „Život má smysl, i když jej neznáme. Ale náš život musí být zakotven ve skutečném živém životě, v jiskře duše, která se vznáší v Bohu. Každý z nás máme tuto jiskru, která nemůže být nijak uhašena ani v pekle. Prostřednictvím této jiskry se můžeme spojovat s Bohem.“

Eckhart popisuje mystické zážitky jako nevizuální a neverbální spojení s Bohem a vysvětluje je za pomoci staré novoplatónské nauky o božské jiskře v duši, která touží po návratu k Bohu.

Když hovoří o místě, kde se Bůh nachází jako jednota, Eckhart používá výrazy jako *„tichá poušť, ve které nikdy nebylo žádného rozdílu“*, *„nehybný klid“*, *„slov prosta boží podstata“*, *„obnažená boží podstata“*. Lidstvo jako veškeré tvorstvo se rodí z této tiché pouště. Ale ne jako obraz, nýbrž k obrazu vnitřního božského zrození. A v každém člověku existuje „špička duše“, kde je všechno nerozlišitelné *Jedno*, tichá poušť, z níž se znovu rodí život.

Kacířské souvislosti

Souvislost Eckhartovy mystické nauky s kacířstvím **bratrstva svobodného ducha** a jeho různých forem, jak je uváděly v život sekty **adamitů**, **beghardů** a **bekyň**, vysvítá z mnoha dobových písemností. Následující dva příklady to zřetelně dokazují. Téměř všechny v nich uvedené body se vyskytují i u Eckharta, často v podobných formulacích. Jen tři z nich u něho nenajdeme. Jsou to výroky o tom, že „dokonalý člověk“ není vázán poslušností a smí dělat, co chce, včetně zvláštního výroku o sexuální morálce, kterému je třeba rozumět tak, že sexuální pud je čistě věcí těla a jako takový se duše netýká, to znamená, že nezpůsobuje hřích.

Eckhartův předchůdce a snad i učitel **Albert Veliký** charakterizuje učení porýnských kacířů kolem roku 1270 těmito body:

- *dobry člověk je jen ten, kdo Boha opustil pro Boha*
- *člověk může vystoupit nad Boha*
- *člověk se může stát Bohem, takže Boha nepotřebuje*
- *ten, kdo se dostal do objetí božství, smí dělat, co chce*
- *člověk se má stejně radovat ze zlého i z dobrého i ze všeho, co se mu přihodí, protože tak to Bůh zařídil*
- *dobry člověk se nebojí a nelituje, když upadl do nějakého hříchu, protože to je boží úděl a tomu se nemá bránit.*

„Omyly beghardů a bekyň“, odsouzené viennským koncilem roku 1312, kde se mimo jiné projednávalo i obvinění templářů z kacířství, obsahují tyto body:

- že člověk může v přítomném životě dosáhnout takového stupně dokonalosti, že je bez hříchu a už nemůže postoupit výš, jinak by se mohlo stát, že by byl dokonalejší než Kristus;

- že takový člověk se nemá postit ani modlit, protože jeho smyslovost je natolik poddána duchu a rozumu, že může tělu dopřát, co chce;

- že nejsou podřízení poslušnosti lidí a ani církve, neboť „kde duch Páně, tam je svoboda;“

- že člověk může už nyní dosáhnout takové blaženosti, jakou dostane v onom životě;

- že každá rozumná přirozenost je sama v sobě přirozeně blažená a že duše nepotřebuje světlo oslavení, neboť se sama pozvedne k vidění Boha;

- že cvičení ve ctnostech je pro lidi nedokonalé, kdežto dokonalá duše se ctností zbavuje;

- že polibek ženy, když k němu přirozeností netihla, je těžký hřích, kdežto souložit s prostitutkou, když k němu přirozeností tíhla, není hřích, zvláště když tu bylo pokušení;

- že svátosti těla Kristova se nemá prokazovat žádná úcta, protože by to bylo na úkor jejich dokonalosti, kdyby z čistoty a výšky svého nazírání sestoupili tak, že by přemýšleli o svátosti eucharistie nebo o utrpení Krista jako člověka.

ADAMITÉ

V historii Evropy existovalo bezpočet náboženských sekt, které se sice hlásily k dominantnímu náboženství našeho kontinentu - křesťanství, ale jejich přístup k němu byl, řečeno mírně, poněkud netradiční. Mezi ně patří například **bulharští bogomilové, beghardi, bekyně, pikarti, valdenští a albigenští**. Ti poslední, jak jsme si řekli v jedné z předešlých kapitol, se vlastně jmenovali kataři. Tato přezdívka je odvozena z řeckého slova katharsis (čistota) a z ní také vznikl název pro všechny takové skupiny - kacíři. Je těžké o nich hovořit obecně, neboť většinou na sebe nějak navazovaly a zároveň se od sebe lišily. Dokonce i uvnitř těchto sekt vznikala umírněná či radikální křídla, navzájem dost odlišná. Kdesi v hloubce jejich učení lze najít vlivy předkřesťanských duchovních proudů, mysterijních škol, Platónova učení, gnose a také vlivy ze Středního východu (perský manicheismus a islámský sufismus). Zatímco v původu nejrůznějších kacírských nauk lze vystopovat nejrůznější učení celého tehdy známého světa, osudy všech sekt se vzácně podobaly. Všechny byly bez milosti vyhlazeny. Stejný úděl stihl i tu nejzáhadnější a morálně nejradikálnější z nich - **bratry a sestry svobodného ducha a dobrovolné chudoby**, též nazývané **Homines Intelligentiae** a u nás proslavené Aloisem Jiráskem jako **adamité**.

Rajské orgie

Uvědomíme-li si, jak rozsáhlá literatura existuje o sektě albigenkých, pak dojdeme k závěru, že písemnosti týkající se kacírství sekty svobodného ducha (či duchovní svobody) jsou opravdu skromné. Není to však překvapující. Albigenští dominovali náboženskému životu velké části jižní Francie minimálně půl století, až do té doby, než byla jejich síla zlomena křížáckou výpravou. Zatímco politický vliv adamitů byl minimální. Nicméně dosáhli daleko mocnějšího společenského vlivu. Tento rozpor lze vysvětlit tím, že adamité kladli důraz na individuálního

člověka a ne na skupinu. Také jejich „neviditelnost“, skrývání se před světem, neumožňuje plně hodnotit dopad tohoto učení na evropský kontinent. Rozhodně tato forma kacířství zasáhla rozsáhlé území Evropy a trvala něco kolem pěti set let.

Je dokonce možné, že adamité mají svůj původ ve vzdálenějších částech evropské historie. Církevní otcové z raného období křesťanství, v období před asi jedním tisícem let, napadají ve svých dílech sekty až příliš podobné adamitům. Pravdou ovšem zůstává, že žádné konkrétní spojení nebylo dokázáno. Nicméně popisy aktivit této sekty z počátku našeho letopočtu jsou až nápadně shodné. Jeden z jejich kritiků, **Epifanius**, zesměšňuje rané křesťanské adamity jako „*bandu krtků bojících se denního světla*“. Tvrdí, že mají své kostely v podzemí, kde se shromažďují okolo ohně. Svlékají se při vstupu do svatyně a dovnitř vstupují „*muž a žena nahatí, tak jak vyšli z matčina lůna*“. Epifanius nám neprozradil nic o obsahu kultu, ale učinil sarkastickou poznámku, že tito lidé mají být „*zdrženliví lidé a panny*“. Také jeho vlastní výrok, že vyloučili ze svého středu každého, kdo se stal obětí hříchu, dokazuje, že rituální nahota sekty měla určitý duchovní důvod. Od starověkého autora se také dovídáme, že tito podivní lidé nazývali svůj kostel rájem a sami sebe Adamem a Evou. Aniž by zmiňoval konkrétní případy, Epifanius přičítá jejich rituální nahotu „*neukojitelné sexualitě*“.

Další kritik této sekty, **Theodoret**, zašel ještě dál. Místo, aby v rituální nahotě adamitů viděl projev možné askeze, nazývá jí obscenní a jejich rituály má za orgie. V jednom spise uvádí: „*Prodicus, následovník Karpokrata, založil kacířství takzvaných adamitů a připojil nespoutané tělesné obcování k pravidlům předepsaných Karpokratem. Obhajoval společné dělení se o ženy. A tak následně, na veřejných hostinách, když byla stlumená světla, každý se pářil s ženou, na kterou zrovna padl, a co horšího, praktikovali zvrhlosti tohoto druhu jako mystický obřad zasvěcení.*“

Kritika Epifaniova je tak ještě znásobena Theodoretem, poukazujícím na zvrhlosti promiskuitního charakteru, a zcela pomíjí myšlenku původního stavu nevinnosti, který podle jiného výčtu Augustinova chtěli adamité v tajných modlitebnách znovu získat.

Středověcí nadlidé

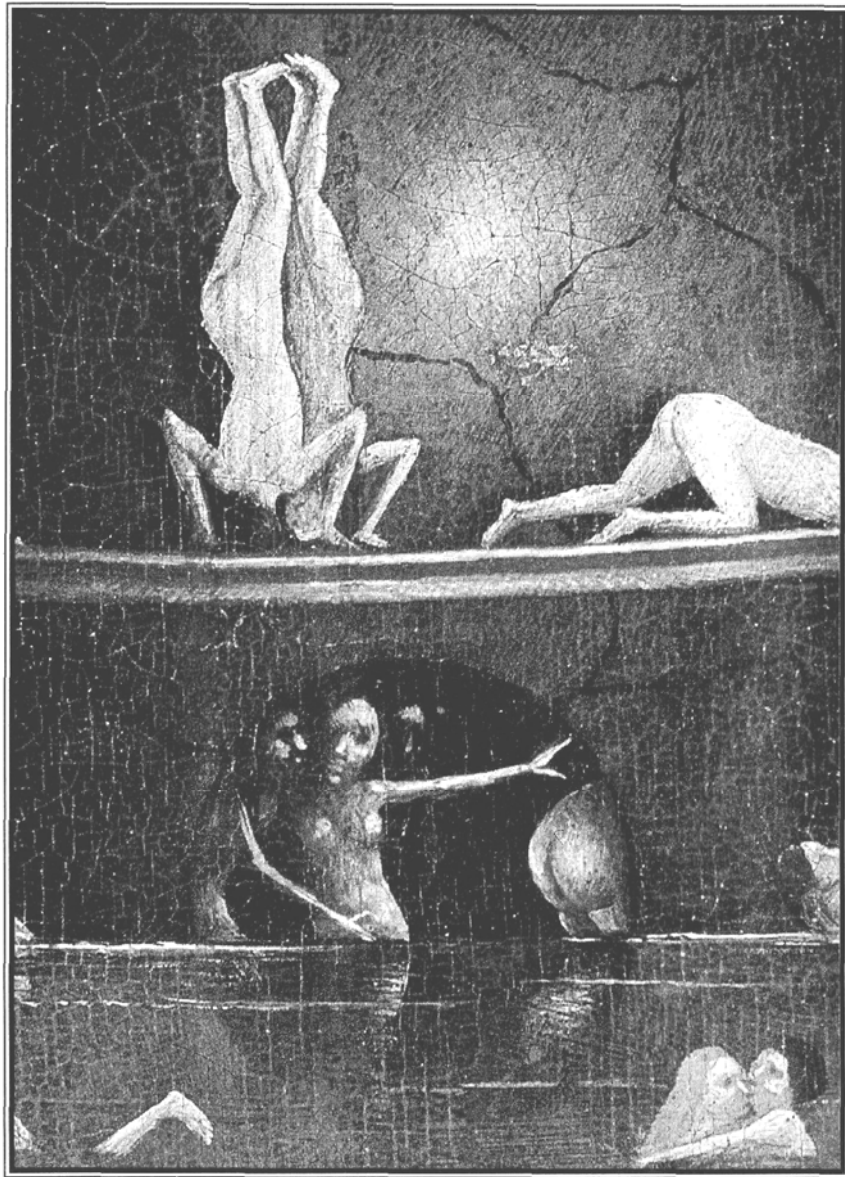
Rekonstruovat nauku a praktiky adamitů je velice obtížné. Většina pramenů, které máme k dispozici, pochází od jejich nepřátel a žalobců, zejména ze soudních zápisů inkvizice. Z jejich stoupců, kteří vy-

stoupili veřejně, nikdo nepřežil. Různé skupiny adamitů existovaly v Evropě během 13. a 14. století. Století 15. je pak jednoznačně ve znamení jejich nelítostného pronásledování a likvidace. Příkladem jednoho z nejbrutálnějších aktérů v této oblasti je i náš vojenský génius Jan Žižka, jenž nechal u Klokot upálit několik set stoupenců této sekty, neboť mu narušovali vojenskou disciplínu. Aby udržel vojenskou jednotu Tábora, obětoval jeho myšlenkovou volnost.

Historicky můžeme považovat kacírství adamitů za extrémní formu mystiky, která kvetla pod evropským povrchem od 11. století. Ortodoxní i kacírská mystika vyvěrá ze stejné touhy po skutečném a praktickém poznání Boha a spojení s ním. Obě varianty kladly velký důraz na intuici, extázi a individuální přístup. Oba proudy byly také stimulovány učením novoplatónské filozofie. Na rozdíl od katolických mystiků adeпти svobodného ducha neuznávali žádnou autoritu mimo své vlastní zkušenosti. V jejich očích byla církev přinejlepším překážkou na cestě k Bohu. Cítili potřebu nahradit tuto, podle svého mínění vyprahlou a formální instituci vlastními komunami, které měly být předvojem lidstva v přijetí Ducha svatého. Jejich víra byla totiž založena na předpokladu, že začíná třetí etapa vývoje lidstva. První etapa, reprezentovaná Bohem Otcem, byla vystřídána druhou, kdy příchodem Krista nastalo období Boha Syna. Tu měla vystřídat třetí a konečná etapa svatého Ducha.

Jádro kacírství adamitů spočívalo ve víře ve vlastní dokonalost, kdy církevní pojetí hříchu nemělo praktický význam. Pro jedince žijící v rajské nevinosti hřích prostě neexistuje. Zde by bylo dobré upozornit, že výraz adamita je poněkud zavádějící, neboť tento název zdůrazňuje mužský aspekt prapůvodní nevinosti. Ženy měly v sektě adamitů zcela rovnoprávné místo.

Dokonalý člověk, za jakého se adamita považoval, mohl tedy konat i to, co bylo obecně považováno za zakázané. V křesťanské civilizaci, která klade zvláštní důraz na neposkvrněnost a považuje mimomanželský sex za obzvláště těžký hřích, byl jejich přístup k životu trnem v oku. Musíme doznat, že obviňování adamitů z neortodoxního sexuálního života mělo své opodstatnění, i když šlo o něco více než o pouhou promiskuitu. Jejich bezstarostná sexualita měla především symbolickou hodnotu jako znamení duchovní volnosti a rovnoprávnosti. To je také obsahem hodnoty, kterou vyjadřuje takzvaná volná láska v naší době.

Detail z triptychu Zahrada pozemských rozkoší od Hieronyma Bosche, kolem roku 1500

A budete jako bohové

Adamité se považovali za bohorovné a někdy zacházeli ještě dále. O Kristovi například tvrdili, že na kříži nezemřel pro lidstvo, ale sám za sebe. V jednom z mála dochovaných adamitských spisů nazvaném **Schwester Katrei** zažívá sestra Kateřina typickou zkušenost adamitů - extázi, ve které je zcela uvolněna z omezené lidské existence a v níž volá: „*Raduj se se mnou, stala jsem se Bohem!*” Její zkušenější kolega jí dává tyto instrukce: „*Nyní opusť všechny lidi, stáhni se opět do svého stavu jednotlivosti, neboť zůstaneš Bohem.*” Kateřina poté upadla do hlubokého transu a probrala se z něho s ujištěním: „*Byla jsem učiněna věčnou v mém věčném požehnání. Kristus mě učinil jemu rovnou a již nikdy nemohu ztratit tento stav.*”

Takové zážitky byly vskutku rozdílné od spojení s Bohem, jak je chápala církev. Pro ni byl tento stav okamžité osvícení, jež se dostavilo jen někdy, snad jednou za život. A ten, kdo je zažil, zůstával i nadále obyčejným smrtelníkem. Adamitu takový zážitek zcela změnil. Spojil se s Bohem, sloučil se s ním a zůstal takový navěky. Jedna adamitská žena dokonce tvrdila, že si mohla osedlat Ducha svatého a „jezdit na něm jako v sedle”. Mnozí z adamitů byli přesvědčeni o své schopnosti konat zázraky. Podle vlastního tvrzení byli schopni vidět budoucnost, mohli chodit suchou nohou po vodě nebo létat vzduchem.

Způsoby adamitů a formy jejich projevů jsou opravdu matoucí a různorodé. Většinou se shromažďovali v podzemí. Za svůj chrám považovali jeskyni nebo sklepení. To by se dalo snadno vysvětlit nutností skrývat se, ale je dost možné, že adamitský místopis skrývá ještě něco jiného. Připomeňme si antická mystéria a působivou Platónovu alegorii o jeskyni. V Čechách a Rakousku byli díky této charakteristice přezdíváni „obyvatelé jeskyní” (Grubenheimer, Fossarier, Grublinsleute). Jeskynní shromaždiště nazývali rájem a my se můžeme jen dohadovat, co se v nich opravdu odehrávalo.

Spojování mužského a ženského principu bylo pro adamity příznačné. Specifický obřad takového spojení nazývali **acclivitas**. Představoval posvátný sňatek, hieros gamos, sloučení protikladů, o kterém hovořili i alchymisté. U adamitů má ovšem svěbytnou podobu. V jednom z protokolů inkvizice se píše: „*A také vytvořili svůj vlastní jazyk, ve kterém nazývali tělesné spojení, rajským potěšením nebo, cestou vzhůru. (acclivitas.) Tak používají přijatelné názvy, když hovoří o hříšných činech k lidem, kteří nerozumějí jejich skutečnému významu.*”

Mužský a ženský princip (z alchymistického rukopisu)

I z tohoto nepřátelského komentáře se zdá být jasné, že tyto výrazy vyjadřují nějaký hlubší význam než pouhý popis orgií. Slovo **acclivitas** znamená „směr vzhůru“. Je tedy logičtější ho interpretovat jako snahu povznést se do stavu dokonalosti. Pak by i výraz ráj mohl znamenat nejvyšší úroveň sexuality, její duchovní sublimaci. Touto „cestou vzhůru“ mohli adamité skutečně myslet neposkvrněnou dokonalost lásky, jak o ní hovoří řecký filozof Platón. I ten přece tvrdil, že inspirující a hybnou silou duše je Erós. V něm viděl, zjednodušeně řečeno, touhu po něčem, co nám schází, touhu po spojení a celistvosti. Spojení muže a ženy mohlo být pro adamity symbolem návratu do stavu původní rajske blaženosti, kde neexistovaly rozpory, kde vše splývalo v jednotu. Nic ovšem nevylučuje možnost, že takového stavu mysli nedosahovali prostřednictvím fyzického spojení a že různí adamité si tuto koncepci nevysvětlovali různým způsobem a neuváděli ji do života na různých úrovních, od nejvyšší duchovní až po tu zcela jednoduše požívačnou.

Alternativní název pro acclivitas (cesty vzhůru) „rajské potěšení“ nám připomíná slavný triptych od nizozemského malíře **Hieronyma Bosche Zahrada pozemských rozkoší** z konce 15. století. Slavný malíř jako by ve svém díle ilustroval na stovkách nahých postav rajske nevinost adamitů a jejich snahu navrátit se do pradávneho domova.

RAYMOND LULL

Doktorem **Illuminatem** neboli osvíceným doktorem nazvali jeho současníci jednoho z největších géniů středověku. Blahoslavený **Raymond Lull** (Raimond, Ramon, Llull, Lully, Lullus) je považován za nejslavnějšího španělského alchymistu. Laická veřejnost ho málo zná, přestože jeho učení tvoří jednu ze základních částí evropské kultury. Jeho dílo ovlivnilo mnoho významných osobností, například Mikuláše Kusáckého, Giordana Bruna, Francise Bacona a Reného Descarta.

Narodil se mezi lety 1232 až 1235 - kdy přesně se neví - a zemřel buď roku 1315, nebo o rok později. Během svého dlouhého života se mu podle tradice podařilo vykonat neuvěřitelně mnoho. Působil údajně jako křesťanský filozof novoplatónské školy, jako první velký mystik Iberského poloostrova, jako první Evropan psal prozaické novely na současná témata, stal se jedním z tvůrců spisovné katalánštiny, působil jako misionář, založil školu orientálních jazyků, na níž studovali budoucí misionáři. Dokonce prý (dvě stě let před Kolumbem) navrhl uskutečnit plavbu na západ přes Atlantský oceán, neboť za ním, podle Platónova popisu očekával „protější pevninu“.

Divoké mládí

Raymond Lull se narodil v Palmě, hlavním městě ostrova Mallorca, v rodině bohatého katalánského šlechtice. O jeho mládí kolovaly určité, dnes už neověřitelné pověsti, naznačující, že Raymond nebyl nudný a suchopárný člověk, oddaný pouze své práci.

V mládí se vyznačoval velkou náchylností k opačnému pohlaví. Jednou prý chtěl učinit patřičný dojem na jistou mladou dámu, a tak neváhal vjet na koni až do samé katedrály v Palmě. Další zaznamenaný příběh se patrně týká stejné dámy, již chtěl ohromit netradičním vstupem do chrámu božího. Skončil však zcela neočekávaně.

Nejkrásnější dámou na aragonském dvoře tehdy byla dona **Ambrosia Eleanora di Castello**. Velmi počestná a navíc vdaná žena se cítila pohoršena, když se jí mladý Raymond začal dvořit. Vytrvale jeho snahy odmítala, dokud jí mladý Raymond nezačal posílat své milostné a velmi barvitě básně. Obdržel vzkaz, že krásná paní byla jeho básněmi dojata a chce se s ním sejít v soukromí. Sdělila mu, že považuje za spravedlivé, aby autor, který tak zaníceně opěvuje její tělo, mohl spatřit víc z její krásy, než dovoluje letmé setkání na veřejnosti. Poté odhalila část svého těla, zohaveného zákeřnou nemocí. Traduje se, že kvůli tomuto zážitku zasvětil Raymond Lull život vědě a Bohu. Krátce poté, ve věku osmdvaceti let, měl údajně svou první z pěti vizí ukřižovaného Krista. Nechal se jimi inspirovat, opustil svou rodinu, své bohatství a přátele, aby se věnoval studiu přírody a tajných věd.

Ars Magna - teorie všeho

První Lullova publikace - **Knih pohana a tří mudrců** - je alegorický příběh člověka bez vlastní víry rozmlouvajícího s představiteli tří velkých náboženství zosobněných třemi mudrci: **žida, křesťana a muslima**. Tito učenci získali své znalosti a vědomosti tajemné dámy zvané **Intelligence**, zvěstovatelky jediné pravdy uložené v těchto třech vírách, které Lull chápe jako společný příspěvek k poznání Boha. Křesťanství představuje v tomto mystickém a esoterickém výkladu víry záruku harmonie. Již v tomto díle použil Lull neobvyklý spekulativní postup, který nazval **Ars Magna - velké umění**. Později, v roce 1274, tuto teorii rozpracoval ve stejnojmenném díle, které se stalo inspirací pro mnohé renesanční filozofy a mágy.

Kolem čtyřicátého roku svého života se Lull uchýlil do asketické samoty na horu Randa. Tam měl v roce 1272 vizi, v níž nahlédl do celého mechanismu stvoření a jeho vztahu k jednotlivým přívlastkům či vlastnostem Boha. To byl počátek vzniku jeho velké formální kosmické koncepce. Jde o velmi komplikovaný systém, kterému není snadné porozumět. Učenec využil polomechanické metody, symbolů a kombinačních diagramů. Za základ obhajoby křesťanských teologických tezí si Lull vybral právě tento složitý přístup a chtěl ho zároveň aplikovat do všech odvětví lidského vědění.

Základem jeho teorie je teze, že všechno souvisí se vším a že veškerá realita je odrazem skrytého božství. Lull věřil, že pokud porozumíme božským vlastnostem, jsme schopni pomocí podobností a souvztažností porozumět všemu.

Raymond Lull se svým žákem Thomasem le Myesierem před královnou francouzskou a navarrskou (Badische Landesbibliothek, Karlsruhe)

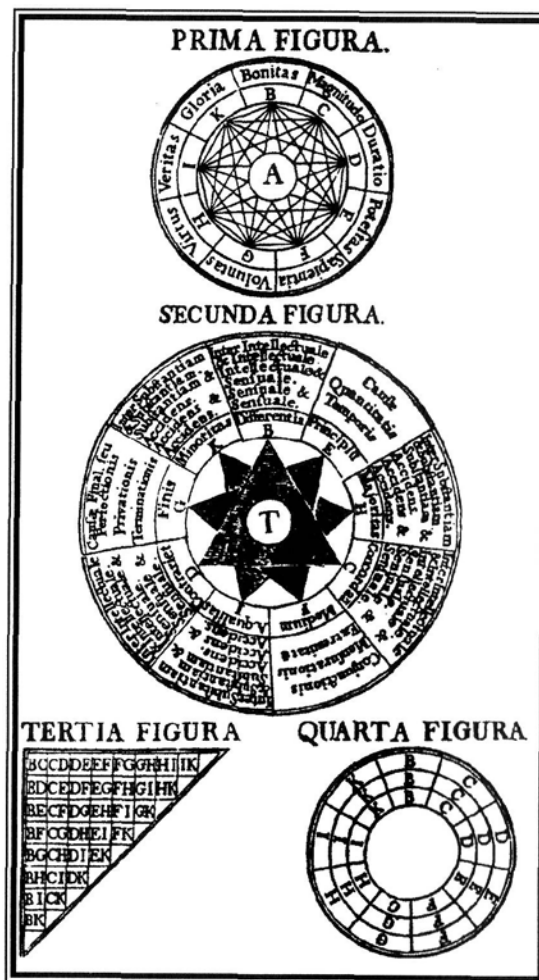
Jeho systém měl odhalit základní principy přírody, interpretovat ho a aplikovat do všech umění a věd a v neposlední řadě pochopit vztah mezi člověkem a Bohem a tím i skutečný řád lidské společnosti.

Podle Lulla jsou tři síly lidské duše odrazem svaté Trojice. **Lidský intelekt** odráží božské poznání, **vůle** božskou lásku a **paměť** je odrazem božské vzpomínky. Když porozumíme božským přívlastkům (Lull je kategorizoval a použil písmena jako jejich symboly: B=Bonitas (dobrota), C=Magnitudo (velikost), D=Duratio (trvalost), E=Potestas (moc), F=Sapientia (moudrost),

G=Voluntas (vůle), H=Virtus (ctnost-síla) I=Veritas (pravda), K=Gloria (sláva), pak máme, prostřednictvím jejich

ekvivalentů v hmotném světě, schopnost porozumět vlastnostem všech věcí a prakticky je používat (zvláště v lékařství). A máme schopnost dokázat pravdu křesťanské víry.

Lull dokonce zkonstruoval přístroj, podobající se kolu a představující kombinaci písmen a geometrických obrazců. Pomocí přístroje byl

Čtyři Lullový obrazce

údajně schopen vyřešit jakýkoliv problém a nalézt pravdu. Mnozí badatelé označují jeho vynález za pravzor počítače.

Rozporuplný génius

Rozporuplnosti doby, ve které Lull žil, se prolínaly i do jeho života. I když sám byl původně dvorským rytířem a dokonce se osobně znal s velmistrem řádu templářů **Jaquesem de Molayem**, prosazoval zrušení řádu, aby majetek řádu pomohl financovat novou křižáckou výpravu. Právě tohle se ale templářům po vyhnání ze Svaté země moc nezamlouvalo. Zároveň se Lull postavil na stranu váhajícího papeže proti francouzskému králi Filipovi IV., který představoval hlavní protitemplářský prvek. Lull sice souhlasil s vojenskou výpravou mající znovu dobýt Jeruzalém, ale hlásal zásady poklidného a plodného soužití tří náboženství a věnoval značnou energii na obracení muslimů a židů na křesťanskou víru.

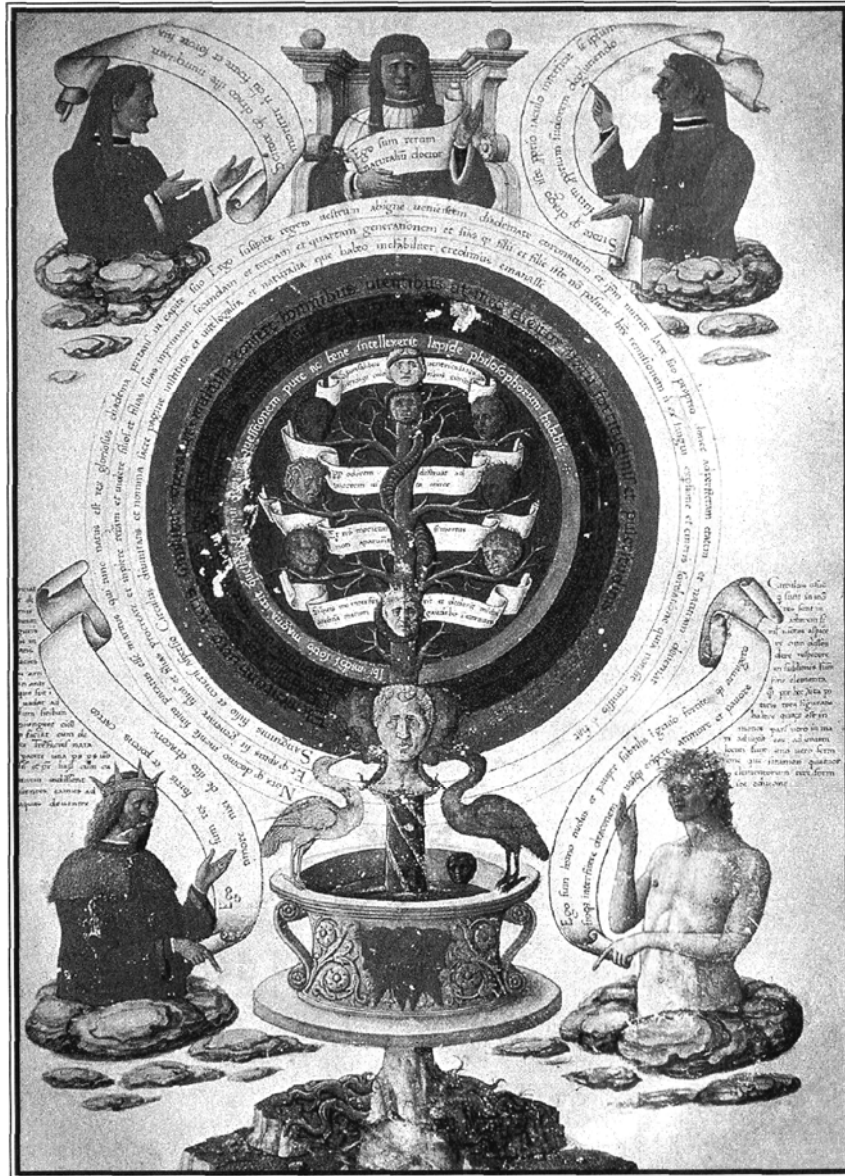
Lull musel mít zvláštní zanícení pro misionářskou práci, neboť jí zasvětil velkou část svého života. Sám mezi „jinověrci“ pobýval a osobně se snažil přivést je na „správnou“ (to jest katolickou) víru. To se mu prý stalo osudným. Údajně měl být v roce 1315 ukamenován k smrti rozlíceným davem stoupců islámu, když se je snažil během své misijní cesty v Africe obrátit ke křesťanství. Jak to opravdu bylo, nevíme, ani neznáme přesnou dobu jeho smrti. Víme, že své poslední dílo napsal v prosinci roku 1315 v Tunisu. Většina badatelů souhlasí, že musel zemřít někdy mezi tou dobou a březnem 1316 ve věku třiaosmdesáti nebo čtyřiaosmdesáti let, a to buď v Tunisu, nebo na lodi cestou na Mallorku, kde je také v kostele San Francisco v Palmě pochován v nádherné hrobce, postavené v roce 1448.

Jako vášnivý student a zastánce alchymie, kabaly a sufismu se Lull nevyhnul podezření z kacířství, které mu však za jeho života nebylo prokázáno. Teprve po jeho smrti inkvizitor **Nicholas Eymeric** (1320-1393) vymohl na papeži bulu, odsuzující Lullovo učení. Ovšem začátkem 16. století ho papež Lev X. prohlásil za blahoslaveného.

Láska jako nejvyšší dobro

Spisovatelská činnost Raymonda Lulla byla neobyčejně bohatá. Dnes se mu přičítá autorství asi 3 000 knih, z nichž minimálně 321 prokaza-

telně napsal. Lull nepsal jen přísně vědecká či teologická díla. Je autorem dvou zdařilých novel určených široké veřejnosti.

První z nich je **Blanquerna** (1248), příběh papeže stejného jména, který byl zasvěcen do Ars Magna učencem nazývaným Blázen Raymond, jehož papeži poslal sám císař. Nejvyšší církevní hodnostář za-ložil školu pro přípravu budoucích misionářů. S šířiteli křesťanství tam studovali také příslušníci křižáckých řádů, templáři a špitálníci.

Druhá novela s názvem **Felix** popisovala příběh mladého muže zasvěčeného poustevníkem do tajemství věcí přirozených i nadpřirozených. Svatý muž postupně odhalil mystéria jednotlivých úrovní stvoření a dokazoval tak důležitost Ars Magna.

S těmito novelami badatelé někdy spojují Lullovu sbírku básnických aforismů nazvanou **Kniha milence a milované**. V básních lze rozpoznat vliv muslimského sufismu, neboť některé aforismy jsou přeložené výroky dervišů, i když přirozeně převedené do křesťanského kontextu. V tomto díle Lull plně odhaluje svůj skutečný zdroj: lásku. Byla to láska, která způsobila, že Bůh je trojjediný a že na sebe vzal lidskou podobu. Podstatou stvoření a klíčem k jeho porozumění je láska, láska Boha k sobě a ke svému stvoření. Můžeme se tedy právem domnívat, že pro Lulla stejně jako pro trubadúrskou kulturu a gnostické sekty nebyla vrcholnou autoritou duchovního života **Róma** (Řím), ale to, co získáme, když jméno Věčného města čteme pozpátku: **Amor**.

Po vzoru alchymistů Lull ve svém díle směšoval mystiku, filozofii a lásku a tím došel ke **Gnosis Kardias** - moudrosti srdce. Nevíme, jestli se mu opravdu podařilo vyrobit kámen mudrců, jak mnoho lidí dodnes pevně věří, ale víme, že dosáhl něčeho stejně důležitého. Nejlépe to vyjadřuje úryvek z jeho Knihy milence a milované:

„Řekni, ó Blázne, máš nějaká bohatství?“

On odpověděl: „Mám, milovná.“

„Máš země, hrady, města, državy nebo království?“

On odpověděl: „Mám ve své mysli lásku a slzy a touhy a těžké zkoušky a smutek a to je mnohem lepší než království nebo císařství.“

HIERONYMUS BOSCH

„Rozdíl mezi dílem tohoto muže a ostatních malířů spočívá v tom, že zatímco ostatní se snaží malovat člověka tak, jak se jeví zvenčí, on jediný má odvahu namalovat ho takového, jaký je uvnitř, ve svém nitru.“

Tato slova napsal duchovní **Jose de Siguenza** v roce 1605 a myslím, že od té doby nikdo lépe nevystíhl podstatu umění malíře, jehož známe pod přezdívkou **Hieronimus Bosch**. Jeho skutečné jméno bylo **Jeroen** (Joen) **Anthonzoon van Aken** (Aeken, Acken), což můžeme přeložit jako Jeroným, syn Antonína z Cách. Jeho křestní jméno bylo polatinštěno na Hieronymus a přezdívkou Bosch, která je nejspíše zkrácením jména jeho rodného města 's-Hertogenbosch (Bois-le-Duc neboli Vévodův les), přijal ještě za svého života, jak dokazuje záznam v registrech bratrstva Panny Marie z roku 1509-1510: „*Jheronymus van Aken, malíř, který se podepisuje jako Bosch.*“ Důvodem k přijetí jména města, kde se narodil a prožil celý život, mohl být malířův věhlas. Podle všeho byl Bosch známým a ceněným malířem již za svého života. Ve Španělsku mu říkali **Geronimo Bosco** nebo **el Bosco**, v Itálii byl znám jako **Gerolamo Boschi Fiammengo** nebo **Bosco di Balduc**, v 16. a 17. století pak převládala forma **Bos**, což je mimochodem také správná výslovnost jeho jména.

Malíř Jeroným

Bosch pocházel z malířské rodiny. Jeho dědeček Jan, dva strýcové, otec a bratr se stali umělci plátna a štětce. Žádný z nich však nedosáhl

Portrét H. Bosche z roku 1572

jeho dovedností a slávy. Nevíme přesně, kdy se Jeroným narodil, obecně se usuzuje, že se tak stalo někdy kolem roku 1450. Přestože byl vysoce ceněn svými prvními životopisci, dozvídáme se od nich velice málo o jeho skutečném životě. Fakta, která máme, jsou velice kusá.

V letech 1478 až 1494 spolupracoval s architektem, stavitelem a rytcem **Allaertem de Hameelem**, který podle jeho děl pořizoval rytiny. Tento muž vedl stavbu katedrály sv. Jana v 's-Hertogenbosch, patřící mezi nejvýznamnější v Nizozemsku, a není vyloučeno, že oba umělci se ve své tvorbě navzájem ovlivňovali a inspirovali. Byli členy vlivného **bratrstva Panny Marie**, které se při katedrále sdružovalo. Stavitel a architekt Hameel mohl představovat pro Bosche zdroj informací ze stavitelsko-zednářského cechu, v němž se podle tradic uchovávalo mnoho tajemství souvisejících se stavbami katedrál, tajnou geometrií počínaje a různými mýty konče.

V roce 1480 je Bosch nazýván v dokumentech Jeroen de maelre, malíř Jeroným, podle čehož se dá usuzovat, že byl v té době již řádným a vyučeným členem malířského cechu, tedy Mistrem malířem.

Z téže doby existuje první zmínka o Boschově manželství. Jeho ženou se stala **Aleyt**, narozená v roce 1453. Otcem nevěsty byl bohatý obchodník **Goyard van der Mervenne**. Pokud už v této době nebyl Bosch sám bohatým a váženým občanem, určitě si sňatkem hmotně i

společensky polepšil. Dostal věnem mimo jiné i pozemky v Oirschotu, nedaleko od 's-Hertogenbosch. Ovšem vztahy s obchodnickovou rodinou se nevyznačovaly asi nejlepší atmosférou. Ze záznamů se dozvídáme, že Bosch často vystupoval jako Aleytin „manžel a zástupce“ v soudních sporech se svým tchánem.

Bosch patřil k bohatým mužům, což potvrzují daně, které musel platit. Byly nejvyšší ve městě. Tak se rozplývá romantická vize trpícího umělce, žijícího v ústraní a vzhledem na své neutěšené poměry poháněného k nadlidským výkonům, což bývá někdy s Boschem spojováno.

Bosch byl velice váženým občanem svého města. Z jeho sociálních poměrů a z obsahu díla můžeme usuzovat na vzdělaného, scestovalého a dobře všeobecně informovaného člověka. Teorie o pronásledovaném kacíři a rozpolceném nešťastníkovi, uchylujícím se k dobovým drogám, tím jaksí berou za své. Podle jeho zapojení do církevního života a z církevních zakázek, které dostával, můžeme usuzovat, že opravdu za kacíře považován nebyl. To nám ovšem neříká nic o jeho skutečných názorech.

Často se vede diskuse, zda byl Bosch dobrým katolíkem, či skrytým kacířem. Vše nasvědčuje tomu, že byl povznesen nad konkrétní příslušnost k určité církvi a stejně jako pozdější rosenkruciáni „nosil oblečení a zachovával zvyky té země, ve které žil“. Jeho obrazy skutečně obsahují filozofii velmi blízkou rosenkruciánskému názoru, že Evropa potřebuje všeobecnou duchovní reformu, jak to rosenkruciáni vyjádřili ve svých manifestech Fama (1614) a Confessio (1615). V prvním z nich dokonce nacházíme lákavou zmínku, která časově zapadá, do doby Hieronyma Bosche. Text spisu Fama prozrazuje, že jedním z původních členů, kteří používali zásadně ke své identifikaci pouze iniciály, byl „bratr B., zručný malíř“.

Z dobových kronik se také dovídáme, že v roce 1496 byl v 's-Hertogenbosch za přítomnosti Filipa Sličného, vévody burgundského, pokřtěn žid **Jacob de Almaengien**, kterého německý badatel Wilhelm Fraenger považuje za Velmistra kacířské sekty adamitů a objednatele Boschových obrazů, jmenovitě Zahrady pozemských rozkoší. Pro toto tvrzení však chybí jakákoliv historická dokumentace. Víme jen to, že Almaengien se stal členem křesťanského bratrstva Panny Marie, do kterého patřil i Bosch, a později se vrátil ke své původní židovské víře. Filip Sličný, svědek Almaengienova křtu, však s Boschem prokazatelně spojen byl, neboť mu roce 1504 nechal vyplatit zálohu ve výši třiceti šesti liber na objednaný obraz s posledním soudem, rájem a peklem.

Posledním záznamem o životě Hieronyma Bosche z dokumentů bratrstva Panny Marie je zpráva ze dne 9. srpna 1516, kdy se konal v kapli bratrstva v chrámu sv. Jana v 's-Hertogenbosch slavnostní pohřeb „zesnulého spolubratra Jenýroma z Cách zvaného Bosch, slavného malíře“. Bosch zemřel pravděpodobně několik dnů před tím, přesné datum však neznáme.

Bratrstvo Panny Marie

V letech 1486 až 1487 se Bosch stal členem bratrstva Panny Marie (Liewe Vrouwe Broederschap) při katedrále sv. Jana. Dnes se mu říká zkráceně osvícené bratrstvo. Již v roce 1488 byl uváděn jako „významný“ člen. Členství v bratrstvu zajišťovalo vysoký společenský statut a důležité styky.

Boschovo významné postavení v bratrstvu mu umožnilo získat povolení k uspořádání slavnostní hostiny zvané **Labutí slavnost** ve svém domě. Jako hlavní chod se podávala labuť. Podobnou hostinu mohli uspořádat jen velmi vážení členové bratrstva, neboť požívání labutí patřilo ke zvláštním výsadám šlechty, udělené bratrstvu v 15. století.

Bratrstvo bylo založeno již v roce 1318 a v 1. století svého trvání oslavovalo hlavně kult Panny Marie. Proto i mottem se stalo heslo **Sicut liliū inter spinas** (Jako lilie mezi trnám). Na počátku 15. století však začalo provozovat i dobročinnou činnost a stalo se známým po celé Evropě.

Bratrstvo prokázalo značnou životaschopnost a existuje dodnes. O jeho významu svědčí i skutečnost, že v této organizaci přijala členství i nizozemská královská rodina. Dnes má bratrstvo pouze 26 členů, z toho 13 katolíků a 13 protestantů. Členství je doživotní a nový člen je přijat pouze jako náhrada za zesnulého.

Dílo

Obsah Boschova díla nám zůstává záhadou. Nemůžeme se u něj nikdy docela zbavit pocitu, že za jeho symboly musí být skryto daleko více, než by se na první pohled zdálo. Tento pocit časem přechází v jistotu, že Mistr tajně naznačuje něco víc, než ukazuje. Většinu badatelů i laiků zaráží rozsah a komplexnost jeho velkých kompozic. K zobrazení všech živočichů, rostlin, astrologických souvislostí, alchymistických operací a dalších oblastí musel mít malíř ohromující znalosti. Někteří teoretici a

historikové umění z tohoto faktu vyvozují, že Bosch nebyl jediným autorem svých obrazů. Je možné, že s Boschem spolupracovali výjimeční jedinci či dokonce celá skupina vzdělanců a zasvěcenců, určití duchovní spoluautoři jeho děl. Ale i kdyby se Mistrovi skutečně nějaké pomoci dostalo, jeho osobní znalost musela být takřka encyklopedická.

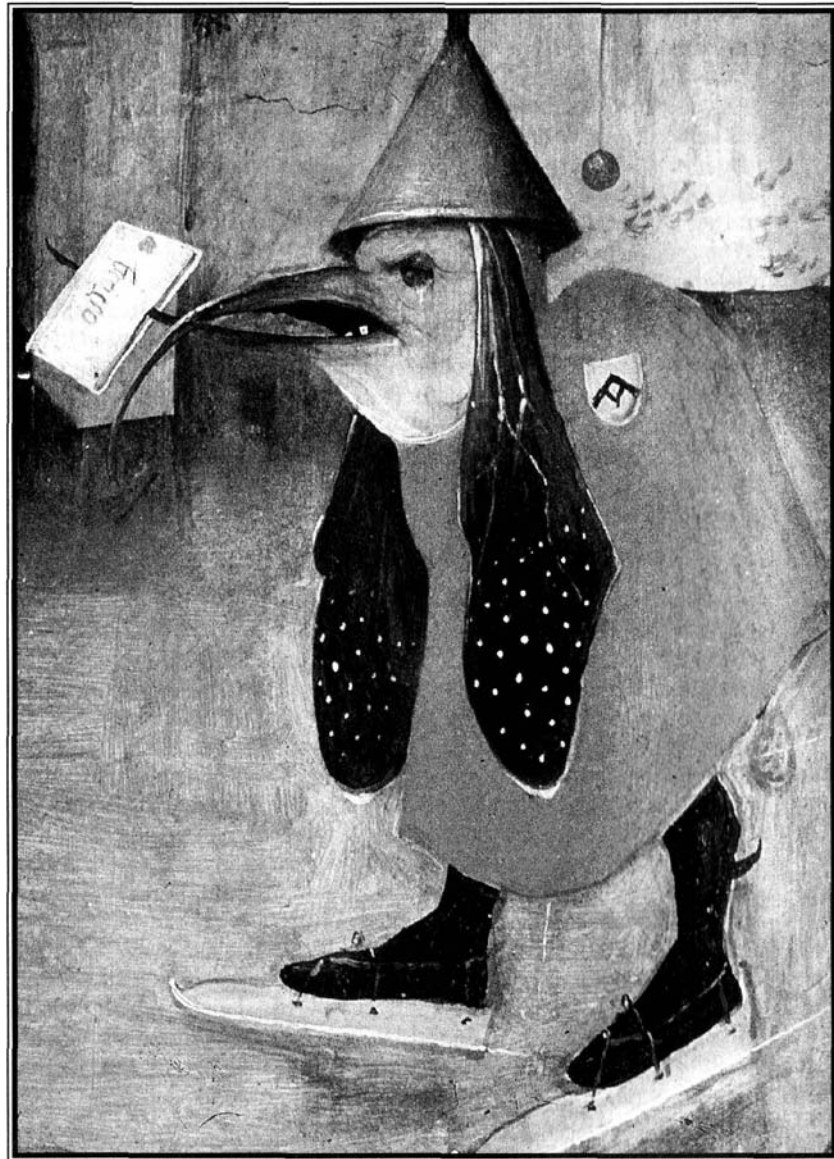
Z Boschových obrazů vyzáruje zasvěcenectví, tedy znalost tajemství lidského života a vesmíru. Okultisté často hledají v jeho díle klíč k tajemstvím světa, ducha a vesmíru. Pokoušejí se v nich najít odpovědi na základní otázky záhad našeho života a oživit ztracené cesty antických mystérií a zasvěcovacích škol.

Hledáme-li jednotící prvek v Boschových obrazech, pak zjistíme, že to není malování démonů a věcí nepřirozených, jak se obvykle tvrdí. Toho si všiml již jeden z jeho prvních kritiků, **Felipe de Guevara**, když v roce 1560 napsal: „*Odvažuji se tvrdit, že Bosch nikdy ve svém životě nenamaloval nic nepřirozeného... I když je pravda, že pro své obrazy nacházel zcela neobvyklé předlohy, vždy byly v souladu s přírodou. Proto můžeme přijmout za bezpečné pravidlo, že jakýkoliv obraz (dokonce i kdyby nesl jeho podpis) obsahující příšernosti či něco jiného, co by překročilo rámeček přirozenosti, je podvrh nebo imitace.*”

Jednotícím prvkem Boschovy tvorby není ani pesimismus, který, zdálo by se, naplňuje většinu jeho obrazů ukazujících poslední soud nebo peklo. Dobrým příkladem pro toto tvrzení je střední panel vídeňského triptychu Poslední soud, kde na celém pozemském jevišti nacházíme pouze jedinou osobu, která má šanci na spasení a je odváděna andělem ven z pekelného reje. Především si musíme uvědomit, že obraz neznázorňuje peklo, ale zemi. Bosch v tomto díle nejspíše říká, že peklo neexistuje. Jediné peklo je to, co si děláme z vlastního života tady na zemi. I když v tomto obraze není těžké vycítit Boschův silně pesimistický pohled na lidstvo jako celek, je smysl triptychu pravděpodobně pozitivnější. Zdá se, jako by říkal: Lidstvo jako skupina nemá šanci dojít ke spasení. Vytváření skupin a struktur, sekt a církví, obcí a států je jen velice nedokonalý lidský pokus kopírovat vesmírný řád a jeho hierarchii. Skupina či dav se do nebe nedostanou. Jediná šance je v individuální lidské bytosti. Bosch nepropaguje pesimismus a rezignaci. Spíše zde odmítá kolektivní vinu a zdůrazňuje osobní zodpovědnost za vlastní život a spoluzodpovědnost za celý svět.

Boschovým dílům je tedy společná nejednoznačnost. Bosch jako vynikající pozorovatel viděl dvojakost všech věcí. Patrně znázorňoval individuální osoby či situace z několika úhlů pohledu současně. Viděl to

dobré i to horší najednou, byl si vědom duality lidské existence. Bosch ale také věděl, že hluboko pod povrchem, za hmotným světem, v zásvětlí, se tyto protiklady spojují v jednotu. To se odráží i v konkrétním optickém efektu. Jeho postavy září vnitřním světlem. Bosch ani neodsuzoval, ani nechválil, pouze nastavoval zrcadlo. A jsou-li v jeho obrazech nějaké ohavnosti či pošetilosti, pak nejsou jeho, nýbrž naše.

Monstrum se znakem připomínajícím zednářskou symboliku (detail z triptychu Pokušení sv. Antonína, Národní muzeum v Lisabonu)

Vizionář

Obrazy Hieronyma Bosche fascinovaly Evropu již za jeho života a celé století po jeho smrti. Teprve protireformace a její nejtragičtější důsledek, třicetiletá válka, odsunuly Bosche do kategorie malířů nereálných fantazií a on upadl na dlouhou dobu v zapomnění. Doba nástupu vědy a pozitivistického myšlení ve svém mechanickém, černobílém a přesně do sebe zapadajícím světě pro malíře „nesmyslná a fantazií“ neměla místo.

Hlavonožec - detail z obrazu Poslední soud (Videň)

Evropa jeho doby byla dějištěm převratných změn. Kolem roku 1500 se toho odehrálo opravdu početně. Kolumbus ve španělských službách objevil Ameriku, zdroj ohromného bohatství pro námořní velmoci. Světový obchod se nebývale rozšířil, s růstem bohatství nastal i rozkvět umění, rozšiřování informací dostalo ohromný impuls v podobě vynálezu knihtisku a přirozeně se zdokonalovalo i válečné umění. Člověk měl k dispozici čím dál tím více nástrojů, které mu měly ulehčovat a zpříjemňovat život. Zjednodušeně můžeme říci, že Evropa v té době přišla na historickou křižovatku, kam civilizace dospějí jednou

za dlouhá století. A Bosch jako vizionář byl schopen vidět a cítit ohromné změny a jejich možný dopad na budoucnost lidstva. Jedna z rovin, ve které můžeme jeho obrazy chápat, je vize věcí příštích. Evropa stála na historické křižovatce a měla si vybrat, jakým směrem se vydá. Bosch mohl mít schopnost předvídat její nešťastnou volbu. Mohl dohlédnout až k další křižovatce, na které se ocitáme dnes. Kdy pekelné dýmy vytlačují čistý vzduch, rostliny, zvířata a lidé mutují do podivných hybridů a spása lidské duše se zdá být jen malinkou a na hony vzdálenou hvězdičkou.

PARACELSUS

Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus z Hohenheimu, často nazývaný švýcarským Hermem Trismegistem, je známější pod přezdívkou **Paracelsus**. Začal si tak říkat sám a chtěl tím se svou vrozenou neskromností říci, že stojí „nad Celsem“, je tedy daleko lepším lékařem než tehdy všeobecně uznávaný římský lékař **Celsus**. Místo v kultuře a historii mu zajistilo nejen jeho sebejisté vystupování a výbušná povaha, ale také výraz „bombastický“, převzatý z lékařova dlouhého jména a užívaný dodnes.

Paracelsus působil v alchymii a medicíně, propagoval přírodní léčbu. Mnozí ho i dnes považují za zakladatele moderního evropského lékařství. Díky svým neortodoxním léčebným metodám se tento hermetický filozof stal velice populárním. Ovšem totéž mu vyneslo mnoho nepřátel. Netřeba zdůrazňovat, že pocházeli hlavně z oficiálních lékařských kruhů. Paracelsus věřil přírodní magii a dokonce praktikoval ranou formu homeopatie, když podával nemocným stíženým morem zředěné výtažky z jejich vlastních výměšků. Jeho přístup k léčení byl založen na předpokladu, že mysl a tělo se navzájem ovlivňují. S oblibou říkával, že představivost je cesta k sebeobjevení. Sebepoznání pokládal za klíč k plnohodnotnému a zdravému životu. Paracelsus věřil i tomu, že aura (záření vycházející z lidského těla) má zásadní vliv na zdraví a je jeho odrazem.

Jeho jméno se uvádí v nejstarším rosenkruciánském spise z roku 1614. Pamflet **Fama** říká: „*Theophrastus, ačkoliv do našeho bratrstva nevstoupil, ale přece jenom pilně četl knihu M. (obsahující základní tajemství života) a jeho bystrý duch byl tím zapálen. Ale tento člověk vodil za nos učence a hlupáky a zarážel i jejich nejlepší běh, poněvadž podle své povahy nebyl nikdy člověkem mírumilovným, ale nejraději s jinými se hádal, a proto ve svých spisech se přemoudřelým posmíval více, než aby se byl ukázal v pravé své podstatě. Přece však lze onu harmonii v*

jeho spisech důkladně najíti a byl by ji zajisté učencům sdělil, poněvadž se ukázal hodným vyššího umění, než aby byl pouze chtěl úmyslně šáliti. Ale proto také ztratil svůj čas volným a nedbalým životem a zůstavil světu jeho pošetilou radost.”

Přestože Paracelsus sám na univerzitách studoval a učil, neměl o nich valné mínění. Jednou se prý nechal slyšet, že „*univerzity nenaučí vše, a tak doktor musí vyhledávat zkušené stařeny, cikány, čaroděje, kočovné kmeny, staré lupiče a jiné vydědence společnosti a učit se od nich. Doktor musí být poutník.*”

Bouřlivý život

Život Paracelsův je poznamenán nesčetnými dobrodružstvími. Jeho nespoutaný charakter ho poháněl z místa na místo. Narodil se v roce 1493 v Einsiedelnu ve Švýcarsku. Ve škole dosahoval vynikajících výsledků především v chemii a lékařství. V roce 1510 získal titul magistra ve Vídni a později i doktorský titul, pravděpodobně na univerzitě ve Ferrafe.

Ve věku dvaceti let se dal na cestování a vrátil se až za dvanáct roků. Jeho cesty ho údajně zavedly do vzdálených končin světa. U arabských zasvěcenců v Konstantinopoli poznal prý mnohá alchymistická a magická tajemství a indičtí brahmáni mu údajně vyjevili učení o neviditelných astrálních bytostech.

Poté, co úspěšně působil jako vojenský lékař, se začal intenzivněji věnovat praktické medicíně. Pro své neobvyklé metody se příliš nesnášel s ostatními lékaři. Snad jen více než své kolegy nenáviděl ženy. Přestože se o Paracelsovi dochovalo mnoho historek, žádná z nich nehovoří o romantickém vztahu k ženě.

Špatný osobní vztah k ženám však nijak neovlivnil jeho vědecká pozorování a výzkumy. Ve svém díle **Opus Paramirum** (vydaný v letech 1530 až 1531) hodnotil slabší pohlaví výše než pána tvorstva: „*Žena je jako strom nesoucí ovoce. A muž je jako ovoce dávané tímto stromem. Tímto je také žena nadřazena muži. Muž je ve vztahu k ní jako hruška ke stromu. Hruška dozraje a spadne, ale strom zůstává stát. Strom se stará o další plody během svého dlouhého života, a proto musí více trpět, více vydržet kvůli svým plodům, aby se tímto dobře dařilo...*”

Podle dobového popisu měl Paracelsus být menší, subtilní a nervózní člověk. V raném věku ztratil vlasy a celkově prý činil na okolí dojem velmi zženštilého člověka. Dokonce se proslýchalo, že se v mládí pod-

robil kastraci. Mohou to však být jen pomluvy, které si mohl vysloužit svým ostrým jazykem a vychloubačným chováním.

Na jednom místě Paracelsus dlouho nikdy nevydržel. Často a nestydatě urážel své kolegy-lékaře, útočil proti nim. To znamenalo, že často putoval od města k městu. Situaci zhoršoval i jeho údajný problém s alkoholem. Ostatně záznamy uvádějí dost příkladů jeho podivného a ne vždy vstřícného chování. Třeba během přednášky na basilejské univerzitě, kam byl pozván jako profesor lékařství a filozofie, spálil knihy tehdy vysoce hodnocených starodávných lékařů Avicenny (980-1037) a **Galéna** (asi 129-199) a prohlásil, že jeho čepice obsahuje víc moudrosti než hlavy všech místních profesorů dohromady a jeho vousy mají víc zkušeností než všechny akademie. Po podobných extempore musel Paracelsus zmizet zakrátko z města, dokonce tajně a v noci.

Při svých cestách po Evropě si prý často půjčoval peníze přímo v hospodách. Podle legend však své dluhy vždy vyrovnal a navíc přidal velkorysá procenta jako úrok. Peníze měly pocházet ze záhadného zdroje, snad z úspěšných alchymistických operací zaměřených na výrobu zlata.

Na sklonku života ho arcibiskup **Ernst Bavorský** pozval do Salcburku. Tam Paracelsus v roce 1541 zemřel. Bylo mu jen osmačtyřicet let. Podle legendy ho našli mrtvého na lavici v hospodě U Bílého koně. Jeho krátký, nicméně plný a bouřlivý život měli prý ukončit najatí vrazi. Nepřátel na to si stačil nadělat dost. Střízlivější zprávy říkají, že zemřel na následky mrtvice.

Na svůj náhrobek si Paracelsus nechal vytesat slova:

„Zde leží pohřben Philippus Theophrastus, slavný doktor lékařství, který léčil rány, malomocenství, pakostnici, vodnatelnost a jiné nevyлéčitelné nemoci s podivuhodným uměním a svou pozůstalost nechal rozdělit mezi chudé. V roce 1541 dne 24. září zaměnil život za smrt. Mír živým a těm, co odpočívají v hrobkách, věčný klid.“

Paracelsus začal jako první psát vědecké knihy pro veřejnost. Jeho popularita mezi lidem byla opravdu značná. Dokonce i o tři století později, v roce 1830, když v okolí Salcburku propukla cholera, lidé cestovali k jeho hrobu a modlili se tam s vroucím přáním, aby strašná epidemie pominula. Podle legendy byly jejich prosby vyslyšeny.

Paracelsus v Čechách

Na svých toulkách světem zavítal v roce 1537 Paracelsus i do Českého království. Několik měsíců přebýval na Moravě. Od dubna do září působil na zámku v Moravském Krumlově jako ošetřující lékař

nejvyššího maršálka Království českého pana Jana z Lipé. Podle Paracelsovy diagnózy trpěl maršálek celou řadou nemocí. Byl částečně ochrnut a měl potíže s některými vnitřními orgány. Slavný lékař a léčitel byl v tomto případě sice úspěšný, ale zdá se, že z toho neměl přílišnou radost. O tomto případě totiž napsal: „*V budoucnu se chci míti na pozoru, abych bral na sebe takovou starost.*” Snad to nějak souviselo s nezdravým životním stylem Jana z Lipé, který byl podle Paracelsa příčinou jeho nemocí. Po vyléčení doporučil pacientovi chodit časně spát a brzy vstávat, procházet se, jezdit na koni, cvičit, nespát během dne, pravidelně a zdravě jíst a po celý rok se zdržet pohlavního styku.

Již méně úspěšný byl při léčbě maršálkova syna Pertolda z Lipé, který trpěl očním neduhem. Po Paracelsově zákroku zůstal tento nešťastník slepý na jedno oko.

Daleko horší výsledek se dostavil při léčení manželky Jana ze Žerotína. Pacientka trpěla neznámým břišním onemocněním. Paracelsus jí předepsal lék, po jehož požití v křečích zemřela. Tím skončilo působení věhlasného doktora v Čechách.

Renesanční psychotronik

Paracelsus věřil v univerzální, přírodní magii, která pochází od Boha. V lékařích se podle něj přírodní magie projevovala v jejich schopnostech uzdravovat. Všechny věci v přírodě měly pro něho svůj účel. Dokonce i půlnoční rosa, kterou sbíral do skleněných baněk. Jeho léčebné postupy často vycházely z lidové moudrosti a zkušenosti a byly mnohdy v rozporu z ustálenými postupy jeho doby. Zatímco ostatní lékaři zalévali rány vařicím olejem nebo je ořezávali, Paracelsus trval na tom, že nejlepší a nejúčinnější je držet poranění v čistotě a suchu. O Paracelsovi se tvrdilo, že byl schopen léčit ty nejhorší nemoci tehdejší doby, například mor, syfilidu a lepru.

Velký léčitel trval na tom, že lidské tělo má svého dvojníka, takzvané vitální tělo. Za ním si představoval éterické tělo, které je naší součástí a tvoří je životní síla vesmíru. Nemoc prý vzniká vyčerpáním vitálního těla, které je možné znovu nabít potřebnou životní energií kontaktem s jiným vitálním tělem, jež má nadbytek energie. To je princip, na kterém pracuje dnešní psychotronika, kde prostředkem k uzdravení je předávání vesmírné životní energie. Jinými slovy energetické dobíjení naší aury.

Podle Paracelsova učení je každý člověk (mikrokosmos) přímo spojen s vesmírem (makrokosmos) a oba jsou vystaveni působení stejných vlivů. Zdraví je dáno od „velkého lékaře“, Boha, a nemoc je pouhá ne-

rovnováha v nebeské harmonii, jež normálně existuje mezi člověkem a přírodou, tedy mikrokosmem a makrokosmem.

Paracelsus portrét ze 16. století

K navrácení poškozeného zdraví tedy stačí, aby lékař znovu vytvořil rovnováhu za pomoci energie nebo chemických látek, které nazýval arcana (tajemství). Ve své práci lékař-alkhymista také spoléhal na meditace a vlivy hvězdných paprsků, v jeho terminologii zvaných „boží dech“.

Astrologie a živly

Výrazy „astrální“ a „nebeský“ se často objevují v Paracelsových výčtech souvztažností mezi makrokosmem a mikrokosmem i v jeho gnostickém dualismu dvou stránek stvoření: viditelného a neviditelného, živelného a nebeského, tělesného a duchovního.

Paracelsovy časté odkazy k „astra“ (hvězdám) vedou k zamyšlení nad jeho vztahem k astrologii. Na první pohled by se zdálo, že středověkou astrologii odmítá, nicméně i zde se projevuje jeho nejednoznačnost, tak cizí našemu dnešnímu černobílému způsobu myšlení.

V porovnání s tradiční astrologií považoval Paracelsus vliv hvězd jako silně omezený. Podle něj hvězdy neovlivňují povahu a chování člověka ani délku jeho života. Jejich vliv se uplatňuje v nebeské koordinaci a souvztažnosti mezi předměty a jevy. Sám jednou popsal tento vztah jako „nebeský portrét lidských záležitostí“. Pro Paracelsa představovala nebesa předehtu (prorocství, nikoliv příčinu) lidského života. Všiml si vztahů mezi planetami a konkrétního umístění nemoci v těle. Byl toho názoru, že hvězdy mohou pomoci směřovat léčivé energie k nemocnému orgánu. Lékař by podle něj měl vědět, jak uvést v soulad planety a léčivé byliny.

Jeho učení navazovalo na starou řeckou nauku o čtyřech živlech, ke které přidal teorii o rozčlenění vesmíru do tří duchovních látek - takzvané **tria prima** či tři principy - trojice sestávající ze rtuti, síry a soli. Tyto tři alchymistické duchovní látky dávají podle něj každé věci vnitřní kvalitu i vnější formu. Ohnivá **síra** dodává hmotě vznětlivý, aktivní charakter. **Sůl** je zodpovědná za pevnost a barvu. **Rtut'** pak propůjčuje věci schopnost přeměny. Tato alchymická trojice definuje i lidské vlastnosti. Síra ztělesňuje duši s jejími city a touhami, sůl je tělo a rtuť představuje ducha skrývajícího v sobě představivost, morální soud a vyšší funkce mysli.

Paracelsus nebyl tak excentrickým jedincem, jak by se na první pohled mohlo zdát. V jeho učení je mnohé, co dává smysl i tomu, kdo nevěří okultním vědám a považuje alchymii jenom za primitivní chemii.

„Z knih se nestane nikdo Mistrem,“ napsal Paracelsus. „Umění léčit má dvě strany: jednou jsou knihy Galény a druhou je příroda. Kdo chce prozkoumat přírodu, musí projít její knihy krok za krokem. Knihy lze probádat čtením písmen, přírodu však jen putováním od země k zemi.“

GIORDANO BRUNO

Velký bojovník proti ustáleným dogmatům církve, filozof, básník a mág **Giordano Bruno** (1548-1600) se narodil v Nole u Neapole. Jako patnáctiletý jinoch vstoupil do dominikánského kláštera. Tam získal nové jméno Giordano místo původního Filipo. Když opustil řád, putoval po Evropě. Všude bojoval proti scholastickému pojetí světa a všude byl pronásledován. Do středisek vzdělanosti většinou dobrovolně přicházel a často byl nucen je nedobrovolně opustit. Hledal pochopení pro své ideje o nutnosti změn v názorech na svět a život a propagoval svou verzi hermeticko-kabalistické reformy Evropy. Tak poznal Ženevu, Toulouse a Paříž, pobyl dva roky v Anglii, především v Oxfordu. Tam napsal své slavné dialogy. Ale i odtud musel odejít, uchýlil se do Francie a Německa. Bruno pobyl i v rudolfínské Praze, kde v roce 1588 vydal dva spisy, **Sto šedesát článků proti matematikům a filozofům** a **O počítání druhů a kombinatorice podle R. Lulla**.

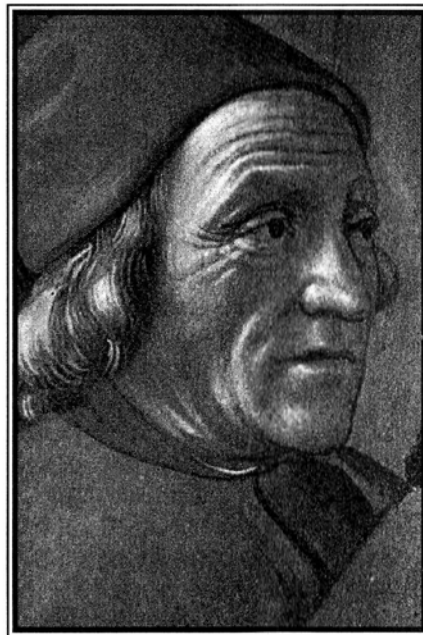
Z Prahy Bruno odcestoval přes Německo do Benátek. Krátce poté ho roce 1592 na základě udání jeho žáka zatkla inkvizice a obvinila ho z kacířství. Jeho složitým případem se zabýval sám Vatikán. Šest let pobyl ve vězení, než byl jako zatvrzelý kacíř předán světské moci a dne 13. února 1600 v Římě upálen.

Přírodní magie

Magie tvořila neodmyslitelnou součást renesanční novoplatónské filozofie. O její vstup na evropskou scénu se v 15. století zasloužil především **Marciglio Ficino (Marsilius Ficinus)**, (1433-1499), který přeložil díla připisovaná egyptskému Hermu Trismegistovi. Tyto spisy mě-

ly na Giordana Bruna zásadní vliv. Renesanční magie nezahrnovala pouhé kultivování démonických sil, ale snažila se o poznání a praktické využití božských vlastností skrytých v přírodě. Přesto však právě „přírodní magie“ přivedla Bruna na kacířskou hranici.

Účelem přírodní magie bylo odhalit neviditelné souvztažnosti mezi vším, co existuje v přírodě, mezi světem člověka a velkým vesmírem, jehož je součástí. Přírodní magie tak propojovala jednotlivá učení a hledala společný základ pro lékařské vědy, filozofii a astronomii. Pomocí této magie získával mág kvalitu skrytou v určité hvězdě, rostlině, drahokamu nebo jiném předmětu. Pro tuto činnost potřeboval mág silnou disciplinovanou mysl, s harmonicky vyváženými pozemskými a nebeskými silami. Jeho síla vyvěrala především z duchovna a podle dobových názorů byla tedy nadřazena hmotě a živlům. Mág se stavěl naroveň přírodě a díky svým schopnostem mohl konat to, co se jevilo jako zázračné. Byl schopen měnit různé předměty v jiné, zvládl i tehdy populární a žádanou přeměnu olova ve zlato. Mohl získávat a přenášet energii podle vlastní vůle, působit na dálku, vidět do minulosti a předpovídal budoucí události. Mág dokázal díky soustředění své mysli soustředit ve svých rukách neuvěřitelnou moc.

Portrét Marciglia Ficina

Magické spojení mága-vědce s určitým předmětem se většinou jeví našemu rozumu jako něco subjektivního, nevědeckého a pomyslného. Naše vědecké myšlení si zakládá na objektivním přístupu a přímo vyžaduje odstup a nepropojenost mezi pozorovatelem a pozorovaným předmětem. Od doby **G. Galilea** (1564-1642), **R. Descarta** (1596-1650) a **I. Newtona** (1642-1727) věda usiluje o oddělení a odlišení, aby ukázala rozdíly mezi předměty a jevy. Magický způsob myšlení funguje zcela obráceně. Tam jde o hledání podobností a symbolických

souvislosti mezi makrokosmem (vesmírem) a mikrokosmem (člověkem) a jeho kořeny leží v kabale, gnosticizmu a Platónově učení. Jedná se vlastně o duchovní propojení člověka a vesmíru, u kterého hraje zcela zásadní roli morální rozměr. Bez něj se mystická magie, duchovní spojení s Bohem, stává temnou magií vedoucí k sobectví a materialismu. Což je přesně to, co se stalo v evropské vědě od 17. století.

Brunovo pojetí lidského spojení s myslí Boha nejlépe vyjadřuje komentář k dílům připisovaným Hermu Trismegistovi od již zmíněného Marciglia Ficina:

„Pokud se neučiníš rovným Bohu, nemůžeš rozumět Bohu, protože stejné rozpoznává stejné. Učiň se velkým velikostí, která přesahuje všechny míry, osvobod' se ze zajetí těla. Povznes se nad všechn čas, staň se Věčností. Pak budeš rozumět Bohu. Věř, že nic není pro tebe nemožné, považuj se za nesmrtelného a schopného rozumět všemu, všemu umění, všem vědám, povaze každé živoucí bytosti. Vyšplhej se nad nejvyšší výšky, sestup do nejhlubších hloubek. Vtáhni do sebe veškeré pocity všeho stvořeného, ohně a vody, suchého a vlhkého. Představ si, že jsi všude, na zemi, v moři, na nebi, že jsi ještě nenarozen v mateřském lůně, mladý, starý, mrtvý, mimo dosah smrti. Jestliže obejměš ve své mysli všechny věci najednou, časy, místa, podstaty, vlastnosti, množství, pak můžeš rozumět Bohu.“

Nekonečný a jednotný vesmír

Ve spisech **O příčině, principu a jednom a O nekonečnu, vesmíru a světech** předkládá Bruno svůj výklad harmonického nekonečného světa, jenž je obrazem Boha. Ve svých teoriích vychází z děl a myšlenek **Mikuláše Koperníka** (1473-1543). Koperník poznal, že naše nejbližší nebeské okolí je tvořeno systémem pohyblivých planet, obíhajících okolo Slunce. Bruno šel ve svých teoriích ještě dál. V básnické vizi spatřil univerzum jako nezměrnou nekonečnost, vyplněnou bezpočetnými hvězdami podobnými našemu Slunci, světy bez hranic, jež se nacházejí v neustálém pohybu.

Podle Bruna se Slunce nachází sice uprostřed naší sluneční soustavy, ale nikoliv uprostřed vesmíru, neboť v nekonečnu ztrácí pojem střed smysl. Každá hvězda je postavena naroveň Slunci. Obdobně člověk nemůže být postaven doprostřed hierarchie jsoucna, tedy nad věci a zvířata, pod anděly a Boha. Každá bytost a věc je rovnocennou částí světa a obrazem jeho božského celku.

Bruno místo slova *věc* používá pojmu **monáda** (z řeckého monas, jedna jednotka). Monáda pro něho znamená filozofickou jednotku, tak jako je atom jednotkou fyzikální a bod jednotkou geometrickou. Formou všeho a pravou skutečností všeho je oživující a bezmezně tvůrčí božský duch. Vše ve světě spolu navzájem souvisí, každá monáda je buď projevem Boha, nebo je sama božská. Duch, duše a život se nacházejí ve všem.

Svět je věčný, protože změně a pomíjivosti jsou v něm podrobeny jen jednotlivé věci, vesmír jako celek je jedině jsoucno, a proto je také nezničitelný. Svět je založen na dynamické jednotě, protože kosmos tvoří velký živý organismus a je ovládán a pohybován jediným principem. „*Je tedy univerzum jediné, nekonečné, nepohyblivé... Není vytvořeno, neboť neexistuje žádné jiné bytí, po kterém by mohlo toužit nebo které by mohlo očekávat, má totiž samo všechno bytí. Nezaniká, neboť není nic jiného, v co by se mohlo proměnit - je přece samo vším. Nemůže se zmenšit ani zvětšit - je přece nekonečné, a jako k němu nemůže nic přistoupit, stejně od něho nic nemůže být odňato.*” (O příčině, principu a jednom)

Umění paměti

Raymond Lull, jehož dílo se zabývá mystickým systémem paměti, měl na Bruna stejně velký vliv jako Ficinova práce. **Ars Memoria** (umění paměti) má svůj původ v antice. Původní metoda, kladoucí si za cíl rozšíření paměti, spočívala ve vytvoření určité konkrétní struktury v mysli, třeba domu, chrámu nebo města. Potom se k jednotlivým částem struktury přiřazovalo to, co si student měl zapamatovat. Pozdější opětovné vyvolání struktury v mysli umožnilo vzpomenout si na to, co bylo přiřazeno k jejím částem.

Giordano Bruno povznesl umění paměti na vyšší úroveň a začlenil je do svého systému magie. Věřil, že je možné se spoluúčastnit na boží moci. Zároveň nabyt přesvědčení, že pokud by mág mohl zpětně vyvolat v mysli všechny obrazy představující boží řád vesmíru současně, mohl by zakusit spojení s myslí Boha.

Právě díky těmto a podobným myšlenkám se Bruno dostával do sporů s uznaným učením církve. Neslučitelný s ortodoxním křesťanstvím je i způsob, jakým popisuje vztah Boha ke světu. Bruno odmítal názor, že Bůh řídí svět zvnějšku - jako vozataj vede spřežení. Bůh nestojí nad světem a mimo svět, ale nachází se přímo v něm, působí jako oduševňující princip celku světa i každé jeho části.

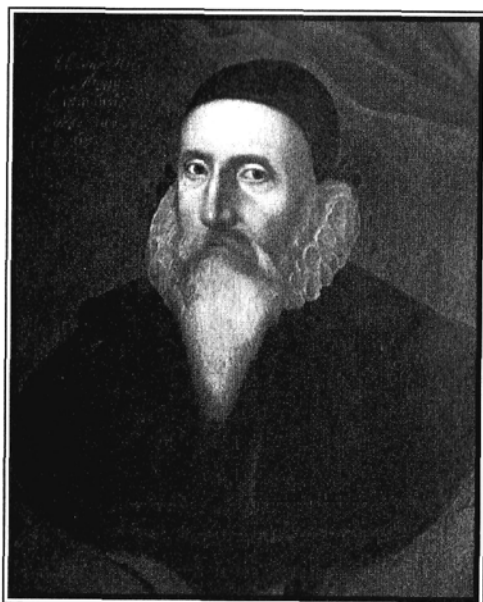
„Hledáme Boha v neměnném a neporušitelném přírodním zákonu, v hluboké úctě, kterou pociťuje mysl, jež se tímto zákonem řídí. Hledáme ho v záři slunce, v kráse věcí, které vzešly z lůna naší matky Země, a v pravém odlesku jeho bytosti - zjevu nekonečného počtu hvězd, které v nezměrných končinách jednoho nebe září, žijí, cítí, myslí a velebí nanejvýš dobrotivého, jediného a nejvyššího.“

Etický charakter člověka podle Bruna vrcholí v hrdinské vášni, v lásce k dobru, ve stálém hledání a věčném intelektuálně morálním neklidu. Smrt, kterou Bruno podstoupil na hranici, pokládal jenom za změnu formy existence.

JOHN DEE

John Dee (1527-1608) patřil k nejoslavovanějším a nejvýznamnějším mužům alžbětinské doby. Jako filozof, matematik, antikvář, učitel a přítel vlivných osobností stál v centru mnoha významných událostí své doby, je téměř jisté, že mnohé inspiroval a inicioval. Učenec Dee se zabýval vážnými a ve své době uznávanými vědami, věnoval svou pozornost také krajním formám okultismu. Takže ho lze nazvat i čarodějem. Alžbětinská Anglie neměla většího mága. Jeho činnost a proslulost prý inspirovala Williama Shakespeara, jemuž měl Dee posloužit jako prototyp pro jeho kouzelníka Prospera ve hře Bouře.

Anonymní portrét Johna Deeho z doby, kdy mu bylo 67 let (Oxford, Ashmoleum Museum)

Zájem o magii a tajné nauky nebyl v jeho době ničím neobvyklým. Johna Deeho lze postavit do jedné řady filozofů-mágů, kam patřili **Ficino**, **Pico della Mirandola** (1463-1494), **Agrippa** (1485-1535), **Paracelsus**, **Bruno**, **Campanella** (1568-1639) a v neposlední řadě Deeův anglický nástupce **Robert Fludd** (1574-1637). Celá plejáda těchto a dalších filozofů - včetně Deeho - žila zároveň v magickém i vědeckém světě, jež pro ně splývaly v jeden. Astronomie a astrologie se vzájemně prolínaly, k jejich oddělení a

k označení jedné za vědu a druhé za magii došlo později. **Tycho Brahe** (1546-1601) a **Johannes Kepler** (1571-1630) kromě svých vědeckých výzkumů běžně sestavovali horoskopy. Chemie byla součástí alchymie. Astrologické talismany patřily k normální součásti tehdejší léčby. Avšak v době, kdy působil v Anglii Dee, se začala utvářet věda tak, jak ji známe dnes.

John Dee se snažil prozkoumat veškeré záhady světa. Základ jeho myšlenkových směrů tvořil hermetismus, gnostická filozofie založená na znovuobjevených textech legendárního Herma Trismegista. John Dee, ač křesťan, čerpal z židovské kabaly. Z „pozemských věd“ se zabýval matematikou, geografii, navigací, mechanikou a uměním - přitahovaly ho zvláště hudba, architektura, malířství a divadlo. Nicméně jeho největší vášní se stala komunikace se světem andělů, a jak se ukázalo později, byla to mistrova Achillova pata.

Alžbětinský mág

Život Johna Deeho můžeme rozdělit do tří období, z nichž, každé nese svůj specifický a vyhraněný charakter. Bohužel, jak velký mág stárl, v jeho životě začaly převažovat neúspěchy a negativní tendence.

V první části své životní pouti vystupoval jako vůdčí osobnost anglické renesance. John Dee se narodil jako syn dvořana krále Jindřicha VIII. v roce 1527, tedy těsně před odlukou anglické církve od římské katolické církve. Příčinu k roztržce zavinil rozvod anglického monarchy. Mladý John se mohl chlubit velmi rozsáhlou knihovnou. Seznam svazků ukazuje na vlivy, které formovaly jeho zájmy. V knihovně se nacházelo nejvíce děl Raymonda Lulla a jeho následovníků. Sběrka knih Johna Deeho se postupem času stala skoro veřejnou institucí, byla otevřená pro jeho přátele a studenty. Čerpali z ní dvořané a básníci, navigátoři a matematici, antikváři a historikové. Do jeho domu přicházeli mnozí vzdělaní a vysoce postavení lidé, zavítala sem i sama anglická královna Alžběta I.

V roce 1564 vydal Dee zvláštní diagram nazvaný **Monas hieroglyphica**, jemuž jako autor přikládal výjimečnou důležitost a považoval ho za vyjádření celé své filozofické koncepce. Opatřil diagram vysvětlujícím textem, který však nechává čtenáře ještě více zmateného. Dee napsal text za dvanáct dnů a uložil do něho syntézu svých okultních znalostí a zkušeností. Termínem **hieroglyf** se tehdy rozumělo posvátné zobrazení určité věci či jevu nebo osoby a termínem **monas** se označovala podstata, tedy něco již dále nedělitelného, co tvoří

základ. Monas je kombinací astrologických znamení pro sedm planet a znamení Skopce, který reprezentuje oheň. Má znázorňovat tajemství duchovního vývoje člověka.

Hieroglyfická monáda, Antverpy 1564. Titulní stránka díla J. Deeho

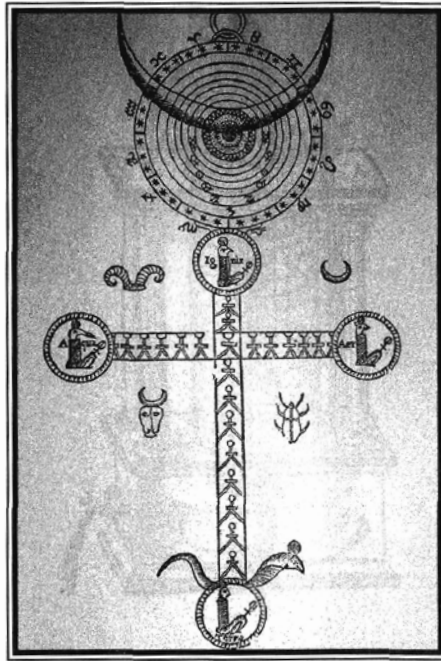
Dee dokonce vyslovil myšlenku, že jeho Monas hieroglyphica se stane východiskem pro všechna náboženství.

Za rok po sepsání Monas hieroglyphica se Dee poprvé oženil. Jeho ženou se stala **Katherine Constableová**. O deset let později, v roce 1575, se oženil podruhé. Toto manželství trvalo jen velmi krátce a skončilo za necelý rok smrtí ženy, o níž se dosud nenašly žádné záznamy. Někteří badatelé dokonce velmi vážně pochybují, zda Dee s onou neznámou skutečně vstoupil do stavu manželského. Velký mág našel štěstí až ve třetím manželství, uzavřeném v roce 1578 s Jane Fromondovou. Oddaně ji miloval po celý její život a ona jeho lásku opětovala stejnou měrou.

V roce 1582 se Dee neúspěšně pokusil zavést v Anglii gregoriánský kalendář. V témže roce se potkal s mužem, který měl velký vliv na jeho další osud a na mnoho dalších let se stal jeho společníkem. Nebyl to nikdo jiný než také u nás dobře známý dobrodruh **Edward Kelley**. O jejich podivném společném působení si řekneme později.

Druhé období svého života naplnil John Dee cestováním po Evropě.

V roce 1583 opustil Anglii a strávil v cizině šest let. Proč odjel z britských ostrovů, přesně nevíme. Patrně se vydal na jakousi misionářskou cestu, která ho zavedla nejprve do polského Krakova a pak do Čech, k pražskému dvoru **Rudolfa II.** Traduje se, že za svého pobytu v Praze byl Dee ve spojení s rabínem Löwem, slavným kabalistou, mágem a údajným stvořitelem golema.

Hieroglyfická monáda (A. Kircher, Oedipus Aegyptiacus, 1652)

Sláva a pád

Největší část svého zahraničního pobytu věnoval Dee právě Čechám. Spolu s Edwardem Kelleyem získal ochranu u mocného šlechtice, příznivce alchymie a okultních věd pana **Viléma z Rožmberka**. Oba Angličané se v Praze i v sídle mocného Rožmberka horlivě věnovali alchymistickým pokusům a vyvolávání andělů za pomoci magie a kabaly.

Při těchto rituálech měl John Dee navázat spojení s anděly Urielem a Gabrielem a dalšími bytostmi astrálního světa. Údajně to dosvědčují jeho vlastnoručně psané deníky. Dee doufal, že za pomoci své mocné křesťanské kabaly rozhybe stejně mocné duchovní hnutí. Jak mise dopadla, však přesně nevíme. K dispozici jsou jen nepřímé odkazy jako například postřeh jednoho ze současníků:

„Učený a věhlasný Angličan, jehož jméno bylo doktor Dee, přijel do Prahy, aby navštívil císaře Rudolfa II., kterým byl nejprve laskavě přijat. Předpověděl, že zázračná reformace se odehraje v křesťanském světě, a ta se stane osudovou nejen pro město Konstantinopol, ale i pro Řím. Tyto předpovědi se neustále šířily mezi lidem.“

Vůdčí myšlenka mise Johna Deeho po Evropě neodpovídá ani katolickým, ani protestantským učením a dogmatům. Dee asi usiloval o propagaci širokého, nedogmatické hnutí, jehož duchovní zdroje vycházely z okultní filozofie. Je to tedy podobná myšlenka, která byla později vyjádřena v rosenkruciánských manifestech.

Mise Johna Deeho se nijak nevymyká kontextu pozdního 16. století. Po Evropě se pohybovali nadšení misionáři jeho typu. Patřil k nim například **Giordano Bruno**, hlásající ve svých přednáškách a dílech **světovou hermetickou reformu**. Bruno navštívil Prahu v roce 1588, tedy těsně před návratem Johna Deeho do Anglie. Z Prahy se Bruno vrátil přes Německo do Itálie, kde narazil na plnou sílu protireformace, která tvrdě potlačovala renesanční novoplatónismus a okultní vědy. Tam byl také za své učení v roce 1600 upálen. Dee byl opatrnější a Itálii se vyhnul.

Při posuzování mise Johna Deeho je nutné znát jeho dílo *Monas hieroglyphica*. Obsahuje ve zhuštěné formě magická znamení pro celou okultní filozofii. Je do něho začleněn vzkaz současným vladařům, kteří měli podle anglického filozofa přijmout úlohu jakýchsi politicko-náboženských komunikací duchovního hnutí. První verzi *Monas* autor věnoval císaři Maxmiliánu II., otcí Rudolfa II. Dee doufal, že císař Rudolf II. převezme otcovu úlohu a přijme *Monas* jako jeho okultní císařské znamení.

Dee nezískal od císaře podporu, v níž doufal. Když se v roce 1589 vrátil do Anglie, zcela jasně před ním vyvstaly výsledky jeho mise. Nebylo se čím chlubit. Podpora od mocných církve i světa žádná, zato se mu podařilo úspěšně si nadělat mnoho silných a nebezpečných nepřátel. Nicméně sémě, které svou misí zasel, přece jen vzešlo a pomohlo na svět jednomu z nejzáhadnějších hnutí v historii Evropy. Mnozí badatelé poukazují na to, že takzvané **rosenkruciánské manifesty**, vydané v Německu v raném 17. století, byly silně ovlivněny filozofií Johna Deeho. Další z rosenkruciánských manifestů - **Confessio** - vyšel v jednom svazku se spisem **Consideratio brevis**, který přímo čerpá z *Monas hieroglyphica*. Rosenkruciánské manifesty stejně jako Dee a Bruno vyzývají k univerzální reformaci celého světa za pomoci magie a kabaly.

Smutný konec

Třetí a poslední období života Johna Deeho začalo v roce 1589 návratem z Čech do Anglie. Filozof a mág se po opětovném vstupu na britskou půdu sice dočkal audience u královny Alžběty I., ale nemohl nevidět, že pozici uznávané osobnosti alžbětinského světa nenávratně ztratil. Během jeho nepřítomnosti utrpěla Anglie několik vážných politických a vojenských neúspěchů, které nemohla odčinit ani významným vítězstvím nad španělskou armádou při jejím pokusu o námořní invazi v roce 1588. Opuštěný a izolovaný Dee čelil stále intenzivnějšímu podezření z čarodějnictví. Musel se dokonce osobně obhajovat v dopise canterburskému arcibiskupovi. Ani nástup nového krále Jakuba I. na anglický trůn v roce 1603 nikterak nezměnil jeho neutěšenou situaci.

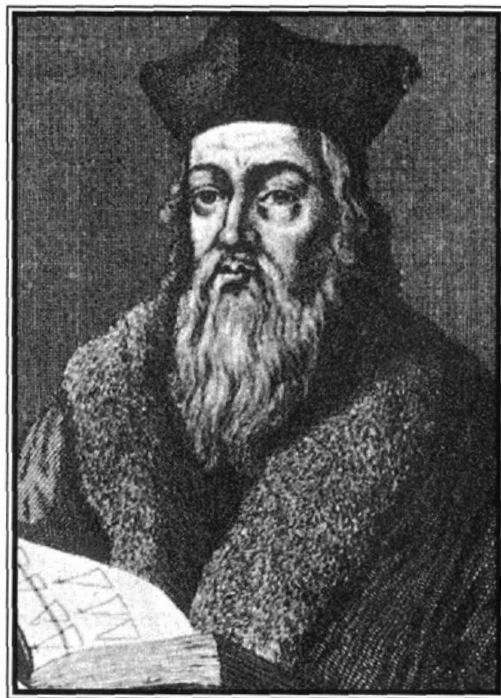
Poslední léta života Johna Deeho byla opravdu smutná. V roce 1605 ho nenávisť kolegů přinutila opustit univerzitu. Dee se vrátil do svého sídla v Mortlake jako zlomený muž. Jeho třetí žena Jane Fromondová, s níž měl osm dětí, zemřela na mor krátce předtím. Jeho těžký úděl znásobovaly nemoci a zlobila ho i zpřísňující se cenzura jeho děl. V posledních letech se o něj starala dcera Catherine. Po smrti Johna Deeho napsal o neslavném konci slavného, ale chudého filozofa **William Lilly**: „*Dr. Dee zemřel v Mortlake v Surrey velice chudý, často nucen prodat nějaké knihy či něco jiného, aby si mohl koupit oběd.*”

Osudové setkání

Prapodivný příběh Johna Deeho a Edwarda Kelleyho začal podle pověsti nálezem záhadného pergamentu. Objevil ho státní úředník jménem Talbot, který byl dříve usvědčen a potrestán za padělaní záznamů o pozemkových transakcích. Záhadný Talbot není nikdo jiný než sám Kelley, který byl okolnostmi nucen vystupovat pod různými jmény. Kelley zakoupil rukopis a k němu od prodávajícího - nevzdělaného krčmáře -dostal navíc dvě koule obsahující bílou a rudou drť, transmutační moučky na výrobu stříbra a zlata. Hostinský tvrdil, že to všechno pochází z hrobu bohatého biskupa. Kelley byl sice dostatečně vzdělaný, aby přečetl starobylý rukopis, ale nevěděl si rady s alchymistickým návodem. Navštívil tedy učeného a věhlasného doktora Johna Deeho. Mág Dee se nechal přesvědčit o pravosti dokumentu a oba podle návodu údajně nechali proměnit libru olova v libru čistého zlata. Tím začala, jak praví pověst, jejich mnohaletá spolupráce. Vzájemný vztah obou mužů představuje záhadu. Někteří badatelé považují Kelleyho za šarlatána, který se vloudil do přízně Johna Deeho a vtáhl ho do svých nekalých podniků. Tato zjednodušená verze jejich vztahu se nezdá být pravděpodobná. Bylo by bývalo zvláštní, kdyby se vzdělaný a inteligentní Dee nechal neustále podvádět a zatahovat proti své vůli do prapodivných situací. Víme, že jejich vztah nenarušilo ani nehorázné

Kelleyho tvrzení, že mu v jedné vizi anděl Uriel řekl, aby on a Dee „měli své dvě manželky společně“.

Kelley zřejmě disponoval výjimečným mediálním nadáním, ovládal schopnost komunikovat s bytostmi z jiného světa. Vůbec ale nešlo jenom o obyčejné spojení se záhrobím, s duchy zesnulých. Kelley mohl Johnovi Deemu nabídnout něco, po čem skvělý filozof a mág dávno toužil - komunikaci s anděly,

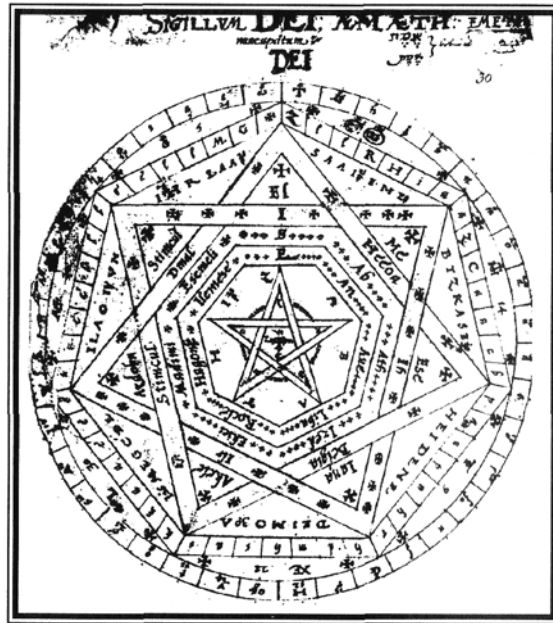
Edward Kelley, dobová rytina

představiteli vyšších světů. Učenec Dee byl znalý okultních věd, ale mediální schopnosti mu scházely. Pro komunikaci s vyššími světy „byl hluchý a slepý“. Kelley mu nabídl, že se stane jeho očima a ušima. To byl obchod, jaký po vědomostech toužící Dee nemohl odmítnout. Před Kelleyem používal ke svým výzkumům jiná média. Očividně vědomost, po které Dee toužil, si takovou komunikaci vyžadovala.

Vyvolávání andělů a výroba umělého zlata dostaly nakonec oba Angličany do značných problémů. Po Praze se začaly rozšiřovat zvěsti o jejich spojeních s nečistými silami a o podvodech. Církevní autority vyžadovaly zdůvodnit přítomnost obou mágů u dvora. Navíc oba cizinci, příslušníci odštěpené anglikánské církve, se nijak svými pokusy a spojením s anděly netajili. Situace se nakonec vyhrotila velmi rychle, oba museli v roce 1586 spěšně opustit Prahu.

Zastávce a ochránce našli pak ve Vilémovi z Rožmberka. Mocný Rožmberk zabránil jejich vyhnání ze země a nabídl jim pohostinství na svém panství v Třeboni. Tam skutečně asi dva roky žili a pracovali.

Cesty Deeho a Kelleyho se stejně brzy po vynuceném odchodu z Prahy do jižních Čech rozešly. Dee natrvalo opustil Čechy. Konec Edwarda Kelleyho byl dramatický. Podle legendy byl opakovaně vězněn na Křivoklátě, protože nechtěl prozradit tajemství kamene mudrců. Kelley zemřel na následky zranění, které si způsobil při pokusu o útěk. V deníku doktora Deeho z roku 1595 je o tom krátká poznámka, ovšem bez podrobností Kelleyho smrti. O Kelleyho konci existují až dodnes po-

*Osobní velká pečeť Johna Deeho
(Britské muzeum v Londýně)*

chybnosti, není totiž vyloučené, že ještě v roce 1599 byl naživu, o čemž svědčí několik nepřímých důkazů a indicií.

Třeba nebyl takovým vykutáleným šarlatánem, jak si o něm myslíme a jak ho zpodobuje pozdější literatura. Třeba se mu opravdu podařilo najít způsob, jak obelstít smrt a prodloužit si život.

RUDOLFÍNSKA DOBA

Dvakrát v historii Evropy se Čechy staly centrem světové moci. Poprvé ve 14. století, kdy Karel IV., král český a císař římský, zvolil Prahu za své sídelní místo. Rozkvět Českého království pod jeho patronací byl v 15. století zastaven husitskými válkami. O dalších sto let později díky nástupu rakouských Habsburků na český trůn začalo nové období rozkvětu. S novým vládnoucím rodem přišla do Čech renesance a Praha se opět na čas stala centrem svaté říše římské. Toto období označujeme jako **dobu rudolfínskou**.

Vládce všech říší

Jako římský císař byl **Rudolf II.** (1552-1612) světovou hlavou tehdejšího civilizovaného (rozuměj křesťanského) světa. Panovníkovi však šlo o víc. Titul **Dominus Mundi** (vládce světa), kterým byl často nazýván, měl poněkud širší dosah. Skrytý význam Rudolfových tužeb vystihl nejlépe italský malíř **Arcimboldo**, který pro Rudolfa pracoval a dokonce pobýval nějaký čas v Praze. Vypodobnil císaře jako boha Vertumna, vládce čtyř ročních období. Slavný malíř namaloval portrét Rudolfa II. složený z květin, obilnin, ovoce a zeleniny. Rudolf se tím povýšil na vládce veškeré vegetace a přírodních proměn během roku. Viděl sám sebe jako osobnost držící v rukou vládu nad celým světem, skládajícím se ze živlů a ročních období.

Tento portrét měl ukázat harmonii Rudolfovy vlády a její nadčasovost. Císařovi pravděpodobně šlo o návrat Zlatého věku, který popisuje Ovidius ve svých Proměnách. Tento mýtus je často spojován s

tématem světského císaře, kdy po období neklidu a válek přináší moudrý a vlídný císař mír a prosperitu.

*Giuseppe Arcimboldo. Rudolf II. jako Vertumnus (1590-1591).
Skokloster Slott, Balsta, Švédsko*

Doba, kdy se živly a roční období nacházejí v harmonii, se podle Ovidia nazývá **Stříbrný věk**. Ve **Zlatém věku** mizí rozdělení na roční období, na světě panuje věčné jaro, kdy vše vzkvétá.

Tento pohled na způsob Rudolfova myšlení může objasnit i jeho motivy. Rudolfovi je často vyčítána nechť vládnout. Je však možné, že chtěl vládnout jinak, než bylo tehdy běžné, za pomoci duchovního ovládnutí přírody a vytváření magického, oku neviditelného spojení mezi jeho soukromým světem a tím, který obklopoval zdi jeho paláce. Jeho způsob vlády byl pro naše racionální a materialistické chápání světa příliš duchovní a magický, a tedy nepochopitelný. Rudolf kolem sebe shromažďoval učence a zasvěcence a snažil se odhalit nejhlubší tajemství světa a vesmíru. Není tedy vyloučeno, že mu šlo o daleko víc než o prosperitu habsburské dynastie. Mohl na dvou úrovních usilovat o stejnou věc: stát se nejvyšším zasvěcencem a přivést svět do Zlatého věku. Tento poněkud velkorysý a idealistický plán přirozeně narazil na mnoho úskalí. Co se ale opravdu odehrávalo za zdmi Pražského hradu a jaké podhoubí zde bylo vytvořeno pro další duchovní rozkvět našeho kontinentu?

V souvislosti s jeho ambicemi je zřejmé, že volba Prahy jako sídla dvora nebyla náhodná. Mystická Praha prodchnutá silnou duchovní energií byla ideálním místem pro toho, kdo se chtěl napojit na nejskrytější tajemství světa. Možná, že císař chtěl naplnit prastará proroctví o „*městě velikém, jehož sláva hvězd se dotýká.*”

Rudolfínské sbírky

Nejproslulejší muzeum světa, udivující svým rozsahem, pestrostí a hodnotou, obsahující nejpěštější, nejrozsáhlejší a nejsystematičtější sbírky své doby, to byla slavná Rudolfova **Kunstkamer**. Nejednalo se ale jenom o muzeum. Sbírkové sbírky měly daleko rozsáhlejší a také záhadnější funkci. Rudolf do nich chtěl soustředit celý svět, chtěl ho poznat a vládnout mu. Jeho sbírky dokonce hrály praktickou úlohu v politickém životě a propagandě. Vždyť vidět všechny podivné předměty a umělecká díla nashromážděná z celého tehdejšího světa patřilo k výsadám, jichž se dostalo jen vyvoleným a vzácným hostům. Byla-li návštěva, ať státní či soukromá, pozvána k prohlídce sbírek, znamenalo to i větší šanci na úspěch při jednání.

Zájem o sběratelství mělo na habsburském dvoře tradici již před Rudolfem. Před čtyřmi generacemi proslul císař **Maxmilián I.** jako mecenáš mnoha významných umělců včetně Albrechta Dürera. Jeho

vnuk a Rudolfův dědeček, císař **Ferdinand I.**, zůstal této tradici věrný. Díky němu proniklo také do Prahy renesanční stavitelství. Letohrádek nazvaný podle jeho manželky Anny Jagellonské, jeden z klenotů pražské i světové architektury, sloužil později Rudolfovi k jeho astrologickým pozorováním. Další Ferdinandovo dílo, které ve skutečnosti navrhl jeho syn, letohrádek Hvězda, je příkladem architektury, skrývající v sobě nejedno tajemství. **Arcivévoda Ferdinand tyrolský** stavbu letohrádku koncipoval na základě půdorysu takzvané Šalomounovy hvězdy, magického obrazce dvou protínajících se trojúhelníků, znázorňujícího spojení čtyř žvlů. Z takto koncipované stavby si může každý vyčíst, co je mu milé, od tajné geometrie vyjadřující harmonii, symetrii a rytmus vesmíru až po vyhledání místa, kde je možné skutečné spojení se skrytými silami světa. Bohatá výzdoba stropů a stěn letohrádku Hvězda je inspirována astrologií a antickou mytologií.

Ferdinandův syn a Rudolfův otec **Maxmilián II.** byl sice méně velkorysý v podpoře umělců, ale zato uskutečnil první seriózní pokus o zavedení pořádku do habsburských sbírek. Jeho archivář **Jacobo Strada** přešel do služeb císaře Rudolfa II., čímž se zachovala kontinuita ve vývoji sbírek, které získaly větší prostor, širší kontext a nový smysl podle Rudolfových potřeb. Archivář Strada měl ještě jinou, zcela osobní vazbu k císaři Rudolfovi: jeho vnučka byla císařovou milenkou.

Funkce sbírek jako poskytovatelek estetického potěšení, kterou bychom v nich viděli dnes, byla tehdy nejspíše druhořadá. Pro Rudolfa znamenaly nepostradatelný zdroj znalosti, encyklopedické zrcadlo světa nebo jakési „divadlo kosmu“. Prostřednictvím tohoto obrazu světa mohl Rudolf chápat svět i vládnout. Šlo o magické propojení. Bohužel, rudolfínské sbírky se v ucelené podobě nedochovaly. Jsou roztroušeny po celém světě. Dnes můžeme pouze spekulovat a dohadovat se, jaký byl skutečný rozsah, funkce a účel pražských sbírek.

Učenci a mágové

Rudolfova tolerance, touha po vědění a mecenášská velkorysost přilákaly k jeho dvoru mnoho významných osobností. Rudolf vytvořil prostředí, ve kterém byl možný rozkvět nejrůznějších věd a umění. Jako představitel rakouských Habsburků byl daleko tolerantnější než vládci ze španělské větve. Rudolf se snažil blokovat vliv jezuitů a vyhýbal se protireformačním tlakům z Říma a Madridu. Jeho vlastní náboženská orientace zůstávala nejasnou, zdálo se, že císař je povznesen nad

katolické i protestantské boje a extrémů. Jeho svět se nacházel mimo každodenní pozemské spory o moc. Nebyl ale ani samotářským šílencem, horlivě usilujícím o vlastní nesmrtelnost za přispění elixíru věčného mládí. Rudolf žil v magickém renesančním světě, kde vše se propojovalo se světem tajných a tajemných sil a magickými souvztažnostmi. Byl adeptem, který věřil, že je možné proniknout do tajemství skrytých božských sil a používat je.

Portrét Rudolfa II. z roku 1609. Aegidius Sadeler

Rudolf měl svým charakterem blíže ke dvěma mágům, kteří navštívili Prahu, **Giordanu Brunovi** a **Johnu Deemu**, než ke svému strýci **Filipovi II.**, na jehož španělském dvoře byl vychováván. Stejně jako Bruno, který chtěl včlenit celý vesmír do obrazů svých magických systémů paměti, používal Rudolf předměty ze své sbírky k meditacím, jež měly vést k pochopení tajemství vesmíru. A stejně jako „andělská magie“ Johna Deeho se snahou vyvolávat skryté síly pro získávání informací o světě a Bohu i Rudolfův „spiritismus“ přesně zapadal do čarovného světa obsahujícího skryté živé síly. Bruno a Dee se zabývali možnostmi všeobecné duchovní reformy, která měla být přivedena k životu s pomocí magie. To má svou paralelu v Rudolfovi, který obtěžkán a posedlý zodpovědností, jakou přináší posvátný císařský úřad, hloubal v nejskrytějších koutech svého pražského paláce nad záhadami vesmíru a rozmlouval s astronomy, astrology, alchymisty, okultisty a umělci o možnostech a způsobech, jak proniknout do tajemství skrytých za přírodou, jejichž symbolem v politické oblasti byla právě svatá říše římská.

Rudolf navazoval na dávnou tradici „císařského kultu“. Vládcí se vždy považovali za osobnost stojící blíž bohům než obyčejný smrtelník. Mnoho vladařů se dostávalo nebo snažilo dostat do pozice polobohů a hrdinů. Nejednen římský císař se nechal prohlásit bohem. Od dob Gaia Iulia Caesara byl císař zároveň Pontifex Maximus státního náboženství, velekněz neboli „stavitel mostů“ mezi lidmi a bohy. Tato tradice sahá přirozeně do ještě vzdálenější historie, přinejmenším až k egyptským faraónům, a pokračuje i po Rudolfovi v osobách jako Napoleon a Hitler.

Rudolfův svět byl živý a svobodný. K jeho největším nepřátelům patřila nesnášenlivost extrémních pólů tehdejší Evropy - protestantské reformace a katolické protireformace. Jejich boj popíral prastaré zásady tolerance mystických filozofů, možnosti nalézt umírněnou cestu kompromisu a otevřené mysli umožňující nová netradiční řešení.

Rudolf se obklopoval lidmi, jejichž myšlení bylo obdobné jeho vlastnímu. Mezi okruh blízkých patřil **Michael Maier** (1568-1622), doktor medicíny a filozofie, císařův osobní lékař. Rudolf mu za jeho služby dokonce udělil šlechtický titul. Tento filozof, lékař a občasný diplomat se zároveň zabýval alchymíí. Ve své první knize **Arcana Arcanissima** využil své rozsáhlé znalosti k demonstraci skutečnosti, že egyptské a řecké mýty jsou vlastně alchymistickými alegoriemi. Jeho všestrannost se projevila v plné síle v neznámějším díle **Atalanta Fugiens** (Prchající Atalanta). Tento opus je kombinací tří druhů umění: hudby, poezie a malířství. Tyto tři roviny jsou vnitřně propojeny a popisují alchymis-

tický postup při výrobě kamene mudrců. Svá díla **Silentium post clamores** a **Themis aurea**, jemuž se přezdívá **Pravidla bratrstva rosenkruciánů**, vydal těsně po sobě ve Frankfurtu v letech 1617 a 1618. Odráží vzrušení, které vyvolalo vydání rosenkruciánských manifestů **Fama** (1614) a **Confessio** (1615). Díla činí dojem, jako by Maier současně předkládal i skrýval informace o záhadném bratrstvu. V obou dílech tvrdí, že bratrstvo skutečně existuje, ale současně prohlašuje, že není jeho členem, protože je příliš nízká osoba, než aby měl přístup k tak vznešeným věcem.

Joris Hoefnagel, Pohled na Prahu (1591)

Rosenkruciánské hnutí je často spojováno s osobami, jež se pohybovaly u dvora Rudolfa II. Kromě již zmíněných mágů Giordana Bruna a Johna Deeho k osobnostem rudolfínské Prahy patřili astronomové **Tadeáš Hájek**, **Tycho Brahe** a **Johannes Kepler**. Pro tyto a další vznešené duše své doby vytvořil císař Rudolf podmínky umožňující plně rozvinout své schopnosti. Tak se vlastně vytvářelo ideální podhoubí pro všeobecnou duchovní reformaci Evropy slibovanou rosenkruciány. Rudolfínská doba se svým geografickým centrem v Praze představovala pro náš kontinent výjimečnou příležitost: povznést se nad náboženské rozdíly a vytvořit lepší, snášenlivější a duchovněji společnost, která

umožní svobodné a plné rozvinutí tvůrčích sil jedince. Ke konci své vlády však nemocný a osamělý Rudolf neměl dost sil, aby atmosféru z prvního období své vlády v Praze udržel. Když byl zbaven vladařských titulů a v roce 1612 zemřel, bylo srdce Evropy opět podrobena těžkým a bolestivým zkouškám.

Bratrstvo růže a kříže

„**T**ajné učení a tradice bratrů růže a kříže čili rosenkruciánů byly a jsou vždycky vytouženým předmětem všech mystiků a okultistů, poněvadž každý dnes ví, že bratrstvo toto je nejvyšší duchovní společností a nejdokonalejším řádem na světě, a že proto jeho tradice nebo učení obsahuje v hermetickém oboru nejcennější poklady, jak teoretické, tak i praktické.”

Tato slova napsal o **rosenkruciánech**, jedné z největších záhad evropské historie, na počátku našeho století český mystik **Karel Weinfurter**. Tomuto tajemnému bratrstvu jsou připisovány nejúžasnější schopnosti a vynálezy. Jeho členové prý nikdy neonemocněli a mohou se omlazovat. Dokážou léčit i takzvané nevléčitelné nemoci, například malomocenství. Mezi pomůckami rosenkruciánských bratrů se objevuje studené světlo, magická zrcadla, věčná lampa a hvězdářský dalekohled, jímž lze spatřit hvězdy i skrz mraky. Přeměna obyčejných kovů ve zlato a výroba umělého člověka goléma je pro ně běžnou praxí. Přestože rosenkruciáni měli žít zahalení rouškou neviditelnosti a anonymity, členství se přisuzuje mnoha slavným osobnostem. Údajně k bratrstvu patřili **Mojžíš, Lao'c, Pýthagorás, Buddha, Leonardo da Vinci, Paracelsus, Komenský, Descartes, Shakespeare, Voltaire a Swift**. Dnes se k rosenkruciánům hlásí mnoho jedinců i organizací. Některé z těchto víceméně veřejných spolků tvrdí, že právě jejich sdružení je pokračováním původní tajné skupiny zasvěcenců, jejíž kořeny sahají až do starého Egypta či bájně Atlantidy.

Jak to tedy s rosenkruciány opravdu je? Jsou to jen vymyšlené postavy, nebo neorganizovaní představitelé duchovního proudu, protékající lidskou historií již přinejmenším poslední čtyři století, někdy pod povrchem a někdy vystupující na povrch a snažící se posunout naši evropskou civilizaci na vyšší stupeň duchovního vývoje? Či snad bratrstvo rosenkruciánů skutečně existovalo a stále mezi námi působí?

K poodhalení tajemství se nemusíme přemísťovat v čase až do starého Egypta. Stačí nahlédnout na začátek 17. století do německého města **Kasselu**. Tam celý příběh začíná.

Fama a Confessio

V Kasselu byly vydány v letech 1614 a 1615 dva záhadné manifesty zkráceně nazývané **Fama** a **Confessio**. První z nich je psán německy a jeho celý název zní **Fama Fraternalis des Loblichen Ordens des Rosenkreutzes**, což se dá přeložit jako Věhlas bratrstva slavného řádu rosenkruciánů. Drahý spis, **Confessio Fraternalitatis** (Doznání bratrstva), je psán latinsky. Oba představují jakési programové prohlášení skupiny mystiků a alchymistů. Autoři v něm zkritizovali soudobé poměry a ohlásili všeobecnou reformaci duchovního života Evropy. Informují o existenci bratrstva, jehož jsou pokračovateli a členy. Bratrstvo se od samého počátku skládalo jen z osmi členů a bylo velmi prostě uspořádáno. Bratři, identifikováni pouze iniciálami svých jmen, dodržovali šest základních pravidel, která stanovila:

- 1. Nikdo se nebude zabývat žádným jiným povoláním než léčením nemocných, a to zdarma.*
- 2. Žádný nebude nucen nosit zvláštní oděv, nýbrž každý bude užívat oděvu obvyklého v zemi, kde žije.*
- 3. Každoročně v den C se budou scházet v domě S. Spiritus a ten, kdo nebude moci přijít, sdělí ostatním důvod své absence.*
- 4. Každý bratr si nalezne svého nástupce, který by ho nahradil po jeho smrti.*
- 5. Slovo C. R. bude jejich pečeti, znamením a charakterem.*
- 6. Bratrstvo zůstane utajeno po dobu jednoho sta let.*

V pamfletech se oznamuje, že po dlouhé době, kdy již nikdo z původních bratrů nebyl naživu, byla objevena hrobka prvního zakladatele bratrstva, **bratra C. R. C:**

„Když A. zemřel v Gallia Narbonensis, v jeho díle pokračoval náš milovaný bratr N. N. Tento muž, poté, co složil slib věrnosti a mlčenlivosti, nás důvěrně informoval, že A. mu sdělil, že bratrstvo by nemělo nadále zůstat skryto, že by mělo pomáhati celému německému národu.

Příští rok, když již prošel školou a když podle příležitosti, jsa obdařen znamenitým věděním a rovněž sáčkem Štěstěny, usmyslel si (jsa dobrým architektem) změnit něco na oné budově a upravit a při této obnově přišel na pamětní tabulku, která byla ulita z mosazi. Byla na ní kromě jiných věcí i jména bratrstva a on ji chtěl přenést do jiného a vhodnějšího

sklepa. Bylo na ní vyryto, kde bratr C. R. C. zemřel a v které zemi byl pochován, což nám staří bratři zamlčovali, takže jsme o tom nevěděli. V této tabuli vězel velký hřebík, poněkud silnější, který, když byl násilím vytažen, vzal s sebou dosti velký kámen z tenkého zdiva nebo omítky, jež zakrývala dveře. A tak tyto dveře byly znenadání odhaleny, a my s velikou radostí a touhou jsme ostatní zdivo odstranili, dveře jsme očistili. Na nich bylo nahoře napsáno velkými písmeny: Za sto dvacet let budeme otevřeny...

Uprostřed místo náhrobku byl kulatý oltář, na němž byla mosazná tabulka s nápisem: Já, A. C. R. C, jsem si jako náhrobek utvořil tento obraz vesmíru. Kolem prvního kruhu nebo okraje na oltáři stálo: Ježíš je mi vším. Uprostřed byly čtyři figury uzavřené v kruhu a pod nimi jsou nápisy: 1. Nikde není vakuum. 2. Přísnost zákona. 3. Svoboda evangelia 4. Celistvá sláva boží...

Tam jsme také našli jeho Itinerarium a popis jeho života, ze kterého je zde částečně čerpáno. V jiné skříni byla zrcadla různých mocností a také zvonky a hořící lampy a zvláště také několik podivuhodných uměleckých zpěvů. Vše to bylo uloženo proto, aby i po mnohých stoletích, když by snad celý řád nebo bratrstvo mělo vyhynouti, přece jenom takovým jediným sklepením mohlo býti obnoveno. A tu jsme mohli zvednutí silnou měděnou desku, pod níž jsme našli krásné a ctihodné tělo, neporušené a bez jakékoliv známky tlení. Tak, jak tam bylo bez porušení v celém ornátu a se všemi odznaky uloženo. V ruce drželo knihu, psanou na pergamenu zlatem, která se jmenuje I. a která teď po bibli jest naším největším pokladem a která by měla být dána celému světu k posouzení."

Rosenkruciánské dokumenty poskytují rovněž časové údaje umožňující vypočítat datum narození hlavního hrdiny, záhadného bratra C. R. C, který zemřel ve věku sto šesti let. Se vši pravděpodobností se narodil v roce 1378. Pokud se opravdu dožil tak požehnaného věku, zemřel v roce 1484. Přidáme-li dalších sto dvacet let, po které bylo jeho tělo skryto v hrobce, dostáváme se do roku 1604. Tedy do doby těsně před vydáním pamfletů, kdy jejich text koloval v rukopise.

Christian Rosenkreutz

Z obou děl se také dozvídáme o životě zakladatele bratrstva. Pocházel ze vznešené, ale chudé německé rodiny. V pátém roce svého života byl dán do kláštera, kde se naučil řecky a latinsky. V šestnácti letech se vydal s jedním mnichem na pouť do Svaté země.

Hermetické umění, Theophilus Schweighard, 17. století

Do Jeruzaléma však nedorazili. Jeho spolucestující zemřel na ostrově Kypru a hrdina se dostal podivným řízením osudu do nám neznámého města **Damcar** v Arábii. Tam ho uvítala skupina filozofů, učenců a zasvěcenců jako dlouho očekávaného přichozího. Pamflet *Confessio* setkání popisuje: „*Ti, kteří žijí ve městě Damcaru.... mají jiné politické zřízení než ostatní Arabové. Neboť tam vládnou pouze moudří a chápající mužové, kteří na základě královského povolení vytvářejí konkrétní zákony.*” Bratr C. R. C. se naučil arabsky, byl zasvěcen do nejtajnějších vědeckých a okultních nauk a mohl prostudovat záhadnou knihu nazývanou jednoduše **Knih** **M**, kterou přeložil do latiny. Do Evropy se vrátil přes Egypt a Maroko, kde se mu ve městě Fezu dostalo další instruktáže v oboru magie. Z Afriky se přeplavil do Španělska a chtěl se s místními učiteli podělit o získané poznatky. Navzdory svému očekávání se setkal s nedůvěrou, nenávistí a výsměchem. Po návratu do Německa kolem sebe shromáždil skupinu sedmi učenců, kteří sdíleli jeho ideály. Tajná osmička skrytě a trpělivě pracovala na všeobecné reformaci a duchovním povznesení lidstva. **Bratří růže a kříže** se rozhodli, že budou šířit pradávne moudrosti a během svých cest po Evropě léčit nemocné. Jeden z nich údajně v Anglii vyléčil mladého hraběte z Norfolku z malomocenství.

Oba manifesty, *Fama* a *Confessio*, jsou spojovány se třetím dílem, které vyšlo v roce 1616 ve Štrasburku pod názvem **Chymická svatba Christiana Rosenkreutze**. Na rozdíl od dvou předcházejících manifestů autora třetího rosenkruciánského díla známe. Byl jím **Johann Valentin Andreae**. Jeho dílu je věnována příští kapitola.

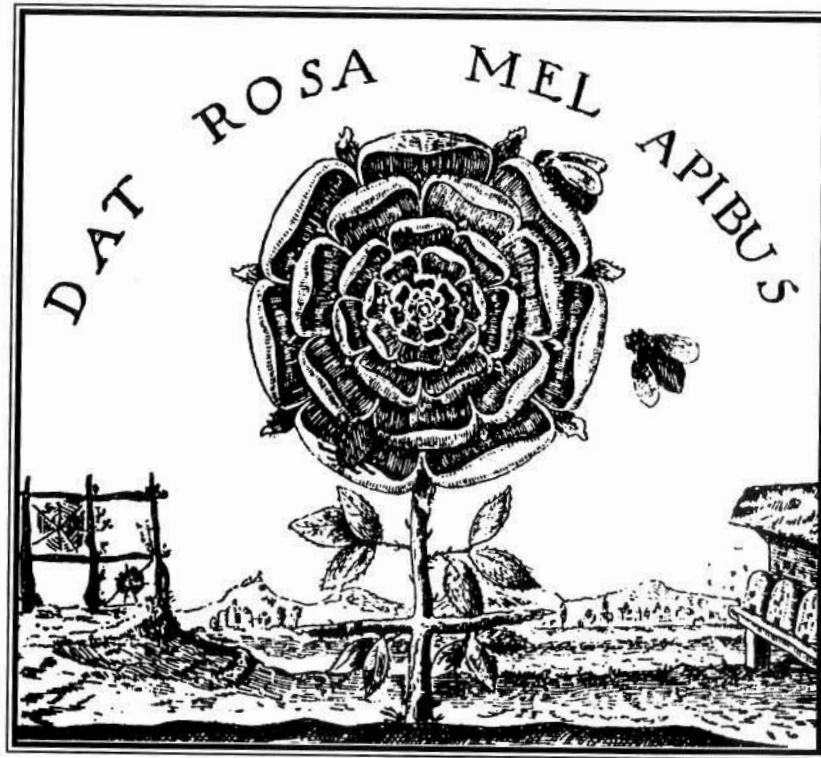
Název chymická znamená vlastně alchymická, neboť celé dílo představuje alchymickou alegorii výroby kamene mudrců. V Chymické svatbě je legendární zakladatel bratrstva identifikován celým jménem - **Christian Rosenkreutz**. I když souvislost mezi těmito třemi díly je zřejmá, jazyk, styl i obsah prvních dvou pamfletů a Chymické svatby se od sebe značně liší. Andreae mohl, ale nemusel být autorem či spoluautorem prvních pamfletů. Ať je to jakkoliv, tato tři díla vyvolala bouři ohlasu, trvající dodnes. Mnoho učenců a literátů reagovalo ve svých dílech na vznešené ideály bratrstva růže a kříže. Našli se i odpůrci. Přirozeně, že církvi a vládnoucím vrstvám se myšlenka reformy či revoluce nelíbila a každý podezřelý z členství v bratrstvu se vystavoval pronásledování.

Josef Wright, Alchymista, 18. století

Sen, anebo skutečnost?

Celá záležitost s rosenkruciánským bratrstvem přináší více otázek než odpovědí: Existovalo spojení mezi rosenkruciány a **středověkým zednářstvím**, tedy cechem stavitelů a architektů? Někteří badatelé tvrdí, že ano. Za spojovací článek mezi oběma organizacemi považují dokonce templářský řád. Tvořili rosenkruciáni pokračování gnostického kacířství? Charakter rosenkruciánských děl by tomu nasvědčoval. Sympatie růžových bratří nepatří ani katolické, ani protestantské církvi a víře, ale spíše původním církevním doktrínám nezkaleného raného křes-

*Růže dává med včelám. Ilustrace z díla Angličana Roberta Fludda *Summum Bonum* (1629), které obhajovalo rosenkruciány*

ťanství.

Přestalo bratrstvo existovat koncem 17. století, anebo v nějaké formě přežilo až do našich dní? O přežití je přesvědčeno mnoho lidí a my si problém rozebereme v jedné z dalších kapitol. Co bylo skutečným zá-

měrem bratrstva? Patřilo opravdu k duchovním a filozofickým bratrstvům a spolkům, jak o sobě rosenkruciáni tvrdili, nebo si kladlo za svůj pravý cíl politicky kontrolovat a ovládnout Evropu? A vůbec, není pravděpodobné, že podobné bratrstvo neexistovalo, a zmíněné programové spisy lze tedy považovat za pokus o literární a politický žert, který se ujal? Je docela možné, že veškerá činnost bratrstva se odehrávala jen v myslích autorů rosenkruciánských děl. To by nijak nesnižovalo hodnotu vyznávaných ideálů, protože obsah naší mysli, obohacený o rosenkruciánské ideály, přímo či nepřímo přenášíme do reality světa.

Lze se zabývat i dalšími možnostmi. Rosenkruciáni existovali a existují, nejsou však uspořádáni jako tajné a přísně organizované bratrstvo. Sdružuje se v něm skupina osvícenců, duchovně vyspělých jedinců, kteří pomáhají ve vývoji naší civilizace a pokoušejí se její vývoj usměrnit do žádoucích kolejí. Když splní svůj úkol, opět beze stopy mizí a žijí dál v anonymitě jako dříve. Mezi sebou se snadno poznají podle svého stupně zasvěcení a duchovní úrovně, která z nich vyzařuje. Prostě nepotřebují členské průkazy ani tajné stisky rukou či jiná hesla a tajná znamení. Jsou neviditelní (ve smyslu neidentifikovatelnosti pro normální lidi), neboť v souladu se svými pravidly nosí šaty a zachovávají zvyky té země, ve které právě žijí. Jinými slovy: pravý rosenkrucián se pozná podle toho, že se nepozná. Ten, kdo o sobě prohlásí, že je rosenkrucián, jím není ani náhodou a tímto prohlášením se naprosto odhaluje a diskvalifikuje. Opravdoví zasvěcenci nemají zapotřebí chlubit se svými schopnostmi. Své znalosti a dovednosti přijímají jako zodpovědnost vůči Stvořiteli a světu a nikoliv jako příležitost pro naplnění osobních ambicí. Své schopnosti a znalosti musejí před světem skrývat, aby nedopadli třeba jako templáři. Kruhy, které soustřeďují ve svých rukou světskou a církevní moc, nejsou vždy přátelsky nakloněny pravdě. Závoje, jimiž rosenkruciáni zahalují svá tajemství, ať už to jsou symboly nebo alegorie, neslouží k zamaskování nevědomosti, nýbrž k ochraně moudrosti.

CHYMICKÁ SVATBA

„**Z** veřejněná tajemství pozbývají lesku i hloubky, znesvěcena ztrácejí sílu moudrosti. A proto: neházej perly sviním ani nestel oslu na růžích.“ Tohle krátké ponaučení stojí na titulní straně spisu **Chymische Hochzeit: Christiani Rosenkreutz. Anno 1459** (Chymická svatba Christiana Rosenkreutze. Roku 1459), který vyšel v roce 1616 ve Štrasburku. Je třetí v sérii děl, jež zahájila rosenkruciánskou záhadu nazývanou v odborné literatuře jako **rosenkruciánská horečka**. Zajímavé je, že publikace těchto tří děl byla načasována přesně po roce. Pamflet **Fama** vyšel v roce 1614, jeho pokračování **Confessio** v roce 1615 a **Chymická svatba** o rok později. První dvě díla byla publikována v Kasselu a liší se svým stylem i obsahem od Chymické svatby. Představují vlastně programová prohlášení bratrstva, zatímco Chymická svatba je romantická novela. Správně bychom ji asi měli nazývat **Alchymická svatba**, neboť se jedná o alchymickou alegorii výroby kamene mudrců a homonkula neboli golema (umělého člověka).

Rytíř zlatého kamene

Chymická svatba je romance o královském manželském páru, sídlícím v nádherném zámku plném podivuhodností a symbolů. Hlavní hrdina, **Christian Rosenkreutz**, je hostem na svatbě, v díle tedy - jak by jeho název mohl napovídat - nevystupuje jako ženich, ale jen jako svatebčan. Příběh je alegorií alchymistických procesů, interpretovaných symbolicky jako mystický sňatek duše, takzvaný hieros gamos, spojení protikladů. Toto „conjunctio“, splynutí, je zkušenost, kterou prochází

hlavní hrdina prostřednictvím vizí, divadelních představení a zasvěcovacích obřadů.

Příběh je rozdělen do sedmi dnů, během kterých stvořil Bůh, podle první knihy bible - Genesis - svět. Prvního dne se hlavní hrdina a vypravěč v jedné osobě připravoval v předvečer Velikonoc na příslušné obřady. Seděl u stolu a prostřednictvím modlitby rozmlouval s Bohem, když tu se náhle strhla hrozná bouře. Ze záře blesků se hrdinovi zjevila vize v podobě překrásné zářící panny v šatech nebeské barvy posázených hvězdami. V pravé ruce držela hlásnou trubku a v levé dopisy v různých jazycích, které měla roznést po světě. Za mocného zvuku trubky panna rozevřela křídla a vzletěla, aby pokračovala ve své misi. Tato scéna má symbolizovat první rosenkruciánský spis Fama, který oznámil světu existenci bratrstva. Se zvukem trubky se v tomto spojení setkáme ještě v Komenského Labyrintu světa v příští kapitole.

Jeden z dopisů byl určen Christianovi. Stálo v něm:

Symbol kotvy na obálce prvního německého vydání Chymické svatby (1616)

*Dnes, dnes, dnes
královská svatba jest.
Byl-li jsi zrozen v příhodný den
a od Boha k radosti předurčen,
vydej se do hor na cestu svoji
ke třem chrámům, co tam stojí,
a viz, co vše se tam strojí.
Na stráži stůj,
sám sebe pozoruj!
Když nejsi dostatečně čist,
škodou ze svatby buď si jist.
Kdo váháš, jistě se mýlíš,
leč chraň se, kdo lehký jsi
přilíš.*

Báseň podepsali Sponsus (ženich) a Sponsa (nevěsta) a opatřili ji symbolem, v němž lze rozeznat variantu Hieroglyfické monády Johna Deeho. Její přítomnost uvádí Chymickou svatbu do souvislosti s druhým pamfletem Confessio a naznačuje spojení rosenkruciánských spisů s filozofií Johna Deeho. Po vizi s pannou a dopisem se Christian spěšně ustrojil, aby se dostavil na královskou

svatbu. Oblékl se do bílého lněného kabátu s rudou stuhou, za klobouk si vetkl čtvero rudých růží.

Druhého dne přijel do zámku a ohlásil se jako „bratr rudého růže a kříže“. Nádherný zámek představuje labyrint místností a schodišť a je plný lidí. Někteří hosté se baví žvaněním a tlachy. Jeden třeba tvrdí, že slyší hudbu sfér jako Pýthagorás, druhý vidí Platónovy ideje, třetí je schopen spočítat Démokritovy atomy. Autor si očividně bere na mušku falešné mudrce předstírající hluboké znalosti. I tato scéna má svou paralelu v podobném setkání Komenského poutníka v Labyrintu světa.

Třetího dne jsou všichni hosté váženi. Christian absolvoval zkoušku díky skromnému chování úspěšně, ale mnozí hosté v ní neobstáli. Pak následovala hostina, kde každý obdržel symbol „zlatého rouna“ a „létaujícího lva“. Hosté měli možnost si prohlédnout podivuhodnosti zámku, například lví fontánu v zahradě, obrazy, skvělou knihovnu, orloj znázorňující pohyb nebeských těles a glóbus světa.

Čtvrtého dne se šel Christian občerstvit k zahradní fontáně a našel tam lva s tabulkou, na níž bylo napsáno: Hermés Princeps. Hlavní událostí čtvrtého dne bylo divadelní představení o sedmi dějstvích, které navštívili král, královna, všichni hosté i služebnictvo.

Pátého dne se hlavní hrdina dostal do podzemních částí zámku, kde našel nápis: „*Zde leží pohřbena Venuše, ta krásná žena, co mnohého vznešeného muže o štěstí, čest, požehnání a blahobyt připravila.*“ Vzápětí ho mladý průvodce uvedl temnou chodbou do místnosti, „*která neměla žádné jiné světlo než třpyt vycházející z několika obrovských drahokamů*“. Touto místností prošel Christian do hrobky ve tvaru trojúhelníku, kde objevil spící Venuši: „*A tak jsem spatřil ustlanou, nádhernou postel, zakrytou krásnými závěsy. Poodhrnul jsem jeden z nich. I viděl jsem, jak tam leží paní Venuše, docela nahá (neboť pokrývku jsem také nadzvedl), v takové spanilosti a kráse, že jsem dočista strnul. Také jsem ještě nevěděl, zdali to tak bylo pouze vyřezáno, nebo zdali tu leží mrtvý člověk, neboť byla úplně nehybná.*“

Šestý den všichni pracovali v alchymistických laboratořích na výrobě umělého života, což se hostům skutečně podařilo. „*Otevřeli jsme formičky, a hle, v nich se objevily dvě krásné, světlé a jakoby průhledné postavičky, že něco podobného lidské oko nikdy nespatriilo, chlapeček a holčička. Každá z nich měřila pouhé čtyři palce a co mě nejvíc udivovalo, bylo, že nebyly tuhé, ale měkké, z masa jako jiní lidé, jenže jim chyběl život. Proto také věřím, že i postava paní Venuše byla vytvořena takovýmto způsobem. Ta dvě andělsky spanilá děťátka jsme nejprve položili na dvě atlasové podušky a dívali jsme se na ně hodnou chvíli, až*

jsme z toho přelíbezného divadla byli dočista omámení. Starý pán se však do toho vložil a přikázal nám, abychom vzali krev ptáka, kterou jsme před tím zachytili do zlaté misky, a nechali ji padat kapku po kapce do úst postaviček. Obě tím začaly vůčihledně růst; a byli-li předtím už krásní, když byli tak drobouncí, byli teď v proporcích ještě krásnější, takže by věru v té chvíli měli být u toho všichni malíři, aby pocítili nemohoucnost svého umění před těmito výtvary přírody.”

V sedmý den, den odjezdu, byli účastníci zkoušek pasování na rytíře zlatého kamene a podepsali pět pravidel tohoto rytířského řádu:

I. Vy, páni rytíři, stvrďte přísahou, že svůj řád nebudete odvozovat od ďábla nebo jiného ducha, nýbrž jedině od Boha, vašeho tvůrce, a jeho služebnice Přírody.

II. Budete si ošklivit všechno smilstvo, necudnost, nečistotu a neposkvrníte svůj řád takovými neřestmi.

III. Tím, co vám bylo dáno, budete mnohonásobně pomáhat těm, kdo toho zaslouhují a potřebují.

IV. Netoužíte využívat takové cti pro světskou nádheru a vysoké mínění lidí.

V. Nebudete chtít zůstat naživu déle, než je vůle boží.

Christian připojil k podpisu tato slova: „Nejvyšší vědění je, že nic nevíme. Bratr Christian Rosenkreutz, rytíř zlatého kamene. Roku 1459.”

Rozpačitý autor

Autor tohoto třetího rosenkruciánského spisu je znám. Víme o něm, že v jeho rodovém erbů se nacházel kříž sv. Ondřeje s růžemi. Jmenoval se **Johann Valentin Andreae** (1587-1654). Působil jako vzdělaný protestantský duchovní v Tubingenu a ve své autobiografii se přiznal k autorství Chymické svatby. Napsal ji údajně v roce 1605 ve věku devatenácti let a prý nešlo o vážné dílo, nýbrž o ludibrium (výmysl, žert), hříčku mládí.

Latinské slovo *ludibrium* se v Andreaevých spisech o rosenkruciánském hnutí vyskytuje častěji. O prvních dvou rosenkruciánských pamfletech hovoří jako o „ludibriu hrdé Famy” nebo „ludibriu fiktivního rosenkruciánského bratrstva”. Nejčastěji se tento výraz překládá jako žert. Nicméně toto slovo může také znamenat hru nebo komickou smyšlenku. My víme, že Andreae si velice cenil výchovné a vzdělávací úlohy divadla. Ostatně i celá rosenkruciánská aféra si podržela určité divadelní rysy. Divadlo bylo spojováno s

alchymistickými alegoriemi obecně a v neposlední řadě i s mysterijními zasvěcovacími obřady.

Johann Valentin Andreae, dobový portrét

Vždyť i slavné Shakespearovo divadlo se jmenovalo Globe (Svět), což mohlo znamenat zrcadlo nastavené světu anebo i pomůcka k pochopení světa.

Erb J. V. Andreaeho

Je možné, že těmito prohlášeními se chtěl Andreae očistit od nařčení z příslušnosti k rosenkruciánům. Takové spojení mohlo pro něj představovat nebezpečí. To ovšem celou situaci ještě více zamotává. Zapírá Andreae svou příslušnost k bratrstvu, protože není jeho členem či autorem pamfletů, nebo k tomu má jiné důvody?

JAN AMOS KOMENSKÝ

Jan Amos Komenský (1592-1670), ve světě známý pod latinskou verzí svého jména **Comenius**, byl o pět let mladší než Johann Valentin Andreae, autor Chymické svatby. Andreae měl na našeho vzdělance a budoucího učitele národů značný vliv. Komenský v něm viděl svůj určitý vzor. Měli hodně společného. Oba jako zbožní duchovní podporovali reformu církve a jako nadaní intelektuálové se vyznačovali sklonem k mystice. Oba čerpali ze silné reformační tradice, u prvního to byla tradice německá luteránská a u druhého husitská. A oba žili ve stejné tragické době, která místo slibovaných duchovních reforem a začátku nového šťastnějšího světa přinesla nejhroznější válečný konflikt své doby, třicetiletou válku. Její skutečná podstata a smysl nebyly dodnes uspokojivě vysvětleny a odhaleny. Historikové ji většinou hodnotí jako nesmyslnou katastrofu, jako válku, kterou nikdo nevyhrál.

Česká tragédie

Není jisté, zda se Andreae s Komenským někdy osobně setkali, ale víme, že spolu udržovali bohatou korespondenci. Pokud se setkali, tak nejpravděpodobněji v německém Heidelbergu, kde oba pobývali. Komenský tam v letech 1613-1614 studoval na univerzitě.

Hrad Heidelberg, hrdě se vypínající na kopci nad městem, se chlubil asi nejkrásnější zahradou své doby. Její skutečnou podobu známe jenom z dobových obrázků, neboť byla za druhé světové války zničena. Naštěstí budovy hradu včetně alchymistické laboratoře, kde je dnes muzeum farmacie, zůstaly nedotčeny. Působivý hrad a zahrada připomínají

zámek z Chymické svatby. To by nemuselo znamenat nic neobvyklého, kdyby se tam v době pobytu Komenského neodehrávaly skutečně významné události.

Heidelberg byl v té době sídelním místem **falckého kurfiřta Fridricha** a za jeho zdmí se připravovalo spiknutí proti habsburské moci. Čeští stavové si chtěli zvolit Fridricha za svého krále. Někteří usilovali o vybudování státu založeného na rosenkruciánských ideálech. Komenský zastával podobné názory a pravděpodobně se v roce 1619 zúčastnil i korunovace Fridricha Falckého (známého později pod potupnou přezdívkou *zimní král*) na Pražském hradě. O rok předtím došlo k známé (už druhé v českých dějinách) pražské defenestraci, čímž byl nastartován řetězec událostí vedoucích ke třicetileté válce.

Experiment českých a moravských stavů s novým králem nevyšel. Smutný konec příběhu známe. Bitva na Bílé hoře v roce 1620 a poprava sedmadvaceti českých pánů na Staroměstském náměstí o rok později zůstanou navždy zapsány v tragickém osudu naší země. Stavů zvolený král Fridrich byl nucen z Prahy prchnout.

V souvislosti s rosenkruciánskou snahou o duchovní obrodu Evropy se v tomto bodě prolínají mnohé proudy a mnohé osudy. Dokonce i slavný filozof **René Descartes**, jehož učení lze považovat za pomyslný mezník označující začátek pozitivistické, racionální a vědecké epochy v lidských dějinách, se s největší pravděpodobností účastnil bitvy na Bílé hoře v řadách vítězů. Skutečnost, že se ocitl v tomto konfliktu na habsburské straně, ještě neznamena, že byl nepřitelem rosenkruciánských myšlenek. Descartes byl dokonce podezříván z členství v rosenkruciánském bratrstvu a musel veřejně prohlásit, že není rosenkruciánem, aby předešel nepřijemnostem.

Rosenkruciánská snaha po všeobecné reformaci a duchovním pozvednutí Evropy byla pokračováním snu o **Zlatém věku lidstva**. Proti této snaze, proti „snu o lepším světě“ se čas od času zvedla mocná vlna odporu. Nepřátelé nových myšlenek chtěli sen neutralizovat a zachovat takový společenský řád, jaký v té době v Evropě panoval, to je zachovat moc v rukou vrstev a skupin, které nemají zájem na duchovní obrodě. Jedním z projevů této temné vlny byla i třicetiletá válka. Dosáhla jediného hmatatelného výsledku - totálního vyčerpání bojujících stran a zmaření rosenkruciánského snu. Dnes se můžeme jen dohadovat, jak by se vyvíjel osud Evropy, kdyby na území Českého království vznikl stát podle rosenkruciánských ideálů.

Pýthagorovské ypsilon

Součástí protirosenkruciánské kampaně se staly nejrůznější pamflety a rytiny, dokreslující tehdejší situaci. Rytina zobrazující českého krále Fridricha Falckého stojícího na velkém písmenu Y je pro onu dobu velmi charakteristická a pro nás zajímavá, protože spojuje v jednom díle hned několik okultních prvků z různých dob. Beze vší pochybnosti jde o **pýthagorovské Y** (ypsilon), symbol rozdvoující se cesty. Pravá cesia vede ke světlu a levá ke zkáze. Satira vyčítá Fridrichovi špatnou volbu, která ho zavedla až k tragickému konci na Bílé hoře. Y je postaveno na písmenu Z, ležícím zase na kouli v rukou Fridrichových spojenců. Na pravé straně stojí Saturn a mimo jiné říká:

*„Dřevěná koule (koule pod Y) představuje svět,
který Čechové provdali za Falc,
chtěli učit svět
a zreformovat všechny školy, církve a soudní síně
a přivést vše do stavu, ve kterém ho našel Adam,
dokonce i do stavu mého, Saturnova,
který se nazýval Zlatý věk.
Za tímto účelem si vznešená společnost rosenkruciánů
přeje přeměnit pro sebe všechny hory ve zlato.“*

Labyrint světa

V zoufalství nad promarněným snem napsal Komenský své nejkrásnější a nejpůsobivější dílo **Labyrint světa a ráj srdce**. Léta mírumilovného života naplněná nadějí pro něj končí porážkou stavů na Bílé hoře. Jeho církev, jednota bratrská, je pronásledována. Město, kde Komenský žil, je okupováno císařským vojskem. Jeho dům a s ním i celá knihovna zmizely v plamenech. Zoufalství prohloubila smrt ženy a dětí. Komenský se uchýlil pod ochranu hraběte Žerotína, jemuž také Labyrint věnoval. Dílo vzniklo na Žerotínově panství v Brandýse nad Orlicí během několika měsíců roku 1623.

Labyrint světa je považován za čtvrtý nejdůležitější rosenkruciánský spis. Rosenkruciánům je jmenovitě věnována třináctá kapitola nazvaná **Poutník se na Rosecrucios dívá**. Pesimismus a nedůvěra, která z kapitoly o rosenkruciánech číší, má mnoho důvodů. Jistě se mohlo jednat i o zastírací manévr. Komenský se tím mohl oficiálně distancovat od

bratrstva, jak to učinili Andreae a Descartes. Nebo autor touto kapitolou vyjádřil skutečné zklamání nad neúspěchem či neexistencí bratrstva. Mohl být také znechucen falešnými rosenkruciány, kteří se jen přižívovali na jejich legendě. Není vyloučeno, že v závěru své knihy, kdy poutník nachází jedinou oporu a jistotu v „ráji srdce“, Komenský naznačil, kde hledat odpovědi na rosenkruciánská tajemství.

O vydání prvního manifestu Fama se v Labyrintu mimo jiné píše:

„A hned tu na placu uslyším trouby zvuk, po němž ohledná se vidím jezdcího na koni a svolávajícího filozofy. Kterž když se stádně odevšad valili, začal jim pěti jazyky o nedokonalosti svobodných umění a celé filozofie vypravovati: a kterak někteří slavní, od Boha na to vzbuzení muži, takové všecky nedostatky již vyšetřili a doplnili a moudrost lidskou na ten stupeň, na kterémž v ráji před pádem byla, přivedli. Zlato dělali že mezi sta kusy nejmenší u nich jest: protože celá nátura jim nahá již a odkrytá jest, kterému tvorů formu odníti aneb dáti chtějí, že mohou do libosti. Jazyky všech národů že umějí, co se po všem okrsku zemském i na Novém světě děje, všecko vědí, a s sebou i vzdáleni jsouce, by na tisíc mil bylo, rozmlouvati umějí. Lapidem že mají a ním všelijaké nemoci dokonale hojí, i dlouhověkost dávají. Nebo Hugo Alverda, jejich praepositus, že již 562 let stáří jest a kolegové jeho ne mnoho niž. A ač po tolik let se tajili, sami toliko (sedm jich) v napravování filozofie pracující: nyní však, poněvadž již k dokonalosti vše přivedeno a nadto vědí, že všemu světu reformací nastává, déle již tajiti že se nechtějí: nýbrž zjevně se ohlašující, s jedním každým drahými tajemstvími svými se sděliti hotovi jsou, kohož by jen hodného seznali. Ohlásí-li se jim kdo, v jakémkoli jazyku a národu, že jich všecko dojde a žádný bez laskavé odpovědi zanechán nebude. Pakli kdo nehodný bude, kterýž by z lakomství toliko neb z všetečnosti dojíti již žádostiv byl, ten že se nedoptá nic.“

Takto vzletně Komenský popisuje přijetí prvního rosenkruciánského manifestu a vysvětluje, jak má být dokument pochopen. Je zřejmé, že nadchl a inspiroval především intelektuály své doby, kteří v něm našli výraz svých tužeb po duchovní reformaci Evropy. Komenský doslova píše, že tito nadšenci „litovali předků svých, jimž se za jejich věku nic takového nestalo.“ Komenský se nevyhnul ani námitkám skeptiků a odpůrců bratrstva: „...ale se věci zatemnělé a rozum převyšující býti zdály. Jiní zjevně odpírali, šalbou a podvodem to býti pravice: byli-li prý od tolika set let, proč se prv nezjevili, jsou-li věcmi svými jisti, proč směle na světlo nevystoupí, než z kouta jen odkuds ze tmy co netopyřové hvízdají? Filozofia že se jest dobře ustanovená reformací nepotřebuje:

dají-li sobě tu z rukou vyraziti, že nebudou míti žádné. Jini nadto hrozně na ně láli a klnuli, za věštce, čarodějníky a vtělené d'ábly je vyhlašujícíe."

Jan Amos Komenský

Poukazuje i na snahu lidí, kteří se k bratrstvu chtěli připojit a doufali, že budou přijati za členy. Sepisovali knihy, které otevřeně či skrytě chválily záměry rosenkruciánů. Však i přes opakované snahy podobní jedinci nemohli uspět a „někteří odkladu netrpěliví sami osobně od jednoho kraje světa k druhému běhali, na své neštěstí nařikajíce, že šťastných těch lidí najítí nemohou. Čehož vinu jeden nehodnosti své, jiný nehodnosti oněch připisoval: a odtud jeden sobě zoufal, druhý se ohlédaje a k vyslídění nových cest ohleduje, znovu se trápil, až mne samého konce se dočkati nemohoucího teskno bylo.”

Poutníkův smutek a zoufalství hledajících se však mění v radost, když byl vydán druhý pamflet, *Confessio*. Je ohlášen drahým zatroubením opět příjíždějícího jezdce, aby prodával schránky údajně obsahující rosenkruciánská tajemství. Schránky byly pomalované „všelijakými pěknými nápisy: *Portae sapientiae, Fortalitium scientiae, Gymnasium universitatis, Bonum macro-microcosmicon, Harmonia utriusque cosmi, Christiano-cabalisticum, Antrum naturae, Arx primaterialis, Divinomagium, Tertrinum catholicum, Pyramis triumphalis, Hallelujah etc.*”

Rozruch způsobený oběma manifesty je doprovázen lavinou jimi inspirované rosenkruciánské literatury. Nápisy na schránkách jsou skutečné tituly knih nebo jejich parodie. Pamflet nazvaný **Fortalitium Scientiae**, údajně od **Huga de Alverdyho**, byl publikován v roce 1617. **Portus Tranquillitatus** se objevil v roce 1620. Komenský tuto literaturu dobře znal a doufal, že v ní naleznе klíč k tajemstvím.

Komenský konstatuje, že kupcům děl-schránek bylo zakázáno je otvírat, aby z nich neunikla moudrost. Ti zvědavější se však neudrželi a ke svému zklamání zjistili, že krabice jsou zcela prázdné. „*I křičeli: Podvod, podvod, a zuřivě člověku tomu mluvili: ale on je pokojil, to nejtajnější tajností býti právě, že věci ty kromě filiis scientiae nespátřitelné jsou, čehož jednomu z tisíce že se nedostává, on že tím vinen není.*”

Tímto zdůvodněním se většina nadšenců dala podle Komenského uchláholit a někteří dokonce předstírali, že od rosenkruciánů tajně obdrželi jejich tajemství. Avšak poutník, dívaje se na svět a do schránek bez brýlí mámení, viděl přetvářku a usoudil, že „*za naději a vynaloženou svou práci se hanbili*”. Komenského hodnocení rosenkruciánské aféry způsobené dvěma manifesty vyznívá velice skepticky. V této kapitole Labyrintu světa a ráje srdce podává obraz rosenkruciánské horečky jako marné honby za neuskutečnitelným snem. Poutník v Labyrintu vidí hrůzu způsobenou válkou. Místo všeobecné reformace Evropy přišla bělohorská tragédie a s ní rozčarování pro všechny, kteří

věřili v příchod nové epochy. Místo duchovní revoluce se setkává se smrtí a ničením, morem a hladomorem, s devalvovanou hodnotou lidského života.

„Já ani se na to dívati, ani bolesti srdce déle snášeti nemoh a prchl jsem: na poušť někam, aneb raději, kdyby možné bylo, z světa ven utéci chtěje.” V okamžiku největšího zoufalství slyší hlas: *„Navrat' se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře.”*

V závěru knihy se dostává poutník do společenství skutečných, původních křesťanů. Tam nachází klid duše. Dostává se do skutečného ráje, který se nenachází ve vnějším světě, ale uvnitř srdce. Chce Komenský naznačit, že právě v našem nitru můžeme najít přesné instrukce, jak se stát původním křesťanem či rosenkraciánem a nalézt cestu k bratrstvu, jehož cílem je všeobecné duchovní osvícení? Poukazuje zde Komenský na informace ukryté v našem hlubokém vědomí, které čekají na odhalení? Dost možná, že ano. To by pak znamenalo, že možnost spojení s duchovní elitou Evropy, které mnozí marně hledali, je na dosah ruky přímo v našem vlastním nitru.

NOVODOBÍ ROSENKRUCIÁNI

Všechny rosenkrucciánské organizace navazují určitým způsobem na tradici původního hnutí ze 17. století. Ale již o sto let později se rosenkrucciánská tradice změnila do nejrůznějších podob. V 18. století se mísila s ideály rostoucích organizací **svobodných zednářů**, kteří se poprvé veřejně představili světu v roce 1717. Tehdy se sešli zástupci čtyř londýnských **lůží** a založili první známou **zednářskou velkolóži**. Zednáři mají dodnes mezi svými stupni jeden, který se nazývá **rytíř růžového kříže**.

Zlatý a růžový kříž

V roce 1710 se na světě objevila publikace s dlouhým názvem: **Opravdová a úplná příprava kamene filozofů bratrstva od bratrstva zlatého a růžového kříže**. Jako její autor byl v publikaci uveden **Sincerus Renatus**, což byl pseudonym **Sigmunda** nebo **Samuela Richtera**, německého pastora z Hartmannsdorfu. Duchovní vystudoval protestantskou teologii v Halle a považoval se za následovníka Paracelsa a Jakoba Böhmea. Zajímal se o lékařství a alchymii. Ve svém díle popsal kromě alchymistických procesů a pochodů i podrobně strukturu a řád rosenkrucciánského bratrstva. Podle díla se bratrstvo dělilo do dvou skupin s názvy **Růžový kříž** a **Zlatý kříž** a mělo třiašedesát členů, které spojoval zájem o alchymii. Pokud kdy existovalo mimo Richterovu fantazii, pak brzy zmizelo beze stop.

Nezmizelo však jméno bratrstva. Přivlastnila si ho jedna německá zednářská organizace a od roku 1757 si začala říkat **řád zlatého a růžového kříže**. Během krátké doby ustanovila své lóže v celém německy mluvícím světě.

Plakát francouzského Salonu růžového kříže

Obava z jejich rostoucího vlivu donutila císařovnu Marii Terezii k vydání zákona, který v roce 1766 zakázal existenci rosenkruciánských bratrstev v celé rakousko-uherské monarchii. Co se nepodařilo v Rakousku, povedlo se v sousedním Německu, pravda, až po smrti císařovny. V roce 1781 byl do řádu přijat **pruský princ Fridrich Vilém**, pozdější císař. Za jeho vlády se Prusko přeměnilo na „rosenkruciánský stát“ řízený v duchu zásad zednářského řádu, jehož vůdci měli na Fridricha mimořádný vliv, ne vždy blahodárný a politicky únosný. Souboj zednářů o vliv na panovníka se vyhrocoval, počet jejich nepřátel rychle rostl, a když panovník v roce 1797 zemřel, jeho smrt znamenala počátek konce a úpadku řádu, který se za několik let zcela vytratil.

Další významnější rosenkruciánská organizace vznikla až koncem 19. století ve Francii, již zachvátila podivuhodná atmosféra jakéhosi okultního obrození v čele s **Elifasem Levim**. V roce 1888 založili **markýz Stanislas de Guaita** a **Joséphin Péladan** **kabalistický řád růžového kříže**. Členové řádu procházeli po složení předepsaných zkoušek třemi stupni zasvěcení. Skupina si vytkla tři základní cíle: její členové především studovali historii okultních věd, usilovali o komunikaci s božskou podstatou existence prostřednictvím meditace a šířili své učení mezi nezasvěcené. Zanícený katolík Péladan se však s řádem brzy rozešel a založil vlastní skupinu, kterou nazval **řád katolického růžového kříže**. Chtěl základní ideu a činnost řádu uvést do souladu s katolickou církví a věroukou. Zakladatel a jeho přívrženci očekávali příchod doby, kdy bude vládnout Duch svatý. Za svou hlavní činnost si proto vybrali dobročinnost. Snad aby byli v nové době dobře zapsáni. Péladanův řád zanikl v roce 1918 smrtí svého zakladatele, zatímco kabalistický řád de Guaity přežil a pokračoval ve své činnosti i ve 20. století.

Moderní rosenkruciáni

Nejvlivnější rosenkruciánskou organizací na přelomu 19. a 20. století se stal evropský **hermetický řád zlatého úsvitu**, jemuž věnujeme samostatnou kapitolu. V té době našlo **bratrstvo růžového kříže** a další rosenkruciánské skupiny živnou půdu v Americe. Právě tam se hnutí začalo větvit a vytvářet nejrůznější odnože.

Těžko říci, kdy se vlastně rosenkruciánská tradice dostala do Spojených států. Nejspíše koncem 17. století, kdy se v Pensylvánii objevily usedlosti německých mystiků, ovlivněné nejrůznějšími skupinami růž-

ných tajných a polotajných hnutí. Patří sem skupiny vedené **Johannem Kelpiem** a **Konradem Beisselem**.

První veřejný propagátor myšlenek rosenkruciánů na americké půdě se jmenoval **Paschal Beverly Randolph**; mimochodem patřil k osobním přátelům amerického prezidenta Abrahama Lincolna. Okultní činnost začal rozvíjet kolem roku 1858. Pustil se do budování rosenkruciánské organizace. K poměrně rychlému vyniknutí mu pomohl řečnický a organizační talent. Puritánská Amerika 19. století však nebyla ještě schopna volnomyšlenkářského filozofa přijmout a pochopit. V roce 1872 byl Randolph v Bostonu zatčen a postaven před soud za to, že ve svých knihách údajně propagoval volnou lásku. Žalobce ho popsal jako „*nejnebezpečnějšího muže a spisovatele v Americe, pokud ne dokonce na celém světě*“. Spor soudil asi rozumný soudce, filozof byl zproštěn žaloby a mohl se dál věnovat svému hnutí a jeho zajímavé specializaci - propojování rosenkruciánské filozofie se sexuální magií. Není divu, že mnoho lidí ho mělo za šarlatána, a možná nebyli daleko od pravdy, zvláště, když Mistr sám sobě udělil trochu záhadný titul *Velmistr jediného chrámu rosenkruciánského řádu na této planetě*. Skromnost Randolphovi rozhodně nehrozila. Nicméně byl alespoň natolik poctivý, že přiznal hlavní zdroj svých rosenkruciánských pravidel - zrodily se v jeho vlastní fantazii.

V roce 1879 obdržela skupina amerických svobodných zednářů zakládající chartu od skotské **Societas Rosicruciana** pro svou první lóži ve **Filadelfii**. Vzniklo tak další bratrství na americkém kontinentě - **Societas Rosicruciana**. Lóže se brzy usadila v dalších místech Spojených států. Působí dodnes a stejně jako její sesterské organizace ve Skotsku a Anglii přijímá za své členy pouze svobodné zednáře. Stala se z ní jakási zednářská literární společnost, která dokonce vydává vlastní časopis **The Rosicrucian Fama**.

Zajímavou postavou v rosenkruciánském hnutí 20. století je Američan dánského původu **Max Heindel**, vlastním jménem Max Grashof. Tento student okultismu tvrdil, že za své cesty po Evropě byl v roce 1907 zasvěcen do tajemství bratrstva růžového kříže. Mělo se tak stát přímo v tajném chrámu bratrstva, situovaného kdesi na hranicích Čech a Německa. Podle vzoru mnoha svých předchůdců a následovníků našel v Americe příznivce, založil rosenkruciánské hnutí a pojmenoval ho. Jeho spolek úspěšně odolával zubu času. Ještě dnes můžete nalézt v kalifornské Oceanside skromný kostelík s nápisem **Rosicrucian Fellowship**, který je stále v provozu.

ale později přesídlil do San José v Kalifornii. Tam se nachází jeho rosenkruciánský park, který zabírá celý blok a skládá se z několika budov postavených v pseudoegyptském stylu.

Z dnešních evropských rosenkruciánských skupin má nezanedbatelný vliv **Lectorium Rosenkruceanum** sídlící v Nizozemsku s pobočkami v mnoha evropských zemích, ve Spojených státech, Brazílii, Austrálii a na Novém Zélandu. Řečeno slovy vlastní Deklarace organizace „náboženská společnost *Lectorium Rosenkruceanum* má za cíl obnovení a oživení původního trojitého božího chrámu, který existoval v prehistorii lidstva a který se vyjevil veškerému lidstvu, aby mu sloužil; tento trojitý chrám přinesl lidstvu původní královské a kněžské náboženství, původní vědu a původní umění konstrukce“. Lectorium Rosenkruceanum má svou vlastní nakladatelskou sekci, která vydává knihy s rosenkruciánskou tematikou v holandštině a angličtině. Vydává také čtvrtletník The Topstone.

Na světě nyní existuje nepřehledné množství organizací a spolků, které se samy označují za rosenkruciánská nebo tvrdí, že navazují na původní rosenkruciánské bratrstvo. V této oblasti však působí i mnoho jednotlivců ovlivněných rosenkruciánskou mytologií a inspirovaných rosenkruciánským ideálem tajného, dobročinného spolku.

Příkladem je **Rudolf Steiner**, zakladatel **Antroposofie**, společnosti působící i v Čechách. Nelze ji charakterizovat jako čistě rosenkruciánskou společnost. Steiner upřesnil, že jeho hnutí zahrnuje daleko širší oblast, přestože je rosenkruciánskými ideály silně poznamenána. Steinerovy spisy a přednášky jsou zaplněny odkazy na Christiana Rosenkreutze, v němž viděl zasvěcence objevujícího se v historii lidstva v mnoha převtěleních. V jedné přednášce například prohlásil, že Rosenkreutz, ve svém převtělení jako hrabě de Saint Germain, navštívil Marii Antoinettu, aby ji varoval před budoucí francouzskou revolucí.

Rosenkruciánský odkaz

Jak je z našeho přehledu patrné, dnes nenacházíme na světě jedinou „pravou a spravedlivou armádu růžových křížáků“, ale mnoho různých skupin a jednotlivců, jejichž skutečné propojení s původními rosenkruciány zůstává otázkou a kteří přes různost svých názorů, každý svým způsobem, nesou plápolající zástavu Christiana Rosenkreutze, na níž září růže a kříž. Původní ideál rosenkruciánského bratrstva, sepsaný před čtyřmi sty lety ve dvou manifestech, zůstává nezměněný a čistý,

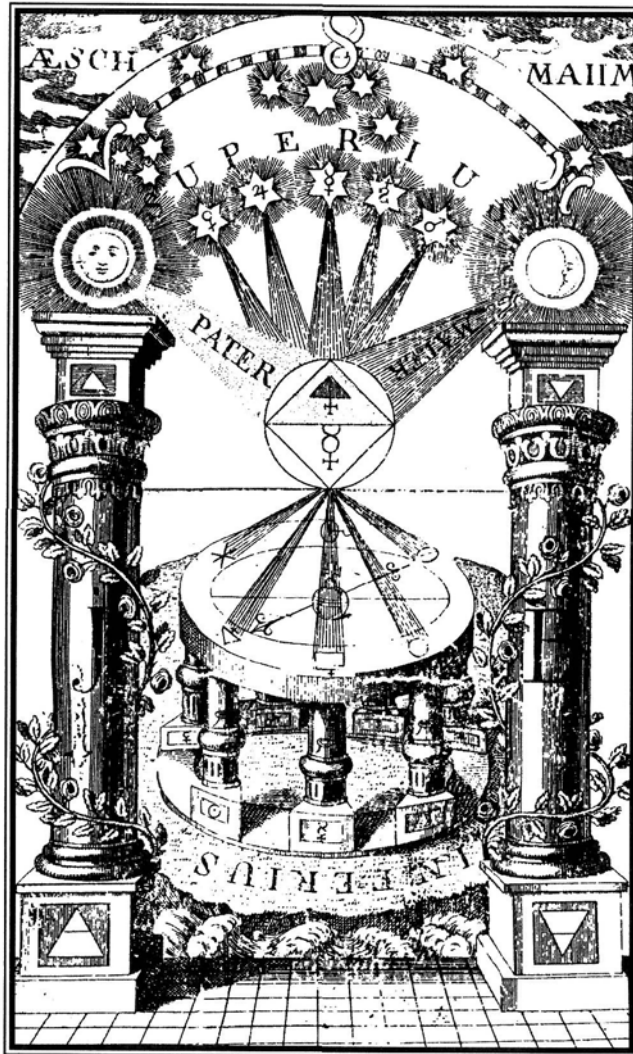
přes všechnu rozdílnost, rozporuplnost a občasou řevnivost existujících bratrstev.

Je pravdou, že se k rosenkruciánské tradici hlásili a stále hlásí mnozí falešní adeпти a šarlatáni a často není snadné rozlišit, kdo je podvodník a kdo skutečný zasvěcenec. Navíc je docela možné, aby jeden člověk byl současně obojím. Tento paradox popsal německý spisovatel žijící v Praze, **Gustav Meyrink** (1868-1932), ve své novele **Mistr Leonhart**. Meyrink píše o šarlatánském doktorovi Schrepferovi, který „šidí lidi a

zároveň jim tím pomáhá, lže - a v jeho řeči se skrývá nejvyšší pravda”. Okultní vědomosti jsou často

rozšiřovány nevěrohodnými zdroji. Stačí jen připomenout jména jako Levi, Crowley nebo Gurdjieff, o kterých bude řeč později. Tento paradox se velice silně projevuje i v historii rosenkruciánských organizací a tím značně komplikuje jejich objektivní hodnocení.

Rosenkruciánská vize nového věku má svůj smysl i dnes, kdy si opět začínáme uvědomovat nezbytnost těs-

Kompas mudrců.

Ilustrace z německého rosenkruciánského díla (1779)

nějšího propojení a někdy i sloučení vědy s vírou. Jsme svědky obno-
vené snahy propojit vědu a duchovno. Tato vize zahrnuje i další oblasti,
včetně umění, architektury, technologie, politiky a ekologie. Vede nejen
k osobnímu osvícení, ale především k zodpovědnosti za svou rodinu, za
svůj národ a za celý svět. A tak jsme se nakonec dostali až k jedné z
dalších možných definicí rosenkruciánských ideálů. Je to sen o lepším
světě.

SVOBODNÍ ZEDNÁŘI

Architekti a stavitelé zaujímali už od biblických dob v lidské společnosti výjimečné místo. Stavba a její konstrukce symbolizuje stvoření. Je to vztyčování monumentů, jimiž se oslavuje božstvo nebo lidstvo samo. Nejskrytější smysl staveb obsahuje napojení na lidské tělo, které je chrámem pro duši. Architekt promítá do plánu svou mysl stejně jako Bůh tvořící k obrazu svému. Tato lidská činnost je sice jenom slabým odrazem ohromné potence a moudrosti boží, ale zákonitě v sobě tuto moudrost obsahuje. Stavba odráží úroveň architekta a

Zednářské znamení tísně

stavitele a zároveň i charakter společnosti, jež jejich tvorbu umožňuje. Svobodné zednářství je polotajnou organizací, která na tuto tradici navazuje. Její symboly jsou inspirovány stavitelskými pomůckami a její filozofie vychází z pojetí Boha jako velkého architekta vesmíru. Nicméně přesná definice této organizace je nesnadná. **Anglická spojená velkolóže** (The United Grand Lodge of England)

kategoricky prohlásila, že **svobodné zednářství** „není tajnou společností“ a ani „není náboženstvím či náhražkou za náboženství“. Tato velkolóže definuje svou organizaci v pamfletu **Co je svobodné zednářství** jako „jedno z nejstarších nenáboženských bratrstev světa, společnost mužů zabývajících se duchovními hodnotami. Členové lóže jsou zasvěcováni do svých nauk prostřednictvím rituálních dramát, která vycházejí z antických forem a používají kamenické zvyky a pomůcky jako alegorická vodítka. Základní kvalifikací pro vstup a členství je víra v Nejvyšší bytost. Členství je otevřeno mužům jakékoliv rasy či náboženství, kteří splňují základní podmínky a mají dobrou pověst.“

K lepšímu pochopení svobodného zednářství je však nutné podívat se do dávné historie lidstva, zavítat za nejstaršími známými staviteli a architekty. Základní legenda, popisující příběh dávného stavitele, se váže k budování chrámu biblického krále Šalomouna ve starém Izraeli. Pověst tvoří základ zednářského mýtu. Jejím hlavním protagonistou se stal stavitel a architekt jménem **Chíram Abiff**.

Zednářská legenda

V bibli (1. kniha královská, 7:13-45) se dovídáme o stavbě Šalomounova chrámu: „*Poslav pak král Šalomoun, povolal Chírama z Tyru (ten byl syn ženy vdovy z pokolení Neftalimova, jehož otec byl obyvatel tyрский, řemeslník díla z mědi), protože byl plný moudrosti a rozumnosti i umění k děláni všelikého díla z mědi. Kterýžto když přišel ke králi Šalomounovi, dělal všeliké dílo jeho. Nejprv zformoval dva sloupy měděné. Osmnácti loket byla výsost sloupu jednoho, kterýž okolek měl dvanácti loktů. Tak i sloup druhý... A tak postavil ty sloupy v sínci chrámové. A postaviv sloup na pravé straně, nazval jméno jeho Jachin, a když postavil sloup na levé straně, nazval jméno jeho Boaz...*“

Podle biblické verze se **Chíram** vrátil po dostavění chrámu spokojeně domů. Zednářská verze má odlišný závěr, jenž se stal základním zednářským rituálem.

Když **Šalomoun, oblíbenec boží, Velmistr lóže jeruzalémské, syn Davidův**, nastoupil na trůn, zasvětil svůj život výstavbě chrámu božího a paláce pro izraelské krále. **Chíram, král z Tyru**, poslal Šalomounovi svého **velkého mistra architektů, Chírama Abiffa**, syna vdovy, který neměl sobě rovného mezi architekty a staviteli. Abiff se narodil v Tyru, ale byl izraelského původu.

Chrást znamenal velkolepé dílo. Dnes po něm v Jeruzalému bohužel zbyly jen základy, takže můžeme pouze tušit, jak vlastně vypadal. V zednářské legendě se praví, že uprostřed tohoto chrámu stála krychle, někdy nazývaná **orákulum**. V něm byla uložena **archa úmluvy**, zkonstruována Mojžíšem podle pokynů samého Boha. Budovy chrámového

Zednářský rituál zabití Chírama Abiffa

Zednářský rituál vzkříšení Chírama Abiffa

seskupení byly lemovány 1 453 mramorovými sloupy a 2 906 pilastry (plochý hranatý výběžek ve stěně). Na východě Abiff postavil širokou kolonádu. Do chrámu se mělo údajně vejít 300 000 lidí.

Abiff rozdělil stavitele chrámu do tří skupin: **učedníci, tovaryši** a **mistři** byli odhaleni, souzeni a popraveni. Ostatní stavitelé nechali Abiffa vyhrabat ze země a pokoušeli se ho přivést k životu. Učedníkovi ani tovaryšovi se to nepodařilo; úspěšný byl jeden starý mistr, když použil „silného stisku lví tlapy.“

Původ zednářství

Legenda o Chíramu Abiffovi se často srovnává s kultem Ísidy a Osírída ve staroegyptských mysterijních školách. Osírís se také stal obětí úkladných vrahů a hledání jeho těla a následné znovuzrození připomíná zednářskou legendu. Znamená určité hledání ztraceného světa bohů. Kromě toho, zasvěcenci do kultu Ísidy byli známi jako „synové vdovy“ stejně jako zednáři. Nabízí se i jiná zajímavá souvislost se slavným zednářem 18. století, **Wolfgangem Amadeem Mozartem** (1756-1791). Ten měl údajně ve své opeře **Kouzelná flétna**, kde nacházíme mnohé odkazy právě na Ísidu a Osírída, prozradit některá zednářská tajemství. Za tuto troufalost prý zaplatil životem.

Jiní badatelé vidí v zednářství vliv mystiky muslimských súfitů a věří, že Šalomounův chrám stavěli súfitští architekti, kteří zabudovali do chrámu boží slova přeměněná v jejich číselné hodnoty. Údajně je vyjadřují rozměry a proporce chrámu. (Ovšem i ve staroegyptských pyramidách lze prý vyčíst různé hodnoty podle rozměrů jednotlivých komponentů stavby a vztahů mezi nimi.) Podle této teorie je zednářství arabského původu a do Evropy se dostalo někdy v letech 894-939 za vlády anglického krále **Athelstana**, který se o zednářství dozvěděl od španělských muslimských Maurů.

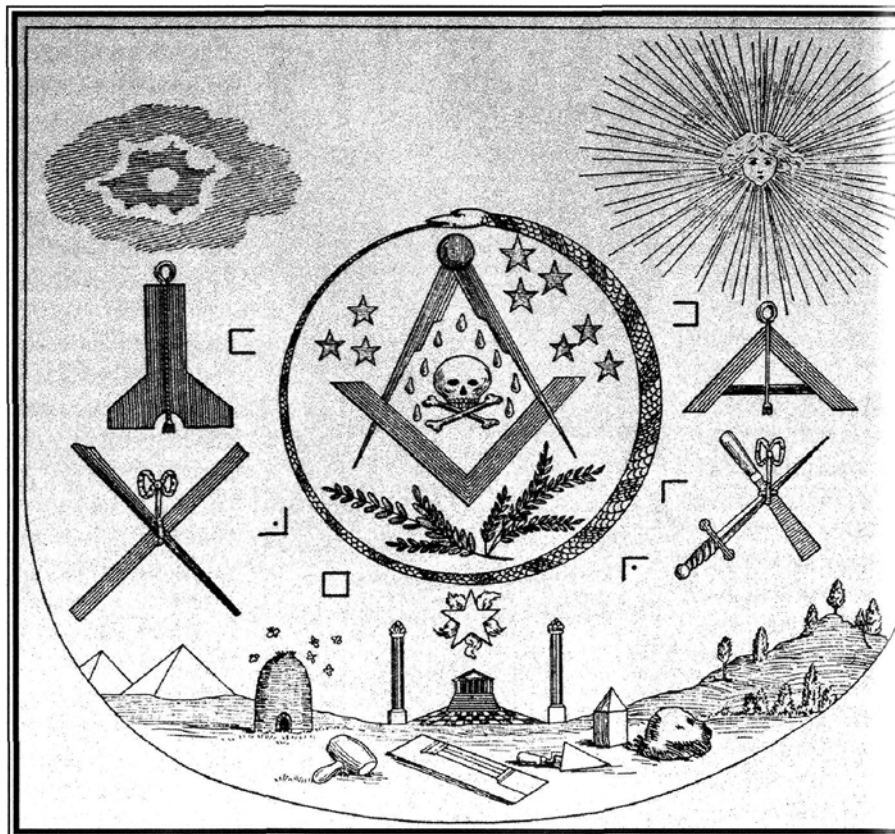
Většina badatelů však spojuje původ svobodného zednářství se středověkým cechem stavitelů. Ti si vyvinuli určitý systém hesel, znamení, znaků, pravidel a stupňů odbornosti, což mělo chránit jejich vědění a nauku - a tedy i celý jejich stav - před nepovolanýma očima a ušima zvenku. Zkrátka stavitelé a architekti se nechtěli dělit o své poznatky s někým, kdo by jim potom mohl dělat konkurenci. Mezi sebe nikoho nepouštěli, a tak si vlastně chránili práci, a tedy i příjmy. Jak se tento praktický systém změnil v takzvané **spekulativní zednářství**, tedy dnešní **svobodné zednářství**, zůstává záhadou. Jedno možné spojení se nabízí v souvislosti s rosenkruciánským hnutím v 17. století. V minulých kapitolách jsme si ukázali jeho počátky a spojení s Janem Amosem Komenským. Ten se za svého pobytu v Anglii v letech 1641-1642 přátelil se skupinou vzdělanců v čele s **Eliášem Ashmolem** a **Robertem Morayem**. Tato skupina stála u zrodu anglické Královské vědecké společnosti založené roku 1660. Z deníku, který si Ashmole vedl, víme, že byl přijat do zednářské lóže 16. října 1646. Toto datum bývá považováno za nejstarší prokazatelnou písemnou zmínku o zednářství. Existuje však ještě starší záznam. Píše se v něm o přijetí kolegy Roberta Moraye do zednářské lóže dokonce 20. května 1641. To jsou ale jen

nepřímé indicie možného spojení mezi rosenkruciánskou snahou o evropskou reformu a vznikem svobodného zednářství.

Na veřejnosti se zednáři poprvé objevili v následujícím století. V roce 1717 se v Londýně spojily různé lóže a utvořily anglickou velkolóži. Tím začala novodobá historie svobodného zednářství.

Egyptsky vliv

Evropská fascinace Egyptem a jeho záhadami a zasvěcovacími středisky se poprvé objevila už ve 13. století. Podnět k zájmu o starý Egypt zavdala tehdy populární kniha o zvířatech s titulem **Physiologius**, seznamující čtenáře v textu a obrazech s podivuhodnostmi řeky Nilu a krajem kolem něho. V 15. století se přesunul zájem od egyptských jednonožců a deštníkovitých lidí (i takhle si Evropané představovali Orient) k poněkud vědecktějšímu přístupu. Populární bylo studium hieroglyfů, o kterých se věřilo, že v sobě ukrývají celý systém egyptského mysterijního náboženství.

Zednářské symboly

Náboženství Ísidy, Osírida a jejich syna Hóra bylo považováno za původní výraz takzvané *prisca theologia*, původní a přírodní teologie vyjádřené později Mojžíšem, Hermem Trismegistem a Platónem. Jelikož *prisca theologia* byla považována za předchůdce křesťanství, zajímala se o ni katolická církev, alespoň v těch osvícenějších časech.

V roce 1419 objevil jeden řecký mnich pozdní novoplatónský hermetický text **Horapollo Nilous** neboli Nilský Hóros-Apollón, v jehož jméně se spojují obě božstva, Hóros i Apollón. Brzy se ukázalo, že „objevitel“ spisek sám vytvořil a předstíral v něm znalost tajemství hieroglyfů. Ve skutečnosti však jen celou problematiku dokonaleji zamotal. Nicméně i taková událost podnítila další egyptské studie.

V druhé polovině 15. století přeložil velký humanista **Marciglio Ficino** do latiny **Corpus Hermeticum**, soubor novopýthagorovských a

novoplatónských hermetických textů z počátku našeho letopočtu. A Evropu znovu zachvátila vlna nadšení nad starým Egyptem. Starý kontinent očekával vyjevení velkých egyptských tajemství.

Systematický zájem o Egypt se projevil v 16. století v dílech **Guillauma Postela, Pietra Valeriana** (jeho Hieroglyphica vyšla v roce 1556) a okultního filozofa **Giordana Bruna**.

V 17. století v Evropě kulminovalo čtyři století trvajícím opojení Egyptem dílem velkého jezuity, vatikánského rezidenta a polyhistorika **Athanasia Kirchera** (1602-1680). Jeho monumentální **Oedipus Aegyptiacus** vycházel postupně v letech 1652 až 1654. Kirchnerův text se stal na dlouhou dobu standardní encyklopedií Egypta.

V 18. století se o popularizaci staroegyptských pověstí, náboženství a legend a hlavně o včlenění jejich obsahu do svobodného zednářství zasloužil hrabě **Cagliostro**, o němž je další kapitola.

S díly o starých egyptských tradicích se v Evropě doslova roztrhl pytel. Těch důkladných a všeobecně přijímaných však nebylo mnoho. Spis s názvem **Krapa Repoa**, sepsaný německým zednářem **von Kopenem** a jeho společníkem **J. W. B. von Hymmenem**, vyšel v Berlíně roku 1770. Patřil k těm vážnějším dílům. Autoři věrohodně popisují různé zkoušky, jimiž procházeli egyptští kněží při svém zasvěcení.

V mnoha ohledech je tato kniha podobná publikaci **Egyptská mystéria**, která vzešla možná z okruhu bavorských **illuminátů**. **Court de Gébelin** ve své několikasvazkové knize **Le Monde Primitif** (Původní svět), vydané postupně v letech 1773 až 1782, navázal na okultní tradice a odhalil evropskému čtenáři i údajný egyptský původ karetního systému *tarot*.

Zednářská tradice ovlivněná Egyptem hledá a snaží se najít svůj původ ve stavitelích pyramid a egyptských mysterijních školách. Nicméně i ostatní okultní proudy jsou egyptskou kulturou více či méně ovlivněny. Ve složitosti nejrůznějších proudů a tradic ovlivňující různé organizace svobodných zednářů se lze vyznat jen se značnými obtížemi. Jejich vzájemné prolínání, ovlivňování a splývání tvoří komplikovaný labyrint.

Zednářská lóže

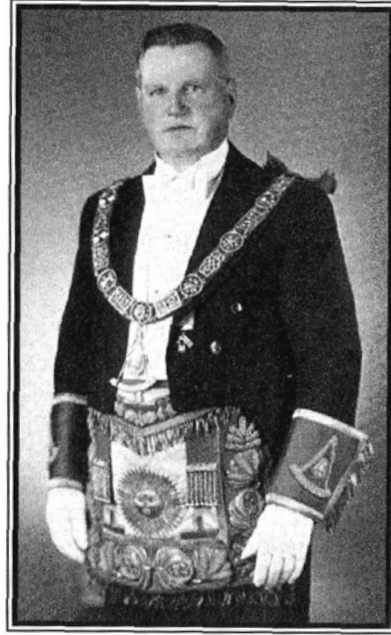
V roce 1723 vyšla knižně zednářská ústava, ve které byly vypuštěny veškeré odkazy na křesťanství. Zednáři tedy mohou podle svého nejdůležitějšího dokumentu věřit obecně v „nejvyšší bytost“, ať už patří ke kterémukoliv náboženství nebo ať pod ní každý spatřuje jakýkoliv koncept Boha jako tvůrčí inteligence. Této nejvyšší bytosti zednáři přezdívali „velký architekt vesmíru“, zkráceně T. G. A. O. T. U. (The Great Architect of the Universe).

Umělecké ztvárnění zednářského rituálu

Spekulativní zednářství si jako symboly svého řádu vypůjčilo stavitelské nástroje: pravítko, kružítko, olovnici a libelu. Členové nosí při svých setkáních kožené zástěry jako kameníci. Za rituální barvy si zvolili modrou a zlatou. Velké písmeno G v zednářském kružítku nejspíše symbolizuje Boha (anglicky God). Zednářské schůzky se odehrávají v lóžích nebo chrámech. Čtyřstěnné pravouhlé místnosti zdobené zednářskými symboly mají černobílou šachovnicovou podlahu, symbolizující polarity lidského charakteru.

Svobodné zednářství rozeznává tři základní stupně, jimiž se říká **modrá lóže**. Byly převzaty z hierarchie stavebních cechů: učedník, tovaryš a mistr. Žadatelům o přijetí se říká „hrubý kvádr“ (rough ashlar), a symbolizují neopracovaný kámen. Kvádr je v lóži opracováván, kultivován a stává se stavebním kamenem chrámu. V zednářských rituálech hraje velkou úlohu číslo tři. Tři úkladní vrahové Chírama Abiffa reprezentují myšlenku, touhu a čin, které se každý zednář snaží přeměnit v duchovní myšlenku, konstruktivní cit a práci.

Velmistr svobodných zednářů

Zednářské stupně

Symbolické stupně

1. Učedník
2. Tovaryš
3. Mistr

Nevyslovitelné stupně

4. Tajný mistr
5. Dokonalý mistr
6. Důvěrný tajemník

7. Děkan a soudce
8. Vrchní stavitel
9. Vybraný mistr Devítky
10. Vybraný mistr Patnáctky
11. Výsostný vybraný mistr
12. Velmistr architekt
13. Mistr devátého oblouku
14. Vybraný velmistr

Starobylé, historické a tradiční stupně

15. Rytíř východu (meče)
16. Princ jeruzalémský

Apokalyptické a křesťanské stupně

17. Rytíř východu a západu
18. Rytíř růžového kříže

Stupně moderní historie rytířské a filozofické stupně

19. Velký pontif
20. Uctívaný velmistr
21. Patriarcha Noachit
22. Princ Libanus
23. Správce schránky úmluvy orla (rytíř Kadoš)
24. Princ schránky úmluvy
25. Rytíř mosazného hada inkvizitor-velitel
26. Princ milosrdenství
27. Velitel chrámu
28. Rytíř slunce
29. Rytíř sv. Ondřeje
30. Rytíř černého a bílého
31. Velkoinspektor
32. Výsostný princ královského tajemství

Nejvyšší stupeň

33. Svrchovaný generální inspektor

Zednárský diplom

HRABĚ CAGLIOSTRO

Na konci 18. století se v Evropě odehrálo mnoho závažných událostí, které ovlivnily další běh historie. Minimálně dvě z nich inspirovali nebo mají dokonce na svědomí členové organizací, o nichž jsme hovořili v minulé kapitole. **Svobodní zednáři** byli propojeni s oběma velkými revolucemi té doby, francouzskou (Velká francouzská revoluce 1776 - 1793) a americkou (válka amerických osad za nezávislost na Anglii 1776). Francouzští pokrokoví myslitelé, stejně jako jejich kolegové za oceánem, se nadchli myšlenkou osobní **svobody, rovnosti a bratrství**. Mnoho představitelů francouzského osvícenectví patřilo k svobodným zednářům a scházeli se v pařížské zednářské lóži **Devět sester**. Mezi ně patřil i známý spisovatel **Francois-Marie Arouet** (1694-1778), daleko známější pod pseudonymem **Voltaire**. Tyto zednářské kruhy navštívil v roce 1778 americký státník a zednář **Benjamin Franklin**, hledající ve Francii podporu pro americkou revoluci, tedy pro válku samostatných povstaleckých osad proti britské monarchii. Uspěl u námořních důstojníků a zároveň i zednářů markýze **de Lafayette** a **Johna Paula Jonese**. Zednářským velmistrem byl i **první americký prezident George Washington**. Symbol pyramidy s božím okem na jejím vrcholu, který nacházíme na amerických bankovkách, dodnes připomíná zednářský původ americké revoluce.

Ve stínu převratné Velké francouzské revoluce se nachází období, znamenající počátek obnoveného zájmu o okultní disciplíny, zvláště pak magii. Revoluce znamenala začátek mocné vlny, která v 19. století získala značnou sílu a vliv. Tato historická vlna je většinou nazývána **francouzským okultním obrozením**. Na počátku tohoto hnutí stojí proslulý hrabě **Cagliostro**. Známe ho z románu **Alexandra Dumase** o náhrdelníku královny **Marie Antoinetty** jako doktora **Balsama**.

Velký Kopt či **božský**

Cagliostro, jak je někdy nazýván, ve své osobě ztělesňuje romantický prvek okultního obrození. Legenda z něho učinila záhadného hraběte, který dokázal předpovídat budoucnost, hypnotizovat, léčit rukama, vyvolávat duchy a vyrábět magické elixíry. Prožil rozporuplný život. Stýkal se s vladaři, šlechtici a významnými osobnostmi své doby, například se známým svůdcem žen **Casanovou**.

Pokořitel ženských

srdcí (a ložnic) zanechal poněkud nelichotivý portrét Cagliostro, hodnotil ho jako charismatického podvodníka. Na straně druhé se záhadný hrabě vůbec nevyhýbal kontaktu s obyčejnými lidmi a byl u nich velice populární. Mnozí ho považovali za dobrodince. Existuje hodně důkazů, které dokumentují první i druhé tvrzení. Hrabě byl nejspíše kombinací světce a hříšníka, zasvěcence a šarlatána, alchymisty a požívačnicka.

Portrét Cagliostro

Z chud'ase hrabětem

Počátek jeho života je zahalen tajemstvím. Ještě před smrtí hraběte se objevilo několik životopisů, psalo se o něm v dobových časopisech a v mnoha nejrůznějších dopisech. Nevíme, kdo přesně Cagliostro byl před

tím, než se stal populární osobností. Na evropské scéně se objevil zcela náhle v roce 1777 během své druhé návštěvy Londýna. To mu bylo třicet čtyři let. Stejně jako jeho současník a očividně i blízký společník hrabě **St. Germain** se objevil zčistajasna jako kometa a jeho původ zůstal nejasný dodnes.

Giuseppe Balsamo se narodil v roce 1743 v Palermu v chudé sicilské rodině. Přestože někteří badatelé totožnost Giuseppa Balsama s Cagliostrem popírají, tento fakt patří k jedinému z jeho mlhavé minulosti, kterého se můžeme držet. Mladý Balsamo asi brzo odhalil své schopnosti předvídat budoucnost a využil je k výnosné profesi.

Když dovršil jedenadvacátý rok, opustil rodné sicilské město (stalo se tak v roce 1764) a celých třináct let, jak vysvítá z mnoha dokumentů, cestoval po Evropě a Středním východě. Na svých cestách se stačil oženit. Ve své nevěstě a později ženě **Lorenzii Felicianiové** našel celoživotní společníci. Později Lorenzie získala přezdívku Serafina.

Podle legendy byl ve věku dvaceti tří let zasvěcen řádu **maltézských rytířů** (špitálníků). To mu umožnilo studium alchymie, kabaly a jiných okultních věd. A právě za svých studií si nechal změnit jméno na dnes známější hrabě **Alessandro Cagliostro**. Nové příjmení údajně odvodil z rodného jména své kmotry.

Cestování se mu stalo koníčkem i osudem. Byl hostem většiny tehdejších královských dvorů Evropy, zavítal i do tehdy exotického Ruska. V dubnu 1777 se stal členem tajné společnosti **svobodných zednářů v Londýně**. V ostrovní metropoli podle svých vlastních slov objevil starobylý rukopis, na jehož základě vybudoval vlastní systém zednářských lóží. Nazval ho egyptským rituálem a v jeho rámci si sám sobě udělil titul **velký Kopt** neboli **velekněz**. Systém v sobě kombinoval modrou lóži (základní tři stupně zednářství), hermetismus, kabalu, martinismus, obřadní magii, tradici antických orákulí a egyptský symbolismus. Tato směs byla typická pro celé francouzské okultní obrození.

Královnin náhrdelník

Nejslavnější a nejsmutnější aférou Cagliostrova života je bezesporu jeho úloha v událostech týkajících se náhrdelníku francouzské královny Marie Antoinetty. Aféra s náhrdelníkem, která poškodila prestiž francouzské monarchie a pomohla připravit půdu pro francouzskou revoluci (začala v roce 1789), byla velmi komplikovaná.

Když příběh poněkud zjednodušíme, abychom vystihli alespoň jeho podstatu, musíme začít tím, že Cagliostroův přítel, jistý kardinál **Rohan**, ztratil přízeň královny. Ve snaze získat ji zpět zaplatil Rohan dvěma podvodníkům za neuvěřitelně drahý náhrdelník (údajně jeden a půl milionu franků), o němž se domníval, že ho objednala sama královna. Podvodníci však s penězi i se šperkem zmizeli. Když se celá aféra provalila, Cagliostro a jeho žena byli obviněni jako strůjci celého podvodu a byli uvrženi do Bastily a vyšetřováni.

Legenda říká, že Cagliostro osvobodil sebe a svou ženu díky tomu, že prozradil soudcům fantastický příběh svého života. Podle Cagliostrových legendy ho vychoval v arabské Medíně muž jménem **Althotas** a předal mu hluboké okultní znalosti. Cagliostrovo bohatství mělo pocházet z bankovních účtů, které pro něj otevíral jistý arabský mecenáš ve všech městech, kde hrabě pobýval. Mimo jiné musel v soudním líčení, kde se projednával podvod s náhrdelníkem, také popřít pomluvu, že by byl třista let starým rosenkruciánem.

Ať už se odehrálo cokoliv, pravdou zůstává, že celý proces probíhal za velké pozornosti senzacechtivé veřejnosti. Cagliostro se díky svému chování, přednášením dramatických příhod ze svého života, stal ještě populárnějším. Soud skončil osvobozujícím výrokem pro hraběte i jeho ženu, oba manželé byli očištěni triumfálně z Bastily propuštěni. Nehledě na vyhraný proces se však jejich život obrátil k horšímu a předznamenal neveselý Cagliostroův osud.

Ve spárech inkvizice

Po osvobozujícím rozsudku odjel hrabě se svou ženou do Londýna, kde mimo jiné předpověděl nadcházející francouzskou revoluci. Ale jedny londýnské noviny uveřejnily údajně skutečnou, méně fantastickou historii Cagliostrova života, čímž značně poškodily jeho reputaci zářačné osobnosti.

V roce 1786 se na božském hraběti začaly viditelně projevovat symptomy syfilidy, tehdy běžné nemoci, a nemoc ho přiváděla do stavu duševní dezorientace. Cagliostro se v této době stal obětí mnoha nepřátelských a útočných pamfletů a dokonce ho zradila i jeho dosud věrná manželka. Prodala ho za apanáž francouzské tajné službě, i když francouzští agenti sledovali hraběte systematicky už od aféry s náhrdelníkem. Velký mág měl také problémy s profesionálními lékaři kvůli svým úspěšným, avšak velice neortodoxním způsobům léčení.

Pro katolickou církev znamenalo samo členství ve společenstvích svobodných zednářů smrtelný hřích. A hrabě Cagliostro se snažil ovlivnit samého **papeže Pia VI.**, aby přijal jeho zednářský egyptský systém, a tak se vlastně stal svobodným zednářem. To se mělo stát v roce, kdy „hrůza“ francouzské revoluce otřásala Evropou a zednáři byli v podezření z nejrůznějších národních i nadnárodních politických podvratných činností. Velký Kopt si nemohl pro svůj příjezd do Říma, hlavního města inkvizice, do něhož vstupoval s pověstí mága, vědce a zednáře, vybrat horší čas. Přirozeně ho inkvizice rychle zatkla a uvěznila.

Další události dostaly rychlý spád. Inkvizice ho shledala vinným „z bezbožnosti, kacířství a ze zločinů proti církvi“ a 7. dubna 1791 byl odsouzen k smrti. Papež trest „zmírnil“ na doživotní žalář. Cagliostro byl převezen na hrad San Leo, známý jako jedno z nejtěžších a nejbezpečnějších vězení Evropy. Jelikož byl považován za velmi nebezpečného vězně, musel přebývat v podzemní kobce, která byla po jeho smrti nazvána La Cagliostrina. Zde údajně 6. března 1795 zemřel na záchvat mrtvice. Ale pověsti o jeho zázračném uzdravení a útěku přetrvávaly ještě dlouhá léta.

Egyptský rítus

V dubnu 1777 byl Cagliostro zasvěcen do svobodného zednářství v londýnské lóži číslo 289. Podle jeho vlastního záznamu v témže roce objevil v antikvariátě na náměstí ve čtvrti Soho rukopis jistého pátera **Georga Coftona**, irského jezuity, který žil v Londýně v polovině 18. století. Sepsal nebo z něčeho opsal obřady egyptského systému zednářství.

Cagliostro věřil, že Coftonův rukopis je starobylý a rekonstruuje systém egyptských mystérií. Sám text vylepšil přidáním tří základních zednářských stupňů (učedník, tovaryš, mistr) a začal zakládat zednářské lóže po celé Evropě. Jeho velkolóže sídlila ve francouzském Lyonu. Cagliostrovo zednářství se setkalo s úspěchem a členy jeho skupin se stalo mnoho privilegovaných a vysoce postavených osobností. Ve své době dokonce tato forma zednářství představovala pro původní organizaci zednářů silného rivala.

Jako **Grand Cophta** neboli **velký Kopt**, jméno označující podle Cagliostra egyptského velekněze (i když se nejspíše jedná o odvozeninu řeckého Aigyptios - Egypt'an), vedl božský hrabě své následovníky na cestě duchovní a fyzické regenerace. Tato alchymie měla pocházet z

učení biblických mudrců Enocha a Eliáše. Jeho intenzivní proces obnovy měl trvat čtyřicet dní, během nichž mělo být tělo adepta úplně proměněno, uchazeč prý dokonce ztratil a pak znovu získal všechny zuby a vlasy. Výsledkem mělo být znovuzískání mládí a dokonalého zdraví. Zda Cagliostro skutečně vlastnil elixír mládí, se neví, víme jen, že se mu o tom podařilo přesvědčit mnoho lidí.

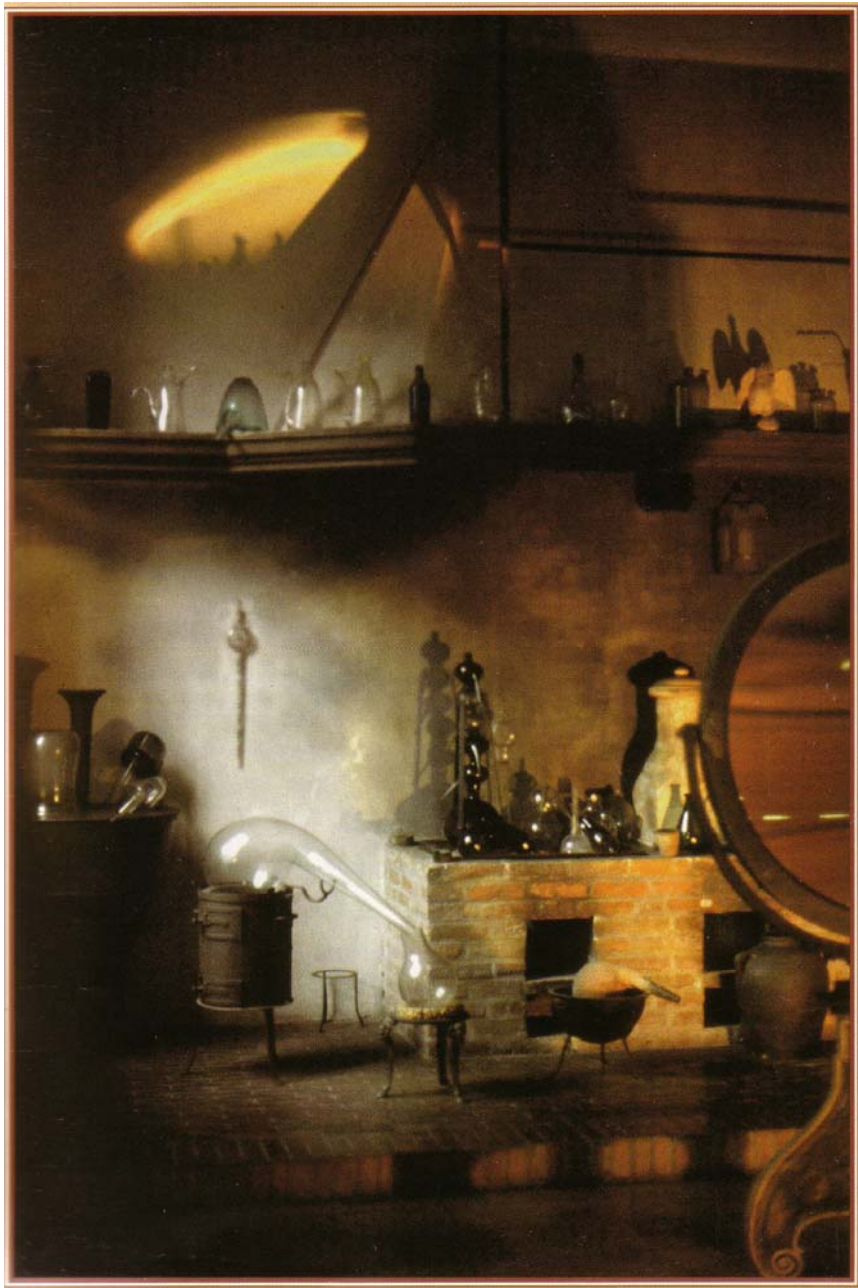

*W. A. Mozart (vpravo) při zasedání vídeňské zednářské lóže.
detail obrazu z 18. století*

Zvláštností Cagliostrových zednářských lóží byla otevřenost obojímu pohlaví. Jeho organizace tvoří první příklad takzvaného **adoptivního** či **androgynního zednářství**. Zatímco ortodoxní zednáři mezi sebe ženy

zásadně nepřijímali, v jeho lóžích se ženy mohly stát bez problému i mistrem zednářem. Znakem tohoto stupně byla koruna růží, která byla připomínkou Cagliostrova údajného rosenkruciánského zasvěcení z rukou hraběte St. Germaina v Německu roku 1779.

Zednářství té doby bylo silně ovlivňováno obnoveným zájmem o vše egyptské. Když byl Cagliostro v roce 1791 souzen papežskou inkvizicí v Římě, uvedl s úspěchem ve Vídni Mozart svou egyptskou zednářskou operu **Kouzelná flétna**. V roce 1795, kdy velký Kopt zemřel, mystik a člen řádu **illuminátů Karl von Eckartshausen** napsal vlivnou egyptskou esoterickou práci **Kostiho cesta**. Deset let po Cagliostrově smrti vznikl zednářský systém **Mizraim** (Mizraim znamená v hebrejštině Egypt), který se nechal přímo inspirovat Cagliostrovým Egyptským systémem, jenž našel pokračování v systému **Memfis**. V 19. století pak byly oba tyto systémy spojeny v jeden mamutí zednářský systém obsahující devětadesát zasvětitelských stupňů.

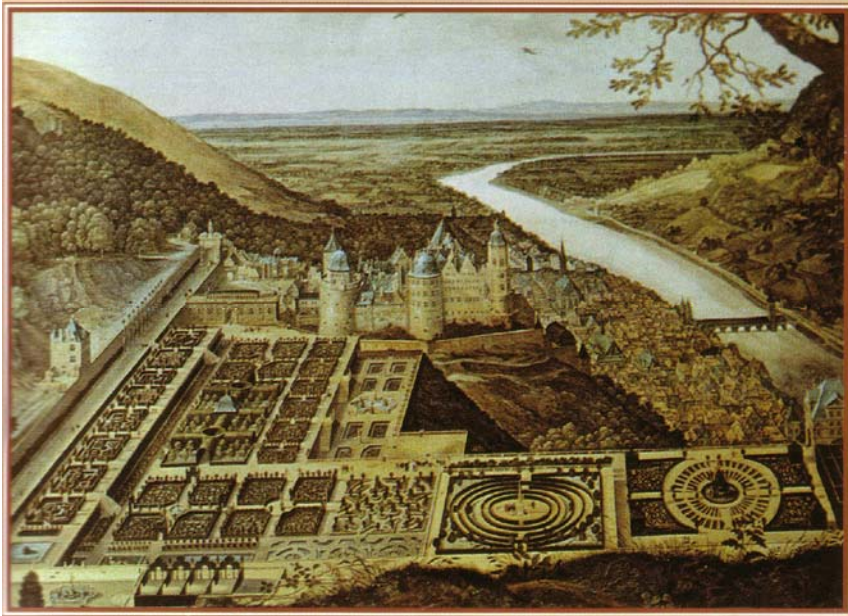
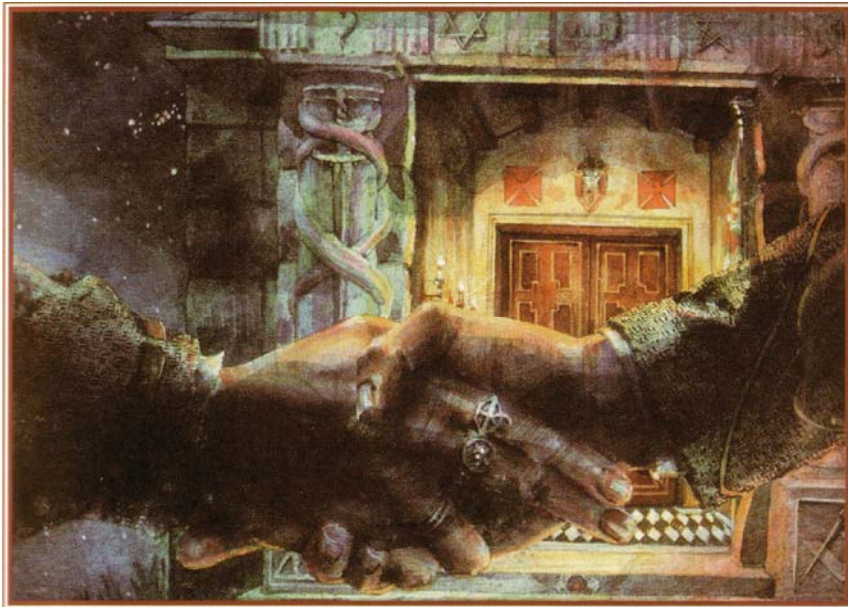

Údajný portrét Christiana Rosenkreutze,
jako svatého Jeronýma, A. Dürer,
začátek 16. století

Vstup do lóže tajné společnosti
symbolizovaný stiskem ruky.
Akvarel Tennesseeho Doxona,
San Francisco (detail)

Hrad Heidelberg se zahradou. ►
Obraz od Jacquese Fouquièrese z let
kolem roku 1620. Muzeum hradu
Heidelberg

Šerpa mistra zednáře z minulého století.
Soukromá sbírka

Sv. Longin propichuje Kristův bok
svatým kopím, mozaika,
chrám sv Marka, Benátky

Kacíři v pekle,
portugalský anonym,
16. století

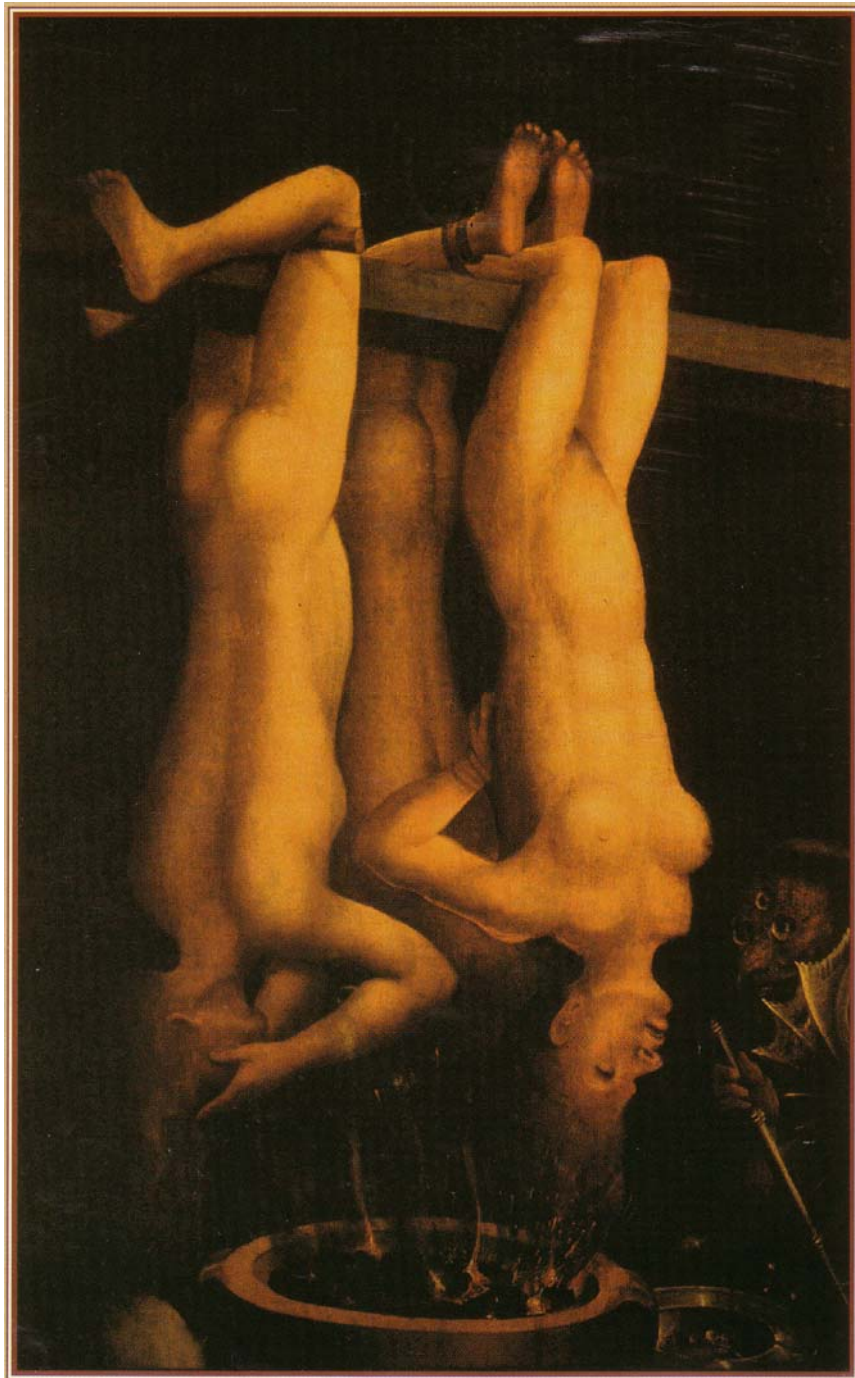
Ochranný talisman nebo
pečeť, jak ji navrhl E. Levi
v 19. století

Umělecké ztvárnění zednářského
obřadu

ELIFAS LEVI

V 19. století vrcholilo ve Francii hnutí, které můžeme bez nadsázky nazvat **okultní obrození**. Na jeho počátku, ve století předcházejícím, stál protestantský duchovní, svobodný zednář, učenec a popularizátor okultních věd **Court de Gébelin** (1718-1784). Gébelinova několikadílná kniha **Původní svět** (*Le Monde Primitif*), která vycházela v letech 1773-1782, měla velký vliv na další okultní spisovatele a badatele. Autor v díle popisuje původní jednotnou civilizaci, jakýsi „*původní, jednoduchý svět*“ či zlatý věk, v němž všichni lidé hovořili společnou řečí, vyznávali stejnou kulturu a náboženství. Mostem mezi tímto a naším světem byl podle Gébelina starý Egypt.

Francouzské okultní obrození se nijak přísně neorganizovalo. Tvořily je spíše souběžné aktivity různých jedinců a skupin. Toto hnutí, sahající svými kořeny do období Velké francouzské revoluce, bylo součástí vlny romantismu, která se vzedmula proti vědeckému racionalismu, ovládající Evropu prakticky dodnes.

Jednou ze stěžejních postav tohoto hnutí byl **Alphonse Louis Constant** (1810-1875) známý pod přezdívkou **Elifas Levi**. Názory a teorie tohoto muže měly a mají dodnes velký vliv na okultní teoretiky i praktiky. Patřil k prvním vzdělancům, kteří použili výraz **occultisme** pro tajné nauky. Například v angličtině se tento výraz objevil poprvé až v roce 1881. Levi se ve svém vědeckém životě zabýval především magií.

Constant alias Levi

Alphonse Louis Constant se narodil na počátku 19. století v rodině chudého ševče v Paříži. Původně se měl stát katolickým knězem, ale záhy od svého záměru upustil, věnoval se vyučování a hlavně studiu magie a mystiky. V době, kdy začal psát okultní díla, přijal v duchu

okulní tradice pseudonym **Elifas Levi Zahed**, což je hebrejský překlad jeho jména.

Přestože Levi tvrdil, že nebyl nikdy osobně zapojen do činnosti rosenkruciánských organizací, jeho teorie magie a souvztažností mezi okultními systémy inspirovaly mnoho jedinců a skupin k pokusům obnovit rosenkruciánské hnutí. Mezi ně patřili již zmínění **Stanislas de Guaita** a **Joséphin Péladan**.

Levi pevně věřil v doktrínu **korespondencí** neboli **souvztažností**. Toto učení tvrdí, že mezi zdánlivě nesouvisejícími věcmi existují skrytá spojení. Tak lze nalézt stejnou či odpovídající kvalitu v nejrůznějších okultních systémech. Například podle některých okultistů odpovídá hebrejské písmeno alef tarotové kartě Kejklíč, Slunci v astrologii a v řecké mytologii Hermovi.

Fotografie E. Leviho

Slavný okultista věřil, že v rámci těchto korespondencí se uskutečňuje to, čemu říkáme magie. Levi považoval lidskou vůli za schopnou manipulovat viditelným i neviditelným světem. Vůli považoval za hmotnou reálnou sílu.

Levi a tarot

Jako ostatní zájemci o okultismus 19. století si byl Levi jist, že karetní systém tarot je vlastně prastarý dokument obsahující skrytá tajemství. V tarotu jsou ukryta mnohá tajemství z okultní tradice včetně egyptských mystérií. Byl to on, kdo poukázal na možnou spojitost trumfů tarotu, které nazval **Clavicle**, a takzvané **Bembínské desky Ísidy**. O tomto panelu z bronzu a stříbra popsaném egyptskými hieroglyfy si renesanční hermetičtí filozofové mysleli, že obsahuje nejvyšší moudrost dávné civilizace. Levi v ní viděl zobrazení dvaceti dvou písmen hebrejské abecedy a dvaceti dvou trumfů tarotu.

Bembínská deska se nedochovala. Známe ji jen z vyobrazení v knize jezuitů **Athanasia Kirchera Oedipus Aegyptiacus** z let 1652-1654. Své jméno získala podle kardinála Bemba, benátského historika a knihovníka chrámu sv. Marka, který ji údajně vlastnil.

Levi nadšeně studoval hebrejské tajné učení kabaly. V oblasti tarotu propracoval teorii souvislostí těchto dvou okultních systémů. Rozvedl do detailu možnou souvislost mezi dvaadvaceti písmeny hebrejské abecedy a trumfy (takzvanými Velkými arkány) a šestapadesáti kartami Malých arkán (předchůdců našich dnešních karetních her) rozčleněnými do čtyř barev s **Tetragammatonem**, čtyřmi písmeny, která tvoří posvátné jméno boží Jehova.

Přímý vztah, který Levi viděl mezi hebrejskou abecedou a trumfy tarotu, ho dovedl až k vizím, které ve svých dílech popsal.

„Když svrchování kněží skončili v Izraeli, když všechna orákula světa zmlkla v přítomnosti Slova, které se stalo člověkem a hovořilo ústy nejpoblábnějšího a nejvznešenějšího z mudrců, když archa úmluvy byla ztracena, svatyně znesvěceny, chrám zničen, mystéria Efodu a Terafimu již nebyla zaznamenávána do zlata a drahých kamenů, ale byla vepsána nebo spíše znázorněna figurami některými moudrými kabalisty nejprve na slonovinu, pergamen, plech a postříbřenou kůži a později na jednoduché karty, které byly vždy podezřelým objektem v očích církve jako něco, co obsahuje nebezpečný klíč k jeho mystériím. A z těchto mystérií vznikl tarot, jehož starobylost byla vyjevena učenému Courtu Gébelinovi prostřednictvím vědy hieroglyfické a numerologické.“

Levi však nechtěl jenom vytvořit nový mýtus spojený s tarotem. Nepovažoval tento karetní systém jen za starobylou relikvii, ale především za praktický nástroj, klíč k odvěkým tajemstvím skrývajícím se v kabale, bibli a středověké příručce praktické magie nazvané **Šalomounovy klíče** (Clavicules de Salomon). Jeho cílem bylo nalézt souvztažnosti mezi různými okultními systémy a využít těchto odpovídajících hodnot k získání praktických znalostí.

Duch Apollónia z Tyany

Magie byla podle Leviho dědictvím dávných mágů, a proto mu nečinilo potíže sladit tento názor s katolickou vírou, neboť podle jeho názorů katolická dogmata tvoří pouze vnější stránku pravého náboženství.

Levi byl rozporuplná osobnost. Často zatracoval některé své předchůdce jako třeba Cagliostro, o němž dokonce prohlásil, že „oslepoval Paříž svými iluzemi“. Tvrdilo se o něm, že se více zabýval teorií než praxí. Nicméně víme přinejmenším o jednom praktickém experimentu s vyvoláváním skrytých sil. K pokusu došlo v roce 1854 v Londýně. Tento příběh později využil anglický spisovatel

*Bafomet, ilustrace z knihy E. Leviho
Transcendentální magie (1896)*

Somerset Maugham jako námět pro povídku Kouzelník (The Magician).

Levi se rozhodl vyvolat za pomoci rituální magie ducha **Apollonia z Tyany**. Rituál vyžadoval měsíční nepřetržitou meditaci o životě, práci a osobnosti zemřelého. Tři týdny se Levi živil jen přísně vegetariánskou stravou a poslední týden před experimentem nejedl vůbec nic. Teprve po měsíční vyčerpávající a nepohodlné přípravě mohl přistoupit k rituálu.

Levi se postavil do ochranného kruhu u oltáře, na němž hořely rituální ohně s kadidlem, a zahájil odříkávání předepsaného textu. Náhle se dým zatočil okolo oltáře a podlaha se lehce otřásla. Zjevila se záhadná průsvitná postava. Experimentátor pocítil chlad. Položil ruku na pentaqram, ochranný pěticípý symbol, pozvedl rituální meč a namířil ho proti postavě. V tom okamžení se cosi záhadného dotklo jeho ruky s mečem a od lokte k prstům ji znecitlivělo. Levi pochopil, že duchovi se nelíbí zbraň, a proto meč sklonil k zemi. Přemohl ho pocit slabosti a omdlel, aniž by vyřkl svou otázku. Ve stavu bezvědomí se dostavila vize a Levi získal na svou nevyslovenou otázku odpověď. Chtěl se zeptat na podmínky odpuštění a opětného usmíření „*dvou osob, které měl na mysli*“. Odpověď zněla: „*Mrtví.*“ „Osoby na jeho mysli“ byly sám Levi a jeho manželka, jejichž svazek se nevydařil. Manželé spolu nežili, jeho žena mága krátce před pokusem opustila a už nikdy se nevrátila.

„*Mohu z toho učinit závěr, že to, co jsem vyvolal, viděl a co se mě dotklo, byl opravdu velký Apollónius z Tyany?*“ Levi klade tuto řečnickou otázku v písemné zprávě o svém experimentu a uvědomil si, že vytvořil něco, co bychom dnes nazvali změněným stavem vědomí: „*Vliv příprav, vůní, zrcadel a pantáklů způsobil jakousi opilost stimulující představivost, která má mocný účinek na citlivou osobu.*“ Nicméně Levi si nemyslel, že zjevení bylo pouze výplodem jeho fantazie. „*Nevysvětluji fyzikální zákony, které mi umožnily vidět a dotknout se, ale potvrzuji, že jsem opravdu něco viděl a opravdu se něčeho dotkl, a to považuji za dostatečné, abych věděl, že magické obřady jsou účinné.*“

MADAM BLAVATSKÁ

V roce 1874 obdržel dvaadvaceticelý americký právník z New Yorku **Henry Steel Olcott** dopis psaný zlatem na zeleném papíře. Podepsal ho **Velmistr luxorského bratrstva** a stálo v něm: „*Sestra Helena Tě povede ke Zlaté bráně pravdy*“. Olcott sice neznal žádné luxorské bratrstvo, ale věděl, kdo je **sestra Helena**. Seznámil se s ní při spiritistických seancích na jedné farmě ve státě Vermont. Sestra Helena, kterou s oblibou nazýval pouze jejími iniciálami **HPB**, se stala jeho přítelkyní a jejich společný byt na Manhattanu se změnil v místo setkání mnoha okultistů. HPB předsedala nedělním dýchánkům zanícených spiritistů, kabalistů, zednářů a rosenkruciánů. Během setkání 7. září 1875 ji Olcott napsal na kousku papíru osudovou otázku: „*Nebylo by dobré založit nějakou společnost pro tento druh činnosti?*“ Tato myšlenka se stala podnětem ke vzniku jedné z nejvlivnějších okultních organizací 19. století, **Teosofické společnosti**. A také navždy spojila právníka Henryho Olcotta s ženou jménem **Helena Petrovna Blavatská**.

Slovanská okultistka

Mnoho významných okultistů konce 19. a začátku 20. století se stalo buď přímo členy Teosofické společnosti madam Blavatské, nebojí byli silně ovlivněni. Původně společnost sídlila v New Yorku, kam Blavatská v roce 1873 emigrovala z Ruska.

HPB se narodila v bohaté aristokratické rodině, která jí dala patřičný základ a vzdělání pro další život. Její otec Peter von Hahn byl profesionální voják a matka Jelena Andrejevna psala novely. Po její smrti, to bylo Blavatské jedenáct let, se výchovy budoucí slavné okultistky ujali prarodiče z matčiny strany. Dědeček zastupoval carskou vládu v

Astrachaňské oblasti. Tam se mladá Helena (tehdy rusky Jelena) seznámila s tibetským buddhismem. Východní systém jí učaroval. U dědečka měla přístup do bohaté knihovny s okultní literaturou, kde strávila mnoho hodin. Již od mládí se u ní projevovale paranormální nadání. Prý byla schopna zaznamenat vědomí a skrytý zvuk všech věcí organických i anorganických a také existenci nehmotných či nevtělených bytostí. Později o sobě tvrdila, že ovládá jasnovidectví a může rozmlouvat s ne-vtělenými bytostmi. Tvrdí se, že uměla astrálně cestovat (putovat mimo fyzické tělo), provozovala telepatii (přenos myšlenek na dálku) a levitaci (samovolné vznášení).

V letech 1848 až 1858 Blavatská cestovala. Podle vlastního vyprávění žila několik let v Tibetu a u tajných mistrů tam studovala okultní nauky. Před svou emigrací do Spojených států pobyla nějaký čas v Káhiře, kde pro studium záhadných a okultních věd založila **Société Spirite**. Nespokojení klienti ji však často obviňovali z podvodů, a proto společnost zavřela.

Její první kniha **Odhalená Ísis** vyšla v roce 1877. V předmluvě autorka prohlásila, že toto dílo je „výzvou k uznání hermetické filozofie, prastaré univerzální moudrosti“. Odhalená Ísis popisovala učení tajných mistrů, se kterými se Blavatská stýkala. Úspěch tohoto díla zastínil i samu Teosofickou společnost, která v té době stagnovala.

Šťastným obratem pro společnost bylo rozhodnutí Blavatské a Olcotta odjet do Indie a věnovat se studiu hinduistického a buddhistického náboženství. V roce 1882 přestěhovali mezinárodní centrálu své organizace do **Adyaru** blízko Mádrasu. Tam nechala Blavatská zbudovat zvláštní svatyni, aby mohla lépe komunikovat s tajnými mistry. Pro společnost získala velkou podporu vlivných Indů i vysoce postavených Angličanů. Komunita začala vzkvétat a získala i světový vzhlas.

Šťastné údobí narušily vnitřní rozbroje a rivalita mezi členy. Blavatská byla obviněna z podvodů a nakonec se v roce 1885 musela odstěhovat do Evropy. Usadila se v Německu, kde i přes své zhoršující se zdraví pokračovala v práci. V roce 1888 vydala svou nejdůležitější knihu s názvem **Tajné učení** (The Secret Doctrine). Dílo popisuje vývoj vesmíru a lidstva z okultního hlediska. Blavatská vycházela při svých představách a závěrech z těchto základních předpokladů:

1. *Konečná realita je všudypřítomný, všepřesáhující princip, který je mimo dosah myšlení.*
2. *Zákon cyklického vývoje platí ve veškeré přírodě.*

3. *Souhrn všech duší je identický s vesmírnou nadduší. Duše putují různými stupni inteligence tím, že se převtělují. Děje se tak v souladu s cyklickým vývojem a zákonem karmy.*

Blavatská napsala ještě další dvě knihy: **Klíč k teosofii** vysvětluje teosofickou filozofii a **Hlas ticha** popisuje mysticko-poetickým způsobem cesty k osvětlení.

Zdraví madam Blavatské se však v Evropě výrazně zhoršilo. Trpěla několika těžkými chorobami, velmi ztloustla a nemohla ani chodit. Když 8. května 1891 zemřela, byla zpopelněna a popel byl rozdělen na tři části. Jedna zůstala v Evropě, druhá putovala do Ameriky a třetí byla vsypána do řeky Gangy v Indii. Den jejího úmrtí je nazýván Dnem bílého lotosu.

Teosofická společnost

Výraz teosofie je utvořen slovy Teo - bůh a Sofia - moudrost. Základní myšlenka teosofie hlásá, že veškerá náboženství a veškeré okultní nauky pocházejí z jednoho zdroje dávné moudrosti. Studium těchto tajemství vede k pravdě a duchovní jednotě. Podle teosofie mají všechna náboženství tři společné myšlenky: Víru v jedno, absolutní božstvo, které je zdrojem všeho, nesmrtelná podstata lidstva je vyzářována z tohoto božstva, a pokud se člověk učiní stejně čistým jako Zdroj, může přijmout božská tajemství.

Přes pomalý začátek a pozdější skandály, které donutily zakladatelku společnosti opustit její indické centrum, Teosofická společnost prokázala svou životaschopnost. Organizace dostala posilu v osobě **Annie Wood Besantové**, která se setkala s Blavatskou v roce 1889 a stala se její oddanou žákyní. Besantová vytvořila ze svého domu v Londýně další centrum společnosti. Tato známá feministka, volnomyšlenkářka a bojovnice za sociální spravedlnost přivedla další generaci liberálních intelektuálů do řad Teosofické společnosti. Po smrti Olcotta v roce 1907 se stala její prezidentkou.

Později se Besantová spojila s **Charlesem W. Leadbeaterem**, britským duchovním a jasnovidcem. Spolu pak značně rozšířili členskou základnu Teosofické společnosti. Oba však dávali přednost esoterickému křesťanství před esoterickým buddhismem. Besantová také věnovala hodně svého času boji za sociální a politické reformy v Indii.

V roce 1908 Leadbeater prohlásil mladého člena společnosti Inda **Jiddu Krišnamurtiho** za příštího světového učitele. Krišnamurti

přilákal mnoho následovníků, ale nakonec v roce 1930 Teosofickou společností opustil.

Fotografie madam Blavatské

Teosofická společnost v různých formách existuje dodnes ve zhruba šedesáti zemích světa. Jenom ve Spojených státech je ve skupině zvané Adyar organizováno tisíce členů.

Bratrstvo adeptů

Madam Blavatská věřila, že dřívější civilizace, například starý Egypt nebo antické Řecko, rozuměly okultní moudrosti lépe než pozdější společenství národů. Byla přesvědčena, že starobylí mudrci dokonale ovládali okultní vědy. Tito **adepti**, **mistrové** nebo **máhátmové**, jak je nazývali v Indii, se převtělují ze života do života, aby mohli zasvěcovat do tajných nauk ty, kteří toho jsou hodni. Většina z nich prý žije v Tibetu, Mongolsku nebo Indii, kde vytvářejí bratrstvo adeptů.

Blavatská identifikovala tři mistry jménem **Koot Hoomi** (také **Kutumi**), **Lal Singh** a **Morya** jako skutečné zakladatele Teosofické společnosti. Za nejdůležitějšího považovala mahátmá Moryu, někdy též označovaného za mistra M. Hrál klíčovou úlohu při psaní jejích knih. Zprávy od mistrů se objevovaly většinou ve formě dopisů v místnosti zvané okultní, která se nacházela vedle ložnice madam Blavatské. Někdy se objevovaly i na stromech a ve křoví.

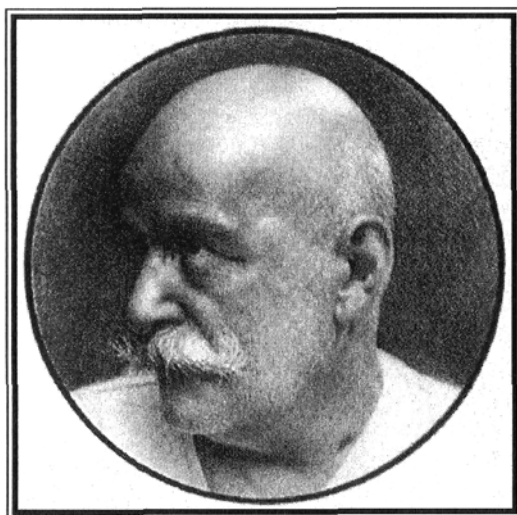
G. I. GURDJIEFF

Georges Ivanovic Gurdjieff (1877-1949) byl bezpochyby jedním z nejpozoruhodnějších mužů této planety. A také jeden z nejrozporupnějších a nejzáhadnějších duchovních učitelů naší doby. Autor jeho životopisu ho nazval „*podvodníkem, lhářem a ničemou*“ a hned poté se zmínil o jeho „*sympatičnosti, soucitu, dobročinnosti*“ a jeho „*výstředních pravidlech cti*“. Gurdjieff je nejznámější svým výjimečným, komplikovaným a na pochopení obtížným okultním systémem zvaným **Čtvrtá cesta**.

Záhadný život

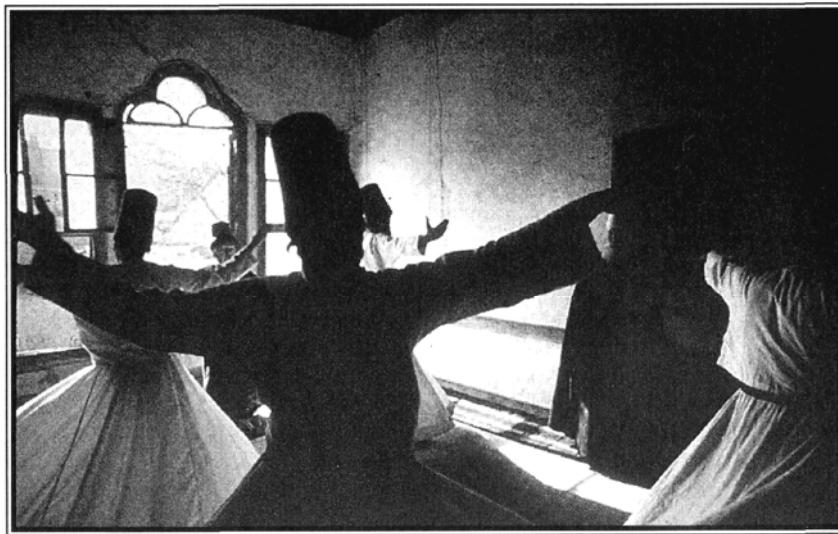
O jeho mládí se ví jen velmi málo. Není vyloučeno, že původně se

jmenoval Gurdjian nebo dokonce Georgiades. Ani datum jeho narození není známo. V cestovním pase měl vyznačen rok 1877, ale mohl spatřit světlo světa již roku 1873 či 1866, anebo až v roce 1886. Narodil se pravděpodobně v malém městě Alexandropol na rusko-tureckých hranicích. Jeho otec byl Řek a matka Arménka. To jsou jediná více či méně

Fotografie Gurdjieffa

spolehlivá fakta z jeho prvních třiceti sedmi let života. Nepotvrzený zbytek tohoto období známe pouze z jeho vlastních knih, především z autobiografie **Setkání s pozoruhodnými muži**, podle níž byl v sedmdesátých letech natočen celovečerní film.

Gurdjieffovy tance

Gurdjieff tvrdil, že procestoval Řecko, Turecko, Egypt, Súdán a Etiopii. Jeho další cesty ho měly přivést do Arábie, Sýrie, Mezopotámie, Persie, Afghánistánu a Indie a dále přes Bucharu, Samarkand a Taškent až do Tibetu, do pouště Gobi a na Sibiř. Nejzajímavější část jeho cest se týká pobytu v súfijském a derviškém klášteře kdesi ve Střední Asii. Tam, v nedostupném klášteře ukrytém před světem, mělo sídlit jakési bratrstvo, o jehož existenci vědělo jen pár zasvěcenců. Gurdjieff se tam seznámil s tajnou naukou a později se o své poznatky děлил s mnoha svými žáky.

Gurdjieff údajně prostudoval „dvě stovky náboženství“, hledal pradávno vědění u pyramid v Gíze, v troskách Babylónu, navštívil islámská posvátná místa Mekku a Medínu, zúčastnil se expedic, pátrajících po stopách zmizelých měst a zapomenutých civilizací. Cesty mnicha, jogína a fakíra, dervišské praktiky i rituály Zarathuštrových přívrženců znal stejně důvěrně jako všechny druhy psychologických, meditativních, tělesných i okultních technik, čtení myšlenek, výklad snů, hypnózu, rozšiřování paměti i účinky drog.

Program Gurdjieffova Institutu pro harmonický vývoj člověka

Historický Gurdjieff se objevil kolem roku 1912 v Moskvě a Petrohradě, kdy už své učení zformuloval a předával ho - alespoň zpočátku - pouze ústně studentům. V roce 1915 potkal svého nejslavnějšího žáka, **Pjotra Děmjanoviče Ouspenského** (1878-1947), vědce, matematika. Právě se vrátil z cesty po Indii, kde se marně snažil najít pradávnu tajnou moudrost. Po setkání s Gurdjieffem byl přesvědčen, že našel člověka, jenž tuto moudrost zná. Ouspenskij věřil ve věčné vracení (převtělování duší, které není vylepšováním, ale věčným opakováním) a Nietzscheho teorii nadčlověka. Nahlížel na Gurdjieffův systém jako na způsob, jak prolomit bludný kruh převtělování a dosáhnout dokonalosti.

V roce 1917 přesunul Gurdjieff svou školu na Kavkaz, aby unikl následkům bolševické revoluce. Tam jeho žáci, většinou intelektuálové a příslušníci vyšších společenských vrstev, namáhavě fyzicky pracovali a věnovali se komplikovaným tanečním cvičením. Mistr jim přednášel o vědě, jazycích, hypnotismu a hudbě. Učili se i súfijským technikám dýchání a tance. V komuně žili velmi skromně, i když čas od času je Gurdjieff přizval k hostinám a pitkám.

Gurdjieff opustil Rusko v roce 1922 a usadil se na zámku poblíž Paříže. Tam založil **Institut pro harmonický vývoj člověka**, který fungoval dva roky jako komunální škola.

Jeho nejbližší spolupracovník Ouspenskij se distancoval od Gurdjieffova životního stylu a formálně se s ním v roce 1923 rozešel. O osm let později zavrhl i jeho učení.

Od roku 1924 Gurdjieff přestal vyučovat a věnoval se sepisování svých teorií. Vydal několik knih (Vše a všechno, Belzebubovy příběhy, Herald přicházejícího dobra a Setkání s pozoruhodnými muži). Ke sklonku života, který již postrádal lesk a slávu, se živil hypnotickým léčením a zčásti byl odkázán na podporu od bohatých vdov.

Čtvrtá cesta

Gurdjieff prohlásil, že existují běžné způsoby dosažení duchovního osvícení. První je cesta **fakíra**, tedy jedince, který zvládne své tělo natolik, že je schopen zůstat stát „*bez pohnutí ve stejné pozici hodiny, dny, měsíce nebo roky*“. Druhou cestu ukazuje **mnich**, který zvládne své city prostřednictvím modliteb a obřadů. Třetí je cesta **jogínova**, který dokáže ovládnout svou mysl.

Nicméně Gurdjieff pokládal tyto cesty za neúplné. Člověk podle něj může být pánem své mysli, ale to vůbec neznamená, že by byl schopen

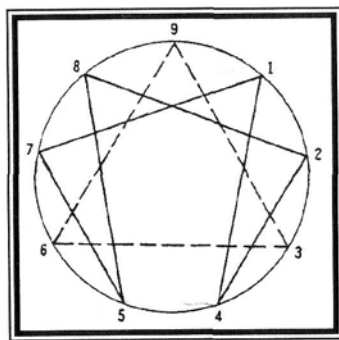

přetvořit své myšlenky v konkrétní činnost. Stejně i jeho city mohou být zušlechtěné a dokonalé, ale jeho intelekt se stále může nacházet v primitivním stadiu. Všechny tři cesty vedoucí k dosažení duchovního osvícení (fakír, mnich, jogín) vyžadují stažení se ze světa, z každodenního života, izolaci a askezi.

Existuje však ještě čtvrtá cesta, „cesta mazaného muže“. Nevyžaduje opuštění světa a může být sloučena s normálním, každodenním životem. Místo práce pouze s tělem, city nebo myslí systém pracuje se všemi třemi komponenty, což je podle Gurdjieff a rychlejší a účinnější cesta k duchovnímu osvícení než ostatní tři. „*Chytrák zná tajemství,*“ říkával, „*a s jeho pomocí překoná fakíra, mnicha a jogína.*“

Enneagram

Enneagram je nejdůležitější symbol či diagram v celém Gurdjieffově systému. „*Člověk, který dokáže použít enneagram, nepotřebuje knihy a knihovny.*“ Běžnou lidskou řeč považoval Gurdjieff za naprosto nedostatečný prostředek ke sdělování obsahů vyššího vědomí. Vypěstování objektivního vědomí, cíl jeho snah, vede k vytvoření tří různých forem sdělování: mýtů, symbolů a verbálních formulací.

Enneagram

Jestliže mýty představují komunikační formu pro vyšší citové centrum, pak symboly jsou řečí vyššího intelektuálního centra. Mezi symboly, které Gurdjieff používal k objasnění svého systému, měl výsostné místo právě enneagram. Tento geometrický obrazec považoval zároveň za perpetuum mobile, alchymistický kámen mudrců a „*základní hieroglyf univerzálního jazyka*“.

Podle některých badatelů tento symbol vznikl ve 14. století, avšak Gurdjieff ho považoval za mnohem starší a přisuzoval jeho původ tajemnému

sarmanskému bratrstvu, v jehož klášteře údajně strávil několik let a od něž získal svůj okultní systém.

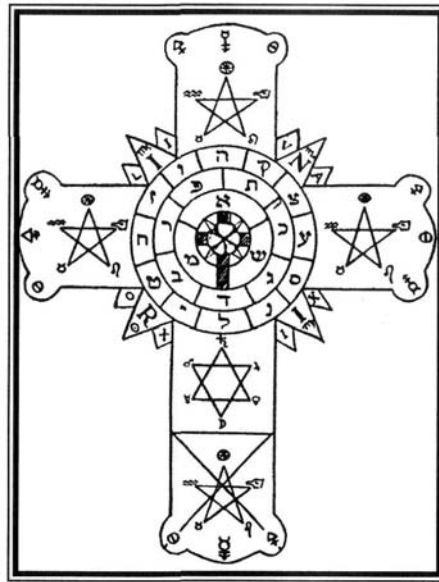
V devítiúhelníku je kruh rozdělen na devět stejných dílů. Jestliže jeho vrcholy označíme čísly 1 až 9, přičemž nejvyšší číslo 9 bude stát na vrcholu obrazce, spatříme uprostřed kruhu mezi čísly 9-3-6 vepsaný

trojúhelník. Tento trojúhelník, tato základní trojnost, reprezentuje „zákon trojnosti“, teorii, která vidí svět od molekulárního až k hvězdnému jako proniknutý aktivní, pasivní a neutralizující silou. Tyto síly však lze plně pochopit jen ve vzájemné souhře, jako jednotu.

HERMETICKÝ ŘÁD ZLATÉHO ÚSVITU

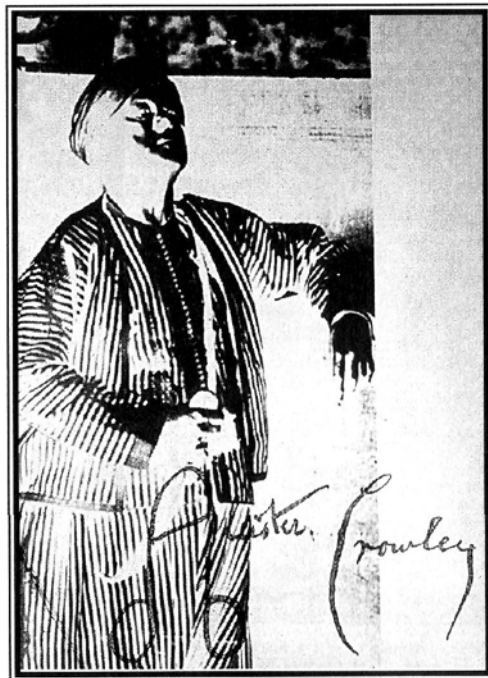
Chrám **Ísidy-Urania** hermetického řádu **zlatého úsvitu** byl založen 1. března 1888. Tato okultní organizace trvala sice jen krátce, ale získala vliv, který je patrný i dnes. Základy této společnosti spočívají v moderním evropském rosenkruciánském hnutí. K jeho členům patřilo mnoho významných osobností té doby, například laureát Nobelovy ceny, básník **William Butler Yeats**, malíř a pozdější prezident Královské akademie **Gerald Kelly**, spisovatelé **Bram Stoker** (autor *Draculy*), **E. L. Bulwer-Lytton** (autor rosenkruciánské novely

Emblém růžového kříže řádu zlatého úsvitu

Zanoni), **Arthur Mahen** a historik okultismu **Arthur Edward Waite**, tvůrce dnes nejpůvodnějšího druhu tarotu. V době svého rozkvětu, v letech 1888 až 1896, se v této tajné společnosti nechalo zasvětit kolem tří stovek adeptů.

Společenství zlatého úsvitu si kladlo za cíl „*vykonat Velké dílo: to jest získat kontrolu nad podstatou a silou vlastní existence*“. Proto členové řádu studovali rituální magii, kabalou, tarot, cestování v astrálním těle, věštění z křišťálové koule, alchymii a astrologii a snažili se je používat v praxi. Společnost stanovila jedenáct stupňů zasvěcení. Deset odpovídalo sefirotům (základním kvalitám) kabalistického Stromu života a jedenáctý se užíval pro novice.

Portrét A. Crowleyho

Legendární původ

Vznik řádu zlatého úsvitu patří v okultních kruzích ke slavným legendám. V roce 1884 údajně našel duchovní **A. F. A. Woodford**, svobodný zednář a člen okultní skupiny Hermetická společnost, v jednom londýnském knihkupectví šifrovaný rukopis. O tři roky později zaslal části rukopisu **dr. Williamu Wynnovi Westcottovi** a **dr. Williamu Robertovi Woodmanovi**, hodnostářům anglické **rosenkruciánské společnosti** (Societas

Rosicruciana in Anglia). Westcott obratem konzultoval okultistu a znalce tarotu **Samuela Liddela Matherse**, který díky své jasnovidné ženě Moině zjistil, že rukopis pojednával o kabale a tarotu.

K rukopisu byl připojený dopis s pokynem, aby vědec, který ho dešifruje, kontaktoval slečnu **Annu Sprengelovou** v německém městě

Hannoveru. Westcottovi se od slečny dostalo instrukcí, aby založil organizaci v duchu tajného evropského řádu zvaného Zlatý úsvit. A tak se Westcott, Mathers a Woodman stali vůdci chrámu Ísidy-Urania hermetického řádu zlatého úsvitu.

Karta Blázen z Waiteova tarotu

O tomto výkladu založení společnosti však moderní badatelé značně pochybují, stejně tak jako o existenci Anny Sprengelové a původního řádu zlatého úsvitu. Dokonce sám Mathers, po roztržkách ve vedení řádu kolem roku 1900, prohlásil, že přinejmenším část rukopisu zfalšoval Westcott. Ovšem ani vyfabulovaná historie založení řádu zlatého úsvitu nesnižuje jeho vliv a význam v historii okultismu. Ve své době tento řád představoval pravděpodobně nejobsáhlejší zdroj evropské okultní tradice.

Vnitřní rozkol

Téměř od prvních dnů svého vzniku sužovaly řád zlatého úsvitu vnitřní rozbroje. Výstřední a autoritativní Mathers chtěl získat úplnou kontrolu nad organizací. Aby zvýšil svou autoritu a moc, připojil ke svému příjmení **MacGregor** jako symbol jakobínských sympatií a pro zdůraznění svého údajného původu ze skotského klanu. Tvrdil, že je ve styku se třemi tajnými vůdci původního řádu zlatého úsvitu, kteří ho učinili „*viditelnou hlavou řádu*“.

Fotografie A. E. Waitea

Nakonec se s ženou přestěhoval do Paříže, kde založil vlastní lóži zlatého úsvitu. Z francouzské metropole však jeho vliv na záležitosti londýnské skupiny slábl. Mathersovy akce, které měly vést k vlivnějšímu postavení jeho francouzské lóže, však jen uspíšily rozštěpení řádu a jeho následný zánik. Mathersovi nepomohla ani přímá intervence v Londýně, kam poslal jako svého zástupce, kontroverzního okultistu **Aleistera Crowleyho**, dnes nejznámějšího

představitele řádu zlatého úsvitu.

Básník **Yeats** napsal o působení Mathersova zástupce v dopise své důvěrnici **lady Gregoryové**: „*Minulý týden poslal MacGregor šilence, kterého jsme dříve odmítli zasvětit, aby převzal místnosti a dokumenty*

společnosti.” Crowley se dostavil do sídla společnosti v obřadním skotském kroji a s maskou na obličej. Tím také ospravedlnil dřívější Yeatsovu poznámku o tom, že Crowleyho přijetí do řádu bylo zamítnuto, neboť „*jsme si nemysleli, že by mystická společnost měla sloužit jako polepšovna*”. Londýnská lóže zlatého úsvitu přirozeně své místnosti a dokumenty nevydala, a tak došlo k definitivnímu rozdělení obou lóží.

Kolem roku 1900 se tedy původní hermetická společnost začala štěpít na různé konkurenční skupiny. Mathersovi stoupenci vytvořili organizaci **Chrám alfa-omega**. O tři roky později ustanovil Waite vlastní řád zlatého úsvitu, který preferoval mystiku před magií. Yeats a většina původních členů však zůstala věrná magické cestě a založili vlastní řád **Stella Matutina**. Tato organizace přilákala mimo jiné i dva známé okultisty, **Dionu Fortuneovou** a **Israela Regardiea**. Regardie byl jeden čas i Crowleyho neplaceným sekretářem. Všechny pokusy udržet původní společnost při životě ztroskotaly a dnes existují jen její různé odnože.

Aleister Crowley

Nejznámějším členem řádu zlatého úsvitu je bezesporu nechvalně proslulý **Aleister Crowley** (1875-1947). Sám o sobě prohlašoval, že je Antikristem z poslední knihy bible Apokalypsy. Prý jóga mu pomohla zjistit, v jakých převtěleních žil své předcházející životy. Tvrdil, že v minulosti byl papežem Alexandrem Borgiou, alchymistou Edwardem I Kelleyem, hrabětem Cagliostrem a Elifasem Levim, který, jen tak mimochodem, zemřel v den Crowleyho narození. Zlé jazyky však tvrdí, že Crowley přizpůsobil právě datum svého zrození dnu smrti slavného teoretika magie.

Crowley se narodil v Anglii v křesťanské rodině. Přehnaná zbožnost, která se promítala do jeho výchovy, přinesla naprosto opačný efekt. Crowley se vzbouřil proti svým rodičům a dokonce se začal považovat za „velkou příšeru apokalypsy”, Antikrista, jehož číslo je 666.

V roce 1904 sepsal dokument, o kterém tvrdil, že mu ho nadiktovala nevtělená inteligence zvaná **Aiwass**. Tento spis, známý jako **Kniha zákona**, se stal základem jeho magického systému. Crowley nazval své náboženství **Thelema** (slovo odvozené z řeckého výrazu pro vůli) a jeho základní teze se dala vyjádřit velmi prostě: „*Konání vůle tvé je veškerý zákon.*” S touto myšlenkou si pohrával již v 16. století spisovatel Fran-

cois Rabelais. O tři roky později založil Crowley skupinu, kterou nazval **Argentium Astrum** (AA) neboli Stříbrná hvězda.

Karta Blázen z Crowleyho tarotu

V roce 1911 se stal členem další okultní organizace zvané **Ordo Templi Orienti** známé pod zkratkou OTO. Tuto organizaci založili

někdy kolem roku 1900 němečtí okultisté **dr. Karl Kellner** a **Theodor Reuss**.

Řád se zabýval především sexuální magií. Základ jeho učení tvořila víra, že sex je klíčem k lidské přirozenosti a orgasmus spojený s příslušným magickým rituálem se stává nadpřirozeným zážitkem. V rejstříku řádu nechybělo ani obětování zvířat. V roce 1912 se Crowley stal hlavou anglické větve této skupiny.

Crowleyho zaujetí pro sexuální magii se však začalo projevovat již dříve. V roce 1909 si při putování s mladým básníkem **Viktorem Neubergem** (prý je požil homosexuální vztah) uvědomil, že sex by mohl být využit jako součást magických rituálů.

Po krátkém pobytu ve Spojených státech se v roce 1920 i se skupinou následovníků přestěhoval na Sicílii. Tam, v bývalém statku založil **posvátné opatství thelémských mystérií** (The Sacred Abbey of the Thelemic Mysteries). Do komunity přivedl i své dvě milenky se třemi dětmi, jedno dítě byla vlastní Crowleyho dcera. Na první pohled „opatství“ činilo skutečně klášterní dojem. Ale jeho pravá činnost byla naplněna sexuálními rituály, požíváním drog a rituálními vraždami zvířat. Několik Crowleyho následovníků včetně jeho první manželky skončilo v útulcích pro choromyslné a jeden z nich, Raul Loveday, dokonce na sicilském statku zemřel. Smrt Lovedayho a další zprávy o dění v thelémském opatství donutily italskou vládu k akci. **Benito Mussolini** vykázal v květnu 1923 Crowleyho z Itálie.

Poslední léta Crowleyho života byla poznamenána špatným zdravím, drogovou závislostí a nedostatkem peněz. Na svou chudou existenci si vydělával publikováním spisů. Většina z nich je dnes považována za klasiku okultní literatury a některé patří k nejlepším, co v tomto oboru bylo publikováno. Přes všestranný talent a určitou genialitu si Crowley oprávněně vysloužil svou slavnou přezdívku *nejhříšnější muž světa*.

SPOLEČNOST THULE

V závěrečných kapitolách se podíváme do nejtemnějšího období 20. století. **Druhá světová válka** se oprávněně považuje za největší katastrofu způsobenou člověkem v moderní historii Evropy i celého světa. Jejím důsledkem byly miliony mrtvých, rozdělený svět, změna osudů jedinců i celých národů a v neposlední řadě výroba těch nejhroznějších zbraní hromadného ničení. Pro historiky není dodnes uzavřeno hledání příčin jejího vzniku. Někteří vidí její zárodky v nedořešeném politickém uspořádání po první světové válce, neboť systém versailleských smluv neuspokojoval všechny národy, o poražených nemluvě, jiní hledají příčiny vzniku největšího válečného konfliktu ve světové hospodářské krizi. Důvodů pro rozpoutání válečného požáru bylo asi více, působily jistě i souběžně, ale málokdo hledá odpovědi tam, kde by se to zdálo nejlogičtější: v nejtemnější oblasti lidské činnosti - v černé magii, v touze vládnout a ovládat i za tu nejvyšší cenu a ve využívání nejvyšších lidských kvalit a schopností ke službě silám temnot, vedoucí k ničení a ke krvavým obětem.

Třetí říše a okultismus

Více než sto let po Hitlerově narození (20. dubna 1889) a padesát let po jeho smrti (30. dubna 1945) stále ještě nedokážeme plně zhodnotit a pochopit skutečný původ a charakter nacistické filozofie. Přestože máme k dispozici mnohé informace naznačující skutečný rozměr toho, co se vlastně odehrávalo, zůstává mnoho utajeno. A není vyloučeno, že svou úlohu sehrává i strach. Třeba bychom našli pod povrchem něco, co tušíme, ale zatím vědět nechceme, třeba bychom mohli otevřít příslovečnou Pandořinu skříňku...

Mnoho historiků poukázalo na původ nacistické strany v okultních sektách, na zájem pohlavárů třetí říše o nadpřirozené jevy, na magické rituály SS a Hitlerjugend a na nacistický vládní výzkum okultních teorií. Nicméně většina badatelů se spokojila s povrchním přístupem, jak se říká, neponořila se hlouběji. Snad i proto, že většinou považuje okultismus za pseudovědu nehodnou vážného zájmu. Ale i v této knížce jsme chtěli dokázat, že při neotřelém ohlédnutí na dějiny lidstva vidíme mocný vliv magie a mystiky.

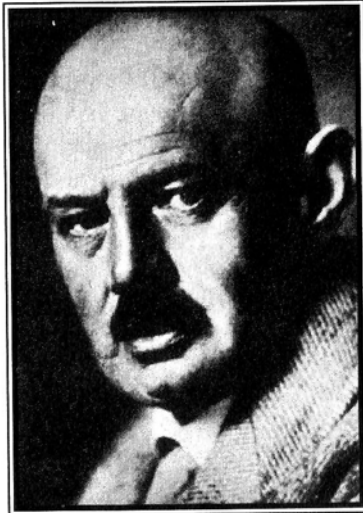
Stejně jako ve většině totalitních režimů byly okultní vědy a tajné organizace ve třetí říši přísně zakázány. Nacisté k tomu měli zcela opačné důvody než například komunisté. Okultní vědy byly v Německu potírány, protože nacisté je brali až příliš vážně. Nechtěli a nemohli dopřát každému, aby je studoval, zabýval se jimi, protože by mohl přijít na řadu věci, jež měly zůstat před širokou veřejností utajeny. Navíc v okultismu viděly fašistické špičky své ohrožení. Magie nebyla pro masy, nýbrž pro vyvolené. Nacisté umožňovali působit v oboru jenom těm astrologům, mágům, alchymistům a jasnovidcům, kteří pracovali pro ně. Ostatní představovali nebezpečí, že by mohly být odhaleny skutečné plány nacistických pohlavárů.

Nacistické aktivity se jeví ve zcela jiném světle, podíváme-li se na ně se znalostí dřívějších tajných nauk a kultů. Okultní svět konce 19. a začátku 20. století byl opojen magií a jejím prostřednictvím usiloval o získání mimořádných schopností. Nejrůznější organizace té doby, ať už pod vedením Reussa, Gurdjieffa, Blavatské či Crowleyho, měly mnoho společného: poslušnost charismatickému vůdci, utajovanost, víru ve výjimečnost své skupiny, v převtělování. Tito lidé věřili, že mohou být zasvěceni do způsobů, jak používat nadpřirozené schopnosti, byli přesvědčeni o existenci pradávných civilizací, které dosáhly vyšší úrovně než naše společenství. Přirozeně, že ne všechny tajné a okultní organizace inklinovaly k černé magii a satanismu. Některé z nich se oddaly službě dobru a světlu. Faktem však zůstává, že tyto organizace vytvořily podhoubí, na němž vyrostla filozofie třetí říše.

Ultima Thule

„Následujte Hitlera! Bude tancovat, ale jsem to já, kdo udává tón. Já jsem ho zasvětil do tajného učení, otevřel jeho energická centra, aby mohl přijímat vize, a ukázal mu způsob, jak komunikovat se skrytými silami,“ prohlásil, jak tvrdí badatel a spisovatel **Trevor Ravenscroft**, v roce 1923 **Dietrich Eckart** (1868-1923), jeden z prominentů nacistické

strany. Za jeho žoviální a bonvivánskou fasádou světáka a důstojnického veterána by málokdo hledal adepta černé magie a člena skupiny okultistů zvané **společnost Thule**. Činnosti skupiny se aktivně účastnili další lidé, hrající klíčové úlohy při formování nacistické strany, například **Alfred Rosenberg, Rudolf Hess, Gottfried Feder a Karl Harrer**. Skupina našla svého „führera“ v osobě **Adolfa Hitlera** a začala uskutečňovat své velkorysé sny.

Dietrich Eckart

Společnost přijala jméno podle mytické země **Ultima Thule**, považované za pradávny pozemský ráj. Společnost měla vytvořit protiváhu k pomyslnému mezinárodnímu židovskému spiknutí, které bylo popsáno v takzvaných **Protokolech mudrců ze Si-ónu**. Eckart však společnost Thule nezakládal, přidal se k ní, aby ji

mohl využívat pro své politické cíle. Klíčové pozice ve společnosti zaujali **Guido von List** (1848-1919), **Jorg Lanz von Liebenfels** (1874-1954) a **Rudolf von Sebottendorf** (1875-1945). Tito tři mužové, ač nebyli šlechtici, si přidali ke svým civilním jménům ušlechtilé znějící přídomek „von“. Pod honosným pseudonymem hraběte von Sebottendorf se skrýval zakladatel společnosti Thule **Adam Rudolf Glauer**. Koncipoval ji jako odnož antisemitské **zednářské lóže starobylého germánského řádu**. Glauer se inspiroval knihou **Heleny Blavatské Tajné učení a sexuální magií Aleistera Crowleyho**. „*Skryté nadpřirozené síly spící v árijské krvi se probudí ve 20. století spolu s objevením se supermanů, nadlidí, vyšších bytostí, které povedou národ Germánů ke světové nadvládě,*“ prorokoval na konci 19. století. A měl, bohužel, pravdu...

Nacistická ideologie spojila mýtus prapůvodní polární civilizace Thule a domnělou (i když pro nacisty jasně danou) árijskou nadřazenost s nadřazeností germánské rasy. Utkvělá představa o germánské nadřazenosti sahá svými kořeny hluboko do minulosti a dokonce si nacisté našli obhájce a proroka až v antické době, v římském historikovi

Tacitovi: „Souhlasím s názorem těch, kteří se domnívají, že Germáni se nikdy neženili s příslušnicemi jiných národů, aby tak zůstali čistou nesmíchanou rasou s výrazným charakterem. Tudiž jejich rodová podoba poznamenává celou rasu, přestože je jich tak mnoho: oči přísné a modré, rzivé vlasy, mohutná těla...”

Přes obdiv nacistů k vysokým, blondatým, modrookým severským Árijcům se většina vůdců třetí říše, a především sám Adolf Hitler, tomuto ideálu ani zdaleka nepřibližovali. Mohli se pyšnit tmavší pletí a menším vzrůstem, typickým spíše pro alpské oblasti.

Árijci, zednářství a alchymie

Glauer alias Sebottendorf znal velmi dobře astrologii, alchymii, ovládal magickou práci s kyvadlem a rozuměl severským runám. Byl také nostalgicky zamilován do středověku, kdy byli židé v Evropě otevřeně pronásledováni. Glauer byl zosobněním konfliktu, který **Pauwels** a **Bergier** popsali v knize **Jitro kouzelníků** jako „severská a nacionálněsocialistická věda stojící proti židovské liberální vědě”. Tento výraz údajně pochází z úst samotného Hitlera.

Nejvyšší nacistický šéf byl přesvědčen, že židé ovlivňovali nejen katolickou církev, ale také protestanty a svobodné zednáře. V evropském zednářství měli židé být vůdčí silou osnovující světovou konspiraci pod rouškou proklamované volnosti, rovnosti a bratrství. Glauerův vztah k zednářství byl nejednoznačný. „Staré zednářství,” říkal, „bylo nositelem tajemství, která se naučila árijské moudrosti od alchymistů, a zabývalo se stavěním katedrál.” Glauer předpokládal, že když byly postaveny všechny katedrály, zednářství zmizelo a s ním i árijská moudrost.

V časopise Runen v červenci 1918 napsal: „My neuznáváme bratrství lidí, jenom pokrevní bratrství. Chceme svobodu týkající se nikoliv stáda, nýbrž povinnosti. Nenávidíme propagandu rovnosti. Boj je otec všeho. Rovnost je smrt.” Glauer považoval moderního zednáře, stejně jako žida, za příživníka neschopného jakýchkoliv změn. Během svého pobytu v Turecku studoval orientální filozofii a teosofické spisy a také praktikoval meditaci. Přiznal, že byl rytířem Konstantinova zednářského řádu. Domníval se, že jen turecké zednářství bylo nositelem původní árijské moudrosti. „Orientální zednářství zachovává dodnes věrně starobylá učení moudrosti, kterou moderní zednáři, jejichž konstituce z roku 1717 byla odbočením ze správné cesty, zapomněli.”

V roce 1918 Glauer vytvořil vlastní lóži, společnost Thule, a sám se ustanovil Velmistrem. Nebylo zapotřebí, aby se příliš namáhal s vymýšlením obsahu činnosti a struktury své organizace. Co nepřevzal od zednářů, našel jinde. Inspiroval se Tajnou naukou od Blavatské a oživil starý mýtus o Atlantidě. Stejně jako Atlantida představovala Thule dávno zaniklou, ale vysoce rozvinutou společnost. Madam Blavatská spekovala, že Atlantida zmizela v první potopě před 850 000 lety. Ve srovnání s touto katastrofou byla potopa, kterou přežil Noe, pouhou kaluží. To, jak asi Atlantid'ané vypadali, můžeme prý odvodit se soch na Velikonočním ostrově. Tam, jak Blavatská věřila, se nacházely pozůstatky obrů „čtvrté rasy“. Pouze Atlantid'an si zasloužil název člověk, neboť jenom on byl zcela lidský. Po něm přišel biblický pád člověka. Mimo jiné ho připravil o „třetí oko“, které prý umožňovalo duchovní rozlet. A co bylo příčinou pádu? V Tajné nauce nacházíme odpověď: „*Obrové z Atlantidy se pářili s pololidskými bytostmi, o tom se nakonec zmiňuje i bible.*”

Glauer spatřoval své poslání v odhalení některých základních okultních tajemství, aby tím vytvořil protiváhu k rozsáhlé síti alchymistů, moderních zednářů a židů, kteří uskutečňovali nekalý plán: chtěli zničit civilizovaný svět. Viděl proti tomu jen jednu cestu, jež by přešla chaosu, který by vehnal svět do propasti. Počítal se zásahem duchovních vůdců západní civilizace a propagoval ho. Ideologie čistoty krve a jejího očišťování byla založena na okultní alchymistické teorii **Velkého díla**. Árijští kandidáti na toto poslání se připravovali pomocí magických cvičení. Jejich výsledek výstižně popsal francouzský okultista **René Al-leau**: „*Když mysticko-magická cvičení skončí v meditaci nad odstínem červeně granátového jablka, stal se orientální zednář dokonalým mistrem. Kvádr je zcela otesán. Orientální zasvěcenci tyto úkony nazývají duchovní práce, věda Klíče a sebe nazývají synové Klíče.*”

Pozdrav Sieg Heil (vítězství zdar), který Glauer od svých následovníků vyžadoval, symbolizoval určitý druh slepé poslušnosti, vyjádřenou arabskou formulí: „*Bud' v rukou svého šejka jako mrtvola v rukou toho, kdo ji omývá*” Podle esoterické nauky je okultní mistr stejně jako šejk boží posel, jehož jakékoliv pokyny je nutné slepě plnit. Tento koncept má své kořeny v tajné sektě asasínů, o které jsme se zmínili v souvislosti s templářským křižáckým řádem a jeho působením na Středním východě.

Zánik společnosti Thule

Adolf Hitler se plně seznámil s aktivitami společnosti Thule v roce 1924, kdy společně s Rudolfem Hessem (1894-1987) seděl v landsbergsckém vězení, odsouzený za nezdařený takzvaný pivní převrat v Mnichově. Hess patřil z řady původních nacistů k nejhrošlivějším stoupeocům Lista, Lanza a Glauera. Jedl jen biodynamickou stravu (i sám Hitler byl vegetarián), patřil ke stoupeocům **Steinerovy antroposofie**, o níž se zmíáme v poslední kapitole. Hess se aktivně zajímal o magii, astrologii, nauku o souvztažnostech a o léčbu bylinami. O okultním zázemí nacistického Německa bychom se jistě dozvěděli daleko více, kdyby mohl na toto téma promluvit. Hess byl norimberským tribunálem odsouzen na doživotí a více než čtyřicet let pobýval ve vězení (kde zemřel až v roce 1987), takže neměl možnost volně komunikovat. V duchu tehdejších okultních věd vykládají někteří badatelé i Hessův odvážný a stále záhadný let do Anglie. Měl to prý být pokus v té době již potlačené a zaniklé společnosti Thule ovlivnit historii světa proti vůli Hitlera. Vůdce třetí říše se vymkl z vlivu společnosti a její hodnoty a vize svými činy prý zdeformoval.

V době, kdy Hitler a jeho nacistická strana NSDAP kráčeli na cestě k moci, okultní společnost už nebyla potřeba. Sám Hitler neměl zájem na veřejném spojení s touto organizací.

Glauer zmizel z Mnichova. Vydal se opět do Istanbulu a pak do Mexika. V roce 1933 se znovu objevil v Mnichově, aby společnosti Thule obnovil. V té době však síla a moc NSDAP stoupala, Hitler se stal říšským kancléřem, příslušníci nacistické strany obsazovali nejdůležitější posty a úřady ve státě a strana už nepotřebovala Glauerovu pomoc. Někteří členové společnosti Thule se stali příslušníky složité stranické hierarchie a měli příležitost v praxi uskutečnit vše, o čem ve společnosti snili. NSDAP získala v Německu absolutní moc a téměř se jí podařilo zničit Evropu... Zdroj této absolutní moci, která nemá v moderních dějinách obdoby, výstižně odhalil francouzský okultista Alleau:

„...fanatická autohypnóza, jež přesvědčila stoupence, kteří se podrobili totalitní disciplíně kvůli slibu dosazení vyšší reality, že oni jsou noví lidé, na něž čekala doba. Jim byla dána tajná energie, která jim umožní ovládnout Německo a svět. Jestliže budou správně připraveni, budou jim odhalena tajemství, jež jim dají satanskou moc.“

Ač to dnes zní možná neuvěřitelně, osoby spojené se společností Thule a nacistickou stranou se samy o sobě domnívaly, že jsou budoucími vládci světa, chráněni proti všem nebezpečím nadpřirozenými silami. Jejich vláda měla trvat tisíc let, až do příští potopy. Někteří z těchto fanatiků a okultistů drželi klíčové posty v nacistické straně: **Max**

Ammann působil jako obchodní ředitel nacistického stranického vydavatelství a nakladatelství, **Dietrich Eckart** (zemřel před rozdělováním „far“, ale údajně přivedl Hitlera do společnosti Thule), **K. H. Frank**, nechvalně známý říšský protektor v protektorátu Čechy a Morava, **Anton Drexler** a **Karl Harrer**, významní činovníci NSDAP, **Gottfried Feder** byl ekonomickým poradcem, **Rudolf Hess** Hitlerovým tajemníkem, **dr. Heinz Kurz** vedl SS, **Friedrich Krohn** spravoval zuby, ale navrhl svastiku, hákový kříž jako nacistický znak, **Ernst Rohm**, vůdce elitních jednotek SA (později zavražděný za „noci dlouhých nožů“), **Alfred Rosenberg** působil jako komisař pro východní politiku, **Julius Streicher** byl oblastním vůdcem NSDAP. To je jen stručný výčet prominentních nacistů, kteří měli kontakty či byli členy společnosti Thule. Hitler k nim pochopitelně patřil také.

Filozofie skrývající se za společností Thule, o které se při norimberském procesu s předními nacistickými zločinci nehovořilo, vrhá nové světlo na hrůzy, jež se během druhé světové války odehrály, a na falešného spasitele, který vedl německý národ.

HITLER JAKO ČERNÝ MÁG

Dnes snad nikdo nepochybuje o mimořádných schopnostech **Adolfa Hitlera** ovlivňovat ostatní. Máme tyto jeho schopnosti přičíst síle jeho osobnosti, hypnotické zručnosti, nebo dokonce černé magii? Než si ukážeme Hitlerův vztah k okultismu na jednom konkrétním případě, podívejme se nejprve na počátek jeho kontaktů s okultním světem.

Zdá se, že Hitlerovy mimořádné schopnosti se začaly rozvíjet v listopadu 1918, kdy byl jako raněný hrdina první světové války hospitalizován. Za statečnost v první linii obdržel železný kříž. Tenkrát za odvahu na bojišti zaplatil dočasnou slepotou. Když ležel v transu v pasewaldské nemocnici, oslepen bojovým plynem yperitem, začal chápat souvislosti mezi psychickými a fyziologickými procesy v lidském organismu. Někteří okultisté tvrdí, že během pobytu ve vojenské nemocnici došlo u Hitlera k samozasvěcení do tajů magie.

Louis Pauwels a Jacques Bergier v knize **Jitro kouzelníků** označují za zdroj Hitlerových okultních znalostí dva muže. Již zmíněného **Dietricha Eckarta**, novináře a spisovatele, o kterém se ví, že se účastnil aktivit společnosti Thule. Tento vášnivý antisemita byl Hitlerovi nejen inspirací, ale také ho uvedl do vlivných finančních kruhů. Druhým je **Karl Haushofer** (1869-1946), vojenský přidělenec v Japonsku a velký obdivovatel orientální kultury. Po první světové válce vstoupil do akademických kruhů, kde se věnoval geopolitice. Za jeho působení na mnichovské univerzitě mu nedělal asistenta nikdo jiný než Hitlerův důvěrník Rudolf Hess. Hitler se údajně nechal inspirovat

Haushoferovou teorií, podle níž se podmanitel východní Evropy a Ruska stane pánem světa.

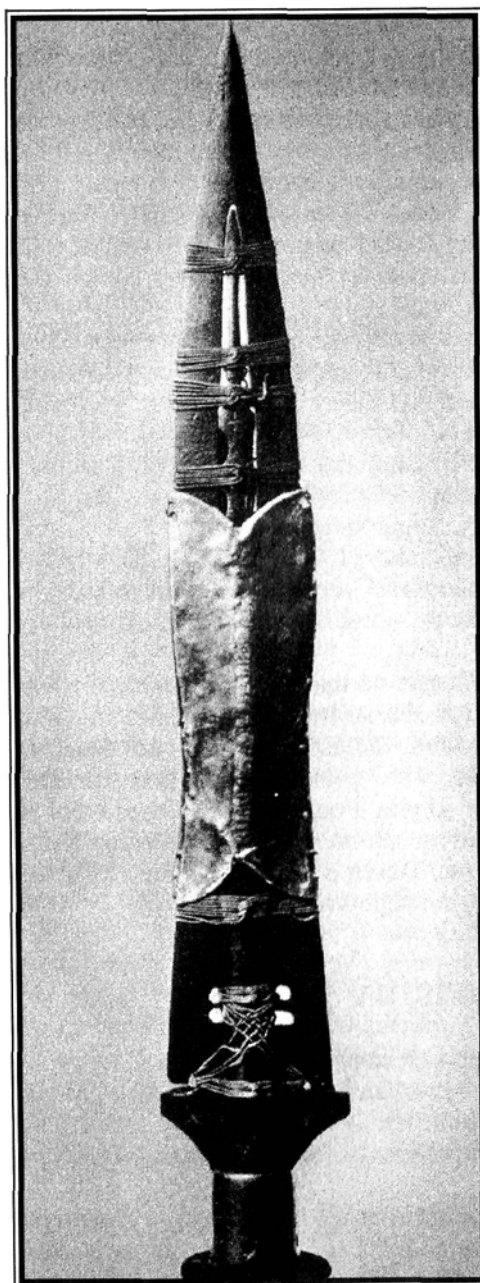
Podle Pauwelse a Bergiera tito muži předávali Hitlerovi okultní znalosti získané zprostředkovaně přes společnost Thule a další okultní skupiny: „Thule byla považována za magické centrum zmizelé civilizace. Eckart a jeho přátelé věřili, že ne všechna tajemství Thule nenávratně zmizela. Bytosti spojující člověka a inteligence z jiných světů mohou předat zasvěcencům zdroj sil, které by umožnily Německu ovládnout svět.”

Černý mág a zločinec

Autoři Jitra kouzelníků tvrdí, že Haushofer byl členem tajné buddhistické společnosti v Japonsku a prosazoval kolonizaci Asie, aby Německo mělo přístup ke skrytým zdrojům moci a síly na východě. Bohužel Haushoferovo spojení se společností Thule není nijak doloženo, takže můžeme buď věřit, nebo ne. Společnost Thule je často popisována jako satanská organizace praktikující černou magii, používající magických rituálů a drog, aby došlo k rozšiřování vědomí a získávání tajných informací. Zde ovšem musíme být velice opatrní a uvědomit si, že někteří spisovatelé a badatelé často zaměňují své domněnky za fakta. Podle **Ravenscrofta** měl Hitler dokonce opakovaně okusit účinky kořene peyotl dováženého z Mexika. Halucinogen mu prý umožnil nahlédnout do jeho minulých životů. Ze své vize, způsobené drogou, se měl dozvědět, že středověká báseň **Parsifal** od Wolframa von Eschenbacha předpovídá události,

které se odehrají v budoucnosti o tisíc let později, tedy v Hitlerově současnosti. On sám prý je převtělením záporného hrdiny eposu, černokněžníka **Klingsora**, ztělesnění **Antikrista**.

Kopí sv. Longina

Parsifalovo téma použil velký německý skladatel **Richard Wagner** (Hitler ho opravdu zbožňoval) ke stejnojmenné opeře. V díle je klíčovým objektem **svaté kopí**, zázračný předmět s léčivými schopnostmi. Kopím byl propíchnut bok Ježíše Krista při ukřižování. Kontakt s tělem Spasitele způsobil, že kopí získalo zázračné schopnosti.

Kopí sv. Longina

V roce 1913 se neúspěšný umělec Hitler snažil ve Vídni prodávat své akvarely. Občas ho chlad zahnal do muzea Hofburg. Tam upoutal jeho pozornost zvláštní předmět, který se ve vídeňské pokladnici umění nachází dodnes. Je to železná špice oštěpu, jenž měl patřit římskému vojákovvi, který přestoupil na křesťanskou víru poté, kdy tímto oštěpem probodl Kristův bok. Dnes u oštěpu visí tabulka, podle níž předmět pochází z 8. století našeho letopočtu. To ovšem nebrání mnoha lidem ve víře, že se skutečně jedná o svatou relikvii starší přinejmenším o osm set let.

Hitler k nim patřil také.

Legenda o svatém kopí pochází z příběhu popsaného v evangeliu sv. Jana (19:33-37): „*Ale k Ježíšovi přišedše, jakž uzřeli jej již mrtvého, nelámali hnátů jeho. Ale jeden z žoldněřů bok jeho kopím otevřel, a hned vyšla krev a voda. A ten, kterýž viděl, svědectví vydal, a pravé jest svědectví jeho. Oni ví, že pravé věci praví, abyste vy věřili. Stalo se pak to, aby se naplnilo to písmo: Kost jeho nebude zlámána. A opět jiné písmo dí: Uzřít, v koho jsou bodli.*” Příběh dále vypráví o tom, jak Josef z Arimatei dostal povolení odnést Kristovo tělo a s pomocí Nikodémovou ho uložil v hrobce.

Podle jiné ústní a písemné tradice shromažďoval Josef různé předměty, se kterými Kristus přišel do styku: kříž, hřeby, trnovou korunu, rubáš a především pohár poslední večeře a zmíněný oštěp - **svatý grál** a **svaté kopí**. Údajně podle stop, které Josef za sebou zanechal, měla **Helena**, matka prvního křesťanského císaře **Konstantina**, tyto vzácné a zázračné předměty objevit. Nenašla však svatý grál, protože podle pověsti ho Josef odvezl do Evropy.

Traduje se, že kopí **sv. Longina** se objevilo v **Antiochu** v roce 1098, během první křížové výpravy. Jiná verze vypráví, že ho Josef z Arimatei přivezl spolu se svatým grálem do Evropy. Kopí se pak nějakým záhadným způsobem dostalo až k prvnímu novodobému římskému císaři **Karlu Velikému**, který ho držel jako talisman. S ním prošel sedmačtyřicet vítězných tažení. Údajně mu též propůjčilo schopnost jasnozřivosti. Když ho jednou nešťastnou náhodou upustil, zemřel. Později svaté kopí vlastnil velký vojevůdce, německý císař a vůdce křížácké výpravy **Fridrich Barbarossa**. Stejně jako Karel Veliký učinil osudovou chybu a kopí odložil, když se chtěl vykoupat v řece. Během několika minut utonul.

Řízením osudu se toto kopí dostalo do majetku posledních novodobých římských císařů, **Habsburků**. Hitler byl tímto předmětem a mocí, kterou reprezentoval, zcela fascinován. Zprávu o tom nám zanechal **dr. Walter Johannes Stein** (1891-1957), rakouský žid, který emigroval v roce 1933 z Německa do Anglie. Podle vlastního vyprávění se osobně znal s Hitlerem, když budoucí „führer“ nuzoval ve Vídni. Knižně tento příběh zpracoval jeho přítel Trevor Ravenscroft v roce 1972. Jeho pravdivost však žádný jiný zdroj nepotvrdil.

Antikristův pád

Co mohlo znamenat svaté kopí, křesťanský symbol, pro silně protikřesťanského bývalého římského katolíka Adolfa Hitlera? Jeho protizidovské cítění bylo zřejmé a jako horlivý čtenář knihy Friedricha Nietzscheho Antikrist souhlasil s jeho odsouzením křesťanství jako již neživé židovské víry.

Část odpovědi leží již v popsané Hitlerově identifikaci se záporným hrdinou příběhu Wolframová Parsifal. Další část nacházíme ve středověké okultní tradici týkající se tohoto objektu jako zdroje nadpřirozené síly. Pro okultistu má takový předmět nevyjádřitelnou hodnotu. Velice výstižně to napsal **Richard Cavendish** v knize **Král Artuš a grál**:

„Předmět není posvátný, protože slouží dobru. Je posvátný, protože v sobě skrývá záhadnou mocnou sílu. Lze ho použít k dobru nebo ke zlu jako ohromný náboj energie. Jestliže s ním někdo zachází neopatrně, bez ohledu na závažný či pochopitelný motiv, následky mohou být katastrofické i pro nevinné osoby.“

Hitler vyprávěl Steinovi o smyslu, který pro něj svaté kopí mělo: *„Pomalou jsem začal chápat mocnou přítomnost čehosi v něm, stejný velkolepý pocit, jaký jsem měl ve výjimečných momentech, když jsem si uvědomoval velkou budoucnost, která mě čeká... Okno do budoucnosti se mi otevřelo a skrz něj jsem viděl v jenom jasném momentu budoucnost, kdy se krev v mých žilách nepochybně stane nádobou ducha mého národa.“*

V březnu roku 1938, tehdy již vůdce německého národa Adolf Hitler oznámil připojení Rakouska k německé říši. Zároveň dal příkaz odvézt svaté kopí z Vídně do Norimberka, duchovního centra nacistického hnutí.

Po těžkém spojeneckém bombardování Norimberka v říjnu 1944 bylo kopí sv. Longina spolu se zbytkem habsburského pokladu uschováno do speciálně postavené podzemní místnosti. O šest měsíců později obklíčila město americká Sedmá armáda. Norimberk padl přesně 20. dubna 1945, v den Hitlerových narozenin. Americký poručík Horn se svými muži poklad našel a oficiálně převzal svaté kopí v zastoupení své vlády. Bylo to odpoledne 30. dubna 1945. Několik set kilometrů od Norimberka se v podzemním bunkru v Berlíně ve stejný čas odehrával jiný příběh.

Když se na jaře 1945 blížil konec druhé světové války, bylo jasné, že osud Hitlerovy třetí říše je zpečetěn. Jak se zdálo, Hitlerovi to ani moc nevadilo. Do poslední chvíle odmítal kapitulaci a vydával rozkazy k dalším bojům. Byl skálopevně přesvědčen o svém výjimečném poslání. Není vyloučeno, že chtěl, aby jeho smrt doprovázelo co nejvíce dalších

lidských obětí. Hitler sám tvrdil, že ztráty nejsou nikdy dost velké, neboť zasévají semena velké budoucnosti.

Hitler čekal až do osudového 30. dubna 1945 na to, aby se v berlínském bunkru oženil s Evou Braunovou a aby oba posléze spáchali sebevraždu. Toto datum se shoduje nejen se ztrátou svatého kopí, ale i s jedním pohanským svátkem. Duben totiž končí takzvanou Valpuržinou nocí, svátkem temných sil.

Temné síly dnes

Pohled na druhou světovou válku z hlediska okultismu nás nezbytně přivádí k nepříjemnému závěru. Hluboko skryté příčiny druhé světové války se neobjevily náhle ve třicátých letech našeho století, ale ani s jejím koncem nezmizely. Prostupují celou naší historií a jsou s námi i dnes. V malém je můžeme vidět v příbězích teroristů, vrahů a násilníků každý den v televizním zpravodajství. Svým rozsahem a organizovaností nebyla třetí říše ničím výjimečným. Vždyť Stalin ve třicátých a Mao v padesátých a šedesátých letech našeho století zničili také miliony lidských životů. Jako Hitler.

Smutný závěr. Hitler a nacisté se od nás liší spíše ve stupni zla než v samé podstatě. Kořeny zla se mohou nacházet v každém z nás. Mají svůj původ v sobecké touze po moci a hmotném bohatství, uzavřené mysli, která se brání světlu, v tuhé ortodoxnosti, nesnášenlivosti a nespravedlnostech, které si předáváme z pokolení na pokolení. Je v nás skrytá síla stejně jako ve svatém grálu a svatém kopí, která může léčit, nebo ubližovat, sloužit silám světla, nebo temnot. Pouze pokud si tohle uvědomíme, může být bludný kruh přerušen a rány se mohou začít hojit.

RUDOLF STEINER

Poslední kapitolu věnujeme kontroverznímu německému okultistovi a filozofovi, který byl trnem v oku právě Hitlerovi. U nás je většinou znám pouze v okultních či pedagogických kruzích. Je totiž duchovním otcem takzvaných **waldorfských škol** a za svého života udržoval kontakt s českými okultisty, mimo jiné s mystikem a fotografem **Františkem Drtikolem**.

Život Rudolfa Steinera

Rudolf Steiner (1861 -1925) se narodil v městě Kraljevec, které bývalo součástí Rakouska-Uherska a nyní leží v Chorvatsku. Jeho rodiče byli Rakušané. Otec, železniční úředník, předpokládal, že syn půjde v jeho šlépějích. Osud tomu chtěl jinak.

Již v osmi letech objevil svůj jasnozřivý talent. První zkušenosti s okultním světem představovaly zjevení mrtvého příbuzného. Brzy v sobě rozpoznal schopnost vnímat neviditelné energie - aury. Když se ve škole seznámil s geometrií, začal intuitivně chápat geometrické formy jako živé reality. V patnácti letech se setkal s bylinkářem **Felixem Kotgutským**, který ho zasvětil do okultního pojetí rostlin. V devatenácti byl představen záhadné osobě, kterou nazýval Mistrem. To byl zkušený adept okultních věd, který Steinerovi umožnil zasvěcení do tajů života. V souladu s okultní tradicí Steiner nikdy nevyjevil jeho identitu.

Od Mistra se dozvěděl duchovní misi svého života: rozvinout znalosti, které by spojovaly vědu s vírou. Steiner se tomuto úkolu věnoval po celý život a tvrdil, že byl vždy řízen „*okultními silami stojícími zámou.*”

V roce 1879 začal navštěvovat Vysokou školu technickou ve Vídni, kde se věnoval matematice a dalším příbuzným vědám. Technická škola, jak sám později podotkl, mu dala lepší základ pro porozumění duchovní koncepci světa, než by mohl získat studiem humanitních

oborů. Tento názor je zcela v souladu s přístupem Pythagora a jiných antických filozofů. Ovšem Steiner studoval také díla filozofů Kanta, Fichteho a Hegela a přírodovědecké spisy Goetheho. V této oblasti dosáhl značných úspěchů, o čemž svědčí i fakt, že byl ve věku pouhých dvaceti dvou let přizván k redakční práci na vydání Goetheho přírodovědeckých spisů.

Steiner získal doktorát v roce 1891 na univerzitě v Rostocku. Jeho disertační práce nazvaná **Pravda a znalost** (alternativní název je Pravda a věda) se týkala vědeckých koncepcí německého filozofa **Johanna Gottlieba Fichteho**. O dva roky později Steiner napsal svou stěžejní filozofickou práci, **Die Philosophie der Freiheit** (Filozofie svobody).

Teprve když dosáhl čtyřicítky, došel k závěru, že může seznámit veřejnost se svou duchovní koncepcí, se svými jasnozřivými zkušenostmi. Později o tom napsal, že nikdo není před čtyřicátým rokem života připraven vystupovat veřejně jako učitel okultismu. Ten, kdo by tak učinil, se nevyhne mnoha chybám.

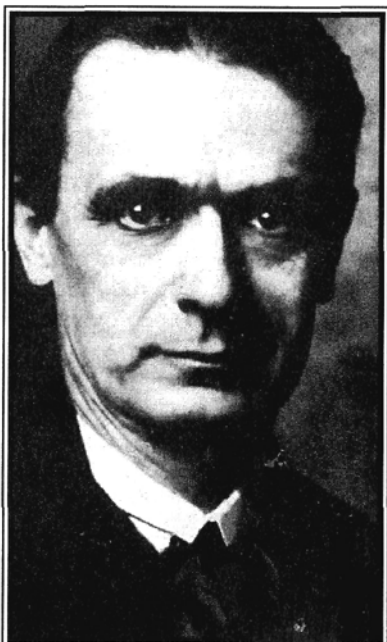
V tomto stadiu života Steiner načerpal značnou zkušenost s neviditelným světem, který se nachází za světem hmotným. Prostřednictvím hluboké a cílené meditace se naučil přecházet z hmotného do nehmotného světa a také získal velké zkušenosti a znalosti o vztahu těchto světů. Steiner hluboce věřil v pravdivost hermetického pravidla, že lidstvo je mikrokosmos v makrokosmu stvoření. Byl přesvědčen, že máme uvnitř sebe klíče k tajemství vesmíru. Tato tajemství mohou být odkryta, když odhalíme skutečný smysl lidské existence.

Steiner také tvrdil, že má přístup k takzvané **Akašické kronice lidstva**, někdy nazývané **Univerzální paměť přírody**, **Vesmírná databáze** nebo **Knih života**. Kniha či informační systém má prý obsahovat původní záznamy o všem, co se kdy stalo od vzniku vesmíru. Přístup k ní mají jen ti největší zasvěcenci. Z kroniky se Steiner dozvěděl, že lidstvo si dříve více cenilo ducha než statků pozemských a síly těla. Lidé tenkrát byli obdařeni nadpřirozenými schopnostmi. Když civilizace sestoupila na dnešní materiální úroveň, dary se ztratily. V nejhlubším bodu sestupu z dřívější duchovní úrovně přinesl lidstvu zvěst Ježíš Kristus, ukázal cestu ke znovuvystoupení k vyšším duchovním sférám. Popularita jeho přednášek ho dovedla v roce 1902 až do funkce generálního tajemníka německé sekce **Teosofické společnosti** madam Blavatské. Tam se také seznámil se svou druhou ženou **Marií von Sieversovou**.

Poměrně brzo po vstupu do Teosofické společnosti ho začaly znepokojovat „trivialita a diletantismus“ ve společnosti. Bez námitek nenechal ani kultovní způsob vedení společnosti, jak ho praktikovala **Annie Besantová** (viz kapitola o madam Blavatské) a prohlášení **Jiddy Krišnamurtiho** za budoucího Spasitele. Nevěřil, že by bylo možné vybudovat novou duchovní vědu na východním mysticismu, o kterém řekl, že není vhodný pro potřeby evropské mysli. Také si myslel o madam Blavatské, že pokroutila duchovní pravdy. Proto v roce 1913 založil vlastní **Antroposofickou společnost**, která měla ukazovat cestu pro duchovní růst na čtyřech úrovních: smyslové, imaginativní, inspirativní a intuitivní.

Ve stejném roce založil v Dornachu blízko Basileje ve Švýcarsku **Goetheanum**, školu okultních výzkumů, kde se hrály kromě divadelních her Goetheho a také Steinerovy pašijní hry. Budova byla otevřena v roce 1920 a o dva roky později vyhořela. Nově postavená budova slouží dodnes jako mezinárodní centrála Antroposofické společnosti. Steiner byl jejím prvním prezidentem až do své smrti v Dornachu dne 30. května 1925.

Úspěch, kontroverze a nepřijeň

Fotografie Rudolfa Steinera

Posledních pětadvacet let Steiner cestoval po Evropě a uskutečnil více než šest tisíc přednášek o duchovní vědě, umění, společenských naukách, náboženství, pedagogice, zemědělství a zdraví. Vydal více než 350 publikací, z nichž většinu tvoří sebrané přednášky. Ke klíčovým pracím, vysvětlujícím vytvořenou okultní filozofii, badatelé řadí: **Znalost Vyšších světů a jejich dosažení, Teosofie - úvod do nadsmyslové znalosti světa a cíl lidské cesty, Nástin okultní vědy.**

Za největší Steinerův úspěch, který přetrval až dodnes, je nutno považovat vytvoření systému

takzvaných **waldorfských škol**. Systém se vyvinul ze základního duchovně vědeckého výzkumu o vývoji dětí. Klade velký důraz na úroveň a vnitřní postoj učitele a na nutnost navazovat vyučováním na potřeby dětí. Systém věnuje zvláštní pozornost mentálně postiženým dětem.

Steiner byl univerzální vzdělanec, měl rozsáhlé znalosti z mnoha vědních oborů, často od sebe značně vzdálených. Zabýval se třeba také zemědělstvím a navrhl přirozené metody přípravy zemědělské půdy, které jsou inspirací pro dnešní bezchemické a biodynamické způsoby v zahradnictví a zemědělství.

Vytvořil - a s velkým úspěchem aplikoval - pohybový systém **eurytmie**. K jeho vzniku Steiner inspiroval názor, že „*tanec je nezávislý rytmus, pohyb, jehož podstata se nachází mimo lidskou bytost*“. Rytmus tance navrácí člověka do pradávného světa. Dnešní tance jsou degenerací původních chrámových tanců, vyjadřujících pohyby nejhlubší tajemství. Eurytmie je něco mezi pantomimou a tancem, jakési spojení gymnastiky a tance. Tato nové umění však nevychází z hudby, ale ze slova. Pohyby v eurytmii mají zviditelnit řeč a vyjádřit skrytou pravdu, která se nachází za ní. Toto nová forma umění se stále vyvíjí. Snaží se jít jinou cestou než moderní tanec, který baví nebo vyjadřuje kult těla. Její úlohou je přivést lidstvo v soulad s Bohem, přírodou a mezi sebou navzájem.

Steinerova cesta nevedla přímo od Teosofické společnosti k Antroposofii. V roce 1906 získal zakládající chartu od již zmíněné okultní společnosti OTO. pro svou vlastní lóži **Mysteria Mystica Aeterna**. Je však nepravděpodobné, že by Steiner praktikoval magické rituály společnosti OTO. Přesto ho za spojení s touto organizací kritizovali. Ve své autobiografii se Steiner zmiňuje o OTO. jako o „*zednářské instituci takzvaných vyšších stupňů*“ a říká, že neměl „*žádný úmysl pracovat v duchu takové společnosti*“. Vždy respektoval existující společnosti, a „*proto jsem chtěl spojovat nové s již existujícím... Z této společnosti jsem nepřijal absolutně nic jiného než formální právo pokračovat v historickém následnictví symbolicko-rituální činnosti.*“

Steiner byl trnem v oku nacistům, a proto jeho organizaci pronásledovali. Glauer se o něm vyjadřoval velmi nelichotivě. Steiner „*se chtěl stát ministrem financí a propagovat vlastní pojetí Trojice boží*“ a antroposofickým systémem chtěl spíše „*reformovat komunismus*“ než ho zničit. Vliv tohoto „*degenerovaného muže, tohoto šarlatána a lháře*“ byl však stále silný a všestranný. Měl v Mnichově mnoho stoupenců, ale jeho problémem prý byly „*sebevraždy stoupenců a sexuálně zneužívané*“

ženy”. Před válkou (rozumí se první světová) spolupracoval s „jasnovidnou *Lisbeth Seidlerovou v Berlíně*”.

In Eurythmy, human dance is a reflection of the cosmic dance.

Eurytmie, lidský tanec jako odraz vesmírného tance

A tento pár „měl spojení s generálem (Helmuthem von) Moltkem a oni byli ti, kteří zabránili novým naverbovancům v účasti v bitvě o Marnu, kde byli zapotřebí. A tak byla tato bitva ztracena”. Glauer očividně věřil ve Steinerovy nadpřirozené schopnosti a dokonce ho vinil z masového působení na vojáky, což prý zapříčinilo neúspěch ve velmi důležité bitvě první světové války.

Steinerův pohled na svět

Steiner je především znám jako zakladatel filozofie zvané antroposofie neboli duchovní vědy. Antroposofie znamená lidská moudrost. Steiner antroposofii doslova překládal jako „vědomí o tom, co znamená být člověkem”. Je to cesta poznání, která chce spojit duchovno v lidech s duchovnem ve světě. Nejde však o libovolné poznání či dokonce o fantazii, nýbrž o poznání, které je školeno logikou a moderní přírodovědou. Toto nadsmyslové poznání jde dál než intelektuální myšlení. Je to zároveň morální školení, kde myšlení, cítění a vůle jsou kontrolovány skutečným, vnitřním já, nikoliv egem. Z historického pohledu bychom mohli zjednodušeně charakterizovat antroposofii jako směs křesťanské, rosenkruciánské a teosofické tradice.

Podle Steinera se lidstvo svými osudy neváže pouze k planetě Zemi, ale je propojeno s osudem celého solárního systému. Na rozdíl od moderní vědy, která považuje lidské vědomí za druhotné a v zásadě ho hodnotí jako nahodilý jev ve hmotném vesmíru, Steiner viděl ve vědomí podstatu existence a dokazoval, že vědomí existovalo před naším současným hmotným bytím. V knize **Paměť vesmíru** napsal: „Člověk existoval před tím, než vznikla Země.” Něco podobného nacházíme i v apokryfickém výroku Ježíše Krista: „vybral jsem si vás před tím, než byla Země stvořena.” Steiner věřil, že v současném stadiu vývoje končí lidský sestup do hmotného světa a začíná vzestup na vyšší úroveň. Čas a prostor, tak jak ho chápeme a zažíváme nyní, v dřívějších stadiích rozvoje lidstva neexistoval. Nyní se nacházíme ve stadiu překonávání vědomí spojeného s egem, které je svázané s hmotným světem. Vracíme se na dřívější duchovnější sféry. Duchovní přeměna každého jednotlivce povede ke „spiritualizaci”, větší duchovnosti a oproštění se od hmoty. A to pro Steinera znamená opuštění planety Země.

Antroposofický filozof jde ovšem ve svých názorech ještě dále. Země je mrtvá. Kdysi bývala živým organismem, ale odumřela. „Zvířata mohou žít pouze na mrtvé Zemi... Člověk se vyvinul na Zemi, která je mrtvá... Lidské bytosti se mohly probudit do vědomí, tak jak postupně

Země umírala.” Ve Steinerově systému se vytvoření lidského ega, nositele „já” a uvědomění si sebe sama, mohlo odehrát pouze v podmínkách pevné hmoty a trojrozměrného prostoru, tedy v podmínkách existujících na „mrtvé Zemi”. Přestože člověk existoval na Zemi v různých převtěleních, neměl schopnost uvědomit si sám sebe. Podle jeho názoru byl vstup do hmoty nezbytnou podmínkou pro vývoj a získání svobody. Nyní jsme se dostali až na dno sestupu do hmotného světa a musíme se vrátit zpět, aniž bychom ztratili jasnost mysli a sílu sebenasměrování, získanou zde na Zemi. Tento motiv sestupu a vzestupu popisuje Steiner také jako vývoj vědomí v sedmi epochách, kterými lidstvo prochází od zániku Atlantidy před devíti či deseti tisíci lety. Ve čtvrté postatlantské epoše, tedy v řecko-římsko-křesťanské civilizaci, se zhmotnění vědomí dostalo do nejnižšího bodu. V tomto bodě by člověk i Země pokračovali v sestupu do hustší hmoty, kdyby nedošlo k zásahu vyšších hierarchií, jež řídí vývoj lidstva. To se stalo pozemským vtělením Ježíše Krista.

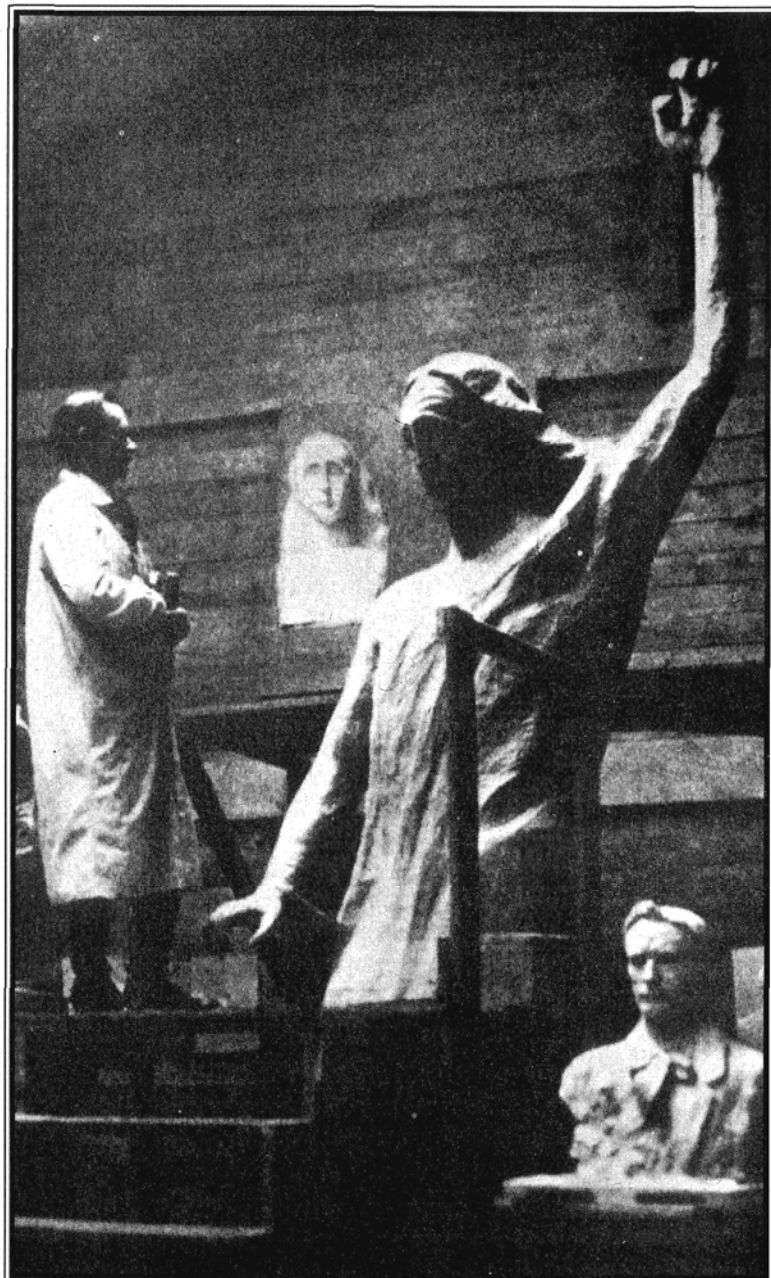
Budoucnost lidstva

V díle **Znovuzjevení Krista** Steiner napsal: „*Světlo se ničí samo v našem postatlantském pozemském procesu. Až do Atlantidy byl náš pozemský vývoj pozitivní, ale od té doby začal proces zániku. Co je světlo? Světlo zaniká a zanikající světlo je elektrina... Elektrina je světlo, které se ničí samo ve hmotě.*”

Podle Steinera je úkolem naší epochy vyvinout „vědomou duši”, tedy schopnost vidět duchovní oblasti přímo očima, aniž bychom ztratili schopnost vidět hmotný svět a aniž bychom ztratili ego. Na jedné ze svých přednášek v roce 1911, tedy dvacet sedm let před prvním laboratorním uvolněním atomové energie, pronesl toto proroctví: „...*mocnější síla než elektrická energie ovlivní naši civilizaci zázračným způsobem. A čím více ji budeme používat, tím rychleji bude Země umírat a její duchovní část se bude připravovat na převtělení do planety Jupiter. Zjistíme, že planeta Země bude muset být zničena, jinak se její duch neosvobodí.*”

Steinerovy myšlenky zní naším uším poměrně neuvěřitelně a radikálně. Ovšem nad jeho názory a předpověďmi nelze jen tak lehce mávnout rukou. Co si třeba myslet o jeho poznámce, že astronomové naleznou „*negativní prostor, který je dopraví v okamžiku nejen do prázdna, ale i za prázdno, daleko za oblast prázdna?*”

Steiner pracuje na soše Ježše Krista

Tento popis se až neuvěřitelně přesně podobá popisu astronomického fenoménu zvaného černá díra, o němž se začalo diskutovat až mnohem později.

Steinerova teorie o umírající Zemi není zdaleka tak depresivní, jak se na první pohled jeví. Pro něho znamenala pokročení k vývoji duchovních bytostí, které jsou schopny porozumět našemu vesmíru. Ve Steinerově filozofii nepředstavuje život ve hmotě a ego ničivé či ryze negativní síly. Jsou to spíše nezbytné kvality či stadia, kterými jsme museli projít. Steiner uznával hodnotu a význam hmotného světa a temných stránek našeho života. Cílem je vnímání duchovních principů právě ve hmotném světě. Proti „satanským mlýnům“ ničivé technologie nestaví zidealizovaný návrat k přírodě. V něm vidí krok zpět na vývojovém stupni. Místo toho spatřuje jako naši budoucnost odvážný krok směrem k duchovnu. Nazývá ho naší „zodpovědností za planetu Zemi.“

V poslední době se znovu vrací k životu teorie (či spíše hypotéza), o níž se zmiňoval už Steiner. Je velmi pozoruhodná. Předjímá, že naše názory, náš vnitřní svět, morální rozhodnutí, která činíme, a myšlenky, kterými se zabýváme, mají přímý fyzický a fyzikální dopad na vývoj Země. Steiner tvrdil, že v současné době, kdy hmotný svět zaniká, je nový svět vytvářen v našich vnitřních světech, v našich myslích. Náš vnitřní život není jen důsledkem života ve hmotě. Naopak, svět okolo nás je odrazem a výsledkem našeho vnitřního charakteru. Náš vnitřní svět je také bránou do vyššího nadmyslového, duchovního světa.

Z hlediska antroposofie spočívá náš základní problém v tom, že přijímáme náš hmotný svět jako daný a sami sebe v něm vidíme jako dopis vložený do obálky. Cítíme se často odcizeni a odděleni od hmotného světa, aniž bychom si uvědomili, že svět kolem nás je naším dílem. A to nejen ve smyslu politickém a společenském, ale také v hlubším smyslu týkajícím se vnitřního života každého z nás. Často považujeme vědomí za pouhé zrcadlo odrážející „opravdový svět“ kolem nás. Pro Steinera je tohle zásadní chyba, pasivní přístup, který je nutné překonat. Je nutné uvolnit naše myšlenky z nepružného a materialistického způsobu myšlení. Je nutné překonat lenost, jež nám zabraňuje vyvíjet tvůrčí představivost, naše vnitřní uchopení duchovních skutečností. Pobízí nás k pohledu vzhůru, na zářící hvězdy, s nimiž jsme vnitřně spojeni.

CO DODAT?

Snad jen to, že ve Steinerově filozofii nacházíme myšlenky, které mají platnost a hodnotu bez ohledu na to, zda souhlasíme s jeho ostatními názory. Vždyť nezáleží na tom, co si myslel on nebo kdokoliv jiný, jehož názory jsou prezentovány v této knize. Důležité je, co si myslíte vy. Filozofie, nauky a názory zde uvedené mají sloužit jen jako inspirace nebo něco, na čem si můžete uvědomit svůj vlastní postoj ke světu.

Některé názory či skutečnosti uvedené v této knize se mohou zdát extrémní či těžko uvěřitelné. Prostě se vymykají našemu racionálnímu a vědeckému myšlení a černobílému vidění světa, s jakým jsme se seznámili ve školních lavicích. Pokud jste si tohle uvědomili, tak vítejte do skutečného světa, který naštěstí není černobílou šachovnicí. Je jistě barevnější a zároveň složitější i jednodušší. Pokud se vaše strukturalizované myšlení vzpírá některým fantastickým teoriím naznačeným v této knize věřit, pak se jen zkuste zamyslet nad tím, kam nás to racionální, přísně logické a vědecké myšlení dostalo. Rozhlédněte se kolem sebe. Jsme civilizací, která by vědomě kráčela k lepšímu zítřku? Kolektivní zájezd do skvělé budoucnosti se zjevně nekoná. Žili jsme a často ještě žijeme v šalbě. Je zapotřebí přestat si dělat falešné představy o světě, ve kterém se nacházíme. Dodnes platí slova kontroverzního německého myslitele **Friedricha Nietzscheho**: „*Celá naše evropská kultura se pohybuje již dlouho s bolestným napětím, jež roste každým desetiletím, jakoby směrem ke katastrofě: neklidně, násilně, překotně; podobá se proudu, který chce dorazit ke konci a který se již nezamýšlí, neboť se bojí přemýšlet.*”

Všichni většinou zoufale hledáme nějaké jistoty. Ve vztazích, v zaměstnání, ve společenském postavení, v moci, v tom, že se obklopujeme stále náročnějšími hračkami. Prázdnotu se snažíme zakrýt pozlátkem. Máme však jen pohříchu málo opravdových jistot. Jedna z nich je omezenost naší hmotné existence. Naše tělo, stejně tak jako naše šaty, nám

jednou přestane sloužit. Tato konečnost je ve skutečnosti blahodárná, neboť bez ní bychom vše odkládali na zítřek. Ten však nemusí přijít. Jedna ze zaručených jistot je, že nic není jistého a vše se mění. To je dobře. Beze změn, bez vývoje by nebyla šance. Náš sklon k lenosti a dekadenci je až geniální. Sami sebe klameme, jen abychom nemuseli udělat něco opravdu důležitého. Prožíváme život s lidmi, které neznáme. A neznáme ani sebe sama. Tam je začátek. Odpověď na otázku **kdy a kde zní ted' a zde**. Chceme-li napravovat tento nedokonalý hmotný svět, jehož dokonalost a skutečná krása se skrývá hluboko pod povrchem, nejlepší místo k začátku této nápravy jsme my sami. Jestliže o něco více rozsvítíme naši vnitřní, duchovní lampičku, bude i celý svět o něco méně temný.

Tato kniha je pokusem objasnit naši existenci a její historii z hlediska vnitřních, duchovních skutečností, které mohou být stejně reálné, ne-li reálnější než svět, jež vidíme každý den okolo sebe. Síla lidské myšlenky se zdá být skutečnou, hmotnou silou, která je schopna vytvářet nové skutečnosti. To si někteří lidé mysleli již od dob Atlantidy, pokud ovšem Atlantida opravdu existovala. Anebo by podle naší teorie stačilo věřit, že existovala, na to, aby opravdu existovala? Tuto úvahu opustíme. Existovalo mnoho jiných etap našeho vývoje, popsanych v této knize, o jejichž existenci bezpečně víme a do nichž jsme mohli, až po druhou světovou válku, nahlédnout.

Posledních padesát let se v knize neobjevuje. Jednak většina nutných informací není různými institucemi uvolněna ke zveřejnění. A také osoby, kterých se nedávná historie týká, ještě žijí a jsou aktivně zapojené do světového dění. Příslušné organizace jsou aktivní a často v pozici, kdy by zveřejněním takových informací mohly být kompromitovány. My sami jsme vlastně přímými svědky té zatím poslední kapitoly naší evropské historie a nejen svědky, ale i spolutvůrci. Dost možná, že díky neobvyklému pohledu na svět, který nabízí naše kniha, se na tu naši současnou, právě se tvořící historii budeme dívat tak trochu jinak a začneme nacházet souvislosti, které nám dříve unikaly. Pokud tomu tak bude, pak se tato kniha neminula svým zamýšleným účinkem.

Autor
Praha březen 1996

